

Հաստատված է՝
ԼՂՀ կառավարության 2010թ.
սեպտեմբերի 28-ի
թիվ 597-Ն որոշմանը

**ԼԵՇԱՅԻՆ ՊԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՄԻՋԱԺԱՄԿԵՏ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ**

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	5
Նպատակը և խնդիրները.....	4
Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրման մոտեցումները	5
ԼՂՀ 2011-2013 թթ ՄԺԾԾ-ի մշակման կազմակերպչական հիմքերը	5
Միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման բարելավմանն ուղղված բարեփոխումները.....	6
ՍԱՄ Ա. ՀԱՐԿԱԲՅՈՒԹԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	7
ԳԼՈՒԽ 1. Ո-ԱԶՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԴՐԱՆՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ	8
Ո-ԱԶՍԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	9
ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ.....	8
ՀԱՐԿԱԲՅՈՒԹԵՏԱՅԻՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ.....	8
Երկարաժամկետ հարկաբյուջետային սկզբունքներ	8
Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հարկաբյուջետային ցուցանիշները.....	8
ԳԼՈՒԽ 2. ԼՂՀ 2011-2013 ԹԹ ՄԺԾԾ ՍԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿԸ	10
Իրական հատված.....	11
Սպառողական գներ	13
ԳԼՈՒԽ 3. ԼՂՀ 2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ	14
ԼՂՀ 2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՊ-ԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	14
ԼՂՀ 2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄԸ.18	
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ	19
ՍԱՄ Բ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ Ո-ԱԶՍԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	19
ԳԼՈՒԽ 4. ԼՂՀ 2011-2013 ԹԹ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԾԱԽՍԱՅԻՆ	
ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	20
ԳԼՈՒԽ 5. ԼՂՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՍԱԿԱԳ	21
5.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....	22
5.2. ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	21
5.2.1. Գերակայությունները	21
5.2.2. Նպատակները	22
5.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործուները	22
5.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	23
ԳԼՈՒԽ 6. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ	24
6.1 ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	25
6.1.1 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	24
6.1.2 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՒՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	30

6.1.3 ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	33
6.2 ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ.....	36
ԳԼՈՒԽ 7. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ	37
7.1 ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	37
7.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	39
7.2.1. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ	39
7.2.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 2011-2013Թ-Թ. ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	40
7.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....	41
ԳԼՈՒԽ 8. ԼՂՀ ՍՈՅԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	45
8.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.....	45
8.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	51
8.2.1.Նպատակները	51
8.2.2 Գերակայությունները	53
8.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	54
ԳԼՈՒԽ 9. ՀԱՆԳԻՄ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ.....	59
9.1. ՄՇԱԿՈՒՅԹ	59
9.1.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	59
9.1.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	65
9.1.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	66
9.2. ՈԱՐԻՈ ԵՎ ՀԵՌՈՒՏԱՀԱՊՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՌԱՐՁԱԿՄԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏ	68
9.2.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	68
9.2.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	69
9.2.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	69
9.2.4. ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԸ	70
9.3 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ.....	71
9.3.1. Երիտասարդության ոլորտի իրավիճակի նկարագրությունը և հիմնական խնդիրները.....	71
9.3.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ՈՐԾՈՂՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	71
9.3.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ.....	7
2	
9.4. ՀԱՆԳԱՄԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՈԼՈՐՏ.....	73
9.4.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	73
9.4.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՂՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ.....	74

9.4.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ	74
ԳԼՈՒԽ 10. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ	76
10.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ	76
10.1.1. Գյուղատնտեսության զարգացման միտումները	76
10.1.2. Գյուղատնտեսության հիմնական խնդիրները	76
10.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	76
10.2.1 Նպատակները	76
10.2.2. Գերակայությունները	77
10.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործոնները	77
10.3. ՈԼՈՐՏԻ ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	78
ԳԼՈՒԽ 11. ԶՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ	84
11.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	84
11.2 ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ	84
11.2.1. Նպատակները	84
11.2.2. Գերակայությունները	85
11.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ	85
ԳԼՈՒԽ 12. 2011-2013 ԹԹ.ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ	86
12.1. 2005- 2010թթ. հիմնական զարգացումները	86
12.2. Կապիտալ ծախսերի ծրագրման սկզբունքները	86
12.3. 2011-2013թթ. պետական կապիտալ ծախսերի շրջանակը	86
ԳԼՈՒԽ 13. ԱՅԼ ԲՅՈՒՂԵՐ	87
13.1 Փոքր ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ	87
13.2 ՀԻՓՈԹԵՔԱՅԻՆ ՎԱՐԿԱՎՈՐՈՒՄ	89
13.3 ՏՆԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԴԱՑՄԱՆ ՈԼՈՐՏ	89
13.4 ԶԲՈՍԱԾՐՁՈՒԹՅՈՒՆ	97
13.5 ԷՆԵՐԳՈՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ	98
13.6. ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱԾՈ	100
13.7 ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՂԱՍՐԻ ՈԼՈՐՏ	101
13.8. ՎԻճԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ	105

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսությունում արձանագրված դրական տեղաշարժերը պայմանավորված են հիմնականում ԼՂՀ կառավարության տնտեսական գործառույթների իրականացմամբ:

Առաջիկա տարիներին կառավարությունը կշարունակի տնտեսական միջոցառումների իրականացումը՝ պետական միջամտությունն ուղղելով եկամուտների և ռեսուրսների վերաբաշխմանն ու տնտեսության կայունացմանը: Կառավարության այսպիսի ծավալուն սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության արդյունավետության և ամբողջականության ապահովման գրավականը գերակա խնդիրների հատակեցումն ու դրանք միջնաժամկետ (նաև՝ երկարաժամկետ) ռազմավարական ծրագրերի հենքի վրա լուծելն է:

Այդ կապակցությամբ հարկ է նշել, որ արդեն վեցերորդ տարին է, ինչ ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման գործընթացն օրենքով ճանաչվել է ընդհանուր բյուջետային գործընթացի բաղկացուցիչ մաս և իրականացվում է օրենքով սահմանված ընթացակարգով:

ԼՂՀ բյուջետային գործընթացում պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրման հատակ առանձնացումը ընդգծում է փաստաթղթի կարևորությունը, որը դառնալու է ըննարկման առարկա իշխանության գործադիր և օրենտիր մարմիններում դրանով իսկ նպաստելով իշխանությունների մտադրությունների և գործողությունների բափանցիկության ապահովմանը:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրավորումը պայմանավորված ինչպես համաշխարհային տնտեսության, այդպես էլ հանրապետության տնտեսության վրա համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի ազդեցության և զարգացումների՝ անկանխատելիությամբ հանրապետությունում 2009 թվականին Ազգային Ժողովի կողմից ընդունված օրենքով ժամանակավորապես դադարեցվել էր, որի հետևանքով 2010-2012թթ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիր չի կազմվել: Ներկայիս պայմանները համեմատաբար բարենպաստ են պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրավորման գործընթացի վերսկաման համար և ԼՂՀ կառավարությունը ձեռնամուխ է եղել ԼՂՀ 2011-2013 թթ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի մշակմանը:

Նպատակը և խնդիրները

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բյուջետային գործընթացի պրակտիկայում պետական բյուջեի նախագիծը մշակվում է մեկ տարվա կտրվածքով: Պետական ծախսերի կառավարման առումով տարեկան կտրվածքով մշակվող և իրականացվող պետական բյուջեներն ունեն որոշակի սահմանափակումներ: Մասնավորապես, տարեկան ծրագրերի հիմքում դրվում են կարճաժամկետ մակրոտնտեսական կանխատեսումներ, իրականացվող քաղաքականությունների և տարեկան բյուջետային ծախսերի միջև կապը ժամանակային անհամապատասխանության պատճառով հստակ չէ: Այդ պատճառով, որպես կանոն, վերահսկման առարկա է հանդիսանում ծախսերի չափը և ոչ թե ակնկալվող արդյունքը (նաև մատուցվող ծառայության որակը): Պետական ծախսերի քաղաքականությունը որակական առումով հստակ ձևակերպելու և իրականացնելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել պետական ծախսերի ծրագրային պահանջները միջնաժամկետ (հնարավորության դեպքում՝ նաև երկարաժամկետ) հեռանկարում, որն իր հերթին ենթադրում է մակրոտնտեսական միջավայրի ակնկալվող զարգացումների, հասանելի բյուջետային միջոցների ծավալի կանխատեսելիություն:

Պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի հիմնական նպատակը պետական ծախսերի կառավարման համակարգի արդյունավետության բարձրացումն է:

Ըստ Էության, պետական ծախսերի կառավարման արդյունավետությունը գնահատվում է հետևյալ երեք հայտանիշների հիման վրա՝

1. *Համընդհանուր հարկարյուծետային կարգապահություն*, բյուջետային ռեսուրսների փաթեթը պետք է լինի հստակ և համապարփակ ձևակերպված, ձևավորվի նախքան ըստ առանձին ուղղությունների ծախսերի բաշխումը և հիմնավորված լինի միջնաժամկետ մակրոտնտեսական կանխատեսումներով: Ծախսերի բաշխումը հստակորեն պետք է իրականացվի վերը նշված բյուջետային ռեսուրսների շրջանակներում, իսկ դրանց հետագա կատարումը՝ սահմանված ծախսային գերակայություններին համապատասխան ընտրված ծրագրերի գծով նախատեսված բյուջետային հատկացումների սահմանարարության մեջ:

2. *Տեղաբաշխման արդյունավետություն*, պետական ծախսերը պետք է համահունչ լինեն պետական քաղաքականության գերակայություններին, և համակարգը պետք է հնարավորություն ընձեռի իրականացնել միջոցների միջողորտային և ներողորտային վերաբաշխում՝ նվազ գերակայություններից դեպքի առավել կարևորները և ցածր արդյունավետություն ունեցող ծրագրերից դեպքի բարձր արդյունավետություն ունեցող ծրագրերը:

3. *Տեխնիկական (արտադրական) արդյունավետություն*. ճյուղային նախարարությունները (գերատեսչությունները) պետք է ապահովեն արդյունավետության առավելագույն հասանելի մակարդակ, որը

պետք է համադրելի լինի մասնավոր հատվածի համապատասխան ցուցանիշների հետ:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրման համակարգի ներդրումը նպատակ է հետապնդում լրիծել հետևյալ խնդիրները՝

• բարելավել մակրոտնտեսական հաշվեկշռվածությունը՝ ի հաշիվ ռեսուրսների իրատեսական և համապարփակ փարեթի ձևավորման,

• նպաստել պետական ֆինանսական միջոցների հաշվին կատարվող բյուջետային հատկացումների միջոլորտային և ներոլորտային արդյունավետ վերաբաշխմանը՝ ըստ գերակա ուղղությունների,

• հնարավորին նվազեցնել քաղաքականությունների և դրանց ֆինանսավորման միջև առկա անորոշությունները՝ նպաստելով ծրագրերի մշակման որակի բարձրացմանը,

• ըստ ոլրութների սահմանել կոչու բյուջետային սահմանափակումներ՝ ճյուղային նախարարությունների (գերատեսչությունների) համար պայմաններ և խթաններ ստեղծելով հասանելի միջոցների նպատակային և արդյունավետ օգտագործման համար,

• բարելավել բյուջետային ծրագրերի գնահատման համակարգը և մեծացնել պետական ֆինանսների կառավարման թափանցիկության աստիճանը:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրման մոտեցումներ

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրումը շարունակական գործընթաց է և, ըստ Էության, իրենից ներկայացնում է «քաղաքականությունների ձևակերպում - պլանավորում - բյուջետավորում» տրամաբանական ամբողջական շղթա: Այն հնարավորություն է ընձեռում մեղմել հասանելի բյուջետային ռեսուրսների և պահանջվող ծախսերի միջև հնարավոր անհամապատասխանությունը, ինչպես նաև պետական ծախսերում կատարել առանձին բնագավառներում իրականացվող պետական քաղաքականության փոփոխություններին համարժեք փոփոխություններ: Այս առումով արդարացված է, որ ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի (այսուհետ՝ նաև ՄԺԾԾ) մշակումը (և/կամ վերանայումը), ըստ ժամանակի, նախորդում է տարեկան պետական բյուջեի նախագծի մշակմանը՝ դառնալով տարեկան պետական բյուջեների կազմման ուղեցույց:

Պետական ծախսերի միջնաժամկետ ծրագրումը ենթադրում է՝

• մակրոտնտեսական կայուն միջավայրին համապատասխանող բյուջետային ռեսուրսների (մուտքերի) համապարփակ և իրատեսական գնահատում,

• քաղաքականությունների իրականացման նպատակով կատարվող ծախսերի՝ վարից վեր մոտեցմամբ գնահատում,

• հասանելի բյուջետային ռեսուրսների և պահանջվող ծախսերի ներդաշնակության ապահովում համապատասխան մեխանիզմների օգնությամբ:

LՂՀ 2011 - 2013 թթ ՄԺԾԾ-ի մշակման կազմակերպչական հիմքերը

ԼՂՀ 2011-2013թթ ՄԺԾԾ-ի մշակման գործընթացը կանոնակարգվել է «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ԼՂՀ օրենքով, ԼՂՀ վարչապետի 2010 թվականի հունիսի 16-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության 2011 թվականի բյուջետային գործընթացն սկսելու և Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության վարչապետի 2008 թվականի ապրիլի 2-ի թիվ 108 որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին» թիվ 134-Ն որոշմամբ և այդ որոշման հանձնարարականների հիման վրա ԼՂՀ ֆինանսների նախարարության կողմից մշակված մերողական ցուցումներով:

Ըստ Էության, նման մոտեցումը խնդրին վկայում է այն մասին, որ ԼՂՀ կառավարությունը պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիրը որպես բյուջետային գործընթացի քաղացուցիչ մաս դիտելով, կարևորում է նաև վերջինիս քաղաքական նշանակությունը:

Ընթացիկ տարում, ինչպես և վերջին վեց տարիներին ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի մշակման գործընթացը կառավարվել վերահսկվել և համակարգվել է ԼՂՀ վարչապետի որոշմամբ ստեղծված ստորև նշված երկու մարմինների կողմից:

• ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի՝ մշտապես գործող բարձրագույն խորհուրդ (խորհրդի նախագահ՝ ԼՂՀ վարչապետ), որն ապահովել է ուազմավարական որոշումների կայացումը և մշակման գործընթացի վերահսկողությունը,

• ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի մշակման աշխատանքները համակարգող՝ մշտապես գործող խումբ (խմբի ղեկավար՝ ԼՂՀ ֆինանսների նախարարի առաջին տեղակալ), որը ապահովել է պետական միջնաժամկետ ծրագրի մշակման աշխատանքների համակարգումը:

Նման մոտեցումը ընդգծում է բյուջետային գործընթացում ճյուղային նախարարությունների (գերատեսչությունների) մասնակցության դերը, որը նպաստել է ճյուղային մակարդակում բյուջետային ծրագրման բարելավմանը և ուազմավարական հիմնավոր որոշումների կայացմանը՝ հնարավորինս ապահովելով նախանշված քաղաքականությունների և հասանելի ֆինանսական միջոցների համա-

պատասխանությունը: Այս համատեքստում կարևորվում է ԼՂՀ ֆինանսների նախարարության ու ճյուղային նախարարությունների (գերատեսչությունների) գործողությունների փոխհամաձայնեցումը, որից մեծապես կախված է ոչ միայն ԼՂՀ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի և պետական բյուջեի նախագծերի մշակման որակը, այլ նաև դրանց կատարումը:

Միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրավորման բարեկալման ուղղված քարեփիսումները

Ծրագրի նպատակների իրագործումն ապահովելու համար ԼՂՀ կառավարությունն իրականացնում է բարեփիսումներ նաև ծրագրային բյուջետավորումը հանրապետությունում ներդնելու ուղղությամբ: Ծրագրային բյուջետավորման բարեփիսումն գերակա նպատակը պետական ծախսերի տնտեսական արդյունավետության բարձրացումն է՝ ուսուրսներն առաջնահերթ ծախսային ծրագրերին ուղղելու համար ԼՂՀ կառավարությանն աջակցելու միջոցով: Ծրագրային բյուջետավորման շրջանակներում այդ աջակցությունն իրականացվում է ԼՂՀ կառավարությանը (և հանրությանը) պետական ֆինանսավորման դիմաց տրամադրվող ծառայությունների կամ անմիջական արդյունքների վերաբերյալ ավելի ճշգրիտ տեղեկատվություն տրամադրելու միջոցով: Հետևաբար, ծրագրային բյուջետավորումը հանդիսանում է գործիք տողիալ-տնտեսական քաղաքականության առանձին օղակները շաղկապելու համար, ինչը կօգնի հասկանալ ծախսերի վերաբերյալ կայացված որոշումների նպատակադրությունը և ծախսային քաղաքականությունն ամբողջությամբ ուղղել կառավարության ընդհանուր նպատակների իրագործմանը:

ՄԱՍ Ա.

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ 1. ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՍՏԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԴՐԱՆՑ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄԸ

ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋՆԱԺԱՍՏԿԵՏ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության հիմնական ռազմավարական գերակայությունները սահմանված են 2010 թվականի հուլիսի 1-ին ԼՂՀ Ազգային ժողովի հավանության արժանացած՝ ԼՂՀ կառավարության գրքունեության ծրագրով։ Վերը նշված փաստաթորի համաձայն ԼՂՀ կառավարությունն առաջիկա տարիներին առավել կարևորում է պետական բյուջեի ծախսային հետևյալ գերակայությունները։

➤ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության միջազգային ճանաչում, ազգային անվտանգության և ակտիվ տնտեսական քաղաքականության միջոցով կայուն զարգացման ապահովում,

➤ արդյունավետ պետական, տեղական ինքնակառավարման և մասնավոր հատվածի կառավարման համակարգի ձևավորում և կորպորատիվ կառավարման մշակույթի արմատավորում,

➤ կրթության և գիտության զարգացում և ժամանակակից պահանջներին համապատասխանեցում,

➤ տարածքային համաշափ զարգացում,

➤ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության քաղաքացիների սոցիալական պաշտպանվածություն։

Դրա հետ մեկտեղ հարկ է նշել, որ ինչպես կարճաժամկետ, այնպես էլ միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հեռանկարում կպահպանվի վերը նշված գերակայությունների համաձայն իրականացվելիք ծրագրերի ֆինանսավորման համար հանրապետության բյուջետային ռեսուրսները համարելու պահանջը այլ՝ հիմնականում արտաքին աղբյուրներից պաշտոնական դրամաշնորհների և փոխառու միջոցով։

ՄԻՋՆԱԺԱՍՏԿԵՏ ԾԱԽՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿԸ

Միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրը ԼՂՀ կառավարության նպատակների իրագործման հիմնական գործիքներից մեկն է։ Հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ներկայացնող այս փաստաթուղթը, ոլորտների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրերի հետ միասին, կազմում է ԼՂՀ կառավարության պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի հիմնական բովանդակությունը։

Սույն ծրագրի հարկաբյուջետային քաղաքականությունը շարադրող մասը ներկայացնում է ԼՂՀ կառավարության ընդհանուր երկարաժամկետ հարկաբյուջետային սկզբունքները, միջնաժամկետ և կարճաժամկետ հարկաբյուջետային ցուցանիշները և ռազմավարական ծախսային գերակայությունները։ Դրանք տնտեսական և հարկաբյուջետային այն չափանիշներն են, որոնք դրվելու են ԼՂՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի մշակման հիմքում։

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՑՈՒՑԱՆԻՉՆԵՐԸ

Երկարաժամկետ հարկաբյուջետային սկզբունքներ

Ընդունելով կայուն հարկաբյուջետային քաղաքականության անհրաժեշտությունը՝ ԼՂՀ կառավարությունը 2011-2013 թվականների Մշտական ընթացքում առաջնորդվել է ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրում ամրագրված հարկաբյուջետային սկզբունքներով։ Զանի որ բյուջետային նույթերի սղությունը և ելքերի վրա ազդող գործուները սահմանափակում են կարճաժամկետ հեռանկարում այդ սկզբունքների իրագործման հենարավորությունները, ԼՂՀ կառավարությունը նտադիր է կիրառել այդ սկզբունքները երկարաժամկետ հեռանկարում։ Դրանք հիմք կծառայեն ընթացիկ քաղաքականությունների և ԼՂՀ կառավարության երկարաժամկետ նպատակների համաձայնեցվածությունը գնահատելու համար։

Երկարաժամկետ հեռանկարում։

- կառավարությունը կշարունակի մակրոտնտեսական կայունությանը և տնտեսական աճի կայուն տեմպերի պահպանմանը նպաստող՝ վերջին տարիներին վարվող հարկաբյուջետային քաղաքականությունը։ Պետության ծախսային պարտավորությունների աճը պետք է համապատասխանեցվի տնտեսության զարգացմանը։ Բյուջեի հավասարակշռվածության ապահովման գլխավոր պայմանն է հանդիսանում բյուջետային ծախսերի արդյունավետության բարձրացումը և բյուջետային հիմնարկների ցանցի օպտիմալացումը։

- նախատեսվում է ապահովել պետական բյուջեի հարկային եկամուտների աճ՝ հատկապես հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացման միջոցով։ Այս ուղղությամբ կվարելուրի տնտեսական գործունեության ստվերային մասի կրծատմանն ուղղված միջոցառումները՝ դրանով իսկ ամրապնդելով գործունեության համահավասար պայմաններ։

- պետական բյուջեի եկամուտների աճին զուգահեռ կավելանան պետական բյուջեի ծախսերը, որոնց բնորոշ կլինի սոցիալական ուղղվածության խորացումը։ Կանխատեսվում է սոցիալական ապահովության, առողջապահության ոլորտներին ուղղված պետական ծախսերի ֆինանսավորման աճ։

Կարճաժամկետ և միջնաժամկետ հարկաբյուջետային ցուցանիշներ

ԼՂՀ կառավարությունը առկա ծախսային գերակայությունները համարել է երկարաժամկետ

հարկաբյուջետային սկզբունքների հետ՝ հաջորդ 3 տարիների ընդհանուր ծախսային մակարդակը որոշելու համար:

Համախառն ներքին արդյունքի (այսուհետև՝ նաև ՀՆԱ-ի) նկատմամբ պետական բյուջեի եկամուտների հարաբերության ցուցանիշը 2011-2013 թվականներին կկազմի միջինը 19.0 տոկոս:

Հիմք ընդունելով պետական բյուջեի եկամուտների կանխատեսումային ծավալները, ԼՂՀ կառավարությունը ծրագրում է 2011-2013 թվականների ծախսերի տարեկան մակարդակը պահպանել ՀՆԱ-ի 50.1-43.6% սահմաններում:

ԳԼՈՒԽ 2. ԼՂՀ 2011-2013ԹԹ ՄԺԾՅ ՍԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԾՐՁԱՆԱԿԸ

Վերջին տարիներին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսությունը բնութագրվել է տնտեսական աճի բարձր ցուցանիշներով՝ 2005-2009 թվականներին միջինում գրանցվել է 12.1 % ՀՆԱ-ի իրական աճ: Այդ տարիների տնտեսական աճին հիմնականում նպաստել են ծառայությունների մատուցման ոլորտը, շինարարությունը և արդյունաբերությունը՝ միջինում համապատասխանաբար 7.0, 1.7 և 1.4 տոկոսային կետերով: Հատկանշական է, որ 2009 թվականի ՀՆԱ-ի ցուցանիշը հատել է 100.0 մլրդ դրամի սահմանը՝ ապահովելով այդ տարիների ընթացքում մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի մեծության աճ՝ ավելի քան 70.0 %-ով (իրական արտահայտությամբ):

2010 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով համախառն ներքին արդյունքն իրական արտահայտությամբ աճել է 4.8 %: 2010 թվականի համար մինչև տարեվերջ ակնկալվում է 9.1 % տնտեսական աճ՝ 3.0 տոկոս դեֆլյատորի պայմաններում:

Ծրագրային ժամանակահատվածում մակրոտնտեսական կանխատեսումների հիմնական սցենարը կառուցված է ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրի հենքի վրա և ենթադրում է դրանով նախանշված քաղաքականությունների և միջոցառումների հետևողական և ամբողջական իրազեկություն:

Չնայած վերջին տարիների ընթացքում արձանագրված բարձր տնտեսական աճին, կառավարությունը, օրյեկտիվորեն գնահատելով համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի բոլոր բացասական հետևանքները Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության վրա, նախատեսում է առաջիկա տարիների համար ՀՆԱ-ի 9-11 տոկոս իրական աճ, որը հնարավորություն կտա լուծել տնտեսական և սոցիալական մի շարք հիմնախնդիրները:

Ծրագրային ժամանակահատվածում հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսումները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում:

Աղյուսակ 2.1. Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշները

Ցուցանիշներ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	փաստացի						սպաս-վող	կանխատեսում	
Անվանական ՀՆԱ (մլն դրամ)	51379.4	61885.9	70791.0	87148.1	102338.7	115000.0	129150.0	145000.0	162800.0
Տնտեսական աճ, %	14.1	10.1	8.8	14.3	13.1	9.1	9.0	9.0	9.0
ՀՆԱ դեֆլյատոր, %	5.1	9.4	5.1	7.8	3.9	3.0	3.0	3.0	3.0
Սղաճ, նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ, %	0.6	8.5	8.2	5.7	5.1	5.0	4.0	4.0	4.0

Իրական հատված

Ծրագրային ժամանակահատվածում տնտեսության հիմնական ճյուղերի իրական աճի ցուցանիշները ներկայացված են ստորև Աղյուսակ 2.2-ում:

Աղյուսակ 2.2. Տնտեսության հիմնական ճյուղների իրական աճի ցուցանիշները (%)

Ցուցանիշներ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	Փաստացի					Սպասվող	Լանջատեսում		
ՀՆԱ-ի իրական աճ	14.1	10.1	8.8	14.3	13.1	9.1	9.0	9.0	9.0
Արդյունաբերություն	-0.9	16.3	6.7	11.6	15.6	5.0	6.0	7.0	8.0
Գյուղատնտեսություն	5.6	-14.0	8.8	25.4	1.1	1.0	3.0	3.1	3.2
Շինարարություն *	37.8	39.7	18.2	24.2	33.5	20.0	9.0	12.0	15.0

Ծանոթություն.

*) անվանական արտահայտությամբ

Աղյուսակ 2.2-ից կարելի է տեսնել, որ 2005-2009 թվականներին **արդյունաբերության** ճյուղում միջին հաշվով գրանցվել է 9.9 % իրական աճ, ընդ որում վերջին երկու տարիների ընթացքում այդ ցուցանիշը զգալիորեն աճել է: Նշված ժամանակահատվածում բարձր աճեր են գրանցվել «Ուետին» և պլատմասե արտադրատեսակների արտադրություն» (տարեկան միջինը՝ 205.3 տոկոս), «Պատրաստի մետաղյա իրերի արտադրություն» (72.1 տոկոս) և «Կահույքի և այլ արտադրատեսակների արտադրություն» (62.4 տոկոս) ենթաճյուղերում:

Գլոբալ ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի ազդեցությամբ պայմանավորված՝ 2008 թվականին հանքագործական արդյունաբերությունում տեղի է ունեցել արտադրության ծավալների որոշակի անկում՝ 2.2 տոկոսով, որը պայմանավորված էր համաշխարհային տնտեսությունում մետաղների զների անկմանք: Սակայն, ի հաշիվ այլ ենթաճյուղերի, արդյունաբերությունում 2008 թվականին արձանագրվել է աճ 11.6 տոկոսի չափով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակում արդյունաբերական արտադրանքի թողարկման ծավալները աճել են 0.1 տոկոսով, որի վրա մեծ ազդեցություն են բողնել «Սննդամբերքի, ներառյալ խմիչքների արտադրություն» և «Էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում» ենթաճյուղերի ծավալների աճերը՝ համապատասխանաբար 30.0 և 13.0 տոկոսներով, ինչպես նաև «Մետաղական հանքաքարերի արդյունահանում» ենթաճյուղում արձանագրված անկումը՝ 15.8 տոկոսով: Ակնկալվում է, որ մինչև տարեվերջ ճյուղում կդրսորվի արտադրության ծավալների աճ՝ շուրջ 5.0 տոկոսի չափով:

2011-2013 թվականների համար կանխատեսվում է արդյունաբերության իրական աճ՝ տարեկան միջին 7.0 տոկոսի չափով, պայմանավորված հանքարդյունաբերության ոլորտում և մշակող արդյունաբերության մի շարք ենթաճյուղերում արտադրության ծավալների աճով՝ ինչպես արտահանման, այնպես էլ ներքին սպառման ծավալների ավելացման շնորհիվ:

Սինաժամկետ հատվածում ուշադրություն կդարձվի ներքին ռեսուրսների վրա հիմնական մրցունակ և արտահանման ուղղվածություն ունեցող արդյունաբերության ճյուղերի զարգացման վրա: Կառավարությունը կնպաստի արդյունաբերության նոր՝ տեխնոլոգիական առումով առաջատար բնագավառների զարգացմանը, բարենպատ պայմաններ կապահովի արդյունաբերության ոլորտում ներդրումների ներգրավման համար: Կարևորվի հանքահումքային ռեսուրսների օգտագործման զարգացումը, որը, հանդիսանալով ԼՂՀ արդյունաբերության առաջավոր ճյուղերից մեկը, զգալիորեն կնպաստի տնտեսության երկարաժամկետ զարգացմանը: Արդյունաբերության տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ի կառուցվածքի մեջ 2011-2013 թվականներին կանխատեսվում է միջինը 16.3%:

2005-2009 թվականներին **գյուղատնտեսություն** իրական աճը կազմել է միջինում 5.4 տոկոս: Տնտեսության այս ճյուղը 2009 թվականին ունեցել է անհամար աճ՝ 1.1 տոկոսի չափով, իսկ 2010 թվականի առաջին կիսամյակում իրական արտահայտությամբ ապրել է անկում՝ 6.7 տոկոսի չափով՝ գերազանցապես պայմանավորված բուսաբուծության ծավալի նվազմամբ (2010 թվականի առաջին կիսամյակում՝ 23.7 տոկոսով): Անանաբուծությունում 2010 թվականի առաջին կիսամյակում արձանագրվել է աճ 2.9 տոկոսի չափով:

Մինչև տարեվերջ ակնկալվում է գյուղատնտեսության իրական աճ շուրջ 1.0 տոկոսի չափով, իսկ 2011-2013 թվականներին ճյուղի միջին տարեկան աճը կանխատեսվում է 3.1 տոկոսի չափով, որի համար իիմք են համբխացել ճյուղի նախորդ տարիներին դրսորած զարգացման միտումները, ինչպես նաև կառավարության կողմից նախատեսվող միջոցառումների իրականացումը:

Վերջին հինգ տարիների ընթացքում **շինարարությունը** առահովել է ՀՆԱ-ի նկատմամբ առաջանցիկ աճի տեմպեր՝ միջին հաշվով առահովելով 30.7 տոկոս աճ: Այդ ժամանակահատվածում շինարարության ծավալի մասը՝ 43.2%, իրականացվել է պետական բյուջեի միջոցների հաշվին: Շինարարության ճյուղի տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ի կառուցվածքում 2005 թվականին 7.8%-ից աճել է մինչև 11.1% 2009 թվականին:

2010 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում շինարարության ծավալը աճել է 13.8 %-ով: Ըստ ֆինանսավորման աղյուրների պետական միջոցների հաշվին իրականացված շինարարությունը աճել է 5.8 %-ով, կազմակերպությունների միջոցների հաշվին՝ 2.3 անգամ, օտարերկրյա ներդրողների միջոցների հաշվին՝ 68.2 %-ով և մարդասիրական օգնության միջոցների հաշվին՝ 1.9%-ով:

2010 թվականի համար ակնկալվում է կապիտալ շինարարության ծավալի աճ՝ շուրջ 20.0%-ով: Միջնաժամկետ հատվածում շինարարությունում կանխատեսվում է աճ տարեկան միջինը 12.0%-ով:

Արտաքին հատված

2005-2009 թվականների ընթացքում **LՂՀ** արտաքին ապրանքաշրջանառությունը ավելացել է ավելի քան 2.5 անգամ: Ընդ որում, արտահանումը այդ տարիների ընթացքում ավելացել է 46.6 տոկոսով, իսկ ներմուծումը՝ ավելի քան երեք անգամ: 2009 թվականի արդյունքներով **LՂՀ-ն** արտաքին առևտուր է իրականացրել 25 երկրների հետ: Այդ տարվա արտաքին ապրանքաշրջանառության 92.9 տոկոսը բաժին է ընկել Հայաստանի Հանրապետությանը, 1.8 տոկոսը՝ Արաբական Միացյալ Էմիրություններին, 1.5 տոկոսը՝ Մեծ Բրիտանիային և 3.8 տոկոսը՝ այլ երկրներին:

Արտահանման ծավալում մեծ տեսակարար կշիռ են կազմում «Հանքահումքային մքերքներ», «Պատրաստի սննդի արտադրանք» և «Թանկարժեք քարեր և մետաղներ» ապրանքախմբերը (2009 թվականի դրությամբ համապատասխանարար 67.2, 7.8 և 6.2 տոկոս): Ներմուծվող ապրանքախմբերից հիմնականում կարելի է առանձնացնել «Հանքահումքային մքերքներ», «Պատրաստի սննդի արտադրանք» և «Քուտական ծագման արտադրանք» ապրանքախմբերը:

2009 թվականի և 2010 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով արձանագրվել է արտահանման ծավալների աճ՝ 1.9 և 37.3 տոկոսներով: 2010 թվականին արտահանման աճը հիմնականում պայմանավորվել է «Հանքահումքային մքերքներ», «Թանկարժեք քարեր և մետաղներ» և «Ոչ քանի արժեքեք մետաղներ և իրեք դրանցից» ապրանքախմբերի արտահանման ծավալների աճով:

Ներմուծման ծավալները 2009 թվականին նախորդ տարվա նկատմամբ կրճատվել են 5.3 %-ով: Ներմուծման նվազումը, որը տեղի է ունեցել առաջին անգամ վերջին 10 տարիների ընթացքում, պայմանավորված էր «Հանքահումքային մքերքներ», «Կահույք, խաղալիքներ, այլ պատրաստի իրեր» և «Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբերի ներմուծման ծավալների նվազմամբ: Սակայն 2010 թվականին ներմուծման ծավալները նորից աճի միտումներ են դրսուրել: Այսպէս՝ հունվար-հունիս ժամանակահատվածում ներմուծումը նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ աճել է 1.2 տոկոսով, իսկ ընդհանուր ապրանքաշրջանառության ծավալը՝ 7.6 տոկոսով:

2011-2013 տարիներին արտաքին հատվածի տնտեսական քաղաքականությունը իրազորելիս շեշտը կդրվի երկրի բացասական արտաքին հաշվեկշի մեղմացմանը: Կառավարությունը ամենայն կազմությունը փոխարինող և արտահանման ներուժ ունեցող ճյուղերի ձևավորմանն ու զարգացմանը, արտահանման խթանման՝ աջակցելով համաշխարհային չափանիշներին համապատասխանող հայրենական ընկերությունների կայացմանը, ապրանքների և ծառայությունների արտահանման ծավալների, աշխարհագրության և անվանացանկի բազմազանության աճի խրախուսմանը:

2011-2013 թվականների համար կանխատեսվում է **LՂՀ** արտաքին ապրանքաշրջանառության ծավալների աճ՝ միջինը 9.3 տոկոսով: Ընդ որում՝ ակնկալվում է արտահանման ծավալների առաջանցիկ աճ (միջին աճը՝ 13.0 տոկոս) ներմուծման ծավալների նկատմամբ (միջին աճը՝ 8.3 տոկոս):

Աղյուսակ 2.3. Արտաքին առևտրաշրջանառության զույգանիշների աճի տեմպերը (%)

Ցուցանիշներ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	Փաստացի						Ապա ս- վող	Կանխատեսում	
Արտաքին առևտրաշրջանառությունը	51.8	19.1	75.0	10.0	-3.6	6.4	7.4	9.0	11.5
Ապրանքների ներմուծում	24.1	19.3	81.0	22.0	-5.3	6.0	7.0	8.0	10.0
Ապրանքների արտահանում	-11.8	18.6	60.0	-24.1	4.1	8.1	9.0	13.0	17.0

Սպառողական գներ

Վերջին տարիների ընթացքում սպառողական գները արձանագրել են աճի միտումներ: 2005-2009 թվականներին սղածի միջին տարեկան չափը կազմել է 5.6%: Այս հիմնականում պայմանավորված էր միջազգային գների ազդեցությամբ: Տարեկան տատանումների տեսանկյունից սղածի ցուցանիշները կարելի է բնութագրել որպես անկայուն՝ 2005-2009 թվականներին սպառողական գների ինդեքսը տատանվել է 0.6-8.2 տոկոսների միջակայքում:

2010 թվականի հունիսին նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ արձանագրվել է 5.1 տոկոս սղած, ընդ որում պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների ինդեքսը կազմել է 4.6%, ոչ պարենային ապրանքներինը՝ 3.3%, ծառայությունների սակագներինը՝ 6.9%:

Նախորդ տարիների փաստացի վիճակագրական և 2010 թվականի սպասվող ցուցանիշները թույլ են տալիս սղածի ցուցանիշը 2011-2013 թվականների համար կանխատեսել 4%-ի սահմաններում՝ +/-1.5 % տատանման թույլատրելի միջակայքով:

ԳԼՈՒԽ 3. ԼՂՀ 2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿԱՆԿԱՆԱՑՄՈՒՄ, ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ

3.1. ԼՂՀ 2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ՄԺԾԾ առանցքային հարցերից է պետական եկամուտների քաղաքականության ուղղվածությունը միջնաժամկետ հեռանկարում։ Հաշվի առնելով այն, որ պետական եկամուտների գերակշիռ մասը կազմում են հարկային եկամուտներն ու պետական տուրքերը, առավել ընդգծվում է հատկապես հարկային քաղաքականության դերը։

2011-2013 թվականների պետական եկամուտների քաղաքականությունը կիրականացվի ԼՂՀ Ազգային ժողովի հավանությանն արժանացած ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրով ամրագրված սկզբունքներին համապատասխան։ Մասնավորապես՝

- առաջիկա տարիներին հարկային եկամուտների հավաքագրման մակարդակի բարձրացումը, հիմնականում ի հաշիվ հարկային վարչարարության բարելավման, կլինի հարկաբյուջետային քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը,

- հարկային օրենսդրության կատարելագործումը, որը կիանգեցնի հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացմանը, հարկային օրենսդրության պահանջների համահավասար և անվերապահ կիրառմանը,

- կառավարությունը հարկային եկամուտների ավելացման իր հիմնական նպատակին կիանի հատկապես տնտեսության ստվերային հատվածի կրճատման հաշվին,

- կիրականացվեն միջոցառումներ կուտակված գերավճարների և ապառքների մարման ուղղությամբ, ինչպես նաև կառավարության միջոցառումներ ապառքների առաջացումը թույլ շտալու համար,

- հարկման հարաբերություններում կընդլայնվեն ինքնազնահատման համակարգի կիրառման մոտեցումներ՝ ի հաշիվ հարկ վճարողների շահերի պաշտպանության և նրանց սպասարկման որակի բարձրացման։

2011-2013 թվականների հարկային օրենսդրության հմարավոր փոփոխությունները, հարկային մարմինների կողմից 2011-2013 թվականների սոորու ներկայացվող՝ իրականացվելիք վարչարարական միջոցառումները միտված կլինեն այս և ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրով ամրագրված՝ հարկային բնագավառին առնչվող մյուս սկզբունքներն արտացոլող նպատակների հասանելիության, ինչպես նաև 2011-2013 թվականների համար սույն փաստաթղթով նախատեսված հարկային եկամուտների ծրագրային մակարդակի ապահովմանը։

ԼՂՀ 2011-2013 թվականների պետական բյուջեների հարկային եկամուտների այսահովման ուղղված միջոցառումների ծրագիր

NN	Սիցոցառում	Բովանդակություն
1.	Հարկային մարմնի կողմից իրականացվող հսկողության արդյունավետության բարձրացում	<p>1.1 Հարկային մարմնում ստուգումների ստանդարտների և արդյունավետության մոնիթորինգի և գնահատման համակարգի ներդրում և կատարելագործում, ոիսկային չափանիշների հիման վրա ստուգման ենթակա հարկ վճարողների ընտրության համակարգի (ՈՉՍՀ) ներդրում, այդ թվում՝ ստուգումների պլանավորում և իրականացում՝ ոիսկային չափանիշների հիման վրա.</p> <p>1.2 Հարկային մարմնի կողմից վերլուծական փաստաթղթային ստուգումների համակարգի կատարելագործում, այդ թվում՝ երրորդ անձանցից ստացվող տեղեկությունների հիման վրա.</p> <p>1.3 Փոքր տնտեսվարող սուբյեկտների մոտ իրականացվող հարկային ստուգումների կրճատում:</p>
2.	Հարկերի կամավոր վճարման (ինքնազնահատման) սկզբունքի գնահատում, արմատավորում, հարկ վճարողների սպասարկման որակի բարելավում	<p>2.1 Հաշվետվությունները հարկային մարմին էլեկտրոնային տարրերակով ներկայացման համակարգի մշակում և ներդրում.</p> <p>2.2 Հարկային ծառայության կողմից մշակված օրենսդրական և ընթացակարգային համապատասխան նախագծերը հասարակական քննարկումների պարտադիր ներկայացման համար ընթացակարգի սահմանում.</p> <p>2.3 Հարկ վճարողների պարզաբանումների տրամադրման ընթացակարգի սահմանում.</p> <p>2.4 Պարրերական մամլո հաղորդագրությունների տարածման, ասուլիսների կազմակերպման սովորույթի ներդրման նպատակով կանոնակարգի մշակում.</p> <p>2.5 Հարկային հաճախ հնչող հարցերի ու դրանց պատասխանների տվյալների բազայի տեղադրում ինտերնետային կայքում: Այն օգնելու է միատեսակ պատասխաններ ապահովելուն.</p> <p>2.6 Հարկ վճարողների իրազեկվածության աստիճանի բարձրացման և հարկատունների սխալների կանխարգելման նպատակով առավել հաճախ բույլ տրվող սխալների տեղեկատուի ստեղծում.</p> <p>2.7 Հարկային օրենսդրության փոփոխությունների ամենամյա համառոտագրի հրապարակում հարկային ծառայության ինտերնետային կայքում:</p>
3.	Հարկային մարմնի ներքին կառավարման արդյունավետ համակարգի կատարելագործում	<p>3.1 Մարդկային ռեսուրսների կառավարման ժամանակակից համակարգի ստեղծում, պաշտոնական առաջխաղացման համակարգի կատարելագործում՝ այն կապելով կատարողական համակարգի, արտադրողականության և այլ ֆունկցիոնալ ցուցանիշների հետ.</p> <p>3.2 Հարկային ծառայողների վերապատրաստման ամրողական համակարգի ձևավորում և կատարելագործում՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել հարկային ծառայողների մասնագիտական և վերալուծական կարողությունները.</p> <p>3.3 Հարկային մարմնի տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ենթակառուցվածքների կատարելագործում և տեղեկատվական հոսքերի որակի բարձրացում.</p> <p>3.4 Էլեկտրոնային կառավարման համակարգի ներդրում:</p>
4.	Հարկային ապառքների գանձման և հարկերի վճարումից խուսափելու դեպքերի բացահայտման	<p>4.1 Ընթացիկ հարկային և պարտադիր վճարների մասով պարտավորությունների աճի սահմանափակմանը, հարկերի և պարտադիր վճարների առկա ապառքների կրճատմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում, այդ թվում՝</p> <ul style="list-style-type: none"> - ապառքների դասակարգման չափանիշների և կառավարման

NN	Միջոցառում	Բովանդակություն
	մեխանիզմների սահմանում	<p>ընթացակարգի մշակում ու ներդրում.</p> <ul style="list-style-type: none"> - հարկ վճարողի գույքի և դրամական միջոցների արգելադրման աշխատանքների պարբերաբար մոնիթորինգի իրականացում, հարկ վճարողի գույքի արգելադրման աշխատանքների բարելավում և ընթացիկ ապարքների ավելացման կանխմանն ուղղված աշխատանքների իրականացում, - չկատարված հարկային պարտավորությունները անհուսափ համարելու և սահմանված ժամկետում հաշվառումից հանելու հետևողական աշխատանքների իրականացում, - ապարքատերերի հետ կատարվող աշխատանքների նոր մեխանիզմների սահմանում և կիրառում. <p>4.2 Զիմնավորված հարկային վճարումների կուտակման բացառմանն ուղղված անհրաժեշտ ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների իրականացում և համապատասխան միջոցառումների ձեռնարկում.</p> <p>4.3 Հարկերի վճարումից խուսափելու ոխսկերի բացահայտման մեխանիզմների սահմանում, այդ թվում՝ համապատասխան մեթոդաբանության մշակում, հարկերի վճարումից խուսափելու սխեմաների դասակարգում և համապատասխան մոտեցումների ներդրում:</p>
5.	ԼԴՀ տարածք ներմուծվող և արտահանվող ապրանքանյութական արժեքների նկատմամբ հսկողության ուժեղացում	<p>5.1 ԼԴՀ տարածք ներմուծվող և արտահանվող ապրանքանյութական արժեքների հաշվառման օրենսդրություն կարգավորում.</p> <p>5.2 Հակիչ կետերի տեխնիկական վերազինում.</p> <p>5.3 Հակիչ կետերի աշխատակիցների մասնագիտական կարողությունների անընդմեջ բարձրացման նպատակով պարտադիր վերապատրաստման ընթացակարգի սահմանում:</p>
6.	Հարկային օրենսդրության դրույթների պարզեցում և հստակեցում	<p>6.1 Առանձին հարկատեսակների մասին օրենքներում առկա բացերի ուսումնասիրություն և դրա հիման վրա համապատասխան օրենսդրական փոփոխությունների նախաձեռնում, այդ թվում՝</p> <ul style="list-style-type: none"> - հաստատագրված վճարով հարկավոր գործունեության առանձին տեսակների համար նախատեսված դրույթաչափերի ինդեքսավորում, - շահարաժինների հարկում շահութահարկով կամ եկամտահարկով, - գործունեության առանձին տեսակների հարկման մեխանիզմների կատարելագործում, - գործունեության առանձին տեսակների համար սահմանված հարկման այլընտրանքային համակարգերի փոխարինում հարկման ընդհանուր համակարգով:
7.	Ապօրինի ձեռնարկատիրության, առանց փաստաթղթերի իրականացվող գործարքների դեմ ուղղված հետևողական աշխատանքների իրականացում	<p>7.1 Ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ գրաղվելու դեպքերի բացահայտում, կանխում, գործող օրենսդրությամբ ընձեռված հնարավորությունների լիարժեք օգտագործում, մասնավորապես՝</p> <ul style="list-style-type: none"> - ՀՊԾ և իրավասու մյուս մարմինների միջև գործող օրենսդրության շրջանակներում համապատասխան միջոցառումների իրականացում և փոխհամագործակցության խորացում, ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ գրաղվելու դեպքերը կանխելու, իսկ բացահայտման դեպքում՝ պատժամիջոցներ կիրառելու և հասարակությանը իրազեկելու միջոցառումներ, - հետևողական աշխատանքների իրականացում անապրանք փաստաթղթերի դուրսգրման, առանց երկկողմանի հաշվարկային

NN	Միջոցառում	Բովանդակություն
		փաստաբերի իրականացվող գործարքների բացահայտման, օրենսդրությամբ նախատեսված համապատասխան պատասխանատվության միջոցների կիրառման, նշված երևույթի հետագա բացառման ուղղությամբ:

3.2. ԼՂՀ 2011-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄԸ

ԼՂՀ 2011-2013 թվականների պետական բյուջեների սեփական եկամուտները կանխատեսվել են համապատասխանաբար՝ 25.1 մլրդ դրամի, 28.0 մլրդ դրամի և 29.5 մլրդ դրամի չափով: Եկամուտների տարեկան ծրագրային ծավալները կապահովվեն հիմնականում ի հաշիվ հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի:

Աղյուսակ 3.1. 2011-2013 թվականների համար ծրագրված բյուջետային եկամուտները (մլն դրամներով)

Եկամտատեսակը	2011թ.	2012թ.	2013թ.
Պետական բյուջեի եկամուտներ, ընդամենը	60457.9	64717.9	69106.2
Պետական բյուջեի սեփական եկամուտներ, այդ թվում.	25100.0	28000.0	29500.0
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	19.4	19.3	18.1
Հարկային եկամուտներ և պետական տուրք	16700.0	19050.0	19900.0
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	12.9	13.1	12.2
Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ	6300.0	6900.0	7600.0
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	4.9	4.8	4.7
Պաշտոնական դրամաշնորհներ	400.0	350.0	300.0
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	0.3	0.2	0.2
Այլ եկամուտներ	1700.0	1700.0	1700.0
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	1.3	1.2	1.0

ԼՂՀ 2011-2013 թվականների պետական բյուջեների **հարկային եկամուտները և պետական տուրքը** ծրագրելիս օգտագործվել են այն մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսումները, որոնք եական ազդեցություն ունեն առանձին եկամտատեսակների հարկման բազայի ձևավորման կամ հաշվարկման վրա: Մի շարք դեպքերում հաշվի են առնվել նաև ԼՂՀ առավել խոշոր տնտեսվարող սուբյեկտների կանխատեսումները: Հաշվարկները կատարելիս հաշվի են առնվել ԼՂՀ պետական բյուջեի նախորդ տարիների փաստացի մուտքերի աճի դինամիկան տարեկան կտրվածքով, ինչպես նաև ԼՂՀ տնտեսության բարելավովով ընդհանուր մակրոտնտեսական ցուցանիշները: Մակրոտնտեսական ցուցանիշների փաստացի և կանխատեսումային մեծությունների համեմատությունից երևում է, որ միջնաժամկետ հեռանկարում հնարավոր է ապահովել ծրագրավորված բյուջետային մուտքերը:

Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները 2011-2013 թվականների համար ծրագրվել են համապատասխանաբար 6300.0 մլն դրամ, 6900.0 մլն դրամ և 7600.0 մլն դրամի չափով: Ինչպես և հարկային եկամուտների ու պետական տուրքի կանխատեսումներում, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների գծով 2011-2013 թվականների մուտքերի հաշվարկներում հաշվի են առնվել նախորդ տարիների փաստացի մուտքերի դինամիկան, 2010 թվականի ծրագրված մուտքերի մակարդակի իրատեսությունը, կիրառվելիք փարչարարական միջոցառումները, ինչպես նաև մակրոտնտեսական բարենպատ զարգացումները, որոնք բավարար հիմքեր կստեղծեն այն ապահովելու համար:

Պաշտոնական դրամաշնորհները 2011-2013 թվականների համար ծրագրվել են համապատասխանաբար 400.0, 350.0 և 300.0 մլն դրամի չափով՝ հաշվի առնելով կառավարության կողմից ձեռք բերված նախնական համաձայնությունները:

Այլ եկամուտները ներառում են բանկերում և ֆինանսական հաստատություններում պետական բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարները, իրավաբանական անձանց կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահութաբաժինները, պետական հիմնարկների հաշվեկշիռներում հաշվառվող գույքի, համայնքների վարչական տարածքներից դուրս գտնվող պետական սեփականություն համարվող հողերի վարձակալության կամ կառուցապատման իրավունքի դիմաց գանձվող վարձավճարները, պետության կողմից տրված վարկերի օգտագործման դիմաց վճարները (տոկոսները), պետության սեփականություն համարվող, ինչպես նաև տիրազուրկ, ժառանգության իրավունքով, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից նվիրատվության կարգով պետությանը որպես սեփականություն անցած հիմնական միջոց կամ ոչ նյութական ակտիվ չհանդիսացող գույքի օտարումից եկամուտները, իրավախախտումների համար գործադիր և դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից մուտքերը, անշարժ գույքի կադաստրի գործառնություններից մուտքերը և այլ եկամուտները:

Այլ եկամուտները 2011-2013 թվականների համար ծրագրել են տարեկան 1700.0 մլն դրամի չափով՝ հաշվի առնելով գանձման համար պատասխանատու պետական կառավարման մարմինների կողմից ԼՂՀ 2011 թվականի բյուջետային գործընթացի շրջանակում համապատասխան հայտերով ներկայացված կանխատեսումները, կատարված օրենսդրական փոփոխությունները, ինչպես նաև առանձին եկամտատեսակների գծով նախորդ տարիներին արձանագրված հավաքագրման միտումները:

Հարկ է նշել, որ հաշվարկներում կիրառվող տվյալների բազայի հետագա թարմացման հետ կապված հնարավոր է 2011-2013 թվականների բյուջետային եկամուտների կանխատեսումների վերանայում (2011 թվականը՝ ԼՂՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի մշակման, 2012, 2013 թվականները՝ ԼՂՀ 2012-2014 թվականների ՄԺԾԾ-ի մշակման փուլում):

2011-2013 թվականների բյուջետային եկամուտների կանխատեսումների հետագա ճշգրտումներում էական կիմնի նաև հետևյալ լրացուցիչ տեղեկությունների օգտագործումը.

- հաշվարկներում կիրառված մակրոտեսական ցուցանիշների փոփոխության մասին տեղեկություն,

- բյուջետային եկամուտների գանձման համար պատասխանատու մարմիններից ստացվելիք լրացուցիչ տեղեկություններ,

- 2010 թվականի վիճակագրական այլ ցուցանիշներ:

3.3. ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԴԵՖԻՑԻՏԸ

Սովորիկա տարիներին ևս պետական բյուջեի ձևավորումը շարունակելու է ընթանալ բյուջետային եկամուտների նկատմամբ ծախսերի գերազանցմամբ: Ստորև ներկայացվում է ԼՂՀ 2011-2013 թվականների պետական բյուջեների դեֆիցիտի ցուցանիշները (տես Աղյուսակ 3.2):

Աղյուսակ 3.2. ԼՂՀ 2010-2013 թվականների պետական բյուջեների դեֆիցիտի ցուցանիշները (մլն դրամ)

Ցուցանիշներ	2010 թվականի պետական բյուջե	2011թ.	2012թ.	2013թ.
		ծրագիր		
Պետական բյուջեի եկամուտները, ընդամենը	56,205.8	60,457.9	64,717.9	69,106.2
Պետական բյուջեի ծախսերը, ընդամենը	64,469.7	64,700.4	67,380.1	70,956.3
Պետական բյուջեի դեֆիցիտը	8,263.9	4,242.5	2,662.2	1,850.1
հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%-ով)	7.2	3.3	1.8	1.1

Պետական բյուջեի դեֆիցիտի հարաբերակցությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ 2010 թվականի համար ծրագրված 7.2%-ի դիմաց 2011-2013 թվականների աստիճանաբար կնվազի ՀՆԱ-ի 3.3% մինչև 1.1 %:

Կառավարությունը միջոցներ կձեռնարկի դեֆիցիտի ֆինանսավորման ներքին և արտաքին աղբյուրների հստակեցման ուղղությամբ, որոնք կներկայացվեն յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեի նախագծում:

ՄԱՍ Բ

ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ 4. ԼՂՀ 2011-2013թթ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԻ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ծախսային քաղաքականության ռազմավարությունը շարադրող փաստաթղություն ընդհանուր գծերով ներկայացվում է և 2011-2013թք ժամանակահատվածում պետական բյուջեի ծախսերի ըստ ոլորտների քաղաքականության գերակայությունները: Այս գերակայությունները բխում են ԼՂՀ կառավարության ընդհանուր ռազմավարական գերակայությունների համատեքստից և պետք է ծառայեն որպես հիմք՝ ԼՂՀ 2011 թվականի պետական բյուջեի նախագծի մշակման համար:

ԼՂՀ 2011-2013 թք. պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով պետական բյուջեի ծախսերը ծրագրավորվել են համապատասխանաբար 2011թ. 64700.4 մլն դրամ, 2012թ. 67380.1 մլն դրամ և 2013 թ. 70956.3 մլն դրամ՝ հաշվի առնելով որ նոր դասակարգման կապիտալի գործառնություններից եկամուտները չեն հաշվառվում պետական բյուջեի եկամուտների կազմում և ամփոփվում են ծախսերի «ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից ստացվող մուտքեր» խմբի կազմում՝ բացասական նշանով:

Ստորև ներկայացվում է 2011-2013 թք. կանխատեսվող պետական ծախսերի ընդհանուր պատկեր՝ ըստ բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման խմբերի:

Աղյուսակ 4.1. ԼՂՀ 2010-2013 թք. պետական բյուջեների ծախսերը՝ ըստ գործառական դասակարգման բաժինների (մլն դրամ)

Գործառական դասակարգման բաժինների անվանումները	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.
	պետական բյուջեն	ծրագիր		
Ընդամենը ծախսեր	64,469.7	64,700.4	67,380.1	70,956.3
այդ թվում՝				
1 ԸՆԴՀԱՄՆԵՐ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	5,720.3	5,980.0	6,172.8	6,560.8
2 ՊԱՇՏՈՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆ*	60.0	-	-	-
3 ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԳ, ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆ	4,127.3	4,340.7	4,420.0	4,657.6
4 ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	4,422.2	5,182.7	5,110.6	5,160.4
5 ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՈՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆ	55.8	57.6	58.5	64.3
6 ԲՆԱԿԱՐԱՍԱՅԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԿՈՍՈՒՆԱԼ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	201.9	196.7	199.8	215.2
7 ԱՌԱՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ	3,012.0	3,300.0	3,300.0	3,350.0
8 ՀԱՆԳԻՄ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ	1,972.3	2,170.9	2,271.4	2,414.9
9 ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ	9,375.0	9,650.0	9,940.7	10,063.2
10 ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆ	16,062.8	17,221.8	17,321.2	18,414.9
11 ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻՆ ԶԴԱՍՎՈՂ ԾԱԽՍԵՐ	19,460.0	16,600.0	18,585.0	20,055.0

Ծանոթություն. *- «Պաշտպանության» բաժնի ծախսերը 2011-2013թք. ՄԺԾԾ-ով ընդգրկվել են «Հիմնական բաժիններին չդասվող ծախսեր» բաժնում

Ինչպես երևում է աղյուսակից, քննարկվող ժամանակահատվածում, ինչպես և նախորդ տարիներին, պետական բյուջեից կատարվելիք ծախսերի ամենամեծ ծավալները բաժին են ընկնելու «Սոցիալական պաշտպանություն» և «Կրթություն» խմբերին, համապատասխանաբար՝ 26.1%-ը և 14.6%-ը:

Բյուջետային ծախսերի գործառական դասակարգման վերը նշված և մնացած մի շարք այլ խմբերի 2011-2013թք. պետական ծախսերի քաղաքականությունը ներկայացվում է հաջորդ գլուխներում:

ԳԼՈՒԽ 5. ԼՂՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՍՏԱԿԱՐՁ

5.1. ԻՐԱՎԻԴԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարությունը վերջին տարիներին իրականացնում է պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումների լայնածավալ ծրագիր՝ համակարգի արդյունավետության, ծառայությունների որակի և մատչելիության, բափանցիկության և հաշվետվելիության, վերահսկելիության բարձրացման ուղղությունների ընդգկմանը, որն իրականացվում է հիմնականում պետական կառավարման համակարգի կառուցվածքային և գործառութային փոփոխությունների և քաղաքացիական ծառայության ներդրման ճանապարհով:

Պետական կառավարման համակարգի կառուցվածքային և գործառութային բարեփոխումներ

Պետական կառավարման համակարգի բնագավառում իրականացվող բարեփոխումների շնորհիվ վերջին տարիներին ձեռք բերվեցին որոշակի արդյունքներ, որոնք ապահովեցին նշանակալից առաջընթաց, հատկապես պետական կառավարման առանձին մարմինների վերակազմակերպման գործընթացներում և քաղաքացիական (պետական, դատական) ծառայության ներդրման բնագավառում։ Նշվածի համար հիմք հանդիսացն «Պետական կառավարչական հիմնարկների մասին», «Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների մասին» ԼՂՀ օրենքները և այլ իրավական ակտերը։ Նախարարությունները ներկայումս իրականացնում են իրենց բնագավառի քաղաքականության ձևավորման, մոնիթորինգի և համակարգման գործառույթները, իսկ ծառայությունների մատուցման, կանոնակարգման և վերահսկողական ու տեսչական գործառույթների իրականացման իրավասությունները հիմնականում փոխանցվեցին նախարարություններում առանձնացված ստորաբաժնանան կարգավիճակով ստեղծված գործակալություններին և տեսչություններին։ Նշված փոփոխությունները հանգեցրին կրկնվող գործառույթների որոշակի հատվածի վերացմանը։

Բացի այդ, առանձին մարմիններ վերակազմակերպվեցին պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների, որի հետևանքով կառավարչական գործառույթներ իրականացնող մարմինները տարանջատվեցին պետական գործառույթներ իրականացնող մարմիններից։

Պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումների արդյունքում հստակեցվել են նախարարությունների կանոնադրական խնդիրները և միասնականացվել նրանց աշխատակազմերի կառուցվածքները։

ԼՂՀ Սահմանադրությամբ և օրենքներով Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարությանը վերապահված լիազորությունների լիարժեք իրականացման նպատակով ԼՂՀ Ազգային Ժողովի կողմից ընդունվեց «ԼՂՀ կառավարության կառուցվածքի մասին» ԼՂՀ օրենքը, գործառույթները հստակեցնելու նպատակով ստեղծվեցին նոր գերատեսչություններ, որով և ամրողացավ կառավարման համակարգը։

Պետական կառավարման համակարգի բարեփոխումներում կարևորվեց նաև դատաիրավական համակարգի բարեփոխումների իրականացումը։ Ղատական օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան իրականացվեցին դատական համակարգի կառուցվածքային փոփոխություններ՝ ԼՂՀ առաջին ատյանի դատարանը վերանվանվեց ընդհանուր իրավասության դատարանի և ստեղծվեց ԼՂՀ Վերաբննիչ դատարանը, ինչպես նաև դատական համակարգի ամրապնդման, դատական գործարարության գործընթացների բարելավման, դատավորների ու արդարադատության իրականացմանը մասնակցող անձանց մասնագիտական գիտելիքների և օրենսդրական դաշտի կատարելագործում։

Քաղաքացիական ծառայության ներդրում

«Քաղաքացիական ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքի և հարակից ենթաօրենսդրական իրավական ակտերի հիման վրա իրականացվեց քաղաքացիական ծառայության համակարգի ներդրման գործընթացը։ Իրականացված բարեփոխումների շնորհիվ քաղաքացիական ծառայուղները տարանջատվել են քաղաքական, հայեցողական, քաղաքացիական պաշտոններ զբաղեցնող անձանցից և տեխնիկական սպասարկում իրականացնող աշխատողներից, սահմանվել են քաղաքացիական ծառայության մուտքի և ծառայությունից ազատվելու հավասար պայմաններ, ապահովվել են մասնագիտական առաջխաղացման հնարավորություններ։ Այդ ընթացքում հստակեցվել են քաղաքացիական ծառայության պաշտոնների յուրաքանչյուր խմբի ընդհանուր նկարագրով, քաղաքացիական ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձանց պատասխանատվության սահմանները և քաղաքացիական ծառայուղների վարձատրության համակարգը։

5.2. ԳԵՐԱՎԱՍՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՎԱԾՎԱԾՈՒՄ

5.2.1. Վերակայությունները

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում պետական կառավարման հիմնական գերակայություններից են։

Պետական ծառայողների աշխատավարձերի բարձրացումը: Այդ առումով կարևորվում են՝

- պետական կառավարման համակարգի բարելավման նպատակով հանրային ծառայողների վարձատրության ռազմավարության մշակումը,

• հանրային ծառայությունների ոլորտում ընդգրկված աշխատողների աշխատանքի վարձատրության համակարգի կատարելագործման և աշխատանքի վարձատրության չափերի միջև ստեղծված հարաբերակցության անհամանանությունների կարգավիրման նպատակով հանրային ծառայության միասնական վարձատրության համակարգի մշակումն ու համապատասխան օրենսդրական դաշտի ստեղծումը,

- պետական կառավարման մարմիններում աշխատանքային ծրագրերի կազմման և կատարողականների գնահատման կարգի կիրառումը,

• պետական կառավարման մարմիններում էլեկտրոնային փաստաթղթաշրջանառության համակարգի ներդրումը և այդ համակարգով աշխատանքային ծրագրերի կազմման ու աշխատողների կատարողականների գնահատման գործընթացի իրականացման ապահովումը,

- պետական կառավարման մարմինների աշխատողների կատարողականների հիման վրա պարզեցնելու մարմինների և այդ նպատակով նյութական խրախոսական ֆոնդի ստեղծումը:

Աշխատանքի արդյունավետության բարձրացման համար առաջնահերթ խնդիր է նաև կառավարման մարմինների և նրանցում յուրաքանչյուր աշխատատեղի վերագինումը ժամանակակից տեխնիկայի և կապի միջոցներով:

Պետական կառավարման բնագավառում շարունակվում է իրականացվել բարեփոխումները և համակարգի կատարելագործումը, որոնք պետք է հանգեցնեն միջազգային լավագույն փորձին համապատասխանող համակարգի ձևավորմանը: Պետական կառավարման համակարգի կարգային ներուժի հետևողական ամրապնդման նպատակով անհրաժեշտ է ավելացնել համակարգում աշխատելու գրավությունը, աշխատանքի որակը և աշխատավարձի մակարդակը մրցունակ դարձնելով մասնավոր հատվածին՝ միջնաժամկետ հատվածում ձեռնապահ մնալով աշխատողների թվի ավելացումից:

Սուավել մեծ ուշադրություն պետք է դարձվի քաղաքացիական ծառայության համակարգում բարձր որակագործում ունեցող մասնագետների ներգրավմանն ու աշխատանքային առաջինական շարունակական ընթացակարգերի կիրառումն ապահովող համապատասխան համակարգի և կարողությունների զարգացմանը:

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում կարևորվում է նաև պետական կառույցների աշխատողների մասնագիտական գիտելիքների ու հմտությունների շարունակական կատարելագործումը:

5.2.2. Նպատակները

ԼՂՀ պետական կառավարման համակարգին ուղղվող ծախսերի հիմնական նպատակը պետական ծառայությունների կողմից հանրության համար առավել մատչելի, որակյալ և անաշառ ծառայությունների մատուցման համար անհրաժեշտ նախադրյալների ստեղծումն է: Այդ նպատակին հասնելու համար ամենից առաջ անհրաժեշտ է արմատավորել պետական ծառայողների փինանսական և իրավական պաշտպանվածությունն ապահովող հուսափի երաշխիքները, ինչպես նաև պետական ծառայուղների տեսական և մասնագիտական գիտելիքների բարձրացումն ապահովելու համար կատարելագործել պարբերաբար անցկացվող պարտադիր վերապատրաստման և ատեսատավորման ընթացակարգերը: Առաջնահերթ նպատակ ունի նաև պետական կառավարման մարմինների տեխնիկական վերագինումը:

5.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործունեություն

Պետական կառավարման համակարգում 2011-2013 թթ. իրականացվելիք ծախսերի կառուցվածքի և ծավալների վրա ազդեցություն ունեն հիմնականում հետևյալ գործունեությունը:

1. «Քաղաքացիական ծառայուղների վարձատրության մասին», «Դատական ծառայության մասին», «Հարկային ծառայության մասին» և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջների համապատասխան քաղաքացիական ծառայուղների պետական և դատական ծառայուղների/, հարկային ծառայուղների և հարկադիր կատարողների աշխատավարձի բնականու աճի ապահովումը և այդ նպատակով անհրաժեշտ միջոցների նախատեսում:

2. Պետական կառավարման մարմինների բնականու գործունեության ապահովման համար անհրաժեշտ միջոցների նախատեսում՝ հիմքում ունենալով բազային բյուջեով այդ նպատակի համար ծրագրավորված ծախսերը:

Սուածիկա տարիներին անհրաժեշտությունից ելնելով հնարավոր է նաև որոշակի միջոցառումների իրականացում, որն իր ազդեցությունը կունենա յուրաքանչյուր տարվա պետական բյուջեի ծախսերը ծրագրավորելիս, մասնավորապես՝ կապի և կոմունալ /գազի և ջրի/ ծախսերի նորմաներին համապատասխան նախատեսված ծախսերի վերանայում՝ կապված ԼՂՀ հանրային ծառայությունները և տնտեսական մրցակցությունը կարգավորող պետական հանձնաժողովի կողմից սահմանված

սակագների փոփոխության, ինչպես նաև սպառողների կողմից օգտագործվող ծավալների փոփոխության հետ:

Բացի այդ, 2011-2013 թվականների ընթացքում պետական կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերի վրա կարող են ազդեցություն ունենալ նաև.

ա) օրենսդրական փոփոխությունները,

բ) պետական կառավարման համակարգի կառուցվածքային փոփոխությունները,

գ) պետական կառավարման մարմինների աշխատողների թվաքանակի փոփոխությունը:

5.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ծախսերը 2010 թվականի համեմատությամբ, 2011 թվականին կաճեն 391.4 մլն դրամով, 2012 թվականին, 2011 թվականի համեմատությամբ՝ 65.5 մլն դրամով և 2013 թվականին, 2012 թվականի համեմատությամբ՝ 579.6 մլն դրամով:

Ծախսերի (անվանական արտահայտությամբ) աճը կզուգակցվի նաև ՀՆԱ-ի նկատմամբ դրանց հարաբերակցության փոփոխությամբ: Այսպես, 2010 թվականի համար ծրագրված մակարդակի դիմաց (ՀՆԱ-ի 7.23%) պետական կառավարման համակարգի համար պետական բյուջեով նախատեսված ծախսերը 2011-2013 թթ ՄԺՇԾ ժամանակահատվածի համար կկազմեն համապատասխանաբար՝ ՀՆԱ-ի 6.74, 6.05 և 5.74%-ը:

Նշված ծախսերի տեսակարար կշիռը պետական բյուջեի ծախսերի ամբողջ ծավալում կփոփոխվի հետևյալ կերպ՝ 2010 թվականի համար ծրագրավորված մակարդակի փոխարեն (12.89%) պետական կառավարման համակարգի ծախսերի տեսակարար կշիռը պետական բյուջեի ծախսերի ամբողջ ծավալում 2011 թվականին կկազմի 13.45%, 2012 թվականին՝ 13.02% և 2013 թվականին՝ 13.18%:

Պետական կառավարման մարմինների 2011 թվականի պահպանման ծախսերը 2010 թվականի մակարդակը գերազանցում են 391.4 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է.

- աշխատավարձի ֆոնդի /վրաեկով/ աճով՝ շուրջ 217.5 մլն դրամ: Այն պայմանավորված է «Քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան քաղաքացիական /պետական, դատական/ ծառայողների աշխատավարձի բնականու աճով, «Հարկային ծառայության մասին» և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան հարկային ծառայողների և հարկադիր կատարողների աշխատավարձի բնականու աճով, ԼՂՀ դատական օրենսգրքի և «Դատախազության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան դատավորների և դատախազների պաշտոնային դրույքաչափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճով,

- ԼՂՀ հանրային ծառայությունները և տնտեսական մրցակցությունը կարգավորող պետական հանձնաժողովի կողմից սահմանված սակագների /գազի և ջրի/ փոփոխության հետ կապված համապատասխան ծախսերի ավելացմամբ,

2012 թվականի պահպանման ծախսերը 2011 թվականի մակարդակը գերազանցում են 65.5 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է աշխատավարձի ֆոնդի /վրաեկով/ աճով՝ կապված «Քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան քաղաքացիական /պետական, դատական/ ծառայողների աշխատավարձի բնականու աճով, «Հարկային ծառայության մասին» և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան հարկային ծառայողների և հարկադիր կատարողների աշխատավարձի բնականու աճով, ԼՂՀ դատական օրենսգրքի և «Դատախազության մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջներին համապատասխան դատավորների և դատախազների պաշտոնային դրույքաչափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճով:

2013 թվականի պահպանման ծախսերը 2012 թվականի մակարդակը գերազանցում են 579.6 մլն դրամով, որը հիմնականում աշխատավարձի ֆոնդի /վրաեկով/ աճն է՝ 523.8 մլն դրամ, պայմանավորված վերոնշյալ օրենքների պահանջներից բխող բնականու աճով, դատավորների և դատախազների պաշտոնային դրույքաչափերի նկատմամբ հաշվարկվող հավելավճարների աճով, ինչպես նաև պետական կառավարման մարմինների աշխատողների աշխատավարձերի 10% աճով:

ԳԼՈՒԽ 6. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

6.1 ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

6.1.1 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴՐՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում կրթության ոլորտը կարևորվում է որպես երկրի կայուն զարգացման նախապայմաններից մեկը: Հավասարապես նատչելի որակյալ կրթության ապահովման և կրթության ոլորտի արդյունա-վետության բարձրացման նպատակով՝ կրթական բոլոր մակարդակներում իրականացվում են բարեփոխումների ծրագրեր և այս ոլորտի զարգացումը ներկայում երկրի զարգացման առաջնային գերակայություններից է:

Կրթության ոլորտին ուղղված պետական հատկացումների գերակշիռ մասը՝ շուրջ 85.7 %-ը, 2009 թվականին ուղղվել է հանրակրթության ոլորտի ֆինանսավորմանը, իսկ 10.5 %-ը՝ մասնագիտական կրթական ծրագրերի ֆինանսավորմանը՝ 2008 թվականի համապատասխանարար 87.8 և 10 %-ի դիմաց (2010 թվականին նշված ցուցանիշները կլազմեն, համապատասխանարար՝ 83.0 և 11.3 %):

Աղյուսակ 6.1. Հանրակրթական և մասնագիտական կրթական ծրագրերի 2006-2009 թվականների պետական ծախսերի տեսակարար կշռը ՀՆԱ -ում

	2006թ.	2006թ.	2007թ.	2009թ.
Ընդամենը կրթություն	7.04	7.2	8.1	8.6
որից՝				
Հանրակրթական ծրագրեր	5.79	5.6	7.1	7.4
Մասնագիտական կրթական ծրագրեր	0.86	0.83	0.8	0.9

Ծանոթություն. Հանրակրթական ծրագրերը ներառում են տարրական, հիմնական և միջնակարգ (լիրկ) ընդհանուր կրթույթը (հանրակրթական ուսուցում, ներառական կրթույթ, հասուն կրթույթ և այլն), ինչպես նաև հանրակրթական ծրագրերի իրականացմանն օժանդակության շրջանակներում նախատեսված մի շարք ծրագրեր: Մասնագիտական կրթական ծրագրերը ներառում են նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/, միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետրուհական մասնագիտական կրթության ծրագրերը, ինչպես նաև նշված ծրագրերի իրականացմանն օժանդակող մի շարք ծրագրեր:

ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրակրթության ոլորտի բարեփոխումների գծով հիմնական դրույթներն ամրագրված են 2009 թվականին ընդունված «Հանրակրթության նախն» ԼՂՀ օրենքում, որով սահմանվել են նշված համակարգի պետական քաղաքականության սկզբունքները, կազմակերպարավական ու ֆինանսատնտեսական հիմքերը: Օրենքի կիրարկման հետ կապված՝ ԼՂՀ կառավարության կողմից կը նրանվեն մի շարք իրավական ակտեր, մասնավորապես հաստատվել է մանկավարժական կամ վարչական գործունեությանը խոչընդոտող հիվանդությունների ցանկը: Օրենքի ընդունմամբ պայմանավորված՝ կներդրվեն ուսուցիչների ատեսավորման, տնօրենների հավաստագրման կարգերը, հանրակրթության պետական չափորոշչը, պետական հանրակրթական ուսումնական հաստատության տնօրենի ընտրության /նշանակման / կարգը և այլն :

2010 թվականին հանրապետությունում գործում են 227 հանրակրթական դպրոցներ, որոնցում սովորում է 20.090 հազար աշակերտ՝ 2009 թվականի 20326 դիմաց (2009 թվականին գործել է 230 հանրակրթական դպրոց): Հանրապետությունում ծննդինության անկման հետևանքով դպրոցահասակ երեխաների թիվը նվազել է, սակայն, սկսած 2011 թվականից, ինչպես 12-ամյա ուսուցման անցնելու, այնպես էլ ծննդինության աճի հետ կապված, հանրակրթության մեջ ընդգրկված դպրոցահասակների համակազմը կազմի և 2011-2013 թվականներին այն կհասցվի, ըստ տարիների, համապատասխանարար՝ 21.0; 21.5 և 22.0 հազարի:

Վերջին տարիներին համակարգի բարեփոխման ուղղությամբ կառավարության կողմից իրականացվել են մի շարք միջոցառումներ՝ ուղղված համակարգի կառավարման ու բովանդակության բարեփոխմանը, արդյունավետության բարձրացմանն ու հանրակրթության որակի բարելավմանը:

Մասնավորապես՝

✓ Հանրակրթության ոլորտում առաջնահերթ խնդիր համարելով ուսուցիչների աշխատավարձի բարձրացումը՝ պետությունը հետևողական իրականացնում է աշխատավարձերի բարձրացման քաղաքականությունը՝ այն դիտելով որպես կրթության որակի բարձրացման գրավական: Մասնավորապես, ուսուցիչների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը 2008 թվականին բարձրացվել է 21 տոկոսով, 2009 թվականին՝ 29.5 տոկոսով՝ հասցնելով շուրջ 111.0 հազար դրամի:

✓ Աշխատանքներ են իրականացվել առանձին գործող ավագ դպրոցների ցանցի ստեղծման ուղղությամբ: Ավագ դպրոցը հանդիսանում է «նախամասնագիտական» կրթություն ապահովող հիմնական օլակը, որի գործունեությունից մեծապես կախված է սովորողների մասնագիտական ճիշտ կողմնորոշումը և հետագա ուսումնառության հաջողությունը: 2008 թվականին ԼՂՀ կառավարության

հավանության են արժանացել «Ավագ դպրոցների համակարգի ստեղծման ռազմավարական և փորձնական ծրագրերը»: 2009 թվականին, առանձին գործող ավագ դպրոցների ցանցում ընդգրկվել են 3 դպրոցներ և 5 դպրոցներ՝ որպես ավագ դպրոցի հոսքային ուսուցմամբ միջնակարգ դպրոցներ: Նշված ավագ դպրոցներն ապահովվել են անհրաժեշտ դպրոցական գույքով, համակարգչային սարքավորումներով, ֆիզիկայի, քիմիայի, կենսաբնույթյան լարդատորիաներով :

✓ Իրականացվել են ավագ դպրոցների ուսուցիչների առարկայական բուհական վերապատրաստումներ՝ ուղղված նրանց մասնագիտական գիտելիքների և հմտությունների կատարելագործմանը, գիտելիքների հարստացմանը և գործնական հմտությունների ձեռքբերմանը: Ավագ դպրոցների ցանցի ընդլայնման աշխատանքները կշարունակվեն նաև 2011 թվականին:

✓ 2009-2010 թվականներին զգալի միջոցներ են նախատեսվել 12-ամյա կրթության անցումն ապահովող հանրակրթական ծրագրերի, ուսուցիչների համար մեթոդական ձեռքբերման և ուսումնադիտողական պարագաների ձեռքբերման նպատակով :

✓ Կրթության բնագավառի բովանդակային և կառուցվածքային բարեփոխումներն առաջ են բերել մանկավարժական կադրերի շարունակական վերապատրաստման, մասնագիտական որակի բարելավման անհրաժեշտություն, որի նպատակով զգալի միջոցներ են նախատեսվել ուսուցիչների վերապատրաստման գծով: Կրթության բովանդակային և մեթոդական սպասարկման ու հանրապետության հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների վերապատրաստման գծով պետական բյուջեից 2008 թվականին հատկացվել է 12.8 մլն դրամ, 2009 թվականին՝ 12.1 մլն դրամ, 15.1 մլն դրամ էլ նախատեսվում է հատկացնել 2010 թվականին:

✓ Աշխատանքներ են իրականացվել սովորողների գիտելիքների գնահատման նոր համակարգի ներդրման ուղղությամբ: 2009 թվականի սեպտեմբերի 1-ից հանրակրթական դպրոցներում անցում է կատարվել գնահատման 10 միավորանոց սանդղակի: 2008 թվականի ամռանը նոր կարգով անց են կացվել միասնական ըննություններ 6 առարկաներից, իսկ 2009 թվականին ավարտական և բուհի ընդունելության միասնական ըննություններ են անցկացվել բոլոր առարկաներից:

Կրթական հաստատություններում գնահատման նոր համակարգի ներդրումն ու խորացումը կարևոր քայլ է միասնական ձևով գնահատելու և լիարժեքորեն բացահայտելու սովորողների գիտելիքները, կարողությունները ու հմտությունները: Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ընդունելության ըննությունների ներդրվող համակարգը ենթադրում է նաև հետադարձ կապ դպրոցի հետ, ապահովում է միջնակարգ դպրոցի զարգացումն ու վարկանիշի բարձրացումը:

2009 թվականին լրամշակվել են հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների շրջանավարտների պետական ավարտական և միասնական (բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ընդունելության) ըննությունների ընթացակարգեր, կանոնակարգային փաստաթղթեր, բուհի ընդունելության կարգ:

Հանրակրթության ոլորտում վերջին տարիների ընթացքում բավականաշափ աշխատանքներ են կատարվել տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների ներդրման ուղղությամբ: ԼՂՀ կառավարության կողմից կարևորվում է էլեկտրոնային կրթության զարգացումը, ուսումնական գործընթացի էլեկտրոնային կառավարման և հեռավար ուսուցման համակարգերի ներդրումը: Մինչ 2008 թվականը 189 դպրոցներում տեղադրվել են 1053 համակարգիներ, 2009-2010 թվականների ընթացքում 10 դպրոցներ ստացել են ժամանակակից համակարգչային կարիքնետներ՝ 10-ական համակարգիների տախչ-սկաներ սարքեր և ցուցադրական էկրանի ընդգրկմամբ: Հանրակրթության ոլորտում դպրոցական մեկ համակարգչին համապատասխանող աշակերտների միջին քանակը 2010 թվականի դրությամբ 16 է:

Դպրոցների ինտերնետային ցանցում մինչև 2010 թվականը ընդգրկված էին 38 դպրոցներ և միջնաժամկետ հատվածում կշարունակվեն նշված աշխատանքները:

Չարունակվել են ուսումնական հաստատությունների աշակերտներին անվճար դասագրքերով և ուսումնական գրականությամբ ապահովման աշխատանքները: Նշված նպատակով պետական բյուջեից 2008 թվականին հատկացվել է 132.1 մլն դրամ, 2009 թվականին՝ 132.5 մլն դրամ, 132.1 մլն դրամ էլ նախատեսվում է հատկացնել 2010 թվականին, սակայն ելնելով նոր դասագրքերի և մեթոդական պատառների անհրաժեշտությունից, լրացնի հատկացվել է ևս 40.0 մլն դրամ :

Հասուկ բնակչության կրթության բնագավառում պետական ռազմավարությունն ուղղված է երեխաների կրթության և խնամքի որակի բարելավմանը:

«Կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքի համաձայն՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթությունը ծնողների ընտրությամբ կարող է իրականացվել ինչպես ընդհանուր հանրակրթական, այնպես էլ հատուկ հաստատություններում՝ հատուկ ծրագրերով: Ներկայում համակարգում գործում է լողության խանգարումներ ունեցող երեխաների երկու հատուկ դասարաններ և մտավոր թերզարգացած երեխաների օժանդակ դասարաններ:

«Կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց կրթության մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի համաձայն՝ հատուկ կրթության նպատակը կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց իրենց ընդունակություններին և կարողություններին համապատասխան և առողջությանը համարժեք ուսումնական միջավայրում նրանց հասարակական հարմարեցման, ինքնասպասարկման ունակությունների ձեռքբերման, աշխատանքային, մասնագիտական գործունեության և ընտանելիան կյանքին պատրաստվածության ապահովումն է:

Հանրապետությունում 2010-2011 ուստարվանից նախատեսվում է անցում կատարել ներառական կրթությանը, որի հիմնական նպատակն է կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխանների ուսուցումը հանրակրթական դպրոցում կազմակերպումը:

Հատկապես կարենրվում է կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող անձանց բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատումը և այն իրականացվել է Երևանի բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատման կենտրոնի մասնագետների կողմից, որի արդյունքներով կիրականացվի նման երեխանների ուսուցումը հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում՝ ներառական կրթության ձևով և առանձին դեպքերում նաև հատուկ դասարանների ձևով, ինչպես նաև տնային ուսուցմամբ:

Արտադպրոցական կրթության ոլորտում ռազմավարությունն ուղղված է եղել համակարգի արդիականացմանը և զարգացման նախադրյալների ստեղծմանը: Մասնավորապես, գործունեության առաջնային ուղղություններն են եղել օրենսդրական դաշտի և կառավարման համակարգի կատարելագործումը, կադրերի մասնագիտական կարողությունների զարգացումը, նյութատեխնիկական և ուսումնանյութական հիմքի բարելավումը, ծառայությունների մատչելիության և ընդգրկվածության մեծացումը:

Հանրապետության կրթական համակարգում ներկայում գործում են 22 արտադպրոցական հիմնարկներ՝ մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ, երաժշտական և արվեստի դպրոցներ, մարզադպրոցներ, որոնցում ընդգրկված են շուրջ 6206 դպրոցականներ :

Ոլորտում իրականացված ծրագրերը միտված են եղել շնորհալի երեխանների և պատանիների ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը և խթանմանը, մատաղ սերնդի առողջության պահպանմանն ու ամրապնդմանը:

Նախադպրոցական կրթության համակարգի բարեփոխման և զարգացման շրջանակներում ընդունվել է «Նախադպրոցական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքը:

Գործող 40 նախադպրոցական հաստատություններից 26-ը պետական նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններ են, որից 23-ը ստեղծվել է 2007-2010 թվականներին և ընդհանուր հաշվարկով ընդգրկված են 2500 երեխաններ :

ՍՍՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում բարձրագույն մասնագիտական կրթության զարգացումները պայմանավորված են «Բարձրագույն և հետքուիհական մասնագիտական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթներով, ինչպես նաև Բոլոնիայի գործընթացին բարձրագույն կրթական համակարգի ինտեգրման չափանիշներով:

ԼՂՀ պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում ուսուցումն իրականացվում է երկաստիճան համակարգով՝ բակալավրի և մագիստրոսի կրթական ծրագրերով, գուգահեռաբար գործել է նաև դիպլոմավորված մասնագետի կրթական ծրագրով մասնագետների պատրաստման համակարգը, որն իր վերջին շրջանավարտները տվեց 2009 թվականին: Ներկայում բարձրագույն մասնագիտական կրթությունն իրականացվում է պետական բուհերում՝ անվճար և վճարովի հիմունքներով և ոչ պետական բուհերում՝ վճարովի հիմունքներով:

Բարձրագույն կրթությամբ մասնագետների պատրաստումը պետական համակարգում իրականացվում է Արցախի պետական համալսարանում և Հայաստանի պետական ազգարային համալսարանի Ստեփանակերտի մասնաճյուղում: Բուհերում ներկայում մասնագետներ պատրաստվում են շուրջ 41 մասնագիտությունների գծով, ուսուցման առկա և հեռակա ձևերով, անվճար և վճարովի հիմունքներով, ընդ որում պետական բուհերում սովորում են 4040 ուսանողներ, որոնցից շուրջ 2412 հազարը՝ հեռակա համակարգում, իսկ 3 ոչ պետական բուհերում՝ 1672 ուսանող: Ոչ պետական 3 բուհերը հավատարմագրված են:

Հաստատվել են «Բարձրագույն և հետքուիհական մասնագիտական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքի կիրարկումն ապահովող մի շարք իրավական ակտեր, մասնավորապես, մշակվել է «Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում ուսման գործընթացի կրեդիտային համակարգով կազմակերպման օրինակելի կարգ»: Բուհերն արդեն կուտակել են որոշակի դրական փորձ նոր համակարգին անցնելու կապակցությամբ: 2006 թվականի սեպտեմբերից ԼՂՀ պետական բուհերում կիրառվել է մրցակցային

կրթության գաղափարը՝ ըստ առաջադիմության ուսանողների փոխատեղումը վճարովի ուսուցման համակարգից՝ անվճար և հակառակը:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում **նախնական և միջին մասնագիտական կրթության** (ՆՄԿ) զարգացումները պայմանավորված են «Նախնական մասնագիտական» (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության մասին ԼՂՀ օրենքի դրույթուներով։ Նշված օրենքը կարգավորում է ՆՄԿ համակարգում պետական քաղաքականության սկզբունքները, կազմակերպարավական և ֆինանսատնտեսական հիմքերը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց իրավունքներն ու պարտականությունները։

նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) կրթությունն իրականացվում է նախնական մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում՝ արհեստագործական ուսումնարաններում։ Այս կրթության նպատակը հիմնական կամ միջնակարգ կրթության հիմքի վրա նախնական մասնագիտական՝ արհեստագործի որակավորմանը կաղըերի՝ արհեստագործի պատրաստումն է։ Ներկայումս Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ծրագրեր իրականացվում են 2 պետական ուսումնական հաստատություններում, որտեղ սովորում է շուրջ 432 ուսանող։

միջին մասնագիտական (արհեստագործական) կրթությունն իրականացվում է միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում՝ քողեցներում, ինչպես նաև Հայաստանի պետական ազգային համալսարանի Ստեփանակերտի մասնաճյուղում՝ առանձին կրթական ծրագրի ձևով։ Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ավարտական ատեստավորումն անցած շրջանավարտներին շնորհվում է մասնագետի որակավորում։

Ուսուցումը միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում իրականացվում է ինչպես անվճար, այնպես էլ վճարովի հիմունքներով։ Ներկայումս միջին մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացվում են 4 պետական միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում, որտեղ սովորում է շուրջ 794 ուսանող (որոնցից՝ 338-ը վճարովի հիմունքներով)։

Սակայն բարեփոխումները հիմնականում իրականացվել են օրենսդրական դաշտի, անձնակազմի վերապատրաստումների, ուսումնամեթոդական նյութերի արդիականացման ուղղությամբ, իսկ նյութատեխնիկական բազայի հարատացման ուղղությամբ իրականացված բարեփոխումները դեռևս շատ հեռու են արդիական լինելուց, ինչը հանդիսանում է ուսումնական գործոններացի կազմակերպման, ինչպես նաև աշխատաշուղայի պահանջներին համապատասխան մասնագետների պատրաստման կարևորագույն գործոններից մեկը, եթե ոչ առաջնայինը։

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Չնայած հանրակրթության ոլորտի բարելավման ուղղությամբ ձեռնարկված միջոցառումներին, նշված ոլորտում դեռևս առկա են հիմնախնդիրներ, մասնավորապես։

- կրթության որակի համապատասխանեցումը ԼՂՀ հանրակրթության պետական կրթակարգով նախատեսված չափանիշներին և միջնակարգ կրթության պետական չափորոշիչներով սահմանված պահանջներին,
- ավագ դպրոցի հայեցակարգի համաձայն՝ ավագ դպրոցների ցանցի ձևավորումը, տեղաբաշխումը, դպրոցի բովանդակության համապատասխանեցումը հայեցակարգին,
- մանկավարժական և դեկանար կաղըերի որակավորման բարձրացումը, վերապատրաստումների իրականացումը,
- մանկավարժական կաղըերի ատեստավորման համակարգի գործունեության ապահովումը, բովանդակային սպասարկումը,
- սովորողների գիտելիքների, կարողությունների ու հմտությունների գնահատման չափանիշների և դրանց իրականացման մեխանիզմների մշակման և կատարելագործման ապահովումը,
- տարրական, հիմնական և ավագ դպրոցի ավարտական քննական նյութերի և առաջադրանքների մշակման ու տրամադրման ապահովումը, դպրոցի ավարտական և բուհերի ընդունելության միասնական քննությունների կազմակերպումն ու անցկացումը,
- գնահատման մեթոդների կատարելագործման նպատակով փորձարարական ծրագրերի մշակումն ու իրականացումը,
- ժամանակակից S2S միջոցներով, կրթության ժամանակակից մեթոդներին տիրապետող մանկավարժական կաղըերով կրթական համակարգի համալրումը։

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության հանրակրթության ոլորտում S2S-ի կիրառության մակարդակը չի կարելի բավարար համարել մեծ քանակությամբ համակարգիչներ հնացած են, իսկստ անքավարար են ուսումնական գործոններացում կիրավող էլեկտրոնային ձեռնարկները, օժանդակ և մեթոդական նյութերը։ Ուսուցիչները, այդ թվում նաև ինֆորմատիկայի ուսուցիչները, ոչ լիարժեք են

տիրապետում ժամանակակից S&S միջոցներին և դասապրոցեսում դրանց կիրառման մեթոդներին, դպրոցների համակարգչային ուսումնական կենտրոնները և ներքին ցանցերը սպասարկող մասնագետներից շատերի գիտելիքներն ու փորձը չեն բավարարում օրեցօր բարդացող խնդիրները լուծելու համար: Հանրակրթական հաստատությունների ղեկավարներից շատերը դեռևս բավարար չափով պատրաստ չեն ժամանակակից տեխնոլոգիաները դպրոցներում ներդնելու, դրանք կրթական ու կառավարչական նախատակներով արդյունավետ կիրառելու համար:

Դպրոցների որոշ մասը նորոգվել է, կառուցվել են նոր դպրոցների շենքեր, մարզադահիճներ, սակայն դեռ շատ դպրոցներ հիմնանորոգման կարիք ունեն: Դպրոցների ուսումնանյութական բազան լրիվորյամբ համարված չէ, լաբորատորիաները հագեցված չեն անհրաժեշտ սարքերով, սարքավորումներով և նյութերով և հատկապես կարևորվում է ավագ դպրոցների նյութատեխնիկական վիճակի բարելավումը:

Արտադպրոցական դաստիարակության ոլորտի հիմնախնդիրներն են.

- արտադպրոցական կրթական ոլորտի աստիճանական զարգացումը, նորացումն ու կատարելագործումը, արտադպրոցական կրթական նոր ծրագրերի մշակումը,
- կրթական ծրագրերի ուղղումը դպրոցականների հետ տարվող կրթադաստիարակչական աշխատանքների նորացնամը, անձի ձևավորմանն ու անհատականության ազատ դրսերմանը, բազմաֆունկցիոնալ արտադպրոցական կրթական հաստատությունների՝ տարբերակված ծրագրերով գործարկման ապահովումը,
- դպրոց-արտադպրոցական հաստատություն համագործակցության ձևերի ու միջոցների կատարելագործումը,
- արտադպրոցական հաստատությունների հիմնանորոգումը, զեռուցման համակարգերի վերագործարկումը, նյութատեխնիկական բազայի համալրումը :

Նախադպրոցական կրթության համակարգում առանձնացվում են հետևյալ հիմնախնդիրները.

- նախադպրոցական ծառայությունների մատչելիությունը խիստ անհավասար է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարբեր տարածքներում և նախադպրոցական հաստատություններում, հատկապես շատ ցածր է Ստեփանակերտ քաղաքում և գյուղական վայրերում երեխանների ընդգրկվածությունը,
- նախադպրոցական կրթության հաստատությունների շենքային պայմաններ, երեխանների խնամքի և կրթադաստիարակչական աշխատանքների իրականացման, ուսուցման, դաստիարակության պայմանների բարելավում, պետական նախադպրոցական ցանցի ընդլայնում և երեխանների ընդգրկվածության ավելացում:
- մանկավարժական կազմերի մասնագիտական որակավորման մակարդակի բարձրացման, վերապատրաստման խնդիրների իրականացում:

Բարձրագույն մասնագիտական կրթության ոլորտ

- Բոլոնյան հոչակագիրը, ինչպես նաև նրան հաջորդող մյուս բոլոր փաստաթղթերը, հատակ սահմանեցին բարեփոխումների խնդիրները, որոնք պետք է իրականացնեն գործընթացին միացած երկրները: Մասնավորապես,
- անցում կատարել կրթական եռաստիճան համակարգի՝ բակալավր, մագիստրոս և դոկտորական,
- ներդնել դյուրընթեռների և համատեղելի կրեդիտների համակարգ, որը հանդիսանում է Կրեդիտների փոխանցման եվրոպական համակարգը (European Credit Transfer System),
- մշակել և ներդնել համատեղելի չափանիշներ և ընթացակարգեր ուսման որակի ապահովման բնագավառում,
- ապահովել ուսանողների և աշխատակազմի շարժունակությունը :

Ներկայումս մասնագիտական կրթության բնագավառի խնդիրն է կրթության որակի բարձրացումը, համակարգի արդյունավետ գործումների և քաղաքացիների՝ իրենց ձգտումներին ու ընդունակություններին համապատասխան կրթություն ստանալու հավասար մատչելիությունը:

Նախական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության ոլորտում դեռևս առկա են հիմնախնդիրներ, որոնք պայմանավորված են՝

- երկրի սոցիալ-տնտեսական իրավիճակով,
- ժամանակակից աշխարհում տեղի ունեցող գիտության և տեխնիկայի արագընթաց փոփոխություններով,
- կրթության շարունակական զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների բացակայությամբ,
- գյուղական երիտասարդության համար կրթական համակարգի ոչ նատչելիությամբ,
- առկա ռեսուրսների ոչ արդյունավետ օգտագործմամբ և այլն:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության ոլորտի կարևորագույն խնդիրներից է աշխատաշուկայի պահանջներին միտված մասնագիտական կրթության և կրթական ծառայությունների մատուցման բարձր որակի ապահովումը:

Համակարգված չեն դասավանդող անձնակազմի վերապատրաստման և մասնագիտական որակավորման բարձրացման ծրագրերը: Լուծված չեն նախնական և միջին մասնագիտական կրթական գործընթացի արդյունավետության բարձրացման համար առանցքային նշանակություն ունեցող տեղեկատվական հաղորդակցման և դասավանդման նոր տեխնոլոգիաների ներդրման խնդիրները, բույլ է ձեռնարկություն-ուսումնական հաստատություն կազմը, բացակայում են արդյունավետ մեխանիզմները ուսումնական և արտադրական պրակտիկաների կազմակերպման առումով:

Ներկայում նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններում ուսումնական գործընթացում գործնական աշխատանքների կազմակերպմանը մեծապես խոչընդոտում է նաև այն հանգամանքը, որ նյութատեխնիկական բազան կամ խիստ վերագիտնան կարիք ունի, կամ որոշ դեպքերում ընդհանրապես գոյություն չունի:

6.1.2 ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄՃԾՅ ԺԱՄՄԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

6.1.2.1 ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

2011-2013 թվականների ժամանակահատվածում կրթության ոլորտում՝ համակարգի բարեփոխումների ուղղությամբ իրականացվող միջոցառումները դիտվում են որպես կրթության որակի բարձրացման գրավական:

Հանրակրթության ոլորտում ծրագրային ժամանակահատվածում կշարունակվեն բարեփոխումները, որոնք նպատակ են հետապնդում լրիվ միջնակարգ կրթության որակի բարձրացումը, բնակչության բոլոր խավերի համար որակյալ լրիվ միջնակարգ կրթության հավասար մատչելիության ապահովումը միջնակարգ դայրոցի բոլոր, հատկապես՝ ավագ դայրոցի մակարդակներում և համակարգի արդյունավետության շարունակական բարձրացումը:

Հանրակրթական հաստատությունների համակարգի արդյունավետության բարձրացման ուղղություններից մեկը առանձին գործող ավագ դայրոցների ցանցի ձևավորումն է: Այն հանրակրթության վերջին օդակն է և պետք է պատրաստի սովորողներին ինքնուրույն լյանքի և աշխատանքի շուկա մտնելու: Այսինքն, ուսուցումն ավագ դայրոցում հենարավորություն կտա ապահովել սովորողների՝ իրենց հակումներին, ընդունակություններին, կարողություններին և նախասիրություններին համապատասխան նախնական, միջին կամ բարձրագույն մասնագիտական կրթություն ստանալը: 2011 թվականին կավարտվի առանձին գործող ավագ դայրոցների ցանցի ձևավորումը՝ ընդգրկելով հանրապետության ամբողջ տարածքը, և ամբողջովին ներդրված կիմնի եռամյա ավագ դայրոցի ծրագիրը:

Կրթության ոլորտի բարեփոխումների շրջանակներում կիրականացվեն միջոցառումներ՝ նպատակ ունենալով.

- երեխաներին նախապատրաստել տարրական դայրոցին՝ ապահովելով հավասար մեկնարկային հնարակություններ,

- մեծացնել նախադպրոցական կրթության ծրագրերում երեխաների ընդգրկվածությունը՝ ներառելով սոցիալապես անապահով ընտանիքների երեխաներին: Մասնավորապես, նախատեսվում է պետական նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների ավելացում Ստեփանակերտում և խոշոր գյուղական վայրերում,

- մանկավարժական կրթության արդիականացում և ուսուցչական կադրերի պատրաստման որակի բարձրացում՝ մանկավարժական կրթություն իրականացնող բուհերի բարեփոխման միջոցով:

Ծրագրային ժամանակահատվածում կշարունակվեն նաև,

- կրթության բովանդակային սպասարկումը և նորմատիվ դաշտի բարելավումը, որը ենթադրում է առարկայական շափորշիչների, ծրագրերի, ձեռնարկների և մեթոդական այլ նյութերի ներդրում, կրթության բնագավառը կանոնակարգող նորմատիվ փաստաթղթերի մշակում,

- մանկավարժական և դեկանական կադրերի վերապատրաստումները:

- հանրակրթական հաստատությունների բոլոր մակարդակների սովորողների ընթացիկ և ավարտական, ինչպես նաև բուհ ընդունվողների գիտելիքների, կարողությունների, հմտությունների միասնական գնահատման իրականացման համար առարկայական թեսանքի, գնահատման շափորշիչների և դրանց իրականացման մեխանիզմների մշակումը և կատարելագործումը :

- համակարգչային սարքավորումներով հանրակրթական դայրոցների համալրումը, դայրոցներում համակարգչային ուսումնական կենտրոնների ստեղծումը, դայրոցների ինտերնետային ցանցի

ընդլայնումը, կրթական էլեկտրոնային նյութերի ստեղծումը,

- ԼՂՀ քաղաքացիների կրթության համար արդիականացված շենքային պայմաններ ապահովելու նպատակով՝ կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման, գաղով աշխատող կաթսայատների կառուցման գծով աշխատանքների իրականացումը,

- կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխանների համար հավասար պայմանների ստեղծումը և կարիքին համապատասխան որակյալ կրթության հնարավորություն տալը, ներառական կրթության ընդլայնմանը զուգընթաց հատուկ դպրոցների ընդունելության համակարգի բարելավումը :

Արտադպրոցական դաստիարակության ոլորտում անհրաժեշտ է՝

- նպաստել սովորողների հետաքրքրությունների և նախասիրությունների բավարարմանը, հոգևոր, մարդագիրական, գեղագիտական, ֆիզիկական, ստեղծագործական կարողությունների զարգացմանը, հայրենասիրական դաստիարակությանը, բնապահպանական, կիրառական և հումանիտար գիտելիքների կատարելագործմանը :

- նպաստել արտառուսմնական կրթական ոլորտի աստիճանական զարգացմանը, նորացմանն ու կատարելագործմանը, մշակել արտադպրոցական կրթական նոր ծրագրեր,

- կատարելագործել դպրոց-արտադպրոցական հաստատություն համագործակցության ձևերն ու միջոցները,

- գեղարվեստական խմբակներում ընդգրկված սաների գեղարվեստական ստեղծագործության ուսմակությունների, հակումների, հետաքրքրությունների ոլորտի զարգացում,

- օժտված և շնորհայի երեխանների բացահայտում,

- կրթական և մշակութային հիմնարկների օժտված կազմերի ներգրավում արտադասարանական խմբակների աշխատանքին :

ՍԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Մասնագիտական կրթության բնագավառում կարևորվում է մասնագիտական կրթության որակի բարձրացմանը և աշխատաշուկայի պահանջներին, երկրի կրթական ու գիտական զարգացման ուազմավարական նպատակներին և միջազգային ստանդարտներին ու Բոլոնիայի համաձայնագրի դրույթներին դրա համապատասխանեցմանն ուղղված բարեփոխումների շարունակումը :

Կրթության մատչելիությունը և շարժունությունը՝

- ◆ Գնահատման նոր համակարգի ամրողական ներդրում, սովորողների համար հավասար պայմանների, միասնական չափանիշների, օբյեկտիվ գնահատման ապահովում՝
- ◆ Օտարերկրյա բուհերի և կրթաբոշակների վերաբերյալ տեղեկատվության համակարգում և տարածում,
- ◆ Ընդգրկվածության հնարավորինս բարձր մակարդակի ապահովում,
- ◆ Միջրուիհական համագործակցության խթանում, միջրուիհական համատեղ կրթական ծրագրերի ձևավորում՝ ընդհանուր ծրագրային չափորոշիչներին համապատասխան և ընդհանուր որակավորման շնորհումով,
- ◆ Ուսանողների անարգել միջրուիհական տեղափոխումների և միջազգային շարժունության համար նպաստավոր պայմանների ստեղծում:
- ◆ Կայուն ֆինանսավորումը և բուհական անկախությունը՝
- ◆ Ֆինանսական և նյութական ռեսուրսների օգտագործման արդյունավետության գնահատման համակարգի մշակում և ներդրում,
- ◆ Աջակցություն հետազոտական դրամաշնորհային ծրագրերի ձևավորում,
- ◆ Ուսման վարկավորման համակարգի ներդրում,
- ◆ Վերապատրաստման դասընթացների կազմակերպում:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում նախնական և միջին մասնագիտական կրթության ոլորտում բարեփոխումների հիմնական նպատակներն են.

- ՄԿՈՒ հաստատությունների ինտեգրում կրթության գլոբալ համակարգերին,
- ՄԿՈՒ որակավորումների համակարգի համապատասխանեցում որակավորումների եվրոպական շրջանակին,

- Կրեդիտների կուտակման և փոխանցման միասնական համակարգի ներդրում,
- Մասնագիտական կրթության ոլորտում տեղեկատվության փոխանակման համակարգի ստեղծում,
- Բաց և ժողովրդավարական ՄԿՈՒ համակարգի ստեղծում,
- ՄԿՈՒ համակարգի արդյունավորության և արդյունավետության ապահովում,
- Մասնագիտական կողմնորոշման և խորհրդատվության արդյունավետ համակարգի ստեղծում,
- Սոցիալական գործընկերության ձևավորում մասնագիտական կրթության ոլորտում,

- ՄԿՈՒ հաստատությունների օպտիմալ ցանցի ձևավորում,
 - Մասնագիտական կրթական ծառայությունների մատուցման (ՄԿՈՒ իրականացման) որակի բարելավում,
 - ՄԿՈՒ հաստատությունների ժամանակակից կառավարման մեխանիզմների ձևավորում,
 - ՄԿՈՒ հաստատությունների սովորողների եւ շրջանավարտների մասնագիտական հմտությունների ապահովում՝ տնտեսության և աշխատաշուկայի կարիքներին համապատասխան,
 - ՄԿՈՒ ֆինանսավորման միջոցների ծախսերի արդյունավետության ապահովում:
- Ողջ կյանքի ընթացքում ՄԿՈՒ համակարգում ուսումնառություն ապահովելու նպատակով նախատեսվում է՝
- Ապահովել կրթության շարունակականությունը /մեկ կրթական մակարդակից մյուսին անցում/,
 - Ապահովել քաղաքացու նրգունակությունը աշխատաշուկայում,
 - Ոչ փորձալ և ինֆորմալ կրթության արդյունքների ճանաչում:
- Ստեղծել նպաստավոր պայմաններ ողջ կյանքի ընթացքում (մասնագիտական, քաղաքացիական, մշակութային և անձի զարգացմանն ուղղված) ուսումնառության համար:
- Ելնելով վերոնշյալ գերակա նպատակներից և խնդիրներից՝ առավել կարևորվում են իրականացվելիք հետևյալ միջոցառումները՝
- Հարստացնել և արդիականացնել նախնական և միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսումնալաբորատոր, արհեստանոցային բազան,
 - Մշակել մասնագիտական (զրադարձների) չափորոշչներ,
 - Ներդնել և ընդլայնել կրթական տեղեկատվական և հաղորդակցության տեխնոլոգիաներ,
 - Իրականացնել ՄԿՈՒ հաստատությունների դեկավարների և դասավանդողների պարբերական վերապատրաստումներ, ուսումնական այցեր,
 - Կազմակերպել պրակտիկաները և արտադրական ուսուցումը գործառուների մոտ,
 - Ապահովել մասնագիտական կրթության տարբեր մակարդակներում ստացած կրեդիտների կուտակումը եւ փոխանցելիությունը:

6.1.2.2 ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրթության բնագավառի զարգացումը ԼՂՀ կառավարության կողմից դիտվում է որպես տնտեսության առաջնարացի առաջնային գերակայություն, այդ իսկ պատճառով կապահպանվի կրթության ոլորտի գերակա վիճակը 2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսային ծրագրի ողջ ժամանակահատվածում :

ՀԱՆՐԱԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթության ոլորտի գերակայություն է համարվում հանրակրթությունը, որին էլ առաջիկա տարիներին կուղղվի կրթության բնագավառին նախատեսվող պետական հատկացումների գերակշիռ մասը :

Նախատեսված բարեփոխումների շրջանակում լրիվ միջնակարգ կրթությունը, ներառյալ ներդրվող եռամյա պազ դպրոցը, կոչված է ապահովելու շրջանավարտների՝ աշխատաշուկա մտնելու պատրաստվածությունը և իրենց հակումներին ու ընդունակություններին համապատասխան մասնագիտական կրթություն ստանալու հնարավորությունը:

Լուծելով հիմնական ընդհանուր կրթության որակի բարձրացման խնդիրները՝ պետությունը, դրանով իսկ, բավարար հիմքեր է ստեղծում ավագ դպրոցում և մասնագիտական կրթության ոլորտում ընդգրկվածության մակարդակների բարձրացման համար՝ հատկապես ի հաշիվ անապահով ընտանիքների երեխաների:

Հանրակրթության ոլորտի հիմնական գերակայություն են՝

- կրթության բովանդակային բարեփոխումը, նորմատիվ դաշտի բարելավումը,
- մանկավարժական կադրերի վերապատրաստումների իրականացումը, մեթոդական սպասարկումը, մանկավարժական կադրերի ատեստավորման համակարգի գործունեության ապահովումը,
- 12-ամյա կրթության անցումն ապահովող նյութերի և նորմատիվային փաստաթղթերի ներդրումը,
- առանձին գործող ավագ դպրոցների ցանցի ընդլայնումը, ընթացիկ վերահսկողությունը և գնահատումը,
- տարրական դպրոցին երեխաների պատրաստվածության մակարդակի բարձրացումը և հավասար մեկարկային հնարավորությունների ստեղծումը,
- աշխատավարձերի բարձրացումը,

• գնահատման նոր համակարգի ներդրումը (սովորողների ընթացիկ և ամփոփիչ գնահատմանոր համակարգի, ավարտական և բուհի ընդունելության միասնական քննությունների ամբողջական ներդրում),

- դպրոց-կենտրոնների գործունելության ընդլայնումը,
- հանրապետության դպրոցների ինտերնետային ցանցում նոր դպրոցների ընդգրկումը,
- միջազգային առարկայական օլիմպիադաներին, ինչպես նաև սովորողների գիտելիքների, կարողությունների ու հմտությունների գնահատման ազգային և միջազգային ստուգատեսներին մասնակցությունը :

Հանրակրության ոլորտում շարունակում է գերակայություն մնալ նաև **հասող կրթության** համակարգը: Նշված ոլորտում կարևորվում են կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների համար հավասար պայմանների ստեղծումը և կարիքին համապատասխան որակյալ կրթության հնարավորություն տալը, ներառական դպրոցների ցանցի ստեղծումը և զարգացումը:

Նախադպրոցական կրթության ոլորտում գերակա ուղղություններն են՝ նախադպրոցական կրթության մատչելիության ապահովումը, ծառայությունների ցանցի ընդլայնումը : Առանձնակի կարևորվում է նախադպրոցական ավագ տարիքի երեխաների՝ 5-6 տարեկանների, տարրական կրթությանն արդյունավետ նախապատրաստելու խնդիրը, ինչը կապահովի երեխաների համար հավասար մեկնարկային պայմաններ տարրական դպրոցում ուսումը շարունակելու համար :

ՍՍՍՆԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Նշված ոլորտում գերակայություն են դիտվում «Քարձրագույն և հետքրուիական մասնագիտական կրթության մասին» ԼՂՀ օրենքի, Լիսարոնի կոնվենցիայի պահանջների ապահովումը, Բոլոնիայի գործընթացին ՀՀ քարձրագույն կրթական համակարգին ինտեգրման միջոցով հիմնական ուղղությունների իրականացումը՝

- ✓ համընթեռնելի և համադրելի քարձրագույն կրթական փաստաթղթերի ներդրում,
- ✓ որակավորումների ազգային համակարգին ինտեգրում :

Կարևորելով նաև մասնագիտական կրթության և ուսուցման (ՄԿՈՒ) դերը՝ սահմանվել են համակարգի զարգացման միջնաժամկետ ծրագրի հետևյալ գերակայությունները.

• Նախնական և միջին մասնագիտական կրթության միասնական պետական կրթական չափորոշիչների և ուսումնական ծրագրերի և ներդրում,

- ՄԿՈՒ համակարգում կրեդիտային համակարգի ներդնում,

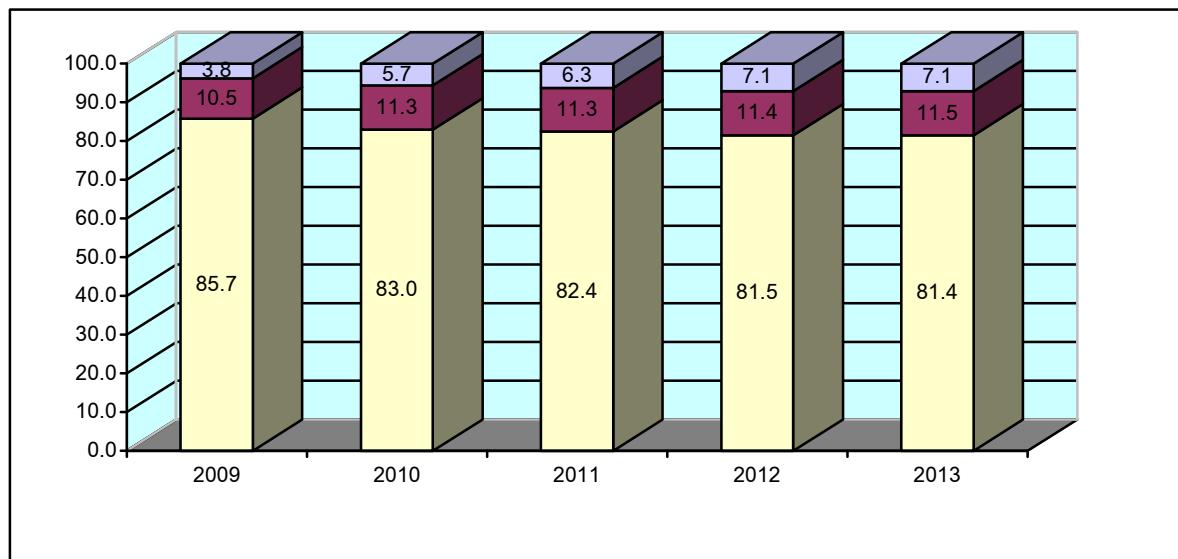
• Սոցիալական երկխոսության միջավայրի ձևավորում, սոցիալական գործընկերների ներգրավվում մասնագիտական կրթության քաղաքականության և ուսումնական մշակման, մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների կառավարման գործընթացներում,

• Նախնական և միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունների ուսումնալաբորատոր, արհեստանոցային քազայի արդյունականացում,

• ՄԿՈՒ հաստատությունների դեկանալիների և դասավանդողների պարբերական վերապատրաստումների իրականացում :

Հանրակրության և մասնագիտական ծրագրերի ծախսերի կառուցվածքը՝ ըստ կրթական տարբեր մակարդակների, ներկայացված է Գծանկար 6.1.-ում :

Գ-ծանկար 6.1. Կրթության բնագավառում պետական ծախսերը 2009-2013 թթ.՝ ըստ կրթական մակարդակների (%)՝ բնագավառի ընդհանուր ծախսերի նկատմամբ)

■ Հանրակրթական ծրագրեր ■ Մասնագիտական կրթական ծրագրեր ■ Այլ ծրագրեր

Ծանոթություն. Հանրակրթական ծրագրերը ներառում են տարրական, հիմնական և միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթությունը (հանրակրթական ուսուցում, ներառական կրթություն, հասուն կրթություն և այլն), ինչպես նաև հանրակրթական ծրագրերի իրականացմանն օժանակության շրջանակներում նախատեսված մի շարք ծրագրեր: Մասնագիտական կրթական ծրագրերը ներառում են նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/, միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետքուհական մասնագիտական կրթության ծրագրերը, ինչպես նաև նշված ծրագրերի իրականացմանն օժանդակող մի շարք ծրագրեր:

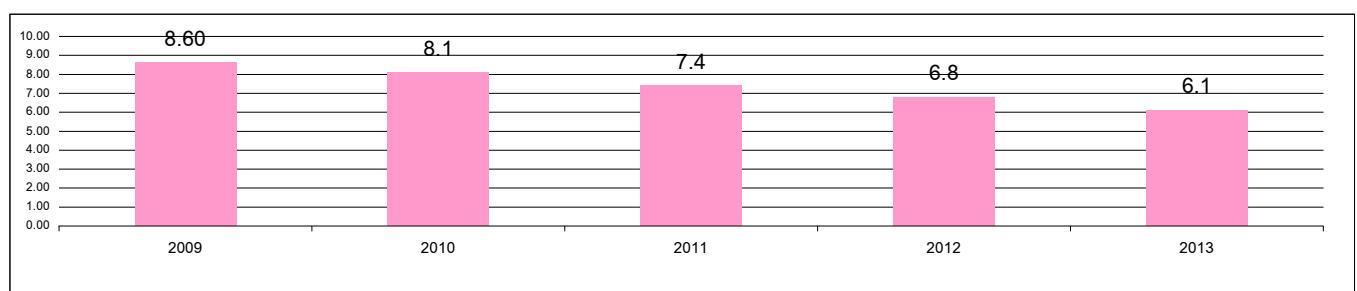
6.1.3 ՄԺԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

Կրթության բնագավառի պետական ֆինանսավորման ծավալների աճը և վիճակի բարելավումը դիտվելու է որպես առաջնահերթ խնդիր նաև ԼՂՀ 2011-2013 թվականների պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի ողջ ժամանակահատվածում:

2011-2013 թվականների պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով կրթության ոլորտի գծով (առանց պետական կառավարման ապարատի պահպանման ծախսերի) նախատեսվել են ծախսեր՝ 2011 թվականին 9546.6 մլն, 2012 թվականին՝ 9835.6 մլն և 2013 թվականին՝ 9948.9 մլն դրամի չափով :

2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով կրթության ոլորտին պետական բյուջեով նախատեսված ծախսերը 2011 թվականին կկազմեն ՀՆԱ-ի 7.4 %-ը, 2012 թվականին՝ 6.8 %-ը և 2013 թվականին՝ 6.1 %-ը:

Գծանկար 6. 2. Պետական բյուջեի ծախսերի ծրագրային ցուցանիշները կրթության բնագավառում (%-ը ՀՆԱ-ում)

Աղյուսակ 6. 2. Կրթության ոլորտի պետական ծախսերը 2010-2013 թվականներին՝ ըստ ուղղությունների (մլն դրամ)

Խմբերի անվանումը	2010թ. հաստատված	ըստ 2011-2013 թթ. ՄԺԾ-ի
------------------	---------------------	-------------------------

	պետական բյուջե	2010թ.	2011թ.	2013թ.
ԸՆԴԱՍԵՆԸ ԾԱԽՍԵՐ՝	9375.0	9650.0	9940.7	10063.2
01.02 Նախադպրոցական, տարրական, հիմնական և միջնակարգ ընդիհանուր կրթություն	7436.8	7628.0	7776.8	7853.4
03. Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթություն	377.3	402.1	439.1	457.8
04. Բարձրագույն կրթություն	461.3	468.3	473.3	473.3
05. Ըստ մակարդակների չդասակարգվող կրթություն	467.1	482.5	484.0	488.4
06. Կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայություններ	530.9	565.7	662.3	676.0
08. Կրթություն (այլ դասերին չպատկանող)	101.6	103.4	105.2	114.3

Աղյուսակ 6.3 Կրթության ոլորտի պետական ծախսերը 2011-2013 թվականներին՝ ըստ գոյություն ունեցող և նոր ծրագրերի (մլն դրամով)

	2011թ.	2012թ.	2013թ.
Գոյություն ունեցող պարտավորությունների ընդհանուր ծախսերը	9650.0	9910.7	10033.2
Նոր նախաձեռնությունների ընդհանուր ծախսերը		30.0	30.0
ԸՆԴԱԾԵՆԸ	9650.0	9940.7	10063.2

Հանրակրթական ծրագրեր

2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով նախատեսվող կրթության ոլորտի ծախսերի աճի հիմնական մասը կուղղվի հանրակրթության ոլորտին, որը հնարավորություն կտա ապահովելու համակարգի արդյունավետության բարձրացման և հանրակրթության ռացիոնալացման ուղղությամբ ձեռնարկվող միջոցառումների շարունակումը:

2011 թվականին տարրական, հիմնական և միջնակարգ ընդհանուր կրթության, ինչպես նաև հանրակրթական ծրագրերի իրականացմանն օժանդակության շրջանակներում նախատեսված մի շարք ծրագրերի գծով ծախսերը 2010 թվականի նկատմամբ կաճեն 2.2 %-ով և կկազմեն 7863.3 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 82.4 %-ը: 2012 թվականին նշված ծրագրերի գծով ծախսերը 2011 թվականի նկատմամբ կաճեն 1.9 %-ով և կկազմեն 8011.9 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 81.5 %-ը, իսկ 2013 թվականին՝ 2012 թվականի նկատմամբ ծախսերը կաճեն 1.1 %-ով՝ կազմելով 8097.0 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 81.4 %-ը:

Հանրակրթության ոլորտում առաջնահերթ խնդիրներից են ուսուցիչների աշխատավարձի բարձրացումը, եռամյա ավագ դպրոցի ծրագրի ամբողջությամբ ներդրումը, ուսուցիչների վերապատրաստումները: Այս ուղղությամբ իրականացվող միջոցառումները դիտվում են որպես կրթության որակի բարձրացման գրավական:

Մասնավորապես 2011-2013 թվականներին նախատեսվում է՝

- Ուսուցիչների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը 2013 թվականին կբարձրացվի 7.3 տոկոսով, միաժամանակ, հաշվի առնելով ավագ դպրոցներում մանկավարժական անձնակազմի աշխատավարձի 20% հավելումը, ուսուցիչների միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը կհասցվի. 2011-2012 թվականներին՝ 112.1_հազ. դրամի, 2013 թվականին՝ 120.3 հազ.դրամի :
- Վարչական անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձի բարձրացումը նույնականացվի 2013 թվականին՝ 7.3 տոկոսով: 2011-2013 թվականներին վարչական անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը կհասցվի ըստ տարիների՝ 2011-2012թթ.՝ 109.0հազ. դրամի, 2013թ.՝ 117.0 հազ. դրամի:
- ՈՒսումնաօժանդակ և տնտեսական անձնակազմի միջին ամսական հաշվարկային աշխատավարձը 2011 թվականին նախատեսվում է բարձրացնել 8.3 %-ով, իսկ 2013 թվականին՝ 7.7 %-ով, պայմանավորված 2011 և 2013 թվականներին հանրապետությունում նվազագույն աշխատավարձի համապատասխանարար՝ 32.5 և 35.0 հազ. դրամի չափով սահմանմաբ :
- Նախատեսել լրացուցիչ միջոցներ հանրակրթական դպրոցների ջեռուցման գծով (զազի սակագնի (2010թ. ապրիլի 1-ից) բարձրացման հետ կապված) :

Ծրագրային ժամանակահատվածի վերջում աշխատավարձին ուղղվող միջոցները կկազմեն հանրակրթության ոլորտում ընթացիկ ծախսերի մոտ 94.3 %-ը:

- Կշարունակվի ուսուցիչների վերապատրաստման գործընթացը, կրթության բովանդակային և մերորական սպասարկումը: Նշված նպատակներով պետական բյուջեից միջնաժամկետ հատվածում նախատեսվում է հատկացնել ըստ տարիների համապատասխանարար՝ 15.1, 16.6, 18.2 մլն դրամ:
- Պետությունը շարունակելու է դպրոցականներին անվճար դասագրքերով ապահովելու քաղաքականությունը, նշված նպատակներով 2011-2013 թվականներին յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվել է 172.1 մլն դրամ:
- Դպրոցահասակ երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպման գծով նախատեսվել է՝ 2011թ. - 21.0 մլն դրամ, 2012 թ. - 39.6 մլն դրամ, իսկ 2013 թ. - 43.6 մլն դրամ:
- Նախատեսվել են համապատասխան միջոցներ հանրակրթական դպրոցների ընթացիկ նորոգման համար :

Մասնագիտական կրթական ծրագրեր

Մասնագիտական կրթական ծրագրերի (նախական մասնագիտական /արհեստագործական/, միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետքրութական մասնագիտական կրթության ծրագրեր, ինչպես նաև նշված ծրագրերի իրականացմանն օժանդակող մի շարք ծրագրեր) գծով ծախսերը 2011 թվականին 2010 թվականի նկատմամբ կավելանան 3.3 %-ով և կկազմեն 1082.7 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր

պետական ծախսերի 11.3 %-ը: 2012 թվականին ծախսերը 2011 թվականի նկատմամբ կավելանան 3.9 %-ով և կկազմեն 1124.7 մլն դրամ կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 11.3 %-ը, իսկ 2013 թվականին ծախսերը 2012 թվականի նկատմամբ կաճեն 1.7 %-ով՝ կազմեն 1143.4 մլն դրամ, կամ կրթության ընդհանուր պետական ծախսերի 11.5 %-ը:

2011-2013 թվականներին մասնագիտական կրթության ոլորտի ծախսերը հիմնականում պայմանավորված են հետևյալ գործունելով.

ուսումնաօժանդակ և տնտեսական անձնակազմի գծով աշխատավարձերի բարձրացումը նախատեսվել է՝ հաշվի առնելով 2011 և 2013 թվականներին հանրապետությունում նվազագույն աշխատավարձի համապատասխանարար՝ 32.5 և 35.0 հազ. դրամի չափով սահմանումը,

գաղի սակագնի (2010թ. ապրիլի 1-ից) բարձրացման հետ կապված ջեռուցման ծախսերի ավելացումը :

Մասնագիտական կրթության ոլորտում նախատեսվում է մշակել և կիրարկել Եվրամիության չափանիշներին և պահանջներին համապատասխան որակի հավատման ընթացակարգեր ու գործընթացներ, աջակցել բուհերի որակի պահովման ներքին համակարգերի ներդրմանը, Բոլոնիայի գործընթացի սկզբունքներին համապատասխան արդիականացնել մանկավարժական կրթությունը և բարձրացնել ուսուցչական կառերի պատրաստման որակը:

6.2 ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գիտությունը տնտեսության զարգացման, կրթության, մշակույթի և հասարակության առաջնաբացի կարևորագույն գործոն է : Գիտությունը գտնվում է կառավարության ուշադրության կենտրոնում և նպատակառուղված քայլեր են արվում նրա գիտական կառույցների ստեղծման ու հետագա զարգացման ուղղությամբ : Ներկա դրույթյամբ միակ գիտական կառույցը Արցախի գիտական կենտրոնն է, որի հիմնական գործունեությունն ուղղված է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին իրականացվող գիտահետազոտական աշխատանքների ծրագրով նախատեսվող խնդիրների կազմակերպմանը :

Արցախի գիտական կենտրոնի կայացման ու հետագա զարգացման գործում կարևորվում է ՀՀ գիտության պետական կոմիտեի հետ կնքված համագործակցության ծրագրի շրջանակներում ՀՀ գիտական կառույցների հետ գիտական հետազոտությունների ծավալումը, ինչպես նաև ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի ու նրա ինստիտուտների սերտ համագործակցությամբ Արցախի գիտական կենտրոնի գիտական ուղղվածությունն ապահովող գիտական կաղըերի պատրաստման և նրա ուսումնալարրատոր հիմքի ստեղծման և ԼՂՀ տնտեսության զարգացումն ապահովող գիտական հետազոտությունների շարունակական իրականացումը :

Ստեղծված լաբորատորիաներում պայմաններ են ստեղծված կենսաքիմիական և երկրաբանական հետազոտություններ ու գործնական աշխատանքներ իրականացնել :

2010 թվականին գիտահետազոտական աշխատանքները հիմնականում ուղղված են գյուղատնտեսության ոլորտում ցորենի բերքատվության բարձրացնանը, երաշտադիմացկուն սրբերի ստեղծմանը, խոշոր եղջերավոր անասունների նոր ցեղերի աճի ու մթերատվության բարձրացմանը, շինարարության բնագավառում՝ տեղական հումքից, շինարարական աղբի ու բափոնի վերամշակումից նոր շինանյութեր ստանալու տեխնոլոգիաների մշակմանը, ինչպես նաև կշարունակվեն հետազոտությունները խորքային ջրերի առկայության, նրանց որակի գնահատման և օգտագործման հեռանկարների ուղղությամբ :

Հանրապետությունում կշարունակվեն բուհական գիտության զարգացման և գիտական ու գիտամանկավարժական կաղըերի պատրաստման աշխատանքները, լիարժեքորեն օգտագործելով պետական բուհերի և ՀՀ պետական բուհերում ԼՂՀ-ին հատկացվող նպատակային մագիստրական ու ասպիրանտական տեղերի ընդունելության հնարավորությունները :

Հանրապետությունում գիտության զարգացումն ապահովվում է պետական բյուջեի միջոցներով նախատեսված թեմատիկ ֆինանսավորման ծախսերով, որը 2008 թվականին կազմել է 16.4 մլն դրամ, 2009 թվականին՝ 18.3 մլն դրամ, իսկ 2010 թվականին՝ 15 մլն դրամ և համապատասխանարար նշված միջոցներով իրականացվել են 2008 թվականին՝ 8, 2009 թվականին՝ 9 և 2010 թվականին 6 գիտական թեմաներ :

2011 թվականին գիտական հետազոտությունները կշարունակվեն 19 մլն դրամ գումարի չափով 5 գիտական թեմաների աշխատանքները, որոնցից երեք թեմաները նախորդ տարրա գիտական թեմաներն են շարունակվում, իսկ թեմաներից մեկը տունատի, բաղրիջանի և պղպեղի հայրենական սեղանի ու տեխնիկական լավագույն սրբերի ընտրության, տեղայնացման և սերմնաբուծությանն է առընչվում, մյուսը՝ գիտակրթական փորձարարական նախաձեռնությանը :

2011 և հետագա տարիներին նախատեսվում է նաև ՀՀ համապատասխան գիտական կառույցների հետ համատեղ գիտական հետազոտությունների իրականացումը :

ԳԼՈՒԽ 7. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության ոլորտի 2011-2013 թվականների ՄԺԾ-ի մշակման հիմքում դրվել են բուժօգնության և սպասարկման որակի, սոցիալական արդարության ապահովման սկզբունքները՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել բուժօգնության մատչելիությունը, կատարելագործել ոլորտի կառուցվածքը, կառավարելիությունը և ֆինանսավորումը, բարձրացնել առաջնային բուժօգնության համակարգի դերը՝ հիմնական ուշադրություն դարձնելով բնակչության սոցիալապես անապահով անձանց կարիքների բավարարմանը: Բնակչության առողջության պահպանումը հանդիսանում է երկրի ազգային անվտանգության ապահովման կարևորագույն բաղադրամասը և հիմնական սոցիալական խնդիրներից մեկը: Առողջապահության ոլորտի առջև խնդիր է դրված զարգացնել պետության կողմից երաշխավորված բնակչության համար անվճար բժշկական օգնությունը և առողջապահական ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը: Առանձնակի ուշադրության է արժանի առողջապահության ոլորտի պետական կայուն ֆինանսավորումը և պետական մասնակցության ծավալների ավելացումը: Այդ առումով միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիրը նպաստում է համակարգված ձևով խնդիրների պատկերացում կազմելուն և սահմանափակ ռեսուրսներով արդյունավետ լուծումներ գտնելու համար:

ԼՂՀ առողջապահության ոլորտի 2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրի կազմման հիմքում դրվել են բուժօգնության և սպասարկման որակի, սոցիալական արդարության ապահովման սկզբունքները՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել բուժօգնության մատչելիությունը, կատարելագործել ոլորտի կառուցվածքը, կառավարելիությունը և ֆինանսավորումը, բարձրացնել առաջնային բուժօգնության համակարգի դերը՝ հիմնական ուշադրություն դարձնելով բնակչության սոցիալապես անապահով անձանց կարիքների բավարարմանը:

7.1. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության ժողովրդագրական վիճակի պատկերը վերջին տարիներին կրել է որոշակի փոփոխություններ, ինչն իր ազդեցությունն է ունեցել առողջապահության ոլորտի վրա:

Սոր և մանկան առողջության պահպանումը բնակչության առողջության պահպանման կարևորագույն նախադրյալներից է և ինչպես ցոյց է տալիս միջազգային փորձը, սոցիալ-տնտեսական անկման պայմաններում առաջին հերթին տուժում են երեխաները՝ հասարակության առավել խոցելի այն խավը, որը ապագայի կրողն է և, որի պահպանումը, հետևաբար, ամենաառաջնահերթ խնդիրներից է: Վերարտադրողական առողջության պահպանման և մայրության հովանավորության հարցերը ևս եղել և մնում են յուրաքանչյուր պետության հոգածության առարկա:

Վերջին տարիների ընթացքում ծնելիությունը որոշակիորեն նվազել է, եթե 2001 թ. ԼՂՀ-ում ծնվել էր 2306, 2002թ.՝ 2190, 2003թ.՝ 2058, 2004թ.՝ 2095 երեխա, 2005թ.՝ 2004 երեխա, ապա՝ սկսած 2006թ.-ից նկատելիորեն աճել է ծնելիությունը, այսպես՝ 2006թ.՝ 2102 երեխա, 2007թ.՝ 2145 երեխա, 2008թ.՝ 2418 երեխա, 2009թ.՝ 2821 երեխա: Ծնելիության ցուցանիշը նվազել է համապատասխանաբար 16.0 մինչև 15.5-ի 1000 բնակչի հաշվով, իսկ սկսած 2006թ.՝ ից ցուցանիշը աճել է մինչև 20.4-ի 1000 բնակչի հաշվով: Ընդհանուր մահացությունը աճել է 7.5-ից (2001թ.) մինչև 8.8 (2007թ.) 1000 բնակչի հաշվով, իսկ բնակչության բնական աճի ցուցանիշը նվազել է համապատասխանաբար 8.6-ից մինչև 6.6: Սանկական մահացությունը 1000 բնակչի հաշվով 2006թ. 15.5-ից նվազել է 11.0 (2009թ.) 1000 կենդանածինների հաշվով /աղյուսակ N 7.1/:

Աղյուսակ 7.1 Ծնվածները, մահացածները և բնակչության հավելածը

	2001թ.	2002թ.	2003թ.	2004թ.	2005թ.	2006թ.	2007թ.	2008թ.	2009թ.
1. Ծնվածներ՝									
բացարձակ թվով	2306	2190	2058	2095	2004	2102	2145	2418	2821
բայտ 1000 բնակչի	16.0	15.1	14.1	14.4	13.7	15,3	15.5	17.5	20.4
2. Մահացածներ՝									
բացարձակ թվով	1075	1242	1232	1306	1260	1235	1227	1317	1266
բայտ 1000 բնակչի	7.5	8.5	8.5	9.0	8.6	9,0	8.8	9.4	9.0
3. Բնական հավելած՝									
բացարձակ թվով	1231	948	826	789	744	867	918	1101	1555
բայտ 1000 բնակչի	8.6	6.5	5.7	5.4	5.1	6,3	6.6	7.9	11.2
4. Մանկական մահացություն մինչև 1տ.									

	2001թ.	2002թ.	2003թ.	2004թ.	2005թ.	2006թ.	2007թ.	2008թ.	2009թ.
բացարձակ թվով	32	27	29	37	25	31	23	36	29
ըստ 1000 կենդանածնի	13.9	12.3	14.1	17.7	12.5	15.5	10.4	15.4	11.0
5. Մայրական մահացություն									
բացարձակ թվով	-	-	-	-	1	2	0	1	0
ըստ 1000 կենդանածնի	-	-	-	-	0.5	1,0	0	.0.5	0

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության բնակչության առողջական վիճակի դինամիկան վերջին տարիներին կրել է ոչ միանշանակ փոփոխություններ: Բնակչության առողջական վիճակը բնութագրող այնպիսի ցուցանիշներ, ինչպիսիք են զանազան հիվանդություններով հիվանդացությունը և մահացությունը, ենթարկվել են էական ներկառուցվածքային և տարարնույց փոփոխությունների:

ԼՂՀ առողջապահության ոլորտի բուժկազմակերպությունները՝ հատկապես արտահիվանդանոցային ծառայության օղակը, պատշաճ մակարդակով չեն կազմակերպում առաջնային և երկրորդային կանխարգելման աշխատանքները, ակտիվ ձևով և ժամանակին չեն հայտնաբերում հիվանդությունները և իրականացնում բուժկանխարգելիչ օգնությունը: Մյուս կողմից էլ ցածր են մնում բնակչության շրջանում առողջության պահպանման վերաբերյալ բժշկահիգինիկ գիտելիքները, հիվանդները ժամանակին չեն դիմում բժիշկներին, գրադպուտ են ինքնաբուժությամբ կամ ընդհանրապես չեն բուժվում: Այդ բոլորի հետևանքով գրանցվում են հիվանդությունների բարդացած ձևերը, ավելանում են մահվան դեպքերի բվերը՝ հատկապես սոցիալական կախվածություն և հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդություններով տառապող հիվանդների մոտ:

Բնակչության համար ամենամատչելին և իր գործունեության հիմքում կանխարգելման կարևորագույն գործառույթը իրականացնող առաջնային բուժօգնության ոլորտը դեռևս գործում է անարդյունավետ, իրականացված ծառայությունների որակը բավարար մակարդակի վրա չի գտնվում: Բուժօգնության մակարդակն առաջնային օղակում գգալիորեն ետ է մնում միջազգային, իսկ նեղ մասնագիտական հատվածում՝ նաև մասնագիտացված բուժօգնության գործող ստանդարտներից:

Առկա խնդիր է դիտարկվում առողջապահության ոլորտին ուղղվող պետական ծախսերի շարունակական ավելացման պայմաններում առավել նպատակային և արդյունավետ ծախսային ուղղվածության ապահովումը, ինչպես նաև բուժօգնության ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը: Առողջապահության ոլորտում պետական ծախսերի աճը հանդիսանում է ոլորտում իրավիճակի բարելավման առաջնահերթ ուղղություններից մեկը: Ծրագրային ամրող ժամանակահատվածի ընթացքում առողջապահության ոլորտի պետական ծախսերն ունենալու են աճի միտում:

Առողջապահության գերակայություններին համապատասխան առողջապահության ֆինանսավորման բարելավման հիմնական մասը ուղղվել է արտահիվանդանոցային ծառայությունների բուժօգնությանը: Հաշվի առնելով հիվանդանոցային բուժօգնության համեմատությամբ այս օղակի մատչելիության ավելի բարձր մակարդակը և բնակչությանը տարածքային առունուկ հասանելիության ավելի մեծ աստիճանը, վերջին տարիներին առողջապահության պետական ծախսերի ֆինանսավական կառուցվածքում նախատեսվում են առաջնային բուժօգնության ֆինանսավորման աճի տեմպեր՝ նպատակ ունենալով նպաստել հիվանդությունների կանխարգելմանը, վաղ հայտնաբերմանը և բուժմանը, ինչը մեծապես նպաստում է ընդհանուր հիվանդացության իշեցմանը, բնակչության ամրապնդմանը:

Ակտած 2005 թվականից պետական բյուջեով անվճար բուժօգնություն է նախատեսվել ամբողջ բնակչության համար՝ առաջնային բուժօգնության (տեղամասային թերապևտներ, մանկաբույժներ), նեղ մասնագիտացված դիսպանսերների ու կարիքնետների միջոցով իրականացվող մասնագիտական բժշկական օգնության և լաբորատոր-գործիքային ախտորոշչի հետազոտությունների գծով, բոլոր կանանց համար, անկախ տարիքից և սոցիալական կարգավիճակից՝ մանկաբարձագինեկոլոգիական օգնության գծով, իսկ երեխաների և սոցիալական անապահով ու առանձին (հասողություն) խմբերում ընդգրկված անձանց համար՝ ստոմատոլոգիական բուժօգնության, ինչպես նաև ամբողւթությունինիկական բուժօգնության այլ ծրագրերի (գորակուային և նախագորակուային տարիքի անձանց փորձաքննություն, դպրոցներում երեխաների բուժօգնության ապահովում և այլն) գծով:

Արտահիվանդանոցային ծառայություններ-բուժօգնության գծով 2010 թվականին նախատեսվել է 1095.6 մլն դրամ՝ 2009 թվականի 1127.5 մլն դրամի դիմաց: Արտահիվանդանոցային ծառայություններ բուժօգնության շրջանակներում նախատեսվել է յոթ ծրագրերի իրականացում:

Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով 2010թ. նախատեսվել է 1400.8 մլն դրամ՝ 2009 թվականի 1547.5 մլն դրամի դիմաց: Հիվանդանոցային բուժօգնություն իրականացնող բուժհաստատություններում մեկ հիվանդի մեկ օրվա բուժման միջինացված արժեքը նախատեսվել է 13500դրամ՝ պահպանելով 2009թ. մակարդակը: Բժշկական անձնակազմի աշխատողների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը նախատեսվել է 104.9 հազ. դրամ, իսկ միջին բուժանձնակազմի աշխատողների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը՝ մինչև 62.7 հազ. դրամ:

Հիվանդանոցային բուժօգնության շրջանակներում 2010 թվականին նախատեսվել է տասներեք ծրագրերի իրականացում:

2009-2010թթ. հանրապետությունում համաձարակային իրավիճակը եղել է համեմատաբար հանգիստ: Չեն արձանագրվել այնպիսի վարակիչ հիվանդություններ, ինչպիսիք են մալարիան, դիֆթերիան, նորածնային փայտացումը, սուր պոլիոնիտելիտը, խոլերան, բծավոր տիֆու, սիրիյյան խոցը և այլն: Որոշ հիվանդությունների առումով դիտվել է հիվանդացության նվազում՝ մալարիա, տուլարեմիա (մոտ 2,0 անգամ, գրանցվել է եզակի դեպք), իսկ վիրուսային հեպատիտը նվազել է 35 դեպքով:

Մալարիայի դեմ պայքարի ծրագրի շնորհիվ 2005թ. առ այսօր հանրապետությունում հիվանդության դեպք չի գրանցվել:

Շնորհիվ իրականացված «Հանրապետական իմունիզացիոն ծրագրի 2006-2010թթ» միջոցառումների հնարավոր եղավ դրական տեղաշարժ արձանագրել երեխաների մոտ հնֆեկցիոն հիվանդությունների՝ պոլիոնիտելիտի և դիֆթերիայի, կանխարգելման ուղղությամբ: Արդեն մի քանի տարի է, ինչ ԼՂՀ-ում չի արձանագրվել պոլիոնիտելիտի ու դիֆթերիայի որևէ դեպք:

Հանրապետության առողջապահության ոլորտի առջև խնդիր է դրաված զարգացնել պետության կողմից երաշխավորված բնակչության համար անվճար բժշկական օգնությունը և իրական մատչելիությունը:

7.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

7.2.1. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Առողջապահության ոլորտում պետության կողմից իրականացվող ծրագրերի նպատակներն են՝

1. Քնակշորյան հիգիենիկ-հակահամաժարակային անվտանգության ապահովումը, մասնավորապես՝ դիֆթերիայի առաջացման տեղական դեպքերի վերացումը, հեպատիտ «Բ» վիրուսակիրների թվի նվազեցումը, տուրերկուլյոնի հիվանդացության և մահացության նվազեցումը, մալարիայի առաջացման դեպքերի մակարդակի նվազեցումը և այդ հիվանդության վերացումը, դիարեայի ցածր մակարդակի պահպանումը և մահվան դեպքերի նվազեցումը, կարմրուկի վերացումը և հավաստագրման համար կարմրուկից ազատված գոտի հոչակումը:

2. Քնակշորյան առողջության առաջնային պահպանման ապահովումը, քնակշորյան սոցիալապես անապահով և առանձին (հատուկ) խմբերում ընդորվելով անձանց բժշկական օգնության ապահովումը, մասնավորապես՝ սիրտ-անոքային հիվանդությունների հիվանդացության մակարդակի իջեցումը, միկրոանոթային և մակրոանոթային բարդություններով, շաքարային դիարետով հիվանդների հոսպիտալացման դեպքերի նվազեցումը, ուսուցքային հիվանդությունների վաղ ախտորոշման ցուցանիշի բարձրացումը, առաջնային բուժկանխարգելիչ միջոցառումների մեջ կանխարգելիչ միջոցառումների տեսակարար կշռի ավելացումը, ժամանակակից լարորատորգործիքային ախտորոշիչ սարքավորումներով և տեխնոլոգիաներով, դեղորայքային և բուժպարագաներով հազեցվածության բարձրացումը, իրականացվող բժշկական օգնության որակի բարձրացումը, բնակչության անվճարունակ հատվածի համար բուժօգնության մատչելիության մակարդակի բարձրացումը:

3. Սոր և մանկան առողջության պահպանման ապահովումը, մասնավորապես՝ հղի կանանց վաղաժամ կոնսուլտացիոն հսկողության ապահովումը, մայրական մահացության մակարդակի նվազեցումը, տնային պայմաններում ծննդաբերության դեպքերի նվազեցումը՝ ապահովելով ծննդաբերության 100% ընդգրկվածությունը ստացիոնար պայմաններում, մանկական մինչև 1 տարեկան և մինչև 5 տարեկան մահացության մակարդակի նվազեցումը, երեխաների պատվաստումների ընդգրկվածության մեծացման ապահովումը, մինչև 4 և 6 ամսական երեխաների բացառապես կրծքով սնուցման մակարդակի բարձրացման ապահովումը:

4. Սոցիալական հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդություններից բուժվողների բուժօգնության ապահովումը:

7.2.2. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԾՐԱԳՐԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 2011-2013 ԹԹ. ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության ոլորտի ծրագրային գերակայություններն են շարունակում համարվել՝ բնակչության հիգիենիկ և համաձարակային անվտանգության ապահովման, արտահիվանդանոցային ծառայությունների բուժօգնության դերի իրական բարձրացման, մոր և մանկան առողջության ապահովման, սոցիալական հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդությունների կանխարգելման և բնակչության սոցիալապես անապահով խավերի կարիքների բավարարման ծրագրերը:

Հիգիենիկ և համաձարակային անվտանգության ապահովում

Բնակչության հիգիենիկ և համաձարակային անվտանգության ապահովումը պետական կարեռագույն խնդիրներից է և երաշխավորվում է «Բնակչության սանհիտարահամաճարակային անվտանգության ապահովման մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքով: Այս համակարգի անխափան գործունեության ապահովումը կենսական նշանակություն ունի երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման և բնակչության առողջության պահպանման համար:

«Համաձարակարանության և հիգիենայի կենտրոն»-ների պետական աջակցության ծրագրերով նախատեսում է երկրում ապահովել հիգիենիկ և հակահամաճարակային հսկողությունը, բնակչության առողջության պահպանմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը, ինֆեկցիոն և զանգվածային ոչ ինֆեկցիոն հիվանդությունների կանխարգելումը, հասարակական առողջապահության համակարգի զարգացումը:

Արտահիվանդանոցային ծառայություններ

2011-2013թթ. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության համակարգի ֆինանսավորման միջինաժամկետ ծրագրի համատեքստում առողջապահության ոլորտի գերակա ուղղություն է շարունակում դիտվել առողջապահական ծառայությունների մատչելիության բարձրացումը:

Հաշվի առնելով առաջնային բուժօգնության մատչելիության ավելի բարձր մակարդակը և ազգարնակչությանը տարածքային կտրվածքով հասանելիության ավելի մեծ աստիճանը՝ պետական բյուջեի կառուցվածքում ավելացվելու է առաջնային բուժօգնության բաժինը:

Մոր և մանկան առողջության պահպանում

Կանանց և երեխաների առողջության պահպանման, այդ բվում՝ վերաբռնդողական առողջության խնդիրներին համարժեք ուշադրության ցուցաբերումը սկզբունքային նշանակություն ունի առողջ սերունդ ունենալու և բնակչության առողջական վիճակի բարելավման առումով: Մոր և մանկան առողջության պահպանման ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է զգայիրեն ավելացնել ինչպես հիվանդանոցային, այնպես էլ առաջնային բուժօգնության հիմնարկների՝ մանկաբարձագինելողիքական բժշկական օգնության գծով պետական ծախսերը: Երեխաների բուժօգնության ուղղությամբ հատուկ ուշադրություն է դարձվելու հիվանդությունների կանխարգելման միջոցառումներին՝ ներառյալ պատվաստումների իրականացմանը:

Սոցիալական հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդությունների կանխարգելման և բնակչության սոցիալապես անապահով և առանձին (հատուկ) խմբերում ընդգրկված անձանց բժշկական օգնության առավելացումը և առավելացույն ապահովումը:

Սոցիալական կախվածություն և հատուկ նշանակություն ունեցող հիվանդությունների վաղ հայտնաբերումը, հիվանդների բուժօգնության կազմակերպումը և շարունակական հսկողությունը, բնակչության շրջանում առողջ ապրելակերպի և հիգիենայի վերաբերյալ գիտելիքների քարոզությունը սկզբունքային նշանակություն ունի բնակչության առողջության պահպանման հարցում:

Ծրագրի նպատակն է 2011-2013թթ. բնակչության սոցիալապես անապահով և առանձին (հատուկ) խմբերում ընդգրկված անձանց բժշկական օգնության և սպասարկման մատչելիության բարձրացումը և առավելացույն ապահովումը:: Ծրագրի նախատեսում է 2011-2013 թթ. ընթացքում իրականացնել կանխարգելիչ, ախտորոշիչ և բժշկական օգնության ամենալայն ծավալ՝ հիվանդությունների բոլոր հիմնական խմբերի գծով, առողջապահության համակարգի բոլոր օրակներում՝ առանց մասնագետների ցանկի, հաճախումների, լարորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների թվի սահմանափակման:

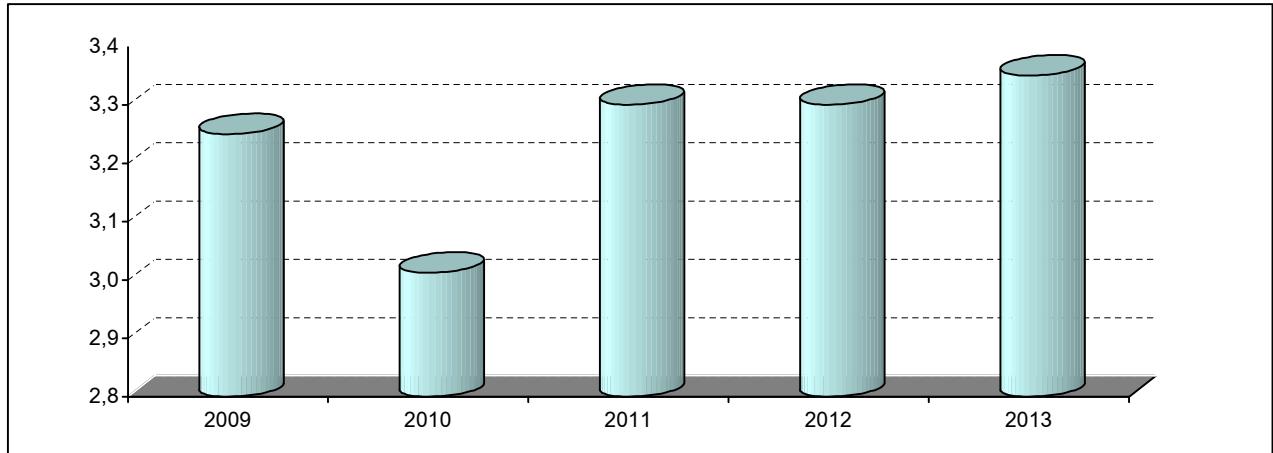
Տարափոխիկ հիվանդությունների և ՄԻԱՎ/ԶԻԱՀ-ի կանխարգելումը

Անհրաժեշտ է մեծացնել ինֆեկցիոն հիվանդությունների, այդ բվում՝ տուրերկույզողի, սեռսավարակների և ԶԻԱՀ-ի կանխարգելման, վաղ հայտնաբերման և լիարժեք բուժման արդյունավետությունը:

7.3. ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

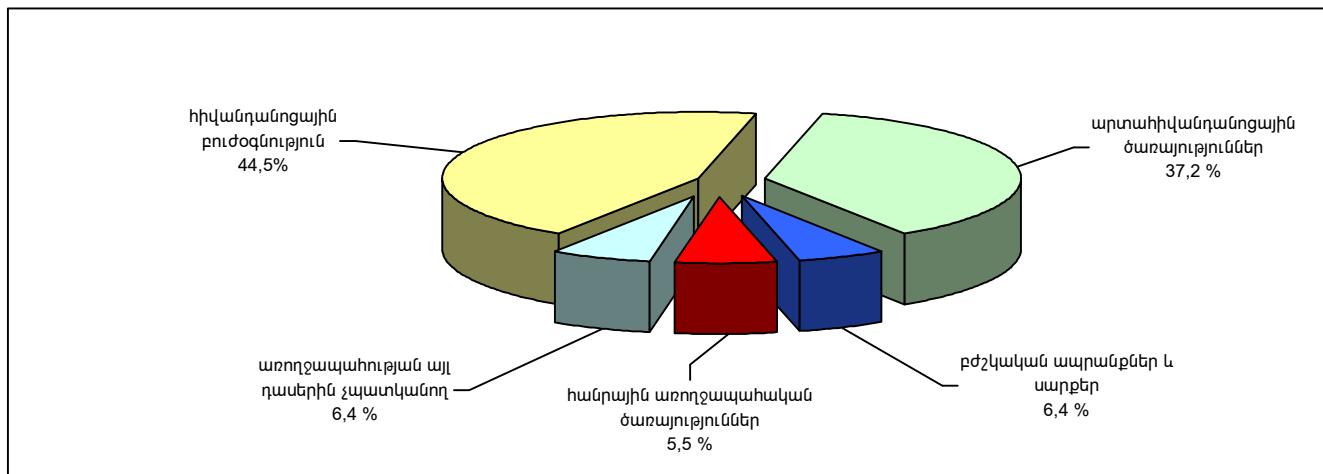
2011-2013թթ. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության առողջապահության համակարգի ֆինանսավորման ծավալները միջին ժամկետ ծրագրով և կումենա ավելացման միտում՝ ըստ ստորև ներկայացված գծանկարի:

Գծանկար 7.1 Առողջապահության բնագավառին հատկացվող ֆինանսական ծավալները՝ 2009-2013 թթ. (մլրդ դրամ)

Սիցիամամկետ ծախսերի ծրագրի հիմնարար դրույթ է հանդիսացել, առկա ֆինանսական ռեսուրսների պայմաններում բնակչության սոցիալապես առավել անպաշտպան խճքերի՝ բժշկական ծառայություններից օգտվելու մատչելիության աստիճանի բարձրացումը՝ առաջնահերթ ուշադրություն դարձնելով ազգաբնակչության բուժսպասարկման վիճակի բարելավմանը, առողջության առաջնային պահպանմանը: 2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով առողջապահության ոլորտին նախատեսվում է 2011 թվականին հատկացնել 3300.0 մլն դրամ, 2012 թվականին՝ 3300.0 մլն դրամ, 2013 թվականին՝ 3350.0 մլն դրամ: Ծախսերի աճը նախորդող տարիների նկատմամբ կազմի՝ 2011 թվականին՝ 9.6տոկոս կամ 288.0 մլն դրամ, 2012 թվականին աճ չի նախատեսվում՝ պահպանվում է 2011թ մակարդակը, 2013 թվականին՝ 1.5տոկոս կամ 50.0 մլն. դրամ:

Գծանկար 7.2 2011թ. առողջապահության ոլորտի ծախսերի կառուցվածքը՝ ըստ խմբերի (%)

Աղյուսակ 7.2 Առողջապահության բնագավառի պետական ծախսերը՝ ըստ գործառական դաշտակարգման տարրերի

Խմբերի անվանումը	2010թ. բյուջե	2011թ. ծրագիր	2012թ. ծրագիր	2013թ. ծրագիր
Բժշկական ապրանքներ, սարքեր և սարքավորումներ	130.0	210.5	209.6	230.0

<i>տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի մկատմամբ, %</i>	<i>4.3</i>	<i>6.4</i>	<i>6.4</i>	<i>6.9</i>
<i>Արտահիվանդանոցային ծառայություններ մլն դրամ</i>	<i>1095.6</i>	<i>1227.9</i>	<i>1227.9</i>	<i>1250.6</i>
<i>տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի մկատմամբ, %</i>	<i>36.4</i>	<i>37.2</i>	<i>37.2</i>	<i>37.3</i>
<i>Հիվանդանոցային ծառայություններ, մլն դրամ</i>	<i>1400.8</i>	<i>1469.2</i>	<i>1469.2</i>	<i>1469.2</i>
<i>տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի մկատմամբ, %</i>	<i>46.5</i>	<i>44.5</i>	<i>44.5</i>	<i>43.8</i>
<i>Հանրային առողջապահական ծառայություններ, մլն դրամ</i>	<i>178.8</i>	<i>179.9</i>	<i>179.9</i>	<i>179.9</i>
<i>տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի մկատմամբ, %</i>	<i>5.9</i>	<i>5.5</i>	<i>5.5</i>	<i>5.4</i>
<i>Առողջապահություն (այլ դասերին չպատկանող) մլն դրամ</i>	<i>206.8</i>	<i>212.5</i>	<i>213.4</i>	<i>220.3</i>
<i>տեսակարար կշիռը բնագավառի ծախսերի մկատմամբ, %</i>	<i>6.9</i>	<i>6.4</i>	<i>6.5</i>	<i>6.6</i>
Ընդամենը ծախսեր	3012.0	3300.0	3300.0	3350.0

Արտահիվանդանոցային ծառայություններ

Այս օղակը, որպես գնրակա ուղղություն, բյուջեի ծախսերում ունի առաջանցիկ աճ:

2011թ. թվականին արտահիվանդանոցային բուժօգնության գծով պետական բյուջեից նախատեսվում է հատկացնել 1227.9 մլն դրամ՝ նախորդ տարվա 1095.6 մլն դրամի դիմաց, կամ 2010թ. համեմատ կավելանան 12.1 տոկոսով՝ 132.3 մլն դրամով, 2012թ արտահիվանդանոցային բուժօգնությունում աճ չի նախատեսվում, պահպանվում է 2011թ մակարդակը, 2013թ.՝ պետական բյուջեից նախատեսվում է հատկացնել 1250.6 մլն դրամ՝ նախորդ տարվա 1227.9 մլն դրամի դիմաց:

2011թ. առաջնային (ամբողւատոր պոլիկլինիկական) համակարգում տեղամասային բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը կազմում է 113400 դրամ՝ պահպանվով 2010թ մակարդակը, բուժքույրերինը՝ 57700 դրամ, իսկ ներ մասնագիտացմամբ զբաղվող բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը՝ 96900 դրամ, բուժքույրերինը՝ 46200 դրամ:

2006 թվականից ևս ամբողւատոր-պոլիկլինիկական բուժօգնությունը անվճար է հանրապետության ողջ բնակչության համար:

Աղյուսակ 7. Արտահիվանդանոցային ծառայությունների ֆինանսավորումը 2010-2013թթ.՝ ըստ ծրագրերի (մլն դրամ)

Ֆինանսավորվող ծրագրեր	2010թ.	2011թ.	Ա-9% յութեստվախսի	Մշտակալմատ	2012թ.	Ա-9% յութեստվախսի	Մշտակալմատ	2013թ.	Ա-9% յութեստվախսի	Մշտակալմատ
1	2	3	3/2	3-2	4	4/3	4-3	5	5/4	5-4
Արտահիվանդանոցային ծառայություններ, այդ թվում	1095.6	1227.9	12.1	132.3	1227.9	-	-	1250.6	1.8	22.7
Ընդհանուր բնույթի բժշկական ծառայություններ	633.7	674.3	6.4	40.6	674.3	-	-	697.0	3.4	22.7

Մասնագիտացված բժշկական ծառայություններ	292.0	294.0	0.7	2.0	294.0	-	-	294.0	-	-
Ստոմատոլոգիական ծառայություններ	63.1	63.9	1.3	0.8	63.9	-	-	63.9	-	-
Պարաբժշկական ծառայություններ	106.8	127.9	19.8	21.1	127.9	-	-	127.9	-	-
Հեմոդիալիզի անցկացման գծով պետական պատվեր*		67.8		67.8	67.8	-	-	67.8	-	-

* Ծանոթություն. 2010 թվականին նշված ծրագրի ծախսերը ընդգրկված էին «Հիվանդանոցային ծառայություններ» խմբում

Հիվանդանոցային ծառայություններ

Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով 2011 թ. նախատեսվում է հատկացնել 1469.2 մլն դրամ՝ 2010թ. 1400.8մլն դրամի դիմաց, աճը կազմում է 4.9 % կամ 68.4 մլն դրամ:

Հիվանդանոցային բուժօգնության շրջանակներում մեկ հիվանդի բուժման մեկ օրվա միջին արժեքը կազմում է 13500 դրամ՝ պահպաններով 2010թ. մակարդակը: Հիվանդանոցային համակարգում բժիշկների հաշվարկային միջին ամսական աշխատավարձը 2011 թ. նախատեսվում է 104900 դրամ, իսկ բուժքույրներինը՝ 63900 դրամ:

Աղյուսակ 7.4. Հիվանդանոցային բուժօգնության ֆինանսավորումը 2010-2013 թթ՝ ըստ ծրագրերի (մլն դրամ)

Ֆինանսավորվող ծրագրեր	2010թ.	2011թ.	Կողմանական դրագրի թույլատրում %	Մատենադարձումը	2012թ.	Ն-% Մատենադարձումը	Մատենադարձումը	2013թ.	Ն-% Մատենադարձումը	Մատենադարձումը
1	2	3	3/2	3-2	4	4/3	4-3	5	5/4	5-4
Հիվանդանոցային ծառայություններ այդ թվում՝	1400.8	1469.2	4.9	68.4	1469.2	-	-	1469.2	-	-
Ընդհանուր բնույթի հիվանդանոցային ծառայություններ	509.2	569.6	11.9	60.4	569.6	-	-	569.6	-	-
Մասնագիտացված հիվանդանոցային ծառայություններ	411.5	378.7	-8.0	-32.8	378.7	-	-	378.7	-	-
Բժշկական, մոր և մանկան կենտրոնների ծառայություններ	480.1	520.9	8.5	40.8	520.9	-	-	520.9	-	-

2012- 2013թթ. հիվանդանոցային բուժօգնությունում աճ չի նախատեսվում, պահպանվում է 2011թ. մակարդակը:

Հանրային առողջապահական ծառայություններ

Այս խմբում նախատեսվում է հատկացնել 2011թ. 179.9մլն դրամ, 2012թ. 179.9մլն դրամ, 2013թ. 179.9 մլն. դրամ: Խմբի շրջանակներում ընդգրկված են հետևյալ ծրագրերը.

«Համաճարակարանության և հիգիենայի կենտրոն»-ներին տրամադրվող աջակցություն Դոնորական արյան հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ

Այս խմբում ընդգրկված ծրագրերի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել բնակչության սանիտարահամաճարակային անվտանգության պահովում, հանրային առողջության պահպանման նպատակով փորձագիտական հետազոտությունների անցկացում, ուսումնասիրություններ, լաբորատոր և զործիքային հետազոտություններ: Հիգիենիկ և հակահամաճարակային ծառայությունների իրականացնում է հանրապետության տարածքում գործող ձեռնարկությունների, հիմնարկների, կազմակերպությունների (անկախ սեփականության ձևից) կողմից սանիտարահամաճարական անվտանգության

ապահովմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպում, ինչպես նաև բնակչության առողջության վրա արտաքին աշխարհի վնասակար և վտանգավոր գործոնների ազդեցության կանխարգելում:

2011-2013թթ. «Համաճարակաբանության և հիգիենայի կենտրոն»-ներին տրամադրվող պետական աջակցության ծախսերում աճ չի նախատեսվում՝ պահպանելով 2010թ մակարդակը:

Նախատեսվում է համաճարակաբանական հետազոտություններ անցկացնել վարակային հիվանդությունների օջախներում, իրականացնել ազգաբնակչության իմունիֆացիայի կատարման նկատմամբ հսկողություն, մանրեարանական, սանիտարա-քիմիական հետազոտություններ, նախազգուշական սանիտարական հսկողություն, նախազգերի հիգիենիկ փորձաքննություն, կառուցվող և վերակառուցվող օբյեկտների շահագրծման ընդունում, հատուկ վտանգավոր վարակների՝ աղիքային, կաթիլային վարակիչ հիվանդությունների, խոլերայի, բրուցելյոզի, կատարակային սիրիակախտի և այլ հատուկ վտանգավոր ինֆեկցիաների օջախներում հակահամարակային համային միջոցառումների կազմակերպում, ԶԻԱՀ/ՍԻԱՎ կանխարգելման վերաբերյալ կազմ-լուսավորչական աշխատանքները, ոխակի խմբի անձանց հսկողությունը և հետազոտությունների անցկացումը: Վերոնշյալ ծրագրերի իրականացումը հնարավորություն կտա ապահովել ԼՂՀ բնակչության համաճարակային անվտանգությունը, նվազեցնել բնակչության հիվանդացությունը տարափոխիկ հիվանդություններից:

2011թ. «Դոնորական արյան հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ» ծրագրի ծախսերը նախատեսվում են 9.0 մլն դրամ՝ նախորդ տարվա 8.0 մլն դրամի դիմաց, կամ աճ՝ 12.5 %: 2012-2013թթ. աճ չի նախատեսվում, պահպանվում է 2011թ. մակարդակը:

Առողջապահության (այլ դասերին չպատկանող) ծրագրեր

Այս խմբի շրջանակներում իրականացվող ծրագրերին նախատեսվում է հատկացնել 2011թ.՝ 212.5մլն դրամ, 2012թ.՝ 213.4մլն դրամ, 2013թ.՝ 220.3մլն դրամ, որոնցով կիրականացվեն հետևյալ ծրագրերը՝

- Պետական աջակցություն «Դատարժշկական փորձաքննության բյուրո» ՊՈԱԿ-ին
- ԼՂՀ ԱՆ բժշկական պահեստ
- Հանրապետությունից դուրս քուժման ուղեգործած հիվանդների ճանապարհածախսի փոխհատուցում,
- Դժվարամատչելի ախտորոշիչ հետազոտությունների գծով պետական պատվեր
- Մարզիկների բժշկական հետազոտությունների անցկացման ծառայություններ
- Բարեգործական ծրագրերի օժանդակություն
- Հաշմանդամ երեխաների առողջության վերականգնման ծառայություններ
- Հայաստանի Հանրապետությունից փորձի փոխանակման նպատակով իրավիրված և ԼՂՀ շրջաններ ուղեգործած բժիշկ-մասնագետներին տրամադրվող փոխհատուցում
- Գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանում :

ԳԼՈՒԽ 8. ԼՂՀ ՍՈՅԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

8.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն փաստաթղթի հիմքում դրվել են ԼՂՀ կառավարության ծրագրով սահմանված գերակայությունները, ԼՂՀ սոցիալական պաշտպանության ոլորտին վերաբերող ԼՂՀ օրենքներով, ԼՂՀ կառավարության որոշումներով, ծրագրերով ամրագրված քաղաքականությունը:

Սոցիալական պաշտպանության ոլորտում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակներն են. ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավումը, քաղաքացու կենսագործունեության համար նորմալ պայմանների ստեղծումը, հասարակության տարբեր խավերի մեջ սոցիալական քենուացման մեղմացումը, կենսարժուակների և քաղաքացիների կատարած ներդրումների չափերի միջև կապի հաստատումը, զբաղվածության քաղաքականության վարումը, ինչպես նաև գործող սոցիալական ծրագրերի ընդլայնումը:

Վերոհիշյալ նպատակներին հասնելու համար սոցիալական պաշտպանության ոլորտում իրականացվում է լայնածավալ պետական միջամտություն: Ստորև ներկայացված է ոլորտի առկա իրավիճակը և պետական միջամտության հիմնական ուղղություններն ըստ սոցիալական պաշտպանության առանձին բնագավառների:

Ժողովրդագրության բնագավառը հիմնականում կանոնակարգվում է ԼՂՀ կառավարության 2010թ. հունվարի 26-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական ժողովրդագրական քաղաքականության հայեցակարգը հաստատելու մասին» թիվ 21-Ն և ապրիլի 16-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական ժողովրդագրական քաղաքականության հայեցակարգի իրականացումն ապահովող 2010-2012թթ. միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին» թիվ 196-Ն որոշումներով: Վերջինով նախատեսվում է իրականացնել ծնելիության խթանմանը, մահացության մակարդակի նվազեցմանը, բնակչության առողջության պահպանմանն ու բարելավմանը, միգրացիոն գործընթացների կարգավորմանը, տարածքների զարգացմանն ու բնակչության տարածքային բաշխվածության անհամանանության մեղմացմանը, հոգեոր (ոչ նյութական) մշակութային արժեքների պահպանությանը և պաշտպանությանն ուղղված քաղմարիվ միջոցառումներ:

Հանրապետության ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանը միտված է նաև **միգրացիոն քաղաքականությունը**:

Սոցիալական ապահովագրության և կենսարժակային ապահովության բնագավառը ներառում է կենսարժակային ապահովության և սոցիալական ապահովագրության (պարտադիր սոցիալական ապահովագրության առանձին պետական ծրագրեր) համակարգերը:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կենսարժակային ապահովության համակարգի շրջանակներում հանրությանը մատուցվող ծառայություններն են՝

Ապահովագրական և սոցիալական կենսարժակների տրամադրում՝ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին երաշխավորում է քաղաքացիների սոցիալական ապահովության իրավունքի իրականացումը՝ քաղաքացիներին տրամադրելով ապահովագրական՝ տարիքային, ծերության, հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքում տրվող, երկարամյա ծառայության, մասնակի կենսարժակները: Կենսարժակի իրավունք տվող պայմանները և շահառուների շրջանակը սահմանված են «Պետական կենսարժակների մասին» ԼՂՀ օրենքով:

Չինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների՝ կենսարժակների տրամադրում՝ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին երաշխավորում է զինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների կենսարժակային ապահովության իրականացումը՝ նրանց տրամադրելով երկարամյա ծառայության, հաշմանդամության և կերակրողին կորցնելու դեպքում տրվող կենսարժակները: Կենսարժակի իրավունք տվող պայմանները և շահառուների շրջանակը սահմանված են «Չինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների սոցիալական ապահովության մասին» ԼՂՀ օրենքով:

Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության առանձին պետական ծրագրերի շրջանակներում հանրությանը մատուցվող ծառայություններն են՝

Ժամանակավոր անաշխատունակության ու հղիության և ծննդաբերության նպաստների վճարում՝ իրվանդության, հղիության և ծննդաբերության և օրենքով սահմանված այլ դեպքերում առաջացած ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում սոցիալական ապահովագրության ենթակա անձանց, ապահովում է ապահովագրական նպաստներով, իրավունքը և շահառուները սահմանված են «Ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքերից պարտադիր սոցիալական ապահովագրության մասին» ԼՂՀ օրենքով:

Ծրագրերը պետական բյուջեի միջոցների հաշվին երաշխավորում են պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ կատարող քաղաքացիների (վարձու աշխատողներ և ինքնուրույնաբար իրենց աշխատանքով ապահովված անձանց) կորցրած եկամտի փոխհատուցում՝ իրվանդության, հղիության և

ծննդաբերության, ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի և օրենքով սահմանված այլ պատճառներով առաջացած ժամանակավոր անշխատունակության դեպքում: ԼՂՀ կառավարության 2007թ. դեկտեմբերի 25-ի «Չաշխատող կանանց համար հղության և ծննդաբերության նպաստ սահմանելու մասին» թիվ 722 որոշման համաձայն՝ հղության և ծննդաբերության նպաստ է սահմանված նաև չաշխատող կանանց համար:

Սոցիալական քարտերի համակարգի ներդրումը ամրագրված է «Սոցիալական ապահովության քարտերի մասին» ԼՂՀ օրենքով և կապված է ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման հետ, ինչն առաջացնում է ինքնաշխատ տեղեկատվական բազաներում անձանց նույնականացնելու եղակի և անփոփոխ միջոցի անհրաժեշտություն: Սոցիալական քարտերի համակարգի ներդրման շրջանակներում մատուցվող ծառայություններն են.

✓ քաղաքացիներին սոցիալական քարտերի հատկացում (սոցիալական քարտերի տեղեկատվական բազայի վարում և շահագործում)` «Սոցիալական ապահովության քարտերի մասին» ԼՂՀ օրենքի և ԼՂՀ կառավարության 2004 թվականի մարտի 16-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում սոցիալական ապահովության քարտերի համակարգ ներդնելու մասին» թիվ 85 որոշման համաձայն,

✓ տեղեկատվական բազաներում սոցիալական քարտերի համարների կիրառումը և տեղեկատվական բազաների միջև տվյալների ինքնաշխատ փոխանակությունն ապահովող միջոցառումների իրականացում՝ ԼՂՀ կառավարության 2005 թվականի հոկտեմբերի 11-ի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում սոցիալական ապահովության քարտերի և սոցիալական ապահովության քարտերի համարների կիրառումն ապահովելու մասին» թիվ 405 որոշման համաձայն:

Ապահովագրական կենսաթոշակների վճարմանն ուղղված 2009թ. փաստացի միջոցները կազմել են՝ 7369.1 մլն դրամ, 2008թ. 6344.9 մլն դրամի դիմաց: 2008-2009թթ. ապահովագրական կենսաթոշակների վճարմանն ուղղված միջոցների աճը պայմանավորված է եղել ապահովագրական ստաժի մեկ տարվա արժեքի բարձրացմանը (2009թ. կազմել է 450 դրամ, 2008թ. 395 դրամի փոխարեն):

Սոցիալական կենսաթոշակների վճարմանն ուղղված միջոցները՝ 2009թ. կազմել են 324.1 մլն դրամ, 2008թ.՝ 273.5 մլն դրամ, կամ 18.5%-ով ավելի, որն ուղեցվել է սոցիալական կենսաթոշակ ստացողների թվաքանակի ավելացմամբ:

Աճել են նաև սպայական անձնակազմի և նրանց ընտանիքների անդամներին վճարվող կենսաթոշակների վճարմանն ուղղված միջոցները: 2009թ. այն կազմել է 452.7 մլն դրամ, 2008թ. 420.6 մլն դրամի դիմաց, այսինքն՝ ծախսերը աճել են 7.6%-ով: Աճի միտումները արդյունք են կենսաթոշակառուների թվաքանակի և միջին կենսաթոշակի չափի աճի:

Չարքային գինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամներին վճարվող կենսաթոշակների վճարմանն ուղղված միջոցները 2009թ. կազմել են 149.1 մլն դրամ, 2008թ. 142.9 մլն դրամի դիմաց:

Ժամանակավոր անշխատունակության նպաստ

Ժամանակավոր անշխատունակության, քաղման, ինչպես նաև հղության և ծննդաբերության նպաստների վճարմանն ուղղված փաստացի գումարները 2009թ. կազմել են 765.5 մլն դրամ, 2008թ.՝ 576.4 մլն դրամի դիմաց, ինչը պայմանավորված է բնակչության աշխատանքային եկամուտների աճով (որից կախված է նպաստի չափը) և ծնունդների քանակով:

Ընտանիքի և երեխաների հիմնահարցերի բնագավառում պետական քաղաքականությունը իրականացվում է համաձայն «Երեխայի իրավունքների մասին» և «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքների: Իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում մատուցվում են գիշերօթիկ հաստատություններում և ընտանիքներում խնամքող առանց ծնողական խնամքի մնացած, կյանքի դժվարին իրավիճակներում հայտնված, խնամքի և դաստիարակության անբարենպաստ պայմաններում գտնվող երեխաներին սոցիալ-հոգեբանական, բժշկական, իրավական, խնամքի և դաստիարակության ծառայություններ:

Կյանքի դժվարին իրավիճակում գտնվող երեխաների հիմնահարցերին ուղղված քաղաքականությունը շարունակում է մնալ գերակա ուղղություն: Այն ուղղված է երեխաների խնամքի և պաշտպանության համակարգի հզորացմանը, երեխայի խնամք և պաշտպանություն իրականացնող հաստատություններում երեխաների թվի նվազեցմանը և այդ հաստատություններում երեխաների հոսքի կանխարգելմանը, երեխաների խնամքի և պաշտպանության հաստատությունների բարելավմանը և նրանցում խնամքող երեխաների հասարակությունում ինտեգրմանը, երեխաների խնամքի այլընտրանքային ծառայությունների ստեղծմանը:

Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության և հասարակությունում նրանց ինտեգրման նպատակով անհրաժեշտ է շարունակել նրանց նկատմամբ ուղղված նպատակային ծրագրեր և ապահովել «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքով սահմանված երաշխիքների տրամադրումը, մասնավորապես չափահաս դարձած երեխաներին բնակելի տարածքով, ինչպես նաև բնակարանների

կահավորման համար անհրաժեշտ գույքով, կենցաղային սարքավորումներով և այլ պիտույքներով ապահովումը:

Պետական նպաստներ

ԼՂՀ-ում պետական նպաստների համակարգը սոցիալական ոլորտում իրականացվող միջոցառումներից է, որն ընդգրկում է անապահով և պետական հոգածության կարիք ունեցող սոցիալական խավերին: Պետական նպաստների համակարգը գործում է արդեմ շուրջ 13 տարի և այս տարիների ընթացքում տեղի ունեցած փոփոխությունները, նպաստառումների թվի շարժը խոսում են ծրագրի հասցեականության մեծացման մասին, որի նպատակն է սոցիալապես անապահով ընտանիքների կենանակարդակի բարձրացմանը, ինչպես նաև ԼՂՀ ժողովրդագրական վիճակի բարելավմանն աջակցելը: 2009թ. հունվարի 1-ից պետական նպաստների ամենամյա չափերը բարձրացվել են 60%-ով, ներդրվել է պետական նպաստների չափերի հաշվարկման նոր սկզբունք, մասնավորապես սահմանվել են բազային նպաստ և անձի կարգավիճակից ու բնակության վայրից կախված՝ բազային նպաստի գործակից արտադրյալները, ինչը թույլ է տվել վերաբնակեցվող հիմնական տարածքների՝ ԼՂՀ Շահումյանի և Քաջարադի շրջանների բնակիչներին վճարել ավելի բարձր չափերով պետական նպաստները: Ընդլայնվել և առավել մատչելի է դարձվել պետական նպաստներից օգտվողների շրջանակը: Մասնավորապես, ի տարբերություն նախորդ տարիներին 2009 թվականից պետական նպաստ է նշանակվում նաև այն անձանց, ում ծննդներից գոնե մեկն ունի ԼՂՀ մշտական հաշվառում:

Որպես նորույթ, 2009 թվականի հունվարի 1-ից նպաստ են ստանում նաև 3 անշափահաս երեխաներ ունեցող այն ընտանիքների երեխաները, որոնք մինչև ավագ երեխայի 18 տարին լրանալը հանդիսանում էին նպաստառուները: Ընդհանուր առմամբ՝ պետական նպաստների ծրագրով 2009թ. ծախսվել է շուրջ 2242.0 մլն դրամ, իսկ նպաստառուների թիվը կազմել է շուրջ 19800 մարդ: Ընդհանուր ծախսված գումարը 2008թ. 1462.0 մլն դրամի համեմատ ավելացել է 780.0 մլն դրամով կամ 53.4%-ով: ԼՂՀ 2010թ. պետական բյուջեում նախատեսված է 2480.0 մլն դրամի ծախսեր, որը 2009թ. ծախսների համեմատ ավելացվել է 238.0 մլն դրամով:

Երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստ

2009թ. հունվարի 1-ից երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի չափը պայմանավորվել է ընտանիքում ծննդյան դեպքում երեխայի հաջորդականությամբ.

1-ին և 2-րդ երեխաների ծննդյան դեպքում՝ 100.0 հազ. դրամ,

3-րդ երեխայի ծննդյան դեպքում՝ 500.0 հազ. դրամ,

4-րդ և յուրաքանչյուր հաջորդ երեխայի ծննդյան դեպքում՝ 700.0 հազ. դրամ:

2010 թվականի հունվարի 1-ից 2-րդ երեխայի համար ծննդյան միանվագ նպաստի չափը կազմում է 200.0 հազար դրամ:

Ծննդյան միանվագ նպաստների չափերի տարրերակումը (ըստ ընտանիքում ծննդյան դեպքում երեխաների թվի) և բարձրացումը, ինչպես նաև ԼՂՀ կառավարության կողմից հաստատված՝ ժողովրդագրական բաղադրականության հայեցակարգի շրջանակներում համակարգված ծրագրերի իրականացումն ապահովեցին 2008թ. համեմատ 16.7%-ով ծննդների թվի աճ, 2009թ. կազմելով 2821 (2008թ.՝ 2418):

2009թ. երեխայի ծննդյան կապակցությամբ 647.0 մլն դրամի չափով միանվագ նպաստ է հատկացվել 2774 հոգու (2008թ.՝ 2443), որից 185-ը ծնվել են 2008 թվականին:

Սուորել ներկայացվում է ըստ տարիների երեխայի ծննդյան կապակցությամբ նպաստ ստացած անձանց թիվը:

Աղյուսակ Երեխայի ծննդյան կապակցությամբ միանվագ նպաստ ստացած անձանց թիվը 2003-2009թթ.

Տարիներ	2003թ.	2004թ.	2005թ.	2006թ.	2007թ.	2008թ.	2009թ.
Ծննդներ	2058	2095	2004	2102	2145	2418	2821
Նպաստառուներ	1825	1914	1860	1872	2074	2443	2774

Երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի տարրերակումը դիտարկելով որպես ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավմանն ուղղված միջոցառում, չի ենթադրում միայն ծնելիության մակարդակի բարձրացում, այլ կրում է նաև հեռահար նպաստակներ՝ ապահովել առողջ և կրթված սերունդ: Վերջինիս հասնելու համար անհրաժեշտ է բարենպաստ (ֆինանսական տեսանկյունից) պայմաններ նախատեսել նաև բազմագավակ ընտանիքներում բոլոր երեխաների համար:

Ծնելիության և բազմագավակության խթանում

Ընտանիքը, որպես հասարակության կառուցվածքային միավոր, կրում է նրանում տեղի ունեցող գարգացումների դրոշմը: Ընտանիքի նկատմամբ իրականացվող պետական քաղաքականության մշակումը և հետևողական իրազրուումը պետության կարևորագույն գործառույթներից է, հատկապես կարևորվում է երիտասարդ ընտանիքներին պետական աջակցության ցուցաբերում՝ բնակարանային իրավունքի, աշխատանքի, ուսման, բժշկական օգնության և սոցիալական ծառայությունների մատելիության ապահովումը:

ԼՂՀ-ում բնակչության թվաքանակի աճին նպաստելու, աճող սերնդի նյութական ապահովությունն ու դաստիարակությունը բարելավելու և բազմազավակ ընտանիքների բարեկեցությունը բարձրացնելու նպատակով սկսած 2000 թվականի հունվարի 1-ից իրականացվում է ծնելիության և բազմազավակության խթանման ծրագիր:

2008թ. վերանայվել են գործող ծնելիության և բազմազավակության խթանման ծրագրով իրականացվող միջոցառումների սկզբունքները: Մասնավորապես, ընտանիքում 3-րդ, 4-րդ և հաջորդ երեխայի ծննդյան դեպքում բացվել են ժամկետային ավանդներ՝ 3-րդ երեխայի անվանք 500.0 հազ. դրամի, 4-րդ և հաջորդ երեխայի անվանք՝ 700.0 հազ. դրամի չափով:

Ընտանիքներում ծնված 3-րդ և հաջորդ երեխաների անվանք 2009թ. ընդհանուր առմամբ բացվել են շուրջ 477.0 մլն դրամի չափով 823 ժամկետային ավանդներ (2007թ.՝ 495, 2008թ.՝ 708): Այս ցուցանիշը ավելի քան 16%-ով գերազանցում է 2008թ. ցուցանիշը և 66.3%-ով՝ 2007թ. ցուցանիշը: Այն ամենաբարձրն է՝ սկսած ԼՂՀ-ում ծնելիության և բազմազավակության խթանման միջոցառումների մեկնարկման պահից:

Ծնելիության և բազմազավակության խթանման ծրագրի շրջանակներում շարունակվում է կապիտալ ներդրումների ծրագրով 6 և ավելի անշափահաս երեխաներ ունեցող ընտանիքների համար նոր բնակելի տների կառուցումը:

Պետական աջակցություն առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին

«Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներն իրավունք ունենալու նկազագոյն սոցիալական չափորոշիչներին համապատասխան բնակելի տարածություն:

Համաձայն ԼՂՀ կառավարության 2003թ. նոյեմբերի 28-ի «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների և առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների թվին պատկանող անձանց հաշվառման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 347 որոշմամբ հաստատված կարգի ԼՂՀ-ում իրականացվում է առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների կենտրոնացված հաշվառում: Հանրապետությունում հաշվառված են 53, իսկ բնակարանային հերթի համար 21 առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներ: Համաձայն ԼՂՀ կառավարության 2004թ. հովիսի 30-ի «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին բնակարան տրամադրելու կարգը հաստատելու մասին» թիվ 274 որոշմամբ հաստատված կարգի առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին տրամադրվում է բնակարանի կամ բնակելի տան մեկ սենյակի չափով առանձնացված բնակելի տարածություն:

2005-2010թթ. ԼՂՀ-ում բնակվող 18 առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներ ապահովվել են բնակարաններով: ԼՂՀ կառավարության 2008թ. սեպտեմբերի 16-ի «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին տրամադրվող բնակարանների կահավորման մասին» թիվ 620 որոշման համաձայն՝ սկսած 2008թ. իրականացվում է հատկացված բնակարանների կահավորում՝ 2.0 մլն դրամի սահմաններում, որը ներառում է ինչպես կենցաղային սարքերի և սարքավորումների, այնպես էլ կահույքի ձեռքբերում (2008-2010թթ. կահավորվել են 9 բնակարաններ):

Պետական աջակցություն երեխաների խնամքի և պաշտպանության գիշերօթիկ հաստատություններին

ԼՂՀ կառավարության 2008թ. մարտի 18-ի թիվ «Երեխաների խնամքի և պաշտպանության թիվ 1 գիշերօթիկ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն ստեղծելու և Քաշարայի շրջանի գիշերօթիկ դպրոցը «Երեխաների խնամքի և պաշտպանության N 2 գիշերօթիկ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության վերակազմակերպելու մասին» 223 որոշմամբ ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարության համակարգում ստեղծվել է «Երեխաների խնամքի և պաշտպանության N1 գիշերօթիկ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն, իսկ ԼՂՀ կրթության և գիտության նախարարության ենթակայության տակ գործող Քաշարայի գիշերօթիկ դպրոցը վերակազմակերպվել է ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարության համակարգում գործող «Երեխաների խնամքի և պաշտպանության N2 գիշերօթիկ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության:

ԼՂՀ երեխաների խնամք և պաշտպանություն իրականացնող հաստատությունների տիպերի սահմանումը թույլ է տալիս նոր այլնտրանքային հաստատությունների առկայություն, որը կնպաստի

նաև երեխաների հոսքի նվազմանը մանկատներ և հատուկ հանրակրթական հաստատություններ: Նման այլնուրանք է երեխաների խնամքի և պաշտպանության գիշերօրիկ հաստատությունը (այսուհետ՝ գիշերօրիկ հաստատություն):

Ի տարբերություն մանկատների, որտեղ երեխայի խնամակալը օրենսդրությամբ սահմանված կարգով մանկատունն է, այս հաստատություններում երեխաներն արդեն իսկ կարող են ունենալ խնամակալ:

Գիշերօրիկ հաստատություններ կարող են տեղափորվել.

- առանց ծնողական խնամքի մնացած այն երեխաները, որոնք ունեն խնամակալ,
- սոցիալապես անապահով ընտանիքների երեխաները, որոնց ծնողները կամ միակ ծնողը չունեն երեխային խնամելու և դաստիարակելու հնարավորություն:

Գիշերօրիկ հաստատության գործունեության առարկան ու նպատակն առանց ծնողական խնամքի մնացած, ինչպես նաև սոցիալապես անապահով ընտանիքի՝ մինչև 18 տարեկան երեխաների խնամքի և դաստիարակության ապահովումը, սոցիալ-հոգեբանական վերականգնման աշխատանքների իրականացումը, նրանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության աջակցելը, նրանց՝ սննդով, հագուստով և կենցաղային իրերով ապահովումը, հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում ուսուցման կազմակերպումը, բժշկական օգնության կազմակերպումն է:

Գիշերօրիկ հաստատությունների համար անհրաժեշտ սննդի, հագուստի, կոշկեղենի, փափուկ գույքի և նաև ազգեների կազմը սահմանվել է ԼՂՀ կառավարության 2008թ. ապրիլի 15-ի «Գիշերօրիկ հաստատություններ» խնամքով երեխայի խնամքի և սպասարկման նվազագույն չափորոշիչները հաստատելու մասին» թիվ 286 որոշմամբ:

Այս երկու հաստատություններում խնամք են ստանում առանց ծնողական խնամքի մնացած, ինչպես նաև սոցիալապես անապահով ընտանիքների 5 տասնյակից ավելի երեխաներ: Վերջին 2 տարվա ընթացքում բարելավվել են գիշերօրիկ հաստատությունների շենքային պայմանները, ձեռք են բերվել նոր գույք ու սարքավորումներ:

Այլ սոցիալական ծրագրեր

Երիտասարդ ընտանիքներին պետական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով, ԼՂՀ կառավարության 2007թ. դեկտեմբերի 25-ի «Նորաստեղծ ընտանիքների համար ամուսնության նպաստ սահմանելու մասին» թիվ 724 որոշման համաձայն, 2008թ. հունվարի 1-ից նորաստեղծ ընտանիքներին հատկացվում է ամուսնության միանվագ նպաստ՝ 300.0 հազ. դրամի չափով:

Ընորիկվ ներդրված ամուսնության նպաստի ծրագրի, 2009թ. ամուսնությունների թիվը ԼՂՀ-ում կազմել է 947, որը չհաշված 2008 թվականի աննախադեպ ցուցանիշը (3057), անկախության ձեռքբերումից հետո ամենաբարձրն է: Ամուսնությունների թիվը այդ տարիներին կազմում էր միջինում տարեկան 740 ամուսնություն:

2009 թվականից ամուսնության նպաստից օգտվելու հնարավորություն է տրվել նաև ԼՂՀ պաշտպանության բանակում ծառայություն անցնող ՀՀ այն քաղաքացիներին, ովքեր ամուսնացել են ԼՂՀ քաղաքացիների հետ:

2009թ. ծրագրից օգտվել է 761 ընտանիք, այդ թվում՝ զինծառայողի 20 նորաստեղծ ընտանիք: Ծախսերը կազմել են 228.3 մլն դրամ:

Սկսած 2006 թվականից յուրաքանչյուր ուսումնական տարվա նախօրյակին՝ սեպտեմբերի 1-ի օրվա կապակցությամբ, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պաշտպանության ժամանակ մարտական գործողություններին մասնակցելու հետևանքով, ինչպես նաև ծառայողական պարտականությունների կատարման ժամանակ զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքներին աջակցելու նպատակով, նրանց 18 տարին չլրացած երեխաներին տրամադրվում է միանվագ օգնություն՝ 30.0 հազ. դրամի չափով:

2008 թվականից հանրակրթական դպրոց առաջին դասարան հաճախող երեխաներին տրամադրվում է 20.0 հազ. դրամի չափով միանվագ նպաստ:

Զքաղկածության բնագավառը կանոնակարգվում է «Քնակչության գրադադարության և գործազրկության դեպքում սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքով և դրա կիրարկումն ապահովող ԼՂՀ կառավարության որոշումներով և ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարի հրամաններով: Զքաղկածության բնագավառում պետական միջամտությունն իրականացվում է հիմնականում ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարության աշխատանքի և զքաղկածության բաժնի ու տարածքային պետական մարմինների միջոցով՝ տարածքային պետական մարմիններում հաշվառված աշխատանք փնտրող և գործազրուկ բնակչությանը տարբեր տիպի ծառայությունների մատուցման և նպաստների տրամադրման եղանակով: ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին գրադադարության բնագավառում մատուցվող հիմնական ծառայություններն են՝ գործազրկումների և աշխատանք փնտրող չզքաղկած անձանց մասնագիտական կողմնորոշման և ուսուցման

կազմակերպումը, խորհրդատվությունը, աշխատանքի տեղափորձան աջակցությունը, աշխատանքի ընտրության հարցում աշխատանք փնտրող անձանց օժանդակության տրամադրումը, իսկ գործատուին անհրաժեշտ մասնագիտություն և որակափորում ունեցող աշխատուժով ապահովումը:

ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին բնակչությանը տրամադրվող հիմնական տրամադրությունը են գործազրկության նպաստները, ձեռնարկատիրական գործունեությամբ գրադարձու նպատակով պետական գրանցման համար գրծագրություններին և աշխատանք փնտրող չգրադարձ հաշմանդամներին տրամադրվող ֆինանսական աջակցությունը, աշխատաշուկայում անմրցունակ անձանց աշխատանքի ընդունելիս աշխատավարձի մասնակի փոխհատուցումը գործատուին և այլն:

2008-2009թթ. հանրապետությունում գործազրկության մակարդակը աճել է 0.1%-ով: Արդյունքում, 2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ պաշտոնապես գրանցված գործազրկության մակարդակը հանրապետությունում կազմել է 5.7%, 2009թ. տարեսկզբի 5.6%-ի փոխարեն:

Նոյն ժամանակահատվածում համանանա միտումներ նկատվել են նաև աշխատանք փնտրողների և գործազրկությունի թվաքանակում: 2008-2009թթ. աշխատանք փնտրողների թիվը աճել է 1.7%-ով, իսկ գործազրկությունի թիվը՝ 1.9%-ով: Արդյունքում, 2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ հանրապետությունում պաշտոնապես գրանցված աշխատանք փնտրողների թիվը կազմել է 3751 մարդ: Աշխատանք փնտրողների 94.1%-ը կամ 3531 մարդ ստացել են գործազրկի կարգավիճակ, որից միայն 376-ը կամ 10.6%-ն է հանդիսանում նպաստառու: 2009թ. տարեսկզբի համեմատ նպաստառու գործազրկների թիվը նվազել է 173-ով կամ 32.5%-ով:

2009թ. ԼՂՀ սոցիալական ապահովության նախարարության աշխատանքի և գրադարձության բաժին դիմած քաղաքացիներից աշխատանքի են տեղափորկել 165-ը (որից գործազրկ ճանաչված 142 մարդ)՝ 2008թ. 180-ի (որից գործազրկ ճանաչված 157 մարդ) փոխարեն:

2008-2009թթ. ԼՂՀ պետական բյուջեից գրադարձության պետական ծրագրերի իրականացմանն ուղղված ծախսերը աճել են: Մասնավորապես, 2008թ. համեմատ 2009թ. գրադարձության պետական ծրագրերի իրականացմանն ուղղված ծախսերը ավելացել են 27.0%-ով:

Աշխատանքի և աշխատավարձի կարգավորման բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է աշխատանքային հարաբերությունների կարգավորման և աշխատանքային օրենսդրության կիրարկման նկատմամբ վերահսկողության ծառայությունների, ինչպես նաև աշխատողների աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության և առողջության այլ վնասման հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցում ստացող անձանց թիվը 2008թ.՝ 173-ով (2008թ.-ի համեմատ 17.3% աճ), 2009թ.՝ 180-ը (2008թ.-ի համեմատ 10.3% աճ):

Արդյունքում, 2008թ. նվազագույն ամսական աշխատավարձը կազմել է միջին ամսական աշխատավարձի 31.0%-ը, իսկ 2009թ.՝ 33.8%:

2008-2009թթ. քաղաքացիական ծառայողների բազային աշխատավարձը աճելով 2007թ. նկատմամբ 12.7%-ով սահմանվել է 40000 դրամ:

Աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության և առողջության այլ վնասման հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցում ստացող անձանց թիվը 2008թ. համեմատ 2009թ. նվազել է շուրջ 13%-ով:

Տարեցների հիմնահարցերի բնագավառում պետական միջամտությունն իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին սոցիալական պաշտպանության հաստատությունում և տնային պայմաններում միայնակ տարեց և հաշմանդամ քաղաքացիներին կենցաղային սպասարկման, սոցիալ-հոգեբանական, բժշկական օգնության և իրավաբանական խորհրդատվության ծառայությունների տրամադրման եղանակով:

Տարեցներին շուրջօրյա խնամքի և սոցիալական սպասարկման, ինչպես նաև տնային պայմաններում միայնակ տարեցներին խնամքի և սոցիալական սպասարկման ծառայությունները տրամադրվում են Ստեփանակերտի տուն-ինստերնատի միջոցով: 2009թ. ընթացքում այդ հաստատությունը է ընդունվել 17, իսկ սպասարկվել են 75 միայնակ ծեր և հաշմանդամ անձինք: Տնային պայմաններում սպասարկվել են շուրջ 150 անձինք:

Հաշմանդամներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառ

Հաշմանդամների հիմնահարցերի բնագավառում պետական միջամտությունը հիմնականում իրականացվում է ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին հաշմանդամ համարվող անձանց առանձին խմբերին տարբեր ծառայությունների մատուցման եղանակով:

Հաշմանդամներին ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին մատուցվող հիմնական ծառայություններն են հաշմանդամների և սոցիալային անապահով անձանց պրոբեկավորումը, վերականգնողական պարագաներով պահովումը և դրանց վերանորոգումը, այդ քուն նաև աչքի պրոբեկավորում և ձայնաստեղծ սարբերով պահովում, հաշմանդամներին սայլակներով պահովում, հաշմանդամների առողջարանային և բժշկասոցիալական վերականգնումը, տեսողությունից հաշմանդամ անձանց «Արև» համակարգով ուսուցանելու և համակարգչային տեխնիկայով ապահովումը:

8.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄՃԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑԱՏՎԱԾՈՒՄ

8. 2.1.Նպատակները

ԼՂՀ կառավարության 2010թ. հունիսի 28-ի թիվ 336-Ա որոշման համաձայն, 2010-2012 թվականներին սոցիալական պաշտպանության բնագավառում ԼՂՀ կառավարության գործունեությունից ակնկալվող հիմնական արդյունքներն են.

- Ժողովրդագրական իրավիճակի և բնակչության կենսամակարդակի բարելավում,
- կենսարժակների մակարդակի պարբերաբար բարձրացում,
- սոցիալական ապահովության համակարգի ֆինանսավորման աճ,
- զբաղվածության մակարդակի բարձրացում,
- զոհված ազատամարտիկների ընտանիքներին բնակարանով ապահովելու ծրագրի ավարտում:

2011-2013թթ. ժամանակահատվածում սոցիալական պաշտպանության ոլորտում որպես հիմնական խնդիր է դիտարկվում ոլորտում պետական միջամտությամբ իրականացվող հիմնական ծառայությունների և տրանսֆերտների մակարդակի պահպանումը և դրանց շարունակականության ապահովումը:

Հստ առանձին բնագավառների սոցիալական պաշտպանության ոլորտի հիմնական նպատակները հետևյալն են.

Ժողովրդագրության բնագավառում պետական քաղաքականության հիմնական նպատակներն են ծնունդների խրախուսումը, կյանքի սպասվող միջին տևողության մեծացումը, միգրացիոն ներփակության սպասումը, բնակչության ծերացման հետևանքների հաղթահարումը, բնակչության առողջության բարելավումը, բնակչության տարածքային բաշխվածության անհամանանության կանխարգելումը:

Միգրացիոն քաղաքականության նպատակը միգրացիոն ներփակի խթանումն է: Իրականացվող աշխատանքների շնորհիվ բարվոր պայմաններ կստեղծվեն գյուղական վայրերում վերաբնակվող ընտանիքների սոցիալ-կենցաղային ու բնակարանային խնդիրների լուծման համար: Պայմաններ կստեղծվեն հայրենադարձների խնտեգրման խնդիրների լուծման համար, միջոցներ կծեռնարկվեն նրանց աշխատանքային գործունեությունը կանոնակարգելու ուղղությամբ:

Կենսարժակային ապահովության բնագավառի հիմնական նպատակն է՝ կենսարժակառուների սոցիալական վիճակի բարելավումը, տարիքի պատճառով առաջացած անաշխատունակության հետևանքով եկամտի կորսայան ռիսկի և աշխատող բնակչության և կենսարժակառուների կենսամակարդակների տարբերության մեղմումը:

Կենսարժակային համակարգի նպատակը ԼՂՀ Սահմանադրության 39-րդ հոդվածով ամրագրված իրավունքի իրականացումն է՝ ծերության (տարիքի), հաշմանդամության, կերակրողին կորցնելու դեպքերում անձի սոցիալական պաշտպանվածությունը ապահովելը, վերը նշված պատճառներով առաջացած անաշխատունակության դեպքում եկամտի կորսայան ռիսկը և աշխատող բնակչության և կենսարժակառուների կենսամակարդակների տարբերությունը մեղմելը:

Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության բնագավառում՝ ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքերից պարտադիր սոցիալական ապահովագրության նպատակն է հիվանդության, հղության և ծննդաբերության և օրենքով սահմանված այլ դեպքերում առաջացած ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում փոխհատուցել ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքերից պարտադիր սոցիալական ապահովագրության ենթակա անձանց՝ վարձու աշխատողների և ինքնուրույնարար իրենց աշխատանքով պահոված անձանց, ժամանակավոր անաշխատունակության պատճառով կորցրած եկամուտը:

Սոցիալական քարտերի ներդրման բնագավառում՝ տեղեկատվության փոխանակության ինքնաշխատ համակարգերի ամբողջական ներդրումը, ինչը հնարավորություն կտա պարզեցնել քաղաքացիների սոցիալական իրավունքների իրականացման ընթացակարգերը, մեծացնել սոցիալական պաշտպանության ծրագրերի հասցեականությունը և զարգացնել համապատասխան պետական կառավարման մարմինների ու նրանց ստորարաժանումների ինստիտուցիոնալ կարողությունները:

Հնտանիքի և երեխաների հիմնահարցերի բնագավառի նպատակն է՝ ընտանիքի և երեխաների իրավունքների և շահերի պաշտպանությունը, սոցիալական պաշտպանվածության ապահովումը, այդ թվում՝

• մինչև 18 տարեկան առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների խնամքի, դաստիարակության, ուսման, ֆիզիկական և մտավոր զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ապահովումը, երեխաների իրավունքների և շահերի պաշտպանություն, նյութական ու կենցաղային պահանջմունքների բավարարումը, սոցիալ-հոգեբանական և բժշկական վերականգնման աշխատանքների իրականացումը,

• գիշերօքիկ հաստատություններում խնամքող մինչև 18 տարեկան երեխաների վերադարձը կենսաբանական ընտանիքներ, աշխատանք՝ հաստատություններ տեղավորման վտանգի ենթակա երեխաների ընտանիքների հետ,

• գիշերօքիկ հաստատություններում շրջանավարտների սոցիալական պաշտպանություն և նրանց սոցիալապես անապահովության կանխարգելումը, գիշերօքիկ հաստատությունների շրջանավարտների համար հետագա կյանքի ինքնուրույն կազմակերպման և հասարակությանը նրանց ինտեգրելու համար բավարար պայմանների ստեղծումը,

• 6-18 տարեկան առանց ծնողական խնամքի մնացած, ծնողների խնամքից զրկվելու վտանգի տակ գտնվող, ինչպես նաև աճի և զարգացման համար անբարենպաստ և վտանգավոր կենսապայմաններում գտնվող երեխաների հիմնախնդիրների սոցիալական ախտորոշումը, երեխաների հիմնախնդիրներով զրադարձող կազմակերպությունների հետ համատեղ սոցիալ-հոգեբանական և մանկավարժական գործնական աջակցությունը դժվար իրավիճակներում հայտնված երեխաներին և նրանց ընտանիքներին,

• 18-23 տարեկան առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին բնակարանի տրամադրումը:

Պետական նպաստների տրամադրման և ծնելիության խթանման բնագավառի նպատակն է՝ ընտանիքների կենսամակարդակի բարձրացմանն աջակցելը, ընտանիքների կողմից կատարվող լրացուցիչ ծախսերի մասնակի հատուցումը, ինչպես նաև ԼՎՀ ժողովրդագրական վիճակի բարեկավումը:

Զբաղվածության բնագավառի հիմնական նպատակն է՝ բնակչության լրիվ և արդյունավետ զբաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծումը, ինչը ենթադրում է աշխատաշուկայի պահանջներից ելնելով գործազուրկների և հաշմանդամների աշխատաշուկայում մրցունակության բարձրացումը, երիտասարդների և կանանց զբաղվածության խթանումը, աշխատուժի ներքին և արտարին տեղաշարժի միասնական կարգավորումը, զբաղվածության պետական ծառայությունները բաղադրացիների և գործատուների համար առավել գրավիչ և բափանցիկ դարձնելը:

Այդ նպատակին հասնելու համար, 2011-2013թթ. միջնաժամկետ հատվածում զբաղվածության բնագավառում որպես հիմնական խնդիրներ սահմանվել են.

• պետական միջամտությամբ ծառայությունների շարունակականության ապահովումը,

• երիտասարդների մասնագիտական կողմնորոշման, տեղեկատվության և խորհրդատվության ծառայությունների մատուցման որակի բարեկավումը,

• ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու նպատակով պետական զրանցման համար գործազուրկներին և աշխատանք վնասություն չզբաղված հաշմանդամներին տրամադրվող ֆինանսական աջակցության հասցեականության և արդյունավետության բարձրացումը, հաշմանդամների շրջանում զբաղվածության մակարդակի բարձրացումը:

Աշխատանքի և աշխատավարձի կարգավորման բնագավառի նպատակն է՝

աշխատանքի վարձատրության պետական երաշխիքների ապահովումը, աշխատողների իրավունքների օրենսդրական պաշտպանվածության ամրապնդումն ու աշխատանքային պայմանների բարեկավումը:

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է՝

- նվազագույն աշխատավարձի մեծության որոշման ժամանակ հաշվի առնել միջազգային իրավունքի նորմերով սահմանված մեխանիզմները, որոնցից կարևորագույնը կենսապահովման նվազագույնի մեծությունն է:

• ապահովել բնագավառում պետական միջամտությամբ մատուցվող ծառայությունների տրամադրվող նպաստների շարունակականությունը:

Տարեցների հիմնահարցերի բնագավառի նպատակն է՝ տարեցների սոցիալական պաշտպանությունը՝ նրանց կյանքի որակի բարելավումը և մասնավորապես տարեցների այն խճի, որոնք միայնակ են կամ սոցիալական անապահով, չունեն օրենսդրությամբ նախատեսված խնամողներ և խնամքի, սոցիալական սպասարկման ու հոգածության կարիք են զգում: Բնագավառի նպատակներից է նաև Հայրենական մեծ պատերազմի վետերանների, հաշմանդամ դարձած գինծառայողների, ինչպես նաև զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքների սոցիալական պաշտպանության բարելավումը, նրանց տրամադրվող դրամական օգնությունների չափերի պարբերաբար բարձրացումը:

Հաշմանդամներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառի նպատակն է հաշմանդամների բժշկասոցիալական վերականգնման, հաշմանդամներին այրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով ապահովման, այդ պարագաների վերանորոգման, նրանց համար հավասար հնարավորությունների ստեղծման ու հասարակություն ինտեգրման ծառայություններ, որոնց հիմնական շահառուները հաշմանդամի կարգավիճակ ունեցող ԼՂՀ քաղաքացիներն են:

8.2.2 Գերակայությունները

2011-2013թ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերից առաջնահերթությունը տրվում է հետևյալ ծախսային ուղղություններին՝ ժողովրդագրական իրավիճակի բարելավում (ծննդյան խթանման ծրագրի իրագործում, երիտասարդ նորաստեղծ ընտանիքներին պետական աջակցության ցուցաբերում), սոցիալական և ապահովագրական կենսաբոշակներ, պետական նպաստներ, տուն-ինտերնատի պահպանում, տնային պայմաններում միայնակ տարեցների սոցիալական սպասրկում, հաշմանդամներին պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով ապահովում, զբաղվածության պետական նպատակային ծրագրերի իրագործում:

Գերակա ծրագրերն ուղղված են բնակչությանը պետական նպաստներով և կենսաբոշակներով ապահովմանը, տարեցներին ծառայությունների մատուցմանը, հաշմանդամների ինտեգրմանը հասարակությանը, բնակչության զբաղվածության ապահովմանը, որոնք բխում են «Պետական կենսաբոշակների մասին», «Երեխաների իրավունքների մասին», «Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների սոցիալական պաշտպանության մասին», «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության մասին», «Բնակչության զբաղվածության և զործագրկության դեպքում սոցիալական պաշտպանության մասին» ԼՂՀ օրենքներից և ԼՂՀ կառավարության առանձին որոշումներից:

Աղյուսակ 8.1 2010թ. պետական բյուջեի և 2010-2013թթ. ՄԺԾԾ ծախսերի համեմատական (հազար դրամ)

Ծրագրերի անվանումը	2009թ. փաստացի	2010թ. բյուջե	2011թ.	2012թ.	2013թ.
Սոցիալական պաշտպանություն, այդ թվում	14844507.5	16062831.2	17221848.5	17321185.5	18414881.7
Վատառողջություն և անշխատունակություն	54364.7	90852.5	100312.7	99052.3	99970.8
Ծերություն	8517041.8	8571488.4	9359108.8	9353083.8	10196563.5
Հարազատին կորցրած անձինք	108.0	540.0	585.0	585.0	630.0
Ընտանիքի անդամներ և զավակներ	4177896.7	4742873.3	5004695.0	5107640.3	5229772.7
Գործազրկություն	114292.5	141839.0	144043.3	133211.0	142531.0
Սոցիալական հատուկ արտոնություններ (այլ դասերին չպատկանող)	894041.7	1256717.4	1247954.8	1241750.7	1235098.5
Սոցիալական պաշտպանություն (այլ դասերին չպատկանող)	1086762.1	1258520.6	1365148.9	1385862.4	1510315.2

8.3. ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հատառողջուրյուն

1. «Աշխատողների աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության և առողջության այլ վնասման հետևանքով պատճառված վնասի փոխառուցում» ծրագրով նախատեսվում է ծախսերի հետևյալ փոփոխությունը՝

2011թ.՝ 832.8 հազ. դրամի չափով աճ (2010թ.՝ 9.3 մլն դրամ),

2012թ.՝ 1260.4 հազ. դրամի չափով նվազում,

2013թ.՝ 678.7 հազ. դրամի չափով աճ:

Ծախսերի փոփոխությունները պայմանավորված են շահառուների թվի փոփոխմամբ (2010-2011թթ.՝ 80, 2012-2013թթ.՝ 70), ինչպես նաև հաշվի է առնվել 2011 և 2013թթ. ԼԴՀ նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացումները:

Անաշխատողնակուրյուն

1. «Հաշմանդամներին պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով ապահովում և աչքի պրոթեզավորում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 42.7 մլն դրամի չափով ծախս: Ծախսերը 2010թ. համեմատ աճում են 8.0 մլն դրամով, որը պայմանավորված է շահառուների թվի և պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաների գների փոփոխությամբ, ինչպես նաև պրոթեզաօրթոպեդիկ և վերականգնողական պարագաների (հիմնականում՝ թիկնասայլակների) ավելացմամբ:

2. «Պետական աջակցություն «Ստեփանակերտի պրոթեզաօրթոպեդիկ կենտրոն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը» ծրագրով ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են համապատասխանաբար 597.4 և 239.8 հազ. դրամով (2010թ.՝ 11816.5 հազ. դրամ): 2012թ. կպահպանվի ծախսերի 2011թ. մակարդակը: Ծախսերի աճը պայմանավորված է ԼԴՀ-ում նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացումներով, ինչպես նաև հաշվի է առնվել 2010թ. ապրիլի 1-ից գագի սակագնի բարձրացումը:

3. «Տեսողությունից հաշմանդամություն ունեցող անձանց «Արև» համակարգով ուսուցանում և համակարգչային տեխնիկայով ապահովում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 5115.0 հազ. դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2010թ. մակարդակը: Ծրագրում տարեկան կը նդգրկվեն 6 հաշմանդամներ:

4. «Դրամական օժանդակություն հաշմանդամներին՝ ինքնազբաղվածության ապահովման նպատակով» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 30.0 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2010թ. մակարդակը: Ծրագրում հնարավորություն կտա ինքնազբաղվածություն ապահովելու նպատակով դրամական օժանդակություն ցուցաբերել տարեկան թվով 20 հաշմանդամի:

Ծերություն

1. «Մպայական անձնակազմի և նրանց ընտանիքների անդամների կենսաթոշակային ապահովում» ծրագրի ծախսերի աճը 2011-2013թթ. համապատասխանաբար կազմում է 3.9, 4.8 և 10.6 մլն դրամ (2010թ. պետական բյուջեով՝ 441.2 մլն դրամ), որը պայմանավորված է կենսաթոշակառուների թվի ճշգրտմամբ և բազային կենսաթոշակի չափի կանխատեսվող փոփոխությամբ (2010թ.՝ 5800 դրամ, 2011-2012թթ.՝ 10500 դրամ, 2013թ.՝ 13000 դրամ): Արդյունքում միջին ամսական կենսաթոշակի չափը, առանց բաղման նպաստի և վճարման ծառայության ծախսերի, ըստ տարիների համապատասխանաբար կկազմի 52.8, 53.0, 53.5 հազ. դրամ:

2. «Հարքային գինծառայողների և նրանց ընտանիքների անդամների կենսաթոշակային ապահովում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է 152.7, 141.9 և 144.5 մլն դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 126.5 մլն դրամ): 2012-2013թթ. ծախսերի նվազեցումը պայմանավորված է կենսաթոշակառուների թվի նվազմամբ (2011թ.՝ 480, 2012թ.՝ 446, 2013թ.՝ 412)՝ բազային կենսաթոշակի չափի կանխատեսվող բարձրացման պայմաններում: Արդյունքում միջին ամսական կենսաթոշակի չափը, առանց բաղման նպաստի և վճարման ծառայության ծախսերի, ըստ տարիների համապատասխանաբար կկազմի 24.2, 24.0, 26.5 հազ. դրամ՝ 2010թ. պետական բյուջեով հաստատված՝ 18.5 հազ. դրամի դիմաց:

3. «Սոցիալական կենսաթոշակներ» ծրագրի ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են համապատասխանաբար 116.5 և 106.4 մլն դրամով (2010թ.՝ 331.0 մլն դրամ): 2012թ. կպահպանվի ծախսերի 2011թ. մակարդակը: Ծախսերի աճը պայմանավորված է հիմնական կենսաթոշակի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ (2010թ.՝ 8000, 2011-2012թթ.՝ 10500, 2013թ.՝ 13000 դրամ)՝ կենսաթոշակառուների թվաքանակի անփոփոխ մնալու պայմաններում (2700): Արդյունքում միջին ամսական կենսաթոշակի չափը, առանց բաղման նպաստի և վճարման ծառայությունների ծախսերի, 2011-2012թթ. կկազմի 13.6 հազ. դրամ, իսկ 2013թ.՝ 16.9 հազ. դրամ՝ 2010թ. 10.4 հազ. դրամի փոխարեն:

4. «ԼԴՀ օրենքներով, ԼԴՀ Նախագահի հրամանագրերով և ԼԴՀ կառավարության որոշումներով նշանակված կենսաթոշակներ և ամենամյա դրամական պարզեատրումներ ու

կենսաբոշակի տարրերության հատուցում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 36.4 մլն դրամի չափով ծախս: Ծախսերը 2010թ. պետական բյուջեի (35.2 մլն դրամ) համեմատությամբ աճում են 1.1 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է 2011թ. ընթացքում դատավորի պաշտոնից կենսաբոշակի անցնող անձանց թվի կանխատեսվող աճով:

5. «**Ստեփանակերտի տուն-ինստրումենտ**» պետական ոչ առևտրային կազմակերպության ծառայությունների գնման գծով պետական պատվեր» ծրագրի ծախսերը 2011-2013թթ. կվազմեն տարեկան 90.3 մլն դրամ: 2010թ. համեմատ ծախսերը աճում են 2.7 մլն դրամով (2010թ.՝ 87.5 մլն դրամ): Հաշվի է առնվել 2010թ. ապրիլի 1-ից գագի սակագնի բարձրացումը:

6. «**Ապահովագրական կենսաբոշակներ»** ծրագրի ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են համապատասխանաբար 614.5 և 716.8 մլն դրամով (2010թ.՝ 7436.7 մլն դրամ): 2012թ. կպահպանվի ծախսերի 2011թ. մակարդակը: Հիմնական կենսաբոշակի չափը 2011թ. կպահպանվի 2010թ. նոյեմբերի 1-ից բարձրացվող չափով՝ 10500 դրամ, որը 31.3 տոկոսով բարձր է 2010թ. (8000 դրամ) մակարդակից, իսկ 2013թ. կբարձրացվի 23.8 տոկոսով՝ սահմանելով 13000 դրամ: : Արդյունքում, կենսաբոշակի միջին ամսական չափը, առանց բաղման նպաստի, 2011-2012թթ. կկազմի 29.8 հազ. դրամ, իսկ 2013թ.՝ 32.5 հազ. դրամ:

7. «**Ապահովագրական կենսաբոշակների վճարման հետ կապված փոստային ծառայություններ» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է 80.5, 80.5 և 87.7 մլն դրամի չափով ծախս:**

Հարազատին կորցրած անձինք

1. «**Մաղման նպաստի վճարում առնվազն մեկ տարվա ապահովագրական ստած ունեցող գործազուրկի մական դեպքում»** ծրագրի ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են 45.0 հազարական դրամով (2010թ.՝ 540.0 հազար դրամ): Բյուջետային հատկացումները մեկ շահառողի հաշվով՝ պայմանավորված գործազրկության նպաստի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ, 2011-2012թթ. կազմում են 58.5 հազ. դրամ, իսկ 2013թ.՝ 63.0 հազ. դրամ: Շահառուների թիվը մնում է անփոփոխ:

Ընտանիքի անդամներ և զավակներ

1. «**Միանվագ սոցիալական ապահովագրության վճարներ ԼՂՀ պաշտպանության և փրկարարական ծառայության ժամանակ հաշմանդամ դարձած գինծառայողներին և զրիկած (մահացած) գինծառայողների ու փրկարար ծառայողների ընտանիքներին» ծրագրի ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են համապատասխանաբար 8.0 և 6.6 մլն դրամով (2010թ.՝ 19.7 մլն դրամ): 2012թ. կպահպանվի ծախսերի 2011թ. մակարդակը: Ծախսերի աճը պայմանավորված է բազային կենսաբոշակի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ:**

2. «**Պետական նպաստներ» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսված է 2781.5, 2854.5, 2927.5 մլն դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 2480.0 մլն դրամ): Ծախսերի աճը հիմնականում պայմանավորված է նպաստառուների թվաքանակի և նպաստների չափերի ավելացմամբ: Մասնավորապես, 2011թ. հունվարի 1-ից նախատեսվում է ըստ առանձին կատեգորիաների (ալիմենտ ստացող և 4 անշափահաս երեխաներ ունեցող ընտանիքների երեխաներ) հավասարեցնել պետական նպաստի բազային չափի գործակիցները ամբողջ ԼՂՀ-ում (պահպանելով պետական նպաստի բազային չափը՝ 6.0 հազ. դրամ):**

Պետական նպաստների վճարման հետ կապված փոստային ծառայությունների ծախսերն (1.0%-ի չափով) ըստ տարիների համապատասխանաբար կկազմեն 27.5, 28.3 և 29.0 մլն դրամ:

3. «**Հումանիտար օգնության միջոցառումներ» ծրագրի ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են համապատասխանաբար 245.0 և 259.0 հազ. դրամով (2010թ.՝ 12670.0 հազ. դրամ): Ծախսերի աճը պայմանավորված է ԼՂՀ-ում նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափերի կանխատեսվող բարձրացումներով:**

4. «**Պետական աջակցություն առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաներին» ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է 2011թ. բնակչության տրամադրել 11, իսկ 2012-2013թթ.՝ տարեկան 5 առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների: Հատկացվելիք բնակչության կահավորման ծախսերը կկազմեն 2011թ.՝ 22.0 մլն դրամ, 2012-2013թթ.՝ տարեկան 10.0 մլն դրամ (2010թ.՝ 32.0 մլն դրամ 16 առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների համար):**

5. «**Որամական (նյութական) օգնություն տոցիալապես անապահով քաղաքացիներին և ընտանիքներին» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 50.0 մլն դրամի չափով ծախս:**

6. «**ԼՂՀ-ում ծնելիության խթանում» ծրագրով միջնաժամկետ ժամանակահատվածում շարունակվելու է երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստի տրամադրումը՝ պայմանավորված ընտանիքում ծնված երեխայի հաջորդականությամբ և ընտանիքում 3-րդ և հաջորդ երեխաների անվանք նպատակային ժամկետային ավանդների բացումը՝ պահպանելով 2010թ. հունվարի 1-ից գործող չափերը:**

Ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է ըստ տարիների համապատասխանաբար 1316.0, 1345.0, 1374.0 մլն դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 1388.0 մլն դրամ), որից՝ 798.0, 815.0, 832.0 մլն դրամը

ծնողներին միանվագ գումարների հատկացման նպատակով (2850, 2900, 2950 երեխայի հաշվով), 518.0, 530.0, 542.0 մլն դրամ՝ ժամկետային ավանդների բացման համար (900, 920, 940 երեխայի հաշվով):

7. «Վարժական հավաքների, զինծառայության և փրկարարական ծառայության ընթացքում մահացած (զոհված) զինծառայողների ու փրկարար ծառայողների հուղարկավորության, գերեզմանների բարեկարգման, տապանաքարերի պատրաստման և տեղադրման հետ կապված ծախսերի փոխհատուցում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 66.5 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2010թ. մակարդակը:

8-9. «Պետական աջակցություն «Երեխաների խնամքի և պաշտապանության N1 գիշերօքի հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը» ծրագրի ծախսերը 2011-2013թթ. կկազմեն համապատասխանաբար 49147.4, 49114.2 և 49069.4 հազ. դրամ (2010թ.՝ 50224.9 հազ. դրամ)՝ միջին տարեկան խնամվող 37 երեխայի հաշվով, իսկ «Երեխաների խնամքի և պաշտապանության N2 գիշերօքի կ հաստատություն» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությանը» ծրագրի ծախսերը կկազմեն համապատասխանաբար՝ 41550.0, 41571.4 և 41542.0 հազ. դրամ (2010թ.՝ 42914.6 հազ. դրամ)՝ միջին տարեկան խնամվող 24 երեխայի հաշվով: Գիշերօքի կ հաստատությունների բնականուն գործունեության ապահովման նպատակով, ծախսերում ներառված են աշխատանքի առանձնահատուկ բնույթ ունեցող աշխատողների արձակուրդում գտնվելու դեպքում նրանց փոխարինողների համար գիշերային հերթապահությունների համար համապատասխան հավելավճարները, ինչպես նաև 2010թ. ապրիլի 1-ից գազի սակագնի 37.5% բարձրացման հետ կապված լրացուցիչ ծախսերը:

10. «Դրամական աջակցության տրամադրում երեխաների խնամքի և պաշտապանության գիշերօքի հաստատություններում խնամվող երեխաներին» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է համապատասխանաբար 1.6, 1.9, 2.2 մլն դրամի ծախս (2010թ.՝ 1.8 մլն դրամ)՝ դպրոց հաճախող երեխաներին անձնական մանր ծախսեր կատարելու համար (7-12 տարեկան երեխաներին ամսական 2.0 հազ. դրամ և 13-18 տարեկաններին՝ 3.0 հազ. դրամ), գիշերօքի կ հաստատության շրջանավարտներին՝ (առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների մասով) միանվագ 50.0 հազ. դրամ դրամական աջակցություն ցուցաբերելու համար: Ծախսերի աճը պայմանավորված է դպրոցահասակ երեխաների թվաքանակի ավելացմամբ:

11. «Զոհված (մահացած) զինծառայողների նպաստառու երեխաներին միանվագ դրամական օգնության տրամադրում» ծրագրի 2011-2013թթ. ծախսերն ըստ տարիների կազմեն՝ 18.2, 16.7 և 15.2 մլն դրամ (2010թ.՝ 19.7 մլն դրամ), յուրաքանչյուր երեխայի հաշվով՝ 30.0 հազ. դրամ: Ծախսերի նվազումը պայմանավորված է շահառու երեխաների թվաքանակի նվազմամբ:

12. «Նորաստեղծ ընտանիքներին ամուսնության միանվագ նպաստի տրամադրում» ծրագրի ծախսերը կկազմեն համապատասխանաբար՝ 255.0, 270.0 և 285.0 մլն դրամ (2010թ.՝ 210.0 մլն դրամ), յուրաքանչյուր նորաստեղծ ընտանիքին 300.0 հազ. դրամի չափով միանվագ դրամական օգնության տրամադրման նպատակով: Ծախսերի աճը պայմանավորված է նախատեսվող ամուսնությունների թվաքանակի ավելացմամբ:

13. «ԼՂՀ հիշարժան օրերի կապակցությամբ միանվագ դրամական օգնության վճարում» ծրագրի ծախսերը 2011-2013թթ. կնվազեն համապատասխանաբար 8.8, 1.6, 1.2 մլն դրամով (2010թ.՝ 234.3 մլն դրամ), որը պայմանավորված է շահառուների թվի նվազմամբ:

14. «Առաջին դասարան հաճախող երեխաներին միանվագ դրամական օգնության տրամադրում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է ըստ տարիների 46.0, 47.0, 48.0 մլն դրամի չափով ծախս՝ 2300, 2350, 2400 երեխայի հաշվով:

15. «Դրամական օժանդակություն՝ ԼՂՀ պաշտապանության ժամանակ երկու և ավելի զոհ տված ընտանիքներին» ծրագրով նախատեսվում է երկու և ավելի զոհ տված ընտանիքներին տրամադրել ամենամյա օժանդակություն՝ 15.0 հազ. դրամի չափով յուրաքանչյուր զոհված ազատամարտիկի համար: 2011թ. համար նախատեսվում է 41.1 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2010թ. մակարդակը: 2012-2013թթ. ծախսերը կնվազեն համապատասխանաբար 195.0 և 181.8 հազ. դրամով: Ծախսերի նվազումը պայմանավորված է շահառու ընտանիքների թվի նվազմամբ:

Գործազրկություն

1. «Զեռնարկատիրական գործունեությամբ գրադվելու նպատակով պետական գրանցման համար գործազրկություն և աշխատանք փնտրող չգրադված հաշմանդամներին տրամադրվող ֆինանսական աջակցություն» ծրագրի ծախսերը 2011-2013թթ. կպահպանվեն 2010թ. մակարդակի վրա (2010թ.՝ 275.0 հազ. դրամ)՝ շահառուների թվի անփոփոխ մնալու պայմաններում:

2. «Աշխատաշուկայում անմրցունակ անձանց աշխատանքի ընդունելիս աշխատավարձի մասնակի փոխհատուցում գործատություն» ծրագրի ծախսերը 2011 և 2013թթ. աճում են 300.0 հազարական դրամով (2010թ.՝ 3.6 մլն դրամ): 2012թ. կպահպանվի ծախսերի 2011թ. մակարդակը: Ծախսերի աճը պայմանավորված է ԼՂՀ-ում նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի

կանխատեսվող բարձրացմամբ: Բյուջետային հատկացումները մեկ շահառուի հաշվով աճում են (2010թ.՝ 360.0 հազ. դրամ, 2011-2012թթ.՝ 390.0 հազ. դրամ, 2013թ.՝ 420.0 հազ. դրամ), շահառուների թիվը մնում է անփոփոխ:

3. «Ապահովագրական ստաժ չունեցող կամ մինչև մեկ տարվա ապահովագրական ստաժ ունեցող, աշխատանք փնտրող չզբաղված հաշմանդամների մասնագիտական ուսուցման և աշխատանքային ունակությունների վերականգնման կազմակերպում» ծրագրով 2011-2012թթ. համար նախատեսվում է տարեկան 1.7 մլն դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 1.7 մլն դրամ): 2013թ. ծախսները աճում են 50.0 հազար դրամով: Պայմանավորված գործազրկության նպաստի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ՝ մեկ անգամ մասնագիտական ուսուցման համար նախատեսված գումարը 2011-2012թթ. կկազմի 170.0 հազ. դրամ, իսկ 2013թ.՝ 175.0 հազ. դրամ: Շահառուների թիվը մնում է անփոփոխ:

4. «Գործազրկության նպաստի վճարում» ծրագրի գծով նախատեսվում է ծախսների նվազում, որը 2011թ. կազմում է 833.2 հազար դրամ (2010թ.՝ 120.0 մլն դրամ), 2012թ.՝ 10.8 մլն դրամ, 2013թ. ծախսները աճում են 8.3 մլն դրամով: Ծախսների նման դիմամիկան պայմանավորված է գործազրկության նպաստի (ԼՂՀ նվազագույն ամսական աշխատավարձի 60%) չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ՝ նպաստառու գործազրկությունների թվի նվազման պայմաններում (2010թ.՝ 600, 2011թ.՝ 550, 2012-2013թթ.՝ 500): Բյուջետային հատկացումները մեկ շահառուի հաշվով աճում են (2010թ.՝ 18.0 հազ. դրամ, 2011-2012թթ.՝ 19.5 հազ. դրամ, 2013թ.՝ 21.0 հազ. դրամ):

5. «Գործազրկության աշխատաշուկայում անմրցունակ խմբերի և երկարամյա ծառայության և արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չզբաղված անձանց մասնագիտական ուսուցում» ծրագրով 2011-2012թթ. համար նախատեսվում է 14.5 մլն դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 11.9 մլն դրամ): 2013թ. ծախսները աճում են 425.0 հազ. դրամով: Պայմանավորված գործազրկության նպաստի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ՝ մեկ անգամ մասնագիտական ուսուցման համար նախատեսված գումարը 2011-2012թթ. կկազմի 170.0 հազ. դրամ, իսկ 2013թ.՝ 175.0 հազ. դրամ: Շահառուների թիվը մնում է անփոփոխ:

6. «Այլ վայր աշխատանքի գործուղվող գործազրկությունների նյութական ծախսների հատուցում» ծրագրի ծախսները 2011 և 2013թթ. աճում են 187.5 հազարական դրամով (2010թ.՝ 2526.0 հազ. դրամ): 2012թ. կպահպանվի ծախսների 2011թ. մակարդակը: Ծախսների աճը պայմանավորված է ԼՂՀ նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափի կանխատեսվող բարձրացմանը: Բյուջետային հատկացումները մեկ շահառուի հաշվով աճում են (2010թ.՝ 505.2 հազ. դրամ, 2011-2012թթ.՝ 542.7 հազ. դրամ, 2013թ.՝ 580.2 հազ. դրամ), շահառուների թիվը մնում է անփոփոխ:

7. «Երկարամյա ծառայության և արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չզբաղված անձանց վերամասնագիտացում» ծրագրով 2011-2012թթ. համար նախատեսվում է տարեկան 850.0 հազ. դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 850.0 հազ. դրամ): 2013թ. ծախսները աճում են 25.0 հազ. դրամով: Պայմանավորված գործազրկության նպաստի չափի կանխատեսվող բարձրացմամբ՝ մեկ անգամ մասնագիտական ուսուցման համար նախատեսված գումարը 2011-2012թթ. կկազմի 170.0 հազ. դրամ, իսկ 2013թ.՝ 175.0 հազ. դրամ: Շահառուների թիվը մնում է անփոփոխ:

8. «Աշխատաշուկայի հետազոտման և կանխատեսման աշխատանքների կազմակերպում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 1.0 մլն դրամի չափով ծախս՝ պահպանելով 2010թ. մակարդակը:

Սոցիալական հատուկ արտոնություններ (այլ դասերին չպատկանող)

1. «Վերաբնակիչների և փախատականների սոցիալական խնդիրների լուծման միջոցառումներ» ծրագրի ծախսները 2011-2013թթ. կկազմեն համապատասխանարար 147.0, 154.1, 164.8 մլն դրամ: Նախատեսված գումարների շրջանակներում նախատեսվում է ԼՂՀ մշտական բնակության տեղափոխութել ըստ տարիների համապատասխանարար 200, 220 և 250 հայրենադարձ ընտանիքներ:

2. «ԼՂՀ Շահումյանի և Քաշարայի շրջաններում բնակիչների կողմից օգտագործված էլեկտրաէներգիայի կամ վառելափայտի դիմաց տրվող դրամական օգնություն» ծրագրի 2011թ. ծախսները կպահպանվեն 2010թ. մակարդակի վրա՝ 156.5 մլն դրամ: 2012-2013թթ. նախատեսվում է համապատասխանարար 157.9 և 159.2 մլն դրամի ծախս՝ 11000 և 11100 բնակչի հաշվով: Ծախսները աճը պայմանավորված է շահառուների թվի ավելացմամբ: 1 բնակչի հաշվով օգտագործված էլեկտրաէներգիայի դիմաց անսական դրամական օգնության չափը կազմում է 1.2 հազ. դրամ և վառելափայտի դիմաց՝ ամսական 1.1 հազ. դրամ:

3. «Վետերանների պատվովճարներ» ծրագրով նախատեսվում է ըստ տարիների 101.8, 96.4, 90.9 մլն դրամի չափով ծախս:

4. «Արտոնյալ խմբերի քաղաքացիներին ամենամյա դրամական օգնության տրամադրում» ծրագրով 2011-2013թթ. համապատասխանարար նախատեսվում է 839.1, 829.9 և 816.6 մլն դրամի չափով

ծախս (2010թ.՝ 880.2 մլն դրամ): Ծախսերի նվազումը պայմանավորված է շահառուների թվաքանակի նվազմամբ:

5. «Առանձին խմբերի քաղաքացիներին մատուցվող ծառայությունների փոխառուցում» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 3550.0 հազ. դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 1500.0 հազ. դրամ): Ծախսերի աճը պայմանավորված է «Ղարաբաղ Տելեկոմ» ՓԲԸ կողմից նոր տիպի ծառայությունների մատուցմամբ, որը, ԼՂՀ կառավարություն համապատասխան որոշման համաձայն՝ ևս կփոխառուցվի ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

Սոցիալական պաշտպանություն (այլ դասերին չպատկանող)

1. «**Զեաթրերի, համակարգչային ծրագրերի ձեռքբերում, տեղադրում, շահագործում և սպասարկում»** ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 12.5 մլն դրամի չափով ծախս (2010թ.՝ 8.5 մլն դրամ):

2. «**Ժամանակավոր անաշխատունակության, հղության և ծննդաբերության ու քաղման նպաստների վճարում»** ծրագրի ծախսերը 2011-2013թթ. կազմում են համապատասխանաբար 886.1, 903.6, 1000.5 մլն դրամ (2010թ.՝ 810.0 մլն դրամ): Ծրագրում միավորված են հետևյալ ենթածրագրերը.

- «Հղության և ծննդաբերության նպաստների վճարում»՝ 2011-2013թթ.՝ 650.2, 667.8, 746.3 դրամ: Աճը պայմանավարված է բնակչության աշխատանքային եկամուտների և ծննունդների ավելացմամբ,

- «Ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում նպաստների վճարում»՝ 2011-2012թթ.՝ 235.3 մլն դրամ, 2013թ.՝ 253.7 մլն դրամ: Աճը հիմնականում պայմանավորված է բնակչության աշխատանքային եկամուտների ավելացմամբ,

- «Աշխատող քացաքացիների թաղման նպաստի վճարում»՝ 2011-2013թթ.՝ յուրաքանչյուր տարի 500.0 հազ. դրամ՝ պահպանելով 2010թ. մակարդակը:

3. «**Առողջարանային բուժման և հանգստյան տների ուղեգրերի ձեռքբերում»** ծրագրի ծախսերը աճելով 2010թ. համեմատ 20.0 մլն դրամով 2011-2013թթ. կկազմեն տարեկան 80.0 մլն դրամ:

4. «**Աջակցություն մասնագետներին»** ծրագրով նախատեսվում է տարեկան 80.0 մլն դրամի չափով ծախս, պահպանելով 2010թ. մակարդակը:

5. «**Ժողովրդական» պատվավոր կոչման արժանացած անձանց ամենամյա պատվովճար» ծրագրով 2011-2013թթ. նախատեսվում է տարեկան 4.8 մլն դրամի չափով ծախս: Ծախսը 2010թ. նկատմամբ փոփոխության չի ենթարկվել, ինչը պայմանավորված է պատվովճարի ամսական չափի և շահառուների թվի անփոփոխ մնալու հետ:**

ԳԼՈՒԽ 9. ՀԱՆԳԻՄ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ ԵՎ ԿՐՈՆ

9.1. ՄՇԱԿՈՒՅԹ

9.1.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը և վերջին տարիների զարգացման միտումները

Մշակույթի ոլորտում ընդգրկված պետական կառավարման մարմինները և կազմակերպությունները ԼՂՀ կառավարության վարած մշակութային քաղաքականությանը համապատասխան իրականացնում են մշակութային ժառանգության պահպանության, պաշտպանության, ուսումնասիրության, արվեստի ստեղծագործությունների տարածման ու զարգացման, մշակութային միջոցառումների ծրագրավորման ու իրականացման, հանրության ստեղծագործական ներուժի վերաբերյալ պայմանների ապահովման և այլ ծառայություններ:

ԼՂՀ կառավարության մշակութային քաղաքականությունը մշակվում է ոլորտի պետական լիազոր (գլխադատային) մարմնի՝ ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության կողմից և իրականացնում է 41 պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների, 5 գերատեսչությունների և 7 շրջարակագմերի կողմից:

Պետական մշակութային քաղաքականության ուղղություններն են՝

♦ մշակութային ժառանգության պահպանությունը

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում գտնվող մշակութային արժեքների և պատմամշակութային հուշարձանների հաշվառում ու գիտական ուսումնասիրությունների իրականացում, մշակութային ժառանգության ուսումնասիրման, պահպանման և օգտագործման համալիր ծրագրերի մշակում և իրականացում, դրանց նպատակային օգտագործում և հանրահոչակում.

♦ ժամանակակից արվեստի զարգացումը և տարածումը

պետական կազմակերպություններին աջակցություն՝ ստեղծագործական ծրագրերի իրականացման նպատակով, անհատների ստեղծագործական գործունեության խթանում, երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտում, մշակութային ենթակառուցվածքների զարգացում՝ նյութատեխնիկական և մասնագիտական բազայի արդիականացմամբ.

♦ մշակույթի համաշավի զարգացումը

մշակույթի ապակենտրոնացման (դեպի ԼՂՀ շրջաններ) քաղաքականության շարունակության ապահովում, շրջաններում մշակութային կյանքի աշխուժացում, միջշրջանային կապերի ամրապնդում, մշակութային ժառայություններից օգտվելու և մշակութային գործունեության իրականացման ապահովում.

♦ միջազգային համագործակցության ընդլայնումը

արտերկրի հետ մշակութային երկխոսության և բազմակողմանի հարաբերությունների ընդլայնման ու խորացման միջոցով մշակութային ժառանգության պահպանություն և ժամանակակից արվեստի մատչելիության ապահովում, արտերկրում հայկական մշակույթի հանրահոչակում, մշակութային արժեքների ստեղծման գործընթացում ժողովրդի ներգրավվածության ընդլայնում.

♦ արվեստի և մշակութային ժամանակակից ենթակառույցների զարգացումը և մշակութային գործընթացների խանումը.

ստեղծագործական գործունեության ազատության ապահովում՝ դերյուտային գործընթացների խրախուսում, մշակութային կազմակերպությունների ստեղծագործական գործունեությանը աջակցում, այդ բվում՝ ստեղծագործական պատվերների իրականացում, նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման ապահովում.

♦ տեղեկատվական քաղաքականության իրականացումը.

հասարակության համար հաղորդակցվելու մատչելիության ապահովման և քարոզչական ծրագրերի իրականացման միջոցով մշակույթի դերի բարձրացում, քաղաքացիական հասարակության և հասարակական բարձրերի ու բարոյահոգեքանական կերտվածքի ձևավորմանը նպաստում.

Մշակութային շարժական ժառանգության պահպանություն.

Թանգարանների ոլորտում պետության հիմնական գործառույթներն են՝ առկա մշակութային արժեքների և հավաքածուների հաշվառումը, գիտական ուսումնասիրությունը, համալրումը, պահպանությունը և պաշտպանությունը:

Արցախի պետական պատմաերկրագիտական թանգարանում 2009թ. իրականացվում է թանգարանային առարկաների ու հավաքածուների ֆոնդերի վերահաշվառման գործընթացը /առ այսօր արդեն վերահաշվառվել է ընդհանուր թվով 20570 մշակութային արժեք/:

Վերջին տարիներին հատուկ ուշադրություն է դարձվում թանգարանային ֆոնդերի գիտական ուսումնասիրություններին, որոնց արդյունքում իրականացվում է եղած մշտական ցուցադրությունների ընդլայնումը և ցուցահանդեսների կազմակերպումը: Թանգարանի կողմից կազմակերպվող

ցուցադրությունների միջոցով 2009թ. հանրությանը ներկայացվել է ավելի քան 3285 ցուցանմուշ, իսկ ժամանակավոր ցուցահանդեսների միջոցով՝ 315 ցուցանմուշ: Սիևույն ժամանակ, գիտական ուսումնասիրությունները հրատարակվում են բուկլետներով, մասնավորապես 2009թ. հրատարակվել է «Արցախի պետական պատմաերկրագիտական թանգարանի եկեղեցական մասունքները» գրքով: Մշակութային ժառանգության հանրահոչականան ուղղված այս ծրագիրը շարունակական է և ենթադրում է դիմամիկ աճ:

Մշակութային ժառանգության պահպանության կարևոր երաշխիքներից է մշակութային արժեքների ձեռքբերմամբ քանգարանային ֆոնդերի համալրումը, ինչն իրականացվում է տարբեր եղանակներով՝ գննան, նվիրատվության, ինչպես նաև հնագիտական պեղումներից ձեռքբերված գտածոների թանգարաններին հանձնման միջոցով: 2007, 2008, 2009 թվականներին թանգարանը համարվել է համապատասխանաբար՝ 565, 313 և 250 թանգարանային առարկաներով: Զեռք բերված մշակութային արժեքները ենթարկվում են փորձաքննության, գիտական նկարագրության և մեկնաբանման: Դրանց համար կազմվում են գիտական վավերագրեր: Սիևույն ժամանակ, աճի ցուցանիշներին համապատասխան չեն ավելանում մշակութային արժեքների պահոցների մակերեսները:

Մշակութային արժեքների պահպանությանը և հանրությանը ներկայացնելուն մեծապես նպաստում է քանգարանների շենքային պայմանների և ցուցադրությունների արդիականացումը:

2008-2009թթ. ընթացքում կատարվել են քանգարանային առարկաների վերականգնման, մաքրման և ամրակայման աշխատանքները, որոնց քանակը 2008թ. համեմատությամբ 2009թ. ավելի քան եռակի ավելացել է /համապատասխանաբար՝ 40 և 128/:

Թանգարանային հավաքածուների մշտական և ժամանակավոր ցուցադրված առարկաների տոկոսային հարաբերությունը ընդհանուր թանգարանային հավաքածուի միավորների համեմատ կազմում է մոտ 2.9 տոկոս: Այս ծայրահեռ ցածր ցուցանիշը պայմանավորված է ցուցադրության համար նախատեսված տարածքների պակասով:

Թանգարանային գործունեության զարգացման կարևոր ցուցանիշներից է այցելուների թվաքանակը, որը տարեցտարի ավելանում է: 2008-2009թթ. /31052/ այցելուների թվաքանակը 2006-2007թթ. /29086/ համեմատությամբ աճել է 1966-ով:

Մշակութային ժառանգության հանրահոչականան են նպատակառուղված եղել 2009թ. իրականացված ցուցահանդեսները ինչպես մայրաքաղաքում, այնպես և ԼՂՀ շրջկենտրոններում:

Վերջին տարիներին հատուկ ուշադրություն է դարձվում թանգարանային առարկաների պահպանությանը, ինչի համար ֆինանսական միջոցներ են ուղղվել ահազանգման և հակարդեհային համակարգերի տեղադրման համար:

Թանգարանային ոլորտին պետական բյուջեից 2008-2010թթ. հատկացվել է համապատասխանաբար՝ 41071.8, 50041.5 և 51780.7 հազ. դրամ:

Գրադարանների ոլորտում հիմնական գործառույթներն են՝ գրադարաններում առկա գրադարանային հավաքածուների, ազգային մատենագիտության տվյալների պահպանությունն ու համալրումը, տպագիր նյութերի ազգային անձեռնմխելի ֆոնդերի, ազգային մատենագիտության, հրատարակությունների վերաբերյալ տվյալների կազմումն ու հրապարակումը:

Կարենորելով ընթերցողական պահանջմունքների բավարարմանն ուղղած խնդիրը, գրադարանային հավաքածուների համարմանն ուղղված ֆինանսական միջոցները նվազմամբ: 2008 թվականին գրադարանային հավաքածուները համարվել են 8576 միավորով (այդ թվում նվիրատվությունները), 2009 թվականին այդ թիվը կազմել է 2267 միավոր: Նախորդ տարվա համեմատությամբ նվազեցումը կազմել է 26.4%:

Ընդհանուր առմամբ գրադարաններին պետական բյուջեից 2008, 2009, 2010 թվականներին հատկացվել է համապատասխանաբար՝ 48274.1 հազ. դրամ, 51784.6 հազ. դրամ, 52625.8 հազ. դրամ: Ծախսերի ավելացումը 2008 թվականի համեմատությամբ կազմում է 7.2% և 9%:

Հուշարձանների պահպանության բնագավառում իրականացվող գործընթացները նպատակառուղվում են պատմամշակութային հուշարձանների հաշվառման ուսումնասիրման, պահպանության, վերականգնման և օգտագործման գործում առկա հիմնախնդիրների բացահայտմանն ու դրանց լուծմանը:

Առաջմ պետական ցուցակներում գրանցված շուրջ 3350 հուշարձանների պահպանությունը իրականացվում է լիազոր մարմնի կողմից: Սիևույն ժամանակ ամեն տարի համարվում է նորահայտ և նորամուտ հուշարձանների ցանկը՝ 2008թ.՝ 700 միավորով, 2009 թ.՝ 800 միավորով:

Սկսած 2008թ. իրականացվում են հուշարձանների պահպանական գոտիների կազման աշխատանքներ, ընդ որում 2008թ. կազմել են 170, իսկ 2009թ.՝ 200 հուշարձանների պահպանական գոտիներ:

Իրականացվում է նաև հուշարձանների վկայագրերի կազման աշխատանքները, ինչը համապատասխանաբար 2008թ. կազմել է 702, իսկ 2009թ.՝ 870:

Հուշարձանների վերականգնման և մաքրման համար 2008թ. իրականացվել են 2 նախագծային, 4 վերականգնման և մեկ մաքրման աշխատանքներ, 2009թ. համապատասխանաբար՝ 9 նախագծային, 12 վերականգնման /որից 3-ը՝ ավարտական/ և 6 մաքրման աշխատանքներ: 2010թ. համապատասխանաբար՝ 8 նախագծային, 7 վերականգնման /որից 2-ը՝ ավարտական/ և 7 մաքրման աշխատանքներ:

Միևնույն ժամանակ, որպես նոր ծրագրային ուղղություն, 2009թ. լրացուցիչ հատկացումներ են նախատեսվել վերականգնման ենթակա հուշարձանների նախնական պեղման, իսկ 2010թ. ընթացքում՝ արտակարգ իրավիճակներում հայտնված հուշարձանների հրատապ մասնակի վերականգնումների համար:

Հուշարձանների պահպանության վերականգնման ոլորտին 2008-2010թթ. հատկացվել է համապատասխանաբար 104.6, 269.7, 340.9 մլն դրամ:

Ժամանակակից արվեստի (թատերարվեստ, երաժշտարվեստ, պարարվեստ, կինոարվեստ, կերպարվեստ) զարգացում

Ժամանակակից արվեստի ոլորտում պետական բյուջեի միջոցները առաջին հերթին ուղղվում են ստեղծագործական պետական ոչ առևտորային կազմակերպություններին սուբսիդիաների տրամադրմանը, մշակութային արտադրանքի ձևավորմանը և դրա ձեռքբերմանը, մրցակցային դաշտի ձևավորմանը, միջազգային ասավարեգում ներկայացմանը, միջշրջանային համագործակցության զարգացմանը, մշակութային ազգային նկարագրով անհատների և երեսությների արժեվորմանը և հանրայնացմանը:

Ժամանակակից արվեստի զարգացման գործում ներկա փուլում առաջնահերթ է երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի և սփյուռքահայ, ինչպես նաև աշխարհում ճանաչում ունեցող բարձրակարգ արվեստագետների ներգրավումը Արցախի մշակութային դաշտ:

Արվեստի տարրեր ոլորտներում աջակցություն է ցուցաբերվել երիտասարդական ծրագրերին, շնորհաշատ երեխաներին, մասնավորապես՝ ապահովվել է վերջիններիս մասնակցությունը ՀՀ-ում և արտերկրում կայացած մրցույթ-փառատոններին: Բարձրակարգ արվեստագետներին արցախյան մշակութային դաշտ ներգրավելու նպատակով 2008- 2009թթ. կազմակերպվեցին մի շարք միջոցառումներ: 2009 թվականին կազմակերպվեցին արտասահմանյան արվեստագետների ճանաչողական այցեր, համերգներ, ցուցահանդեսներ, շնորհանդեսներ, հանդիպումներ:

Թատերարվեստի ոլորտին պետական բյուջեից 2008-2010 թվականներին հատկացվել է համապատասխանաբար 50345.1 հազ. դրամ, 53575.3 հազ. դրամ, 60687.0 հազ. դրամ : Աճը 2008-2009 թթ. կազմել է 6.4%, որը պայմանավորված է աշխատողների աշխատավարձի բարձրացմամբ, իսկ 2010թ. նվազումը պայմանավորված է տնտեսական ճգնաժամի հետևանքներով:

Թատերարվեստի բնագավառում 2008-2009 թթ. խաղացած ներկայացումների ցուցանիշը կազմել է համապատասխանաբար 115 և 88 (կամ 23.4%-ով քիչ): 2008 թվականին՝ 2007 թվականի համեմատությամբ 26%-ով նվազել է հանդիսատեսի թիվը, իսկ 2009 թվականին՝ 2008 թվականի համեմատությամբ ընդհանուր առմամբ նվազել է 1.2%-ով, սակայն Ստեփանակերտ քաղաքում ավելցել է 7.8 %-ով, իսկ Շուշի քաղաքում նվազել է 8.7 %-ով: Ցուցանիշների նվազումը պայմանավորված է շենքային անբարենպաստ պայմաններով:

Թատերարվեստի բնագավառում իրականացվել են՝ «Թումանյանական հերթարի օր» տիկնիկային թատրոնների փառատոն, թատերական կոլեկտիվների հյուրախաղեր ԼՇՀ-ում (Գյումրու Վ. Աճեմյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոն, Գորիսի Վ. Վաղարշյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոն, Երևանի քաղաքապետարանի Սներ Սկրտչյան արտիստական թատրոն, ՀՀ պետական Համազգային թատրոն, Երևանի կրկեսային լարախաղային խումբ, դերասան Վարդան Պետրոսյան /նոնոներկայացում/), Մ. Խանդամիրյանի անվան պետական թատրոնի մասնակցությունը Վանաձորում կայացած տիկնիկային թատրոնի փառատոնին, Շուշիի «Նարեկացի» արվեստի միության թատերախմբի մասնակցությունը «Մեկ ազգ, մեկ մշակույթ» համահայկական շորորդ փառատոնին և այլն:

Երաժշտարվեստի ոլորտում վերջին տարիներին ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության նախարարության կողմից ուշադրություն է դարձվել դասական երաժշտարվեստի զարգացմանը և երիտասարդ ներուժի բացահայտմանը:

2008 և 2009 թվականներին կազմակերպվել են համապատասխանաբար 343 և 241 (որոնցից 54-ը այլ կոլեկտիվների հետ համատեղ) համերգներ, կամ նվազել է 29.7 %-ով: Ցուցանիշների կրճատումը պայմանավորված է 2009թ. «Կենարունացված կարգով ԼՂՀ շրջաններում քատերա-համերգային կազմակերպությունների հյուրախաղերի կազմակերպում» պետքութեաց հատկացվող գումարով և պետական հինգ կոլեկտիվների վերակազմավորմամբ:

Պետական աջակցությամբ իրականացվել են ՀՀ-ում և արտերկրում կայացած մրցույթ-փառատոններին արցախցի երաժշտների մասնակցության ապահովում /Կոմիտասի ծննդյան 140-ամյակին նվիրված երաժիշտ-կատարողների միջազգային մրցույթ-փառատոն, «Երգող Հայաստան» մրցույթ-փառատոն, Խոսկիայի Ֆերմո քաղաքում կայացած Անդրեա Պոստակինի անվան ջութակի միջազգային մրցույթ/, ինչպես նաև այլ նշանակալի միջոցառումներ՝ ֆրանսահայ շանսոնյե Շառլ Ազնավորի ծննդյան 85-ամյակին նվիրված համերգ, ՀՀ-ից և արտերկրուց ժամանած /կամ հրավիրված/ համերգային կոլեկտիվների և անհատ կատարողների հյուրախաղեր ԼՂՀ-ում /Գյումրու «Նյու-Արք» մշակութային զարգացման կենտրոն, ՀՀ «Փարոս» կամերային երգչախումբ, Գյումրու պետական սիմֆոնիկ նվագախումբ, Արմենիան էքսո-ջազ բենդ «Colors of music» համույթ, ֆրանսահայ երգչուի Լին Դուրյան, Գուսան Հայկազուն /«Հայկազուն» համույթ/, լիբանանահայ Երգիչ Գևորգ Հաջիյան/, «Ընծա-2009» ամենամյա համահայկական երգի մրցույթ-փառատոն, Կոմիտասի ծննդյան 140-ամյակին նվիրված դաշնամուրային երաժշտության համերգներ /Ստեփանակերտում և Շուշիում/, Կ. Օքբելյանի հորելյանական երեկոյի կազմակերպում, ԼՂՀ համերգային կոլեկտիվների և անհատ կատարողների մասնակցությունը ՀՀ-ում և արտերկրում կազմակերպվող համերգներին, «Արփի» պետական մանկապատանեկան, ԼՂՀ երգի-պարի պետական համույթների մասնակցությունը Հայաստանի 2-րդ պարային օլիմպիադային, «Բերձոր» ազգագրական համույթի մասնակցությունը Վրաստանի Քորուերի քաղաքում կայացած միջազգային փառատոնին և այլն:

Թատերարվեստի և երաժշտարվեստի ոլորտներում կարևորվում է կազմակերպությունների նյութատեխնիկական բազայի և աշխատանքային պայմանների արդիականացման խնդիրների լուծումը: Բացվեց «Շառլ Ազնավորի մշակույթի կենտրոնը», որտեղ տեղակայվեցին 6 համերգային կազմակերպություններ, և պարարվեստի բոլեջը, կատարվեցին մշակույթի և երիտասարդության պալատի ներքին հարդարման աշխատանքները: 13 համերգային կազմակերպությունները և թատրոնը վերագինվեցին արդիական սարքավորումներով՝ որոնց ընդհանուր արժեքն է 8268.9 հազ. դրամ:

Կինոարվեստի տարածման, մասնավորապես՝ հանրապետության շրջանների բնակչության կինոարվեստին հաղորդակից դարձնելու նպատակով 2008, 2009թթ. կազմակերպվեցին «Ոսկե ծիրան» միջազգային կինոփառատոնի ֆիլմերի ցուցադրումը Արցախում, չեխ կինոռեժիսոր Պետեր Հեյցմանի «Լեռնային Ղարաբաղ» ֆիլմի ցուցադրումը, Աշոտ Մելքոնյանի «Արարատ» փաստավավերագրական ֆիլմի, «Հայաստանի վավերագրական ֆիլմերի «Հայր» կինոստուդիայի նկարահանած ֆիլմերի ցուցադրությունները, «Ռուսական Բիկով» ֆոնդի կողմից Արցախում երեխաների և պատանիների համար կինոնկարների չորրորդ միջազգային կինոփառատոնի անցկացումը, 2010թ. «Ռեանիմանիա» կինոփառատոնի կազմակերպումը Շուշիում և այլն:

Կերպարվեստի ոլորտում վերջին տարիներին աջակցություն է ցուցաբերվել փառատոնային ծրագրերի և ցուցահանդեսների կազմակերպմանը («Արմենպեն»-ի 90-ամյակին նվիրված ֆուտոցցուցահանդես և անհատական ցուցահանդեսներ /ՀՀ նկարիչների միության անդամ Մարտիրոս Պետրոսյանի անհատական ցուցահանդես, նկարիչ-քանդակագործ Գևորգ Զավորչյանի անհատական ցուցահանդես/, «Հին Երկիր Արցախ» գրքի շնորհանդես և լուսանկարչական ցուցահանդես, «Վահան Տերյան» գիտամշակութային կենտրոնի նկարչական ցուցահանդես /քատիլա/ և այլն):

Կատարված ներդրումները սակայն հիմնականում ընթացիկ բնույթ են կրել, մինչդեռ ոլորտի զարգացման և ժամանակակից մշակութային արտադրանքի ձևավորման և մրցունակության ապահովման համար պահանջվում են երկարաժամկետ ռազմավարական ծրագրեր: Ժամանակակից արվեստի այլ ոլորտների համեմատությամբ քիչ են միջազգային ծրագրերը՝ փառատոններ, ցուցահանդեսներ, արվեստանոցներ և այլն, բավարար չի կարելի համարել նաև արտերկրում հայկական կերպարվեստի հանրահոչական մակարդակը:

Պարարվեստի ոլորտում 2008-2009 թվականներին պետական աջակցությունը հիմնականում ուղղվել է նախարարության կողմից հրավիրված պարային կոլեկտիվների հյուրախաղերին և պարային համույթների պահպանմանը:

Հորելյանական ծրագրերի և միջոցառումների շրջանակներում 2008, 2009 և 2010 թվականներին իրականացվել է մշակույթի և արվեստի վաստակավոր գործիչների հորելյանների նշում և հուշ-երեկոների կազմակերպում (հուշ-երեկոներ՝ նվիրված Արքուր Սկրտչյանի ծննդյան 50-ամյակին, Վազգեն Սարգսյանի ծննդյան 50-ամյակին, ՀՀ և ԼՂՀ ժողովրդական արտիստ Բենիկ Օվչյանին, երաժշտերգահան Օլեգ Փիրումյանի ծննդյան 50-ամյակին, ԼՂՀ վաստակավոր արտիստ Կիմ Առաքելյանի ծննդյան 70-ամյակին, կոմպոզիտոր, հանրապետության վաստակավոր արտիստ Էդուարդ Ղազարյանցին, ԼՂՀ վաստակավոր արտիստ Մամել Վիրաբյանի 60-ամյակին, հորելյանական երեկոներ՝ նվիրված ԼՂՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Բելլա Հակոբջանյանի 70-ամյակին, հանրապետության վաստակավոր արտիստ Ռաշիդ Ղարաբաղցու ծննդյան 70-ամյակին, գրող, հրապարակախոս Մաքսիմ Հովհաննիսյանի ծննդյան 75-ամյակին, ԼՂՀ վաստակավոր արտիստ Մերգել Հարությունյանի ծննդյան 60-ամյակին):

Մշակույթի համաշխափ գարգացում

Այս ոլորտում ծրագրերը նպատակաւողվում են շրջաններում մշակույթի գարգացման իրականացմանը, միջջրջանային մշակութային համագործակցության խթանմանը, մշակույթի ապակենտրոնացման քաղաքականության շարունակության ապահովմանը, ստեղծագործական թափի հաղորդմանը համայնքային ակումբների գործունեությանը և համայնքներում ինքնագործ խմբերի ստեղծմանը:

ԼՂՀ շրջաններում մշակութային կյանքի գարգացման, մշակութային արժեքների և ծառայությունների մատչելիության ապահովման նպատակով ԼՂՀ շրջաններում պետական միջոցներով կազմակերպվում են համույթների հյուրախաղեր, ինչպես նաև բատերական ներկայացումներ, համերգներ, հայկական ֆիլմերի ցուցադրություններ, վարպետաց դասեր՝ թատրոնների, համերգային կազմակերպությունների, արվեստի գործիչների, արտիստների, երաժշտ-կատարողների մասնակցությամբ:

Միջազգային մշակութային համագործակցություն

Մշակույթի ոլորտում միջազգային համագործակցությունը նիտված է արտերկրի հետ մշակութային երկխոսության և բազմակողմանի հարաբերությունների ընդլայնմանն ու խորացմանը, դրանց ներդաշնակ համարմանը, արտերկրում մշակույթի նպատակաւողված քարոզության իրագործմանը, մասնավորապես՝ երիտասարդ դաշնակահարի «Թագավորական երաժշտական ակադեմիայի» ընդունելության քննություններին մասնակցության ապահովում, ՌԴ մայրաքաղաք Մոսկվայում կայացած «Русский сибирь» երիտասարդ դիզայներ-մոդելավորողների 8-րդ մրցույթ-փառատոնին արցախսի մոդելավորողի մասնակցության ապահովում, շնորհաշատ պատաճի երաժշտների հետ լրացուցիչ պարապմունքների և վարպետության դասերի կազմակերպում, երգիչներ Տիգրան Սկրտչյանի, Վարդան Բաղդայանի մասնակցությունը աշխարհի կատարողական արվեստների առաջնությանը, Անահիտ Առուշանյանի մասնակցությունը մեծահմուտ դաշնակահարների մրցույթին, ԳԱՍ-արտ Արցախի նկարիչների միության անդամների այցը Ֆինլանդիա /Հելսինկի/ ստեղծագործությունների ցուցադրման նպատակով, Արցախի մշակութային շաբաթի անցկացում Բեյրութում, «Նոր ալիք - 2010 » միջազգային մանկական երգի մրցույթին Վ. Արզումանյանի և Ա. Առուշանյանի մասնակցությունը և այլն: 2010թ. ամռանը կազմակերպվեց աշխարհահեշտակ ջութակահար Մերգել Խաչատրյանի համերգը և դասական երաժշտության «Տնօրեն» միջազգային փառատոնը՝ 9 երկրների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ:

2011-2013 թվականներին միջազգային գործունեությունը նիտված է լինելու համագործակցության աշխարհագրության ընդլայնմանը, հայ մշակույթի հանրահոչակմանը և մշակութային արժեքների տարածմանը:

Հիմնական խնդիրները

Մշակութային ժառանգության պահպանություն

Ժանրագրաներ.

Ժանրագրանային ոլորտի հիմնական խնդիրներն են՝

- թանգարաններում պահպող մշակութային ժառանգության պահպանությունը՝ դրանց վերականգնման ու ամրակայման միջոցով և հանրայնացումը՝ ժամանակակից տեխնոլոգիաների կիրառմամբ,
- թանգարանների պայմանների բարելավումը՝ ֆոնդապահոցներում կայուն ջերմախոննավային մքնուղրտի, թանգարանային առարկաների անվտանգության ապահովման միջոցով,
- հավաքածուների թվայնացումը՝ արդի միջազգային փորձի կիրառմամբ,
- մշտական ցուցադրությունների նորացումը՝ ցուցանմուշների պարբերական թարմացման /փոխարինման/ միջոցով,

- թանգարանային առարկաների համալրումը՝ նպատակային զննան միջոցով,
- ոլորտի աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների կատարելագործումը՝ թանգարանային գործունեության արդի պահանջներին համահուն:

Գրադարաններ.

- գրադարանների հավաքածուների մատչելիության ապահովումը՝ հավաքածուների թվայնացման տարբերակի ստեղծմամբ, ապասարկող միավորների ծավալների ավելացմամբ,
- գրադարանային հավաքածուների պահպանումը և օգտագործումը՝ դրանց վերականգնմամբ, նպատակային համարմամբ, դիտանցումների իրականացման, հետափակցման մասնությամբ,
- գրադարանային ֆոնդի օգտագործման իրավահավասարության ապահովում՝ Էլեկտրոնային ընթերցատոմսի միասնական համակարգի ներդրմամբ,
- գրադարանային-տեղեկատվական սպասարկման ծառայությունների մատուցման մատչելիության ապահովումը՝ ԼՂՀ ողջ տարածքում հասարակության բոլոր խավերի (այդ թվում՝ կույր և բույլ տեսնող, սակավ շարժունակ դարձած անձանց) համար,
- գրադարանների գործունեության համար բարենպաստ պայմանների ապահովումը՝ շենքերի հիմնանորոգման ու վերանորոգման, անվտանգության, ջերմախոնավային համակարգերի ձեռքբերման ու տեղակայման, ժամանակակից տեխնիկական միջոցներով վերազինման ճանապարհով,
- մատուցվող ծառայությունների որակի բարձրացումը՝ աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների կատարելագործմամբ:

Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ

Պատմամշակութային և մշակութային արժեքների պահպանության ոլորտի հիմնական խնդիրներն առնչվում են անհատի և հասարակության ստեղծագործական ներուժի խթանման, մշակույթի ոլորտում պետական աջակցության ցուցաբերման, իրավական հիմքերի մշակման, պատմամշակութային ժառանգության պահպանման, խրախուսման, արտերկրության հայկական մշակույթի արժանավայել ներկայացնելուն ուղղված ծրագրերին:

Տարիներ շարունակ համապատասխան ֆինանսավորման բացակայության պատճառով բազմաթիվ պատմամշակութային հուշարձաններ մնացել են անխնամ և քայլայվել են: Իր հետքն է քողել նաև բնակլիմայական /երկրաշարժ, տեղումներ, ջերմաստիճանի փոփոխություններ, հողմահարություններ և այլն և անթրոպոգեն գործուների բացասական ազդեցությունը:

Բնագավառի գերակա խնդիրները լուծելու համար անհրաժեշտ է պատմամշակութային բացառիկ արժեքների հանդիսացող հուշարձանների վերականգնման և ամրակայման համար պետական բյուջեում նախատեսված միջոցների շնորհիվ հնարավոր կինի կանխարգելել հուշարձանների փուլումը, ապահովել վրարկած հատվածների պահպանությունը, ինչպես նաև՝ զրուաշրջության երթուղիներում դրանց ընդգրկումը:

Անհրաժեշտ է նաև առավել արժեքավոր և խիստ վտանգված ու վերականգնման կարիք ունեցող հուշարձանների տեխնիկական վիճակի մոնիթորինգի կազմակերպումը, որը հնարավորություն կտա տեսական ժամանակահատվածում ուսումնասիրել հուշարձանների տեխնիկական վիճակի փոփոխությունները և ներդրումային ծրագրերը պահպանության մեջ:

Բազմաթիվ հուշարձաններ հաշվառված չեն, չունեն հաշվառման փաստաթղթեր, հետևաբար դուրս են պետական անմիջական հոգածությունից, որոնք կարող են սեփականաշնորհիվել և դատապարտվել կործանման: Հաշվառման-վկայագրման աշխատանքների ընդլայնումը կնապաստի պատմամշակութային ժառանգության պահպանության պետական քաղաքականության իրականացմանը, զրուաշրջության զարգացմանը, ինչը հետագայում կրերի նոր աշխատատեղերի բացում: Ներկայումս տրամադրված միջոցները սահմանափակ են, իսկ կատարելիք աշխատանքները հրատապ ու անհետաձգելի:

Այսօր առաջնահերթ է ոչ միայն հուշարձանների հաշվառման-վկայագրման և նորոգման-վերականգնման աշխատանքների ծավալումը, այլև օրենսդրությամբ սահմանված մյուս գործառությունների իրականացումը, որոնք հույժ կարևոր նշանակություն ունեն պատմամշակութային արժեքների պահպանության համար:

Արդի պայմաններում, երբ մեծ հեռանկարներ են բացվում զրուաշրջության խթանման համար, մեծ նշանակություն է ստանում նաև պատմամշակութային ու բնապատմական արգելոցների ստեղծումը՝ բնակվայրերի, դրանց հատվածների, բնական ու պատմականորեն ձևավորված լանշարժատի, պատմամշակութային համալիրների և դրանց պատմական միջավայրերի պահպանության նպատակով:

Ժամանակակից արվեստի զարգացում

• մշակութային կազմակերպությունների՝ բատրոնների մշակութային կենտրոնների քննականուն գործունեության ապահովումը՝ շենքերի և շինությունների վերանորոգմամբ, սեփական տարածքներ չունեցող և անբավարար պայմաններում գործող բատերահամերգային կազմակերպություններին անհրաժեշտ տարածքների տրամադրմամբ, ինչպես նաև արդիական նյութատեխնիկական միջոցների համալրմամբ (այդ թվում՝ երաժշտական գործիքների, համակարգչային տեխնիկայի, լուսաձայնային տեխնիկայի և այլ նոր սարքավորումների ձեռքբերում),

• մատուցվող ծառայությունների որակի ապահովումը՝ պետական պատվերների և ստեղծագործությունների գննան համակարգի զարգացմամբ, խաղացանկի նոր ստեղծագործություններով համալրմամբ, փառատոնների ու մրցույթների իրականացմամբ, երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտմամբ, ստեղծագործական խմբերի գործունեությունը խթանող դրամաշնորհային ծրագրերի իրականացմամբ,

• ժողովրդական երաժշտարվեստի կայուն զարգացման ապահովումը՝ ոլորտում բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների ներգրավմամբ,

• փառատոնների, մրցույթների իրականացման, հյուրախաղային գործունեության ապահովումը,

• երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտումը՝ դեբյուտային ծրագրերի իրականացմամբ.

LՂՀ շրջաններում մշակույթի համաշափ զարգացում

• LՂՀ շրջաններում և համայնքներում մշակութային կյանքի աշխուժացման ու զարգացման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծումը՝ LՂՀ շրջաններ բատերահամերգային հյուրախաղերի, հանրապետական միջոցառումների տեղափոխմամբ,

• LՂՀ շրջաններում և համայնքներում մշակութային կազմակերպությունների բնականուն գործունեության ապահովումը՝

• LՂՀ շրջաններում բնակչության գեղագիտական զարգացումն ու հանգստի կազմակերպումը՝ մշակույթի տների և կենտրոնների գործարկմամբ, արվեստի դպրոցների ստեղծմամբ, ժողովրդական վարպետներին տրամադրվող պետական աջակցության ընդլայնմամբ:

Միջազգային մշակութային համագործակցություն

• համագործակցության շրջանակների զարգացումն ու ընդլայնումը՝ ԱՊՀ, Եվրոպայի և Արևելքի, միաժամանակ Եվրոպայի մերձավայրան և սկանդինավյան երկրների հետ,

• հայ մշակույթի հանրահոչակումն արտերկրում և արտերկրների մշակույթների մերկայացումը Արցախում՝ փոխադարձ մշակույթի օրերի անցկացում միջոցով՝ զարգանելով «հանդիպումներ հայ մշակույթի հետ» ձևաչափը:

9.1.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

9.1.2.1. Նպատակները

✓ մշակութային ժառանգության պահպանություն՝ մշակութային ժառանգության (նյութական և ոչ նյութական) անխարար պահպանումը, հանրության համար դրանց մատչելիության ապահովումը, մշակութային գրուաշրջության խթանումը և դրան հետևող տնտեսական զարգացումը:

✓ ժամանակակից արվեստի զարգացում՝ երիտասարդ ստեղծագործական ներուժի բացահայտումը, դրա զարգացման համար պայմանների ստեղծումը և ներգրավումը ժամանակակից ստեղծագործական գործընթացներում, խաղացանկերի և երկացանկերի ժանրային ու ոճական բազմազանության և որակի ապահովումը, մշակութային արտադրանքի մրցունակության ապահովումը միջազգային ասպարեզում:

✓ մշակույթի համաշափ զարգացում՝ մշակութային ենթակառուցվածքների համաշափ բաշխվածության, շրջաններում գործող մշակութային կազմակերպությունների բնականուն գործունեության, Ստեփանակերտի և LՂՀ շրջանների միջև գոյություն ունեցող տարրերությունների վերացման գործընթացի ձեռնարկումը և միասնական մշակութային քաղաքականության իրականացման ապահովումը, մշակութային արժեքներից՝ մշակութային-կրթական և տեղեկատվական ծառայություններից օգտվելու, մշակութային գործունեություն իրականացնելու մատչելիության ապահովումը:

9.1.2.2. Գերակայությունները

Մշակույթի ոլորտի զարգացման հիմնական գերակա ուղղություններն են.

- Առավել վտանգված մշակութային ժառանգության միավորների վիճակի ուսումնասիրությանը, պահպանությանն ուղղված ծրագրերի կազմում:
- Մշակույթի բոլոր ոլորտներում կադրերի պատրաստման, վերապատրաստման, որակավորման, վերասորակավորման նպատակային ծրագրերի իրականացում:
- Մշակույթի ոլորտի աշխատողների սոցիալական վիճակի բարելավում՝ միջին ամսական աշխատավարձի բարձրացնամ պայմանների ապահովմանը:
 - Ծրջաններում մշակութային ծառայություններից օգտվելու մատչելիության ապահովում:
 - Ժամանակակից մշակութային մրցունակ արտադրանքի ստեղծում:
 - Ժամանակակից արվեստի զարգացման համար ենթակառուցվածքների նյութատեխնիկական արդիականացում:

9.1.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործունեությունները

- Մշակույթի աշխատողների աշխատավարձի բարձրացումը՝ 2011 թվականին՝ 15%-ով, 2013 թվականին՝ 10%-ով:
 - Գաղի սակագների աճի հետ կապված՝ ծառայությունների ֆինանսավորման ապահովումը:
 - Հուշարձանների վերանորոգման և վերականգնման գծով ծախսերի ավելացումը:

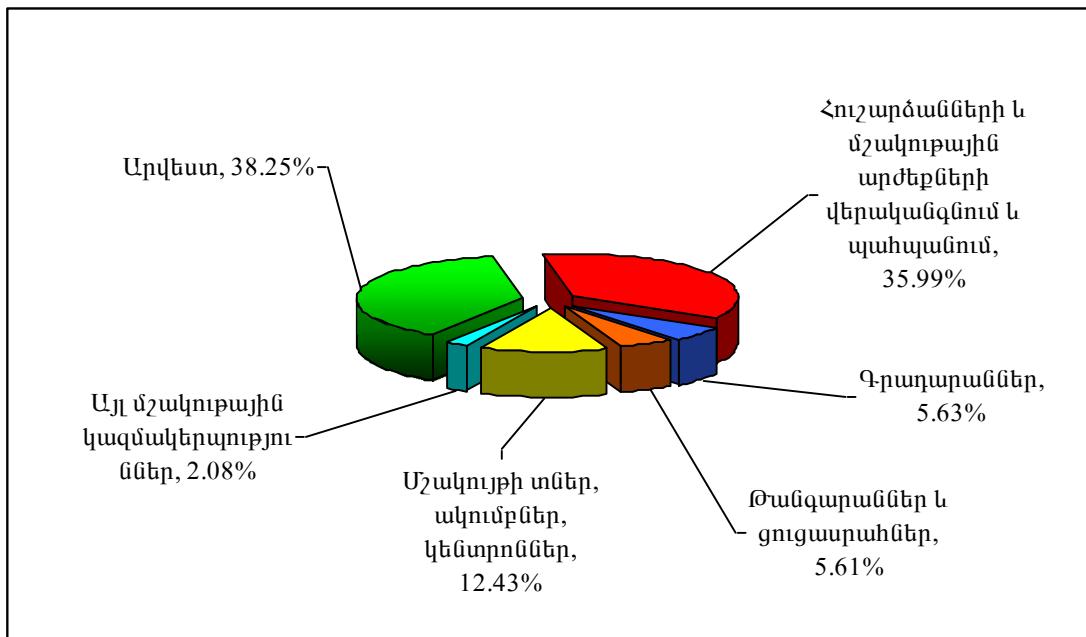
9.1.3. ՄԺԾԾ ԺԱՍՏԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐՍԳՐԵՐԸ

2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով մշակույթի ոլորտին պետական բյուջեից նախատեսվում է ուղղել՝ 2011 թվականին՝ 1057.2 մլն. դրամ, 2012 թվականին՝ 1091.1 մլն. դրամ և 2013 թվականին՝ 1184.6 մլն. դրամ: Ծախսերի աճը՝ 2011 թվականին 2010 թվականի նկատմամբ կկազմի 13.2%, 2012 թվականին 2011 թվականի նկատմամբ՝ 3.2%, 2013 թվականին 2012 թվականի նկատմամբ՝ 8.6%:

Աղյուսակ. 9.1.1 Մշակույթի ոլորտի պետական ծախսերը 2009-2013 թվականներին՝ ըստ ուղղությունների (հազ. դրամ)

Բաժին, խումբ, դաս	Խմբերի անվանումը	Փաստացի	Հաստատված բյուջե	2011-2013թթ. ՄԺԾԾ		
		2009թ.	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.
	Ընդամենը, այդ թվում	818584.8	933784.5	1057221.0	1091063.6	1184620.4
08.02.01.	Գրադարաններ	51784.6	52625.8	59563.3	59563.3	63691.6
08.02.02.	Թանգարաններ և ցուցասրահներ	50041.5	51780.7	59343.8	61186.0	68026.4
08.02.03.	Մշակույթի տներ, ակումբներ, կենտրոններ	92513.8	116448.7	131386.5	131386.9	138501.5
08.02.04.	Այլ մշակութային կազմակերպություններ	18942.7	18500.0	22000.0	22000.0	22000.0
08.02.05.	Արվեստ	335549.8	353485.7	404427.4	415427.4	458900.9
08.02.07.	Հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնում և պահպանում	269752.4	340943.6	380500.0	401500.0	433500.0

Գծանկար 9.1. 2011 թվականին մշակույթի ոլորտի կառուցվածքը՝ ըստ ուղղությունների (%)

9.1.4. ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԵԿԱՍՈՒՏՆԵՐԸ

Մշակույթի ոլորտում, պետական բյուջեից ստացված հատկացումների հետ մեկտեղ, ծախսերի իրականացմանն են ուղղվում նաև սեփական և հովանավորներից ստացված եկամուտները :

Սեփական եկամուտները գոյանում են հիմնականում տոմսերի վաճառքից, դահլիճների և տարածքների վարձավճարից :

9.2. ՈԱՇԽՈ ԵՎ ՀԵՌՈՒՏԱՀԱՊՐԴՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՌԱՐՁԱԿՄԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏ

9.2.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը, որը գործունեություն է իրականացնում հեռուստահաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման բնագավառում, 2009թ. պատրաստել և հեռարձակել է օրական 3 ժամ հեռուստահաղորդումներ ԼՂՀ տարածքում:

Պետության կողմից ֆինանսավորվող 3 ժամ հաղորդումների հետ միասին, Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը հեռարձակել է նաև օրական 0.3 ժամ տևողությամբ առևտրային և վճարովի քաղաքական գովազդ:

2009 թվականին Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը շարունակել է հեռուստառադիոլնկերության տեխնիկական վերազինման գործընթացը: 2009թ. ընկերության տեխնիկական վերազինմանն է ուղղվել 1 200.0 մլն դրամ: Նշված միջոցները ուղղվել են ժամանակակից թվային հեռուստատեխնիկայի ձեռքբերմանը, իսկ 9000.0 մլն. դրամը՝ տաղավարային սրահների վերանորոգմանը, դրանց համար արտադրատնտեսական գույքի ձեռքբերմանը: Տեխնիկական վերազինման արդյունքում հնարավորություն է ստեղծվել հեռուստառադիոլնկերության եթերում ապահովել հաղորդումների ժամանակից որակ, ավելացնել սեփական արտադրության հաղորդումների քանակը, կրճատել տեխնիկական միջոցների շահագործման ծախսերը և խնայված միջոցների հաշվին բարելավել աշխատակիցների սոցիալական վիճակը:

Հանրային հեռուստառադիոլնկերությունը, որը գործունեություն է իրականացնում ուղիղիաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման բնագավառում, 2009թ. պատրաստել և հեռարձակել է օրական 3 ժամ ուղիղիաղորդումներ ԼՂՀ տարածքում, իսկ 2010թ. նույնպես պատրաստվում և հեռարձակվում է օրական 3 ժամ ուղիղիաղորդումներ ԼՂՀ տարածքում:

2009 թվականին «Հանրային հեռուստառադիոլնկերություն» ՓԲԸ-ն իր կողմից պատրաստած հաղորդումները հեռարձակել է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում:

2009-2010թթ. հեռուստահաղորդումների ընդհանուր ժամերի մեջ թեմատիկ ուղղությունների տեսակարար կշիռ

hh/ h	Հեռուստահաղորդումների թեմատիկ ուղղությունները	Տեսակարար կշիռը ընդհանուր ժամերի մեջ (%)	
		2009թ. փաստացի	2010թ. նախատեսված
11	Լրատվական վերլուծական	51	51
22	Սոցիալ-տնտեսական, հասարակական-քաղաքական	15	15
33	Մշակութային	5	5
54	Հոգևոր	7	3
65	Երաժշտական	12	10
66	Առողջապահական	3	2
99	Զվարճական		2

2009-2010թթ. ուղիղիաղորդումների ընդհանուր ժամերի մեջ թեմատիկ ուղղությունների տեսակարար կշիռ

hh/h	Ուղիղիաղորդումների թեմատիկ ուղղությունները	Տեսակարար կշիռը ընդհանուր ժամերի մեջ (%)	
		2009թ. փաստացի	2010թ. նախատեսված
11	Լրատվական վերլուծական	75	75
22	Սոցիալ-տնտեսական, հասարակական-քաղաքական	9	9
33	Մշակութային	9	9
44	Հոգևոր	3	3
55	Երաժշտական	4	4

2009թ. բացի հեռուստահաղորդումների և ուղիղիաղորդումների պատրաստումից և հեռարձակումից, ոլրտում իրականացվել են նաև հեռուստահաղորդումների և ուղիղիաղորդումների արխիվացման և

պահպանման, հեռուստաֆիլմերի արտադրության, ռադիոհեռուստատեսության պահուստային բազայի պահպանման, հասարակական կարծիքի ուսումնասիրման աշխատանքներ:

Հեռարձակման աշխատանքները կատարվում է «Արցախկապ» ՓԲԸ-ի միջոցով:

9.2.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՎԱԾՈՒՄ

9.2.2.1. Նպատակները

Հանրային հեռուստառադիոլոնկերությունն իր 2011-2013 թվականների գործունեության ընթացքում առաջնորդվելու է հետևյալ նպատակների իրականացմամբ.

• Ապահովել քաղաքական, տնտեսական, կրթական, մշակութային, մանկապատանեկան, գիտալուսավորչական, հայոց լեզվի և պատմության, մարզական, զվարճայի և հանրության համար կարևոր ու նշանակալից այլ տեղեկատվությունը ազատորեն ստանալու ԼՂՀ քաղաքացիների սահմանադրական իրավունքը:

• Հեռուստադիտողներին և ռադիոռունկանդիրներին մատուցել այնպիսի հաղորդաշարեր և հաղորդումներ, որոնցում հաշվի են առնվում հանրապետության տարբեր շրջանների, հասարակական տարբեր շերտերի ու սոցիալական խմբերի շահերը:

• Ապահովել բնակչության լայն խավերին հուզող և նրանց կողմից պարզաբանում պահանջող խնդիրների վերաբերյալ հաղորդումներ և լրատվություն:

• Ապահովել բնակչության անկողմնակալ, հավաստի և օպերատիվ տեղեկատվությամբ:

• Բնակչության լայն խավերի շրջանում հեռուստատեսության և ռադիոյի դերը և նշանակությունը խրախուսող գործունեության իրականացում, հեռուստատեսության և ռադիոյի կողմից տրամադրվող տեղեկատվության նկատմամբ ունկնդրի վստահության ավելացում:

9.2.2.2. Գերակայությունները

Հանրային հեռուստառադիոլոնկերության խորհրդի 2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսային ծրագրերի քաղաքականության հիմքում դրված է «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ԼՂՀ օրենքով խորհրդին ամրագրված գործունեության ծավալման համար անհրաժեշտ ծրագրերի իրականացումը:

Հանրային հեռուստառադիոլոնկերությունն իր 2011-2013 թվականների գործունեության ընթացքում առաջնորդվելու է հետևյալ խնդիրների իրականացմամբ.

• Ապահովել «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» ԼՂՀ օրենքով պահանջվող հեռուստատեսային օրական 3 ժամ և ռադիոյի օրական 3 ժամ հաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման ծավալները,

• Ապահովել Հանրային հեռուստառադիոլոնկերության կողմից պատրաստվող և հեռարձակվող հաղորդումների բազմազանությունը,

• Ապահովել Հանրային հեռուստառադիոլոնկերության հաղորդումների սփոռումը հանրապետության ամբողջ տարածքում:

2011-2013 թվականներին Հանրային հեռուստառադիոլոնկերության գարգացման հիմնական ուղղություններն են.

• Հեռարձակվող հեռուստահաղորդումների և ռադիոհաղորդումների ընդհանուր ծավալում բնակչության լայն խավերին մատչելի, սեփական և հայրենական արտադրության հաղորդումների քանակի ավելացումը,

• Տեխնիկական վերազինման միջոցով Հանրային հեռուստառադիոլոնկերության արտադրական ծախսերի կրճատումը և աշխատակիցների սոցիալական վիճակի բարելավումը,

9.2.2.3. Ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործոնները

2011-2013 թվականներին հեռուստատեսության և ռադիոյի ոլորտին ուղղվող հատկացումները կավելանան 25.0 մլն դրամով: Ելնելով ոլորտում իրականացվող քաղաքականությունից և գերակայություններից՝ ծախսերի ավելացումը հիմնականում կուղղվի պահպանման ծախսերի ավելացմանը:

9.2.3. ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով հեռուստատեսության և ռադիոյի ոլորտին նախատեսվում է 2011-2013 թվականներին ուղղել՝ 255.0 մլն դրամ, 275.0 մլն դրամ, 275.0 մլն

դրամ: Ծախսերի աճը կկազմի՝ 2011 թվականին՝ 2.0 տոկոս աճ՝ 2010 թվականի նկատմամբ, 2012 թվականին՝ 7.8 տոկոս աճ՝ 2011 թվականի նկատմամբ, 2013 թվականին՝ ծախսերի աճ՝ չի նախատեսվում:

2011-2013 թվականներին «ԼՂՀ հանրային հեռուստառադիրընկերություն» ՓԲԸ ծրագրերով նախատեսվող բյուջետային հատկացումների բաշխումը ներկայացված է ստորև.

(մլն դրամ)

	2009 փաստ.	2010 բյուջե	2011 ծրագիր	2012 ծրագիր	2013 ծրագիր
Հեռուստառադիրի համար պահանջմանը՝	248.0	250.0	255.0	275.0	275.0
Հեռուստառադիրի համար պահանջմանը՝	218.8	220.8	222.8	242.8	242.8
Ուղիղի համար պահանջմանը՝	29.2	29.2	32.2	32.2	32.2

Հիմք ընդունելով Հանրային հեռուստառադիրընկերության հիմնական գերակայությունները և նպատակները՝ 2011-2013 թվականներին առաջնահերթությունը կտրվի շարունակական աշխատանքների հետևյալ ուղղություններին.

1. Հանրային հեռուստառադիրընկերության հաղորդումների՝ հեռուստատեսության գծով, պատրաստում և հեռարձակում (օրական 3 ժամ՝ 8 թեմատիկ ուղղություններով):

2. Հանրային հեռուստառադիրընկերության հաղորդումների՝ ռադիոյի գծով, պատրաստում և հեռարձակում ԼՂՀ տարածքում (օրական 3 ժամ):

3. Հանրային հեռուստառադիրընկերության մշակութային և պատմական արժեք ներկայացնող հաղորդումների արխիվացում՝ (համապատասխանաբար):

4. ԼՂՀ հեռուստառադիրության պահուստային բազայի պահպանում:

5. Հանրային հեռուստառադիրընկերության հաղորդումների վերաբերյալ հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություն:

9.2.4. ՈԼՈՐՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

Բացի պետական բյուջեից ստացվող միջոցների հաշվին իրականացվող հեռուստառադիրությունների պատրաստման և հեռարձակման աշխատանքներից, իրականացվում են նաև հովանավորչական հաղորդումների պատրաստման և հեռարձակման, առևտրային գովազդի հեռարձակման և վերահեռարձակման ծառայություններ:

2011-2013թթ. ոլորտի ընկերությունները կշարունակեն իրականացնել վերոնշյալ գործունեության տեսակները և միաժամանակ աշխատանքներ կտարվեն դրանցից ստացվող եկամուտների ծավալների ավելացման ուղղությամբ:

Վճարովի ծառայություններից ստացված եկամուտներն ուղղվում են ընկերությունների տեխնիկական վերազինմանը, ինչպես նաև աշխատակիցների վարձատրմանը:

9.3 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ

9.3.1. Երիտասարդության ոլորտի իրավիճակի նկարագրությունը և հիմնական խնդիրները

1.1 2009-10թ. ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունը պետական կառավարման այլ մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների համագործակցությամբ իրականացրել է 11 երիտասարդական միջոցառում, 1 երիտասարդական հավաք, 1 երիտասարդական համաժողով, ինչպես նաև թվով 15 անգամ ֆինանսավորել երիտասարդական գործունեություն իրականացնող տարբեր կազմակերպությունների ներկայացրած ծրագրեր, ապահովել երիտասարդական մասնակցությունը ԼՂՀ տարածքում և արտերկրում կայացած տարարնույթ երիտասարդական միջոցառումների: Այսպես. ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի և ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունների հետ համագործակցելով՝ Արցախը ներկայացնող երիտասարդները մասնակցել են երիտասարդական համաժողովների, փառատոնների, ինտելեկտուալ և համարժեք այլ միջոցառումների:

1.2. Ոլորտի հիմնական խնդիրներն առնչվում են երիտասարդ մարդու սոցիալական կայացմանը, նրա ստեղծագործական ներուժը ի շահ հասարակության առավել լիարժեք օգտագործման համար, սոցիալ-տնտեսական, իրավաքաղաքական, հոգևոր-մշակութային, կազմակերպչական պայմանների ու երաշխիքների, ինչպես նաև օրենսդրական դաշտի ստեղծմանը: Միևնույն ժամանակ՝

• երիտասարդական դաշտի ամրապնդման համար նոր ծրագրերի ներդրմանը.

• ԼՂՀ շրջաններում երիտասարդության կյանքի աշխուժացմանը, համատեղ ծրագրերի անցկացմանը.

• միջազգային երիտասարդական ծրագրերի մասնակցությանը

• երիտասարդության ուժերով և պետական աջակցությամբ Արցախի մասին օբյեկտիվ տեղեկատվության հավաքմանը և տարածմանը

• Ոչ ֆորմալ կրթությանը պետականորեն աջակցությանը, բլոգերների ինստիտուտի կայացմանն ուղղված պետական միջոցառումների խրախումանը:

9.3.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱԿԱԿԱՑՎԱԾՈՒՄ

9.3.2.1 Նպատակները

Քաղաքականություն, պլանավորում, աջակցություն և համակարգում երիտասարդության ոլորտում

▪ պետական երիտասարդական քաղաքականության նպատակների և առաջնային ուղղությունների սահմանում և իրականացում.

▪ երիտասարդության հարցերի բնագավառում քաղաքականության վերլուծություն, միտումների և օրինաչափությունների ուսումնասիրում, նպատակային ծրագրերի մշակում և իրականացում.

▪ երիտասարդական գործունեություն իրականացնող իրավաբանական անձանց գործունեությանը պետական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով նրանց ներկայացրած ծրագրերի քննարկում և ըստ առաջնահերթության ֆինանսավորում

▪ համահայկական երիտասարդական աննախադեպ հավաք կազմակերպելու միջոցով արտերկրի և արցախցի երիտասարդների համախմբում

▪ տաղանդավոր երիտասարդների հայտնաբերում և խրախուման.

▪ երիտասարդության հարցերի բնագավառում միջազգային երիտասարդական համագործակցության և փոխանակումների գործունեության առաջնահերթության առավել լիարժեք օգտագործելու համար,

▪ սոցիալ-տնտեսական, իրավաքաղաքական, հոգևոր-մշակութային, կազմակերպչական պայմանների ու երաշխիքների ստեղծում՝ երիտասարդների սոցիալական կայացման, նրանց ստեղծագործ ներուժն ի շահ հասարակության առավել լիարժեք օգտագործելու համար,

▪ ծառայությունների և տեղեկատվության մատչելիության բարելավում,

▪ հասարակական-քաղաքական կյանքին մասնակցության ակտիվացում,

▪ երիտասարդների գրադարձության մակարդակի բարձրացում,

▪ երիտասարդների շրջանում ընտանեկան արժեքների քարոզություն,

▪ երիտասարդների մարդկային և ինստիտուցիոնալ հնարավորությունների լուղաբանում և երիտասարդների մասին իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում

▪ ոչ ֆորմալ կրթության խրանում

▪ հասարակական հանրօգուտ աշխատանքներին երիտասարդության մասնակցության խրախուսում և ավելացում:

9.3.2.2. Գերակայությունները.

▪ ծառայությունների և տեղեկատվության մատչելիության բարելավում՝ երիտասարդների զրայվածության մակարդակի բարձրացում՝ տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման, ոչ ֆորմալ կրթության պետականորեն աջակցման, սոցիալական ադապտացիայի և երիտասարդական հիմնախնդիրների վերհանման ու լուծման ուղիների մշակմանն ուղղված ծրագրերի միջոցով,

▪ հասարակական-քաղաքական զարգացումներին երիտասարդական մասնակցության ակտիվացում, ազատ ժամանցի ակտիվ և նպատակային կազմակերպման, հայրենասիրական, քաղաքացիական դաստիարակությանն ուղղված տարատեսակ ծրագրերի, իրենց վերաբերվող որոշումների կայացմանը և իրազրուցմանը մասնակցության մակարդակի բարձրացման միջոցով,

▪ երիտասարդների մտավոր հնարավորությունների ընդլայնում և երիտասարդների մասին իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում՝ տեղեկատվական ծրագրերի և դասընթացների, քաղաքացիական դաստիարակությանն ուղղված միջոցառումների, հոգևոր-մշակութային ծրագրերի միջոցով:

9.3.3. ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

2011-2013 թվականների միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով երիտասարդության ոլորտին նախա-տեսվում է ուղել 2011թ.՝ 28.5 մլն դրամ, 2012-2013թթ. յուրաքանչյուր տարի՝ 30.2 մլն դրամ:

Ծախսերը աճել են 2011 թվականին՝ 89.7%-ով 2010 թվականի հաստատվածի նկատմամբ, 2012 թվականին՝ 6 %-ով 2011 թվականի նկատմամբ:

Ըստ ոլորտների գոյություն ունեցող ծրագրերի գծով ծախսերի կանխատեսում

Աղյուսակ. 9.3.1 Երիտասարդության ոլորտի պետական ծախսերը 2010-2013 թվականներին՝ ըստ ուղղությունների (հազ. դրամ)

ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄՆԵՐԸ				
	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.
1. Երիտասարդական քաղաքականությանն ուղղված՝ ԼՇՀ-ում գրանցված իրավաբանական անձանց կողմից ներկայացված ծրագրերին աջակցություն	4,000.0	4,000.0	5,000.0	5,000.0
2. Երիտասարդական համագործակցության ոլորտ (Սփյուռք, Հայաստան, միջազգային համագործակցություն)	4,000.0	4,000.0	5,000.0	5,000.0
3. Հոգևոր-սոցիալական ոլորտ	1,159.0	1,784.5	1,910.0	1,910.0
4. Ազատ ժամանցի կազմակերպման ոլորտ	1,803.4	1,414.3	1,350.0	1,350.0
5. Ռազմահայրենասիրական և ազգային դաստիարակության և մարզական ոլորտ	2,362.1	5,136.5	7,400.0	7,400.0
6. Տեղեկատվական և կրթական ոլորտ	1,675.5	12,125.6	9,500.0	9,500.0
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	15,000.0	28,460.9	30,160.0	30,160.0

9.4. ՀԱՆԳԱՏԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՈԼՈՐՏ

9.4.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴՐՆԵՐԸ

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտի զարգացման ծրագրերը կազմվում են առաջնորդվելով «Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասին» և «Մանկապատաճեկան սպորտի մասին» Հեռային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքներով, ԼՂՀ նախագահի հրամանագրերով և ԼՂՀ կառավարության որոշումներով:

Ոլորտի ծրագրերը իրականացնելու համար կազմակերպվում են տարբեր միջոցառումներ՝ մրցումներ, առաջնորդյուններ, մարզական փառատոններ, ընկերական հանդիպումներ, սոուզատեսմրցույթներ, ուսումնամարզական հավաքներ, գավաթի խաղարկություններ, ուսումնամարզական պարագմոններ, տոնական օրերին նվիրված զանգվածային մարզական միջոցառումներ, հուշամրցաշարեր և այլն:

Հեռային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գործում են 10 մանկապատաճեկան մարզադպրոց, որոնց 218 մարզական խմբերում մարզվում են 2.829 պատասխներ և աղջիկներ: Նշված մարզադպրոցներում աշխատում են 162 մարզիչ-մանկավարժներ: ԼՂՀ հավաքական թիմերը հիմնականում համալրվում են մարզադպրոցների մարզիկներից:

Վերջին երկու տարիներին ակնհայտ են ոլորտի զարգացման միտումները, որոնք հիմնավորվում և հաստատում են այն ցուցանիշների աճը, որը բնորոշում է կազմակերպված և անցկացված միջոցառումների արդյունքները և մարզադպրոցների գործունեության զնահատման չափանիշները:

2008թ. մարզաձևերի զարգացման նպատակով մարզական միջոցառումների անցկացման համար պետական բյուջեից հատկացվել է 50.5 մլն դրամ, կենտրոնացված կարգով գույքի ձեռք բերման համար՝ 15.0 մլն դրամ, մարզական ֆեդերացիաներին օգնության համար՝ 28.4 մլն դրամ: Հատկացված միջոցներով անց են կացվել 20 ԼՂՀ առաջնորդյուններ, որոնց մասնակցել են 1.082 մարզիկներ: ԼՂՀ հավաքական թիմերը մասնակցել են 62 ՀՀ առաջնորդյունների՝ մասնակցությամբ 728 մարզիկների, 13 Եվրոպայի, աշխարհի և միջազգային մրցաշարերի՝ 79 մարզիկների մասնակցությամբ: Կենտրոնացված կարգով ստացված մարզագույքը բաշխվել է մանկապատաճեկան մարզադպրոցներին և հանրակրթական ուսումնական հաստատություններին:

2009թ. մարզաձևերի զարգացման նպատակով պետական բյուջեից մարզական միջոցառումների անցկացման համար հատկացվել է 51.8 մլն դրամ, կենտրոնացված կարգով գույքի ձեռք բերման համար՝ 13.5 մլն դրամ, մարզական ֆեդերացիաներին օգնության համար՝ 26.9 մլն դրամ, ԼՂՀ-ում ֆուտբոլի զարգացման նպատակով՝ 47.1 մլն դրամ: Նշված ժամանակահատվածում անցկացվել են 22 ԼՂՀ առաջնորդյուններ, որոնց մասնակցել են 2.893 մարզիկներ: ԼՂՀ հավաքական թիմերը մասնակցել են 58 ՀՀ առաջնորդյունների՝ մասնակցությամբ 573 մարզիկների, 25 Եվրոպայի, աշխարհի և միջազգային մրցաշարերի՝ մասնակցությամբ 87 մարզիկների: ԼՂՀ մարզիկներից 5-ը դարձել են Եվրոպայի և աշխարհի առաջնորդյունների հաղորդներ:

Մարզական միջոցառումների անցկացման համար հատկացված գումարները նպաստել են մարզիկների մարզական վարպետության բարձրացմանը ի հաշիվ ԼՂՀ և ՀՀ առաջնորդյունների, ուսումնամարզական հավաքների, Եվրոպայի, աշխարհի և միջազգային մրցաշարերի մասնակցության բանակի ավելացմանը և մարզական արդյունքների բարձրացմանը:

Պետական բյուջեի միջոցներով մանկապատաճեկան մարզադպրոցներին մարզագույքով և մարզահանդերձանքով ապահովումը, մարզական պարագմոնների որակի բարելավումը, սպորտի պետական կոմիտեի կողմից վերահսկողության խստացումը իր դրական ազդեցությունն է ունեցել նաև մարզադպրոցների գործունեության արդյունավետության բարձրացման վրա:

Վերջին երկու տարիներին զարգացման միտումները հիմնավորվում և հաստատում են այն ցուցանիշների աճը /ուսումնամարզական խմբերի, պարապողների քանակի, մարզական արդյունքների/, որոնք բնորոշում են մարզադպրոցի գործունեության զնահատման չափանիշները:

2009թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ 218 ուսումնամարզական խմբերում մարզվում էին 2.829 սաներ, որոնց հետ պարապում էին 162 մարզիկներ: Համեմատելով 2008թ. դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ տվյալների հետ (մարզախմբեր 211, սաներ 2.494, մարզիկներ 150) նկատվում է խմբերի և պարապողների թվի աճ, համապատասխանաբար 7-ով և 335-ով: 2009թ. մարզական արդյունքները ևս աճել են 2008թ. համեմատությամբ:

ԼՂՀ ԿԱ սպորտի պետական կոմիտեի քաղաքականության առաջնահերթ խնդիրը և ուղղությունն են համարվում մարզական հերթափոխի պատրաստման համակարգի պահպանումն ու զարգացումը, մատուցվող ծառայությունների բարելավումը, նրանց որակի և արդյունավետության բարձրացումը, ինչն իր հերթին կնպաստի երեխաների և պատաճեների շրջանում ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասսայականացման հետագա զարգացմանը:

Սպորտի ոլորտի կարևորագույն խնդիրներից են՝

- սպորտի զարգացման նպատակային ծրագրերի մշակումն ու իրագործումը.
- ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի բնագավառում բարեփոխումների իրականացումը.
- մարզաձևերի զարգացման համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկան բազայի ստեղծումը և զարգացումը.
- մանկապատաճեկան մարզադպրոցների և մարզական հասարակական կազմակերպությունների /ֆեդերացիաների/ գործունեության բարելավումը.
- մարզիչ-մանկավարժների վերապատրաստման աշխատանքների կազմակերպումը.
- զանգվածային ֆիզկուլտուրա-առողջարարական, շրջանային, հանրապետական միջոցառումների անցկացումը.
- ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ու առողջ ապրելակերպի արմատավորման քարոզության ուղղված համալիր միջոցառումների և ծրագրերի իրականացումը.
- բնակչության, մասմավորապես ուսումնական հաստատություններում, ֆիզիկական դաստիարակության անընդհատությանը, հայրենիքի պաշտպանությանը պատրաստ երիտասարդությանը նպաստող միջոցառումների անցկացումը.
- միջազգային, այդ թվում սփյուռքի հետ կապերի աճրապնդումը.
- ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի մշակումը:

Կարևորվում է ակտիվացնել տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների մարզական ոլորտի աշխատանքները, վերանորոգել մարզադահլիճներն ու մարզակառույցները, օգտագործել մարզական ակտիվի ներուժը, մարզական միջոցառումներում ներգրավել գյուղական երիտասարդությանը, սպորտով զբաղվելու նպատակով ստեղծել համապատասխան պայմաններ հասարակության հաշմանդամ անդամների և մարզիկների համար, առողջ ապրելակերպը կենցաղ ներմուծելու նպատակով հնարավորինս օգտագործել ԶԼՄ-ները:

9.4.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

9.4.2.1. Նպատակները

- Սպորտի ոլորտի հիմնական նպատակներն են.
- ✓ բարձրակարգ մարզիկների պատրաստումը, աշխարհի և Եվրոպայի առաջնություններում և այլ միջազգային մրցասպարեզներում երկրի վարկանիշի բարձրացման նպատակով ԼՂՀ հավաքական թիմերի և մարզիկների մասնակցության ապահովումը.
 - ✓ բնակչության առողջության ամրապնդումը, անհատի ներդաշնակ զարգացումը, աշխատունակության բարձրացումն ու երկարակեցության ապահովումը.
 - ✓ տարիքային և սոցիալական տարրեր խնբերի անձանց համար ֆիզիկական դաստիարակության անընդհատությունը ու ֆիզիկական կուլտուրայով և սպորտով զբաղվելու մատչելիությունը.
 - ✓ հայրենիքի պաշտպանությանը պատրաստ երիտասարդությանը ֆիզիկական պատրաստականության ապահովումը:
- Նշված նպատակները բխում են ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրից :

9.4.2.2. Գերակայությունները

- Սպորտի ոլորտի հիմնական գերակայություններն են.
- ✓ օլիմպիական հերթափոխի և բարձրակարգ մարզիկների պատրաստումը.
 - ✓ հաշմանդամային սպորտին, մարզական հասարարական կազմակերպություններին /ֆեդերացիաներին/ պետական աջակցությունը.
 - ✓ բնակչության ֆիզիկական դաստիարակության ապահովումը.

9.4.3. ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

ԼՂՀ ԿԱ սպորտի պետական կոմիտեի կողմից իրականացվող ծրագրերը նպաստում են ոլորտի հետևյալ նպատակների և գերակայությունների իրականացմանը.

- տարրեր մարզաձևերից մրցումների անցկացումը նպաստում է ԼՂՀ-ում մարզաձևերի զարգացմանը.
- պատասխաների միջև տարրեր մարզաձևերից մրցումների անցկացումը նպաստում է ԼՂՀ-ում պատասեկան սպորտի զարգացմանը.

- հաշմանդամների միջև մրցումների կազմակերպումը նպաստում է ԼՂՀ-ում հաշմանդամային սպորտի զարգացմանը.
 - «Լավագույն մարզական ընտանիք», «Առողջ ապրելակերպ» փառատոնների, կոլեկտիվների միջև մրցումների անցկացումը նպաստում է սպորտի մասայականացմանը, բնակչության առողջության ամրապնդմանը և առողջ ապրելակերպի բարողությանը.
 - ուսումնամարզական հակաքների անցկացումը և ԼՂՀ-ից դուրս հակաքներին մասնակցությունը նպաստում է ԼՂՀ մարզիկների մարզական վարպետության բարձրացմանը.
 - ՀՀ և միջազգային մրցումներին ԼՂՀ մարզիկների մասնակցությունը նպաստում է բարձր մարզական ցուցանիշների ապահովմանը, երկրի վարկանիշի բարձրացմանը և ԼՂՀ միջազգային ճանաչման գործընթացին.
 - ՀՀ և միջազգային մրցումներում մրցանակային տեղեր գրաված մարզիկների և նրանց մարզիկների խրախուսումը խթանում է նրանց մարզական վարպետության և արդյունքների բարձրացմանը .
 - շրջանային միջոցառումների կազմակերպումը նպաստում է շրջկենտրոններում և գյուղերում մարզական կյանքի աշխատացմանը.
 - մարզադպրոցների միջև մարզական փառատոնի կազմակերպումը նպաստում է մանկապատանեկան մարզադպրոցների գործունեության բարելավմանը.
 - մարզական ֆեղերացիաներին օգնությունը նպաստում է ԼՂՀ-ում գործող մարզական ֆեղերացիաների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը.
 - մարզագույրի և մարզահանդերձանքի ձեռք բերումը նպաստում է մարզադպրոցներին, մարզական ֆեղերացիաներին և ուսումնական հաստատություններին մարզագույրով՝ ապահովմանը:
- ԼՂՀ 2011-2013թթ միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով սպորտի ոլորտին /առանց կառավարման ապարատի ծախսերի/ նախատեսվում է ուղղել՝ 2011թ. 247,443.8 հազ.դրամ, 2012թ՝ 266,332.6 հազ.դրամ, 2013թ՝ 280,148.2 հազ.դրամ: 2011թ. ծախսերի աճը 2010թ. հաստատվածի նկատմամբ կազմում է 16.2 % , 2012թ՝ 7.6 % 2011թ. նկատմամբ, 2013թ՝ 5.2 % 2012թ. նկատմամբ:

ԳԼՈՒԽ 10. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

10.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հետևյալին՝ Հանրապետության տնտեսության կարևորագույն ոլորտներից մեկը՝ գյուղատնտեսությունը 2009 թվականին ապահովել է երկրի համախառն ներքին արդյունքի 13,7%-ը: Ներկայումս ազրովարենային ոլորտում ձևավորվել է շուկայական հարաբերություններով կարգավորվող ազատական տնտեսական հաճակարգ, որը ներառում է գյուղացիական տնտեսություններ, գյուղատնտեսության սպասարկման, գյուղմթերքների իրացման ու վերամշակման ընկերություններ:

10.1.1. Գյուղատնտեսության զարգացման միտումները

Ենելով ոլորտի առանձնահատկությունների և երկրի պարենային անվտանգության խնդիրներից, վերջին տարիներին շարունակվել է գյուղատնտեսության պետական աջակցության քաղաքականությունն՝ ուղղված ազրարային ոլորտում իրավական հիմքի ձևավորմանը, գյուղատնտեսություններս տնտեսվարողների համար գործունեության և ներդրումների բարենպատ պայմանների ապահովմանը, ենթակառուցվածքների զարգացմանը:

2009 թվականի գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը նախորդ տարվա համեմատ համարելի զներով աճել է 1.1%, ընդ որում բուսաբուծության ճյուղում կրճատվել է 2.8 %, իսկ անասնաբուծության ճյուղում ապահովվել է աճ 9.4 %-ով: 2009թ. տվյալներով գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի 63.8 տոկոսը բաժին է ընկնում բուսաբուծության ճյուղին, իսկ 36.2 տոկոսը՝ անասնապահությանը:

Վերջին տարիներին ծրագրավորված աջակցություն է ցուցաբերվել տնտեսվարող տուբեկտներին բարձրորակ սերմերի (հացահատիկ, կարտոֆիլ, եգիպտացրեն և այլն), տնկիների, հանքային պարարտանյութերի, բույսերի պաշտպանության միջոցների մատակարարման և համապատասխան աշխատանքների կազմակերպման և ազդութեանիկայի բարելավման ուղղությամբ:

10.1.2. Գյուղատնտեսության հիմնական խնդիրները

Գյուղատնտեսության առջև ծառացած են հետևյալ հիմնական խնդիրները.

- ազրարային բարեփոխումների խորացումը, շուկայական ենթակառուցվածքների զարգացումը և տնտեսավարման ձևերի կատարելագործումը,
- պարենամքերի ֆիզիկական և տնտեսական մատչելիության մակարդակի բարձրացումը, սննդի անվտանգության և հիմնական պարենային մթերքների ինքնարավության նվազագույն մակարդակի ապահովումը,
- բուսաբուծության ճյուղում ազրութեանիկայի առաջադիմական համակարգի ներդրմանը նախատելը, սերմնաբուծության, սելեկցիայի, բույսերի պաշտպանության միջոցառումների արդյունավետ իրականացման ապահովումը,
- անասնաբուծության ոլորտում տոհմային գործի զարգացմանը և անասնաբուծության համակարգի բարելավմանն աջակցությունը,
- գյուղատնտեսական հումքի վերամշակման, գյուղատնտեսության սպասարկող և գյուղի սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանը նպաստելը:

Վերը նշված խնդիրների լուծումը կնպաստի գյուղատնտեսությունում տնտեսվարողների համար բարենպատ պայմանների ստեղծմանը, արտադրության արդյունավետության բարձրացմանը, գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտների ավելացմանը, նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը:

10.2. ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՄԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄՃԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՎԱԾՈՒՄ

10.2.1 Նպատակները

Գյուղատնտեսության ոլորտում 2011-2013 թթ. վարվող տնտեսական քաղաքականությունը կնպատակատղվի ճյուղի և նրան սպասարկող ոլորտների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը, որի արդյունքում պայմաններ կստեղծվեն գյուղատնտեսության հետագա զարգացման և ընդլայնված վերարտադրության կազմակերպման, գյուղացիական տնտեսությունների իրական եկամուտների ավելացման, հանքապետության պարենային ապահովության և պարենային անվտանգության մակարդակի բարձրացման համար:

Գյուղատնտեսության ոլորտում 2011-2013 թթ. միջնաժամկետ ծրագիրը կապահովի հետևյալ կոնկրետ նպատակների իրականացումը.

- գյուղատնտեսության ոլորտում օրենսդրական և ենթաօրենսդրական դաշտի բարեփոխումներ և գյուղատնտեսության կառավարման բարելավում,
- հողերի բերրիության պահպանում և բարձրացում, հողերի արմատական բարելավում,
- գյուղատնտեսական նշակարույսների բարձրորակ բերքի ամկորուստ ստացում, բույսերի վնասակար օրգանիզմների բազմացման, զարգացման ու տարածման հետազոտությունների և

պայքարի աշխատանքների կազմակերպման միջոցով դրանց տարածման շրջանակների նվազեցում և հետագա կանխարգելում,

• ներմուծվող և արտադրվող անվտանգ բուսական և կենդանական ծագումով մթերքներով բնակչության ապահովում, կարանտին անվտանգության ապահովում կարանտին օրգանիզմների և կենդանական ծագում ունեցող մթերքի, հումքի և կենդանիների միջոցով հանրապետության տարածք վարակի հիվանդությունների ներթափառնեցման կանխարգելում,

• կենդանիների և մարդու համար ընդհանուր վարակի հիվանդություններից բնակչության պահպանություն, գյուղատնտեսական կենդանիների մթերքառության բարձրացում, կենդանիների վարակի հիվանդությունների կանխարգելի պատվաստումների և տոհմասելեկցիոն աշխատանքների կազմակերպում,

• գյուղացիական տնտեսություններին բարձրորակ սերմերով ապահովում, բույսերի սելեկցիոն նոր սորտերի պաշտպանություն, բարձր վերարտադրության սերմերի որակի գնահատում,

• ազրոտեխնիկական կանոններին և նոր տեխնոլոգիաներին համապատասխան գյուղատնտեսության վարում, գյուղացիական տնտեսություններին համապատասխան խորհրդատվական ծառայությունների մատուցման ապահովում,

• գյուղատնտեսության բնագավառում հողօգտագործողների պետական աջակցության տրամադրման համակարգի ներդրում և արմատավորում:

10.2.2. Գերակայությունները

Գյուղատնտեսությունում 2011-2013 թվականներին վարվող քաղաքականությունը կնպատակատղվի ճյուղի և նրան սպասարկող ոլորտների գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը և դրա հիման վրա պայմաններ կստեղծվի գյուղատնտեսության հետագա զարգացման և ընդլայնված վերարտադրության կազմակերպման, գյուղացիական տնտեսությունների իրականացման եկամուտների ավելացման, հանրապետության պարենային ապահովության և պարենային անվտանգության մակարդակի բարձրացման համար:

Նախատեսվում է 2011-2013 թվականների ընթացքում շարունակել բարեփոխումները, նպատակ ունենալով գյուղատնտեսության զարգացումը առաջնահերթ ոլորտներում՝ առաջնային սերմնաբուժության, բույսերի առավել վտանգավոր հիվանդությունների դեմ կենտրոնացված պայքարի իրականացման, տոհմային գործի, անասնաբուժության միջոցառումների իրականացման ուղղությամբ:

Նշված քաղաքականության իրականացման համար նախատեսվում է 2011-2013 թվականներին պետական բյուջեով նախատեսվող ծախսերը նպատակատղել գերակայություն ունեցող հետևյալ ներդրումային ծրագրերին.

▪ առաջնային սերմնաբուժության, տոհմային գործի կազմակերպման, արհեստական սերմնավորման միջոցառումների իրականացում,

▪ բույսերի առավել վտանգավոր և կարանտին հիվանդությունների դեմ կենտրոնացված պայքարի միջոցառումներին աջակցության ցուցաբերում,

▪ անասնաբուժական և հակահամաճարակային միջոցառումների իրականացում,

▪ գիտակրթական, տեղեկատվական և խորհրդատվական ոլորտի ամրապնդում ու զարգացում,

▪ գյուղատնտեսական արտադրությամբ գրադարձ հողօգտագործողներին պետական աջակցության իրականացում:

Դրա հետ մեկտեղ գյուղատնտեսության զարգացման 2011-2013 թվականների քաղաքականության մեջ, որպես գլխավոր նպատակ, կմնա երկրի պարենային անվտանգության ապահովման մակարդակի բարձրացումը:

10.2.3. Ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործուները

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում ոլորտում իրականացվող ծրագրերի գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող հիմնական գործոն է հանդիսանում 2011 թվականին պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների աշխատակիցների աշխատավարձի աճը նվազագույն աշխատավարձի շեմը 32.5 հազ դրամ և 2013 թվականին աշխատավարձի 10% բարձրացման (2011 թվականին ծախսերի ավելացում 990.2 հազ. դրամ և 2013 թվականին 13897.3 հազ. դրամ), ինչպես նաև 2010 թվականի ապրիլի 1-ից գաղի գնի բարձրացման հետ կապված լրացուցիչ գումարների նախատեսումը (2011 թվականին 205.6 հազ. դրամ):

10.3. ՈԼՈՐՏԻ ԳՈՅՉՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Գյուղատնտեսության ոլորտում 2011-2013թթ միջնաժամկետ ծրագիրը կապահովի հետևյալ ծրագրերի իրականացումը.

Բույսերի պաշտպանություն

Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ աշխատանքները.

- գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բուսասանիտարական վիճակի մոնիթորինգ,
- վնասատուների ու հիվանդությունների զարգացման կանխատեսում, ախտորոշում, վնասվածության տարածվածության արեալի ճշգրտում, ահազանգում պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց իրազեկում վնասակար օրգանիզմների դեմ պայքարի միջոցառումների կիրառման մասին,

- իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց հողային, արտադրական, առևտրային ու պահեստային տարածքներում բույսերի պաշտպանության միջոցառումների իրականացման գործում աջակցություն և մասնագիտական խորհրդատվություն,

- բույսերի պաշտպանության կենտրոնացված պայքարի միջոցառումների ծրագրերի մշակում և դրանց իրականացման նկատմամբ վերահսկողություն,

- բունանյութերի և ագրորիմիկատների մեջ ազդող նյութի չափերի որոշում,

- հողերի ագրորիմիկական անալիզ (մատչելի սննդատարրերով ապահովածության որոշում) :

Վերոհիշյալ արդյունքներին հասնելու համար նախատեսվում է ՄԺԾԾ ժամանակահատվածի յուրաքանչյուր տարում ավելի շատ ցանքատարածքներում ուսումնամիջություններ կատարել, իսկ բունանյութերի ազդող նյութի որոշման նպատակով լաբորատոր փորձաքննության ենթարկել հանրապետության տարածքում իրացվող և օգտագործվող բունանյութերի նմուշները:

Ծրագրը կիրականացվի «Բույսերի պաշտպանության ծառայություն» ՊՈԱԿ-ի միջոցով:

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2011- 2012թթ.՝ 17661.3 հազարական դրամ. 2013թ.՝ 19014.5 հազար դրամ:

Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ.

Ծրագրի նպատակն է հանրապետությունում իրականացնել գյուղատնտեսական մշակաբույսերի առավել զանգվածային տարածված և վտանգավոր օրգանիզմների դեմ բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ:

Ծրագրի նախատեսվում է իրականացնել 2 բաղադրիչով.

1. **Պայքար մկնանման կրծողների դեմ:** Այս բաղադրիչով նախատեսվում է կենտրոնացված կարգով բունանյութերը ձեռքբերել և տրամադրել գյուղական համայնքներին, իսկ բույսերի պաշտպանության աշխատանքներն իրականացնել գյուղացիական տնտեսությունների միջոցով, որի համար գյուղացիական տնտեսություններին կտրամադրվի անհրաժեշտ խորհրդատվություն և կիրականացվի համապատասխան վերահսկողություն:

2. **Պայքար մորեխանանմանների դեմ:** Նշված ծառայությունը կիրականացվի կենտրոնացված կարգով, ինչպես գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքատարածություններում, այնպես էլ խոտհարքներում, արտներում և այլ հողատեսքներում: ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում նախատեսվում է բույսերի պաշտպանության միջոցառումներում ընդգրկել՝ 2011-2013թ. յուրաքանչյուր տարում 10000 հեկտար հողատարածքներ :

Բույսերի պաշտպանության միջոցառումների մեջ ընդգրկվող տարածությունների ընտրության հիմքում ընկած են հետևյալ սկզբունքները.

1. Բույսերի առավել վնասակար օրգանիզմներով վարակված տարածաշրջանները,

2. Հիմնական հացահատիկային մշակաբույսերով զբաղեցված տարածաշրջանները:

Ծրագրով նախատեսված միջոցառումների շնորհիվ հմարավոր կլինի կանխել վնասատու օրգանիզմների գործունեությունը և նվազագույնի հասցնել դրանց տարածման արեալը, որը նախապայման կիանիիսանա անկորուստ բերքի ստացման համար, զգալիորեն կրաքելավագի գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքների բուսասանիտարական վիճակը և զգալիորեն կնվազի վնասակար օրգանիզմների պատճառած վնասը:

Ծրագրի իրականացումը կապահովվի լրացուցիչ բերքի ստացում, որը կբարձրացնի գյուղացիների (հողօգտագործողների) իրական եկամուտները :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է՝ 2011թ.- 58048.0 հազ. դրամ, 2012 - 2013թթ. - 60673.0 հազարական դրամ :

Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության բարձրացման և աշխատանքների կազմակերպման բնագավառում պետության կողմից համայնքի դեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ֆինանսավորում.

Ծրագրով բույսերի ազրոտեխնիկայի, սերմնաբուծության, ցանքաշրջանառության և պարարտանյութերի ճիշտ օգտագործման կազմակերպումը պետությունը կպատվիրակի համայնքների ղեկավարներին և համայնքների ու գյուղատնտեսների հետ կնքվեն համապատասխան պայմանագրեր :

Ծրագրով նախատեսվում է ՄԺԾԾ-ի յուրաքանչյուր տարում հատկացնել 25000.0 հազարական դրամ :

Սերմերի որակի սոուզման և սորտափորձարկման միջոցառումների իրականացում.

Բուսաբուծության կայուն զարգացման տեսակետից կարևորագույն միջոցառումներից մեկը բույսերի նոր սորտերի փորձարկումների և դրանց արդյունքների հիման վրա արտադրության մեջ լավագույն սորտերի ներդրման կազմակերպումն է : Այդ աշխատանքներն ունեն շարունակական բնույթ և համապետական մասշտաբով ապահովում են հայրենական և արտերկրների սելեկցիոն կենտրոնների կողմից բուժված արդյունավետ սորտերի օգտագործման և այդ նվաճումների իրավական պաշտպանության խնդիրների լուծումը :

Այս ծրագրի իրագործումը հնարավորություն է ընձեռում կանխել գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքային ցածր որակ ունեցող սերմերի և տնկանյութի օգտագործումը և ապահովել կոնյցիոն սերմերի վերաբարեկացումը :

Նախատեսվող միջոցառումներն են՝

- գյուղատնտեսական մշակաբույսերի պետական սորտափորձարկումը,
- սերմերի ծլունակության և մաքրության լարորատոր անալիզը,
- սերմերի հավաստագրման կանոնակարգում և փաստաթղթավորում,
- սելեկցիոն նվաճումների (բույսերի սորտեր) վերաբերյալ պաշտոնական տեղեկատվության հրապարակում :

Ծրագրը կիրականացվի «Սերմնաբուծության և սելեկցիոն նվաճումների պահպանության կենտրոն» ՓԲԸ-ի միջոցով :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2011 և 2012 թթ. – 12253.1 հազարական դրամ, 2013թ. – 13213.7 հազ. դրամ :

«Հանրապետական անասնաբուժական լարորատորիա » պետական ոչ առևտրային կազմակերպության կողմից իրականացվող գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների լարորատոր ախտորոշման և կենդանական ծագում ունեցող հումքի և նյութի փորձաքննության միջոցառումներ.

Ծրագրի իրականացման նպատակն է կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների համաձարակային վիճակի բարելավումը, մարդու և կենդանիների համար ընդհանուր հիվանդություններից քնակչության պահպանումը:

Նշված արդյունքներին հասնելու համար նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները.

- Վեցրված նմուշների մանրէաբանական, քիմիաբունաբանական, ախտանատոմիական, շճաբանական և այլ լարորատոր փորձաքննությունների իրականացում,
- գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների ախտորոշում :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է՝ 2011– 2012թթ.՝ 12569.7 հազարական դրամ, 2013 թ.՝ 13603.6 հազ. դրամ :

Ծրջանային և Ստեփանակերտի քաղաքային «Անասնաբուժական սպասարկման կայան» պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների կողմից իրականացվող գյուղատնտեսական կենդանիների և բույսերի հիվանդությունների ախտորոշման ու հակահամաճարակային միջոցառումներ.

Հանրապետությունում կայուն անասնահամաճարակային իրավիճակ ապահովելու, ինչպես նաև կենդանիների և մարդկանց համար ընդհանուր վարակիչ հիվանդությունները կանխելու նպատակով իրականացվում են ամենամյա հակահամաճարակային կանխարգելիչ պարտադիր միջոցառումներ :

Սիհնաժմակետ ժամանակահատվածում գյուղատնտեսական կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների դեմ պայքարի հակահամաճարակային կանխարգելիչ միջոցառումների (ախտորոշում, պատվահանություն և այլն) մեջ նախատեսվում է ընդգրկել կենդանիների և մարդկանց համար առավել վտանգավոր 14 հիվանդություններ:

Ծրագրի իրականացումը կնպաստի հանրապետության տարածքում կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների նկատմամբ կայուն հակահամաճարակային վիճակի ստեղծմանը, անասնաբուժասանիտարական տեսակետից բարորակ անասնապահական մթերքի և հումքի արտադրության ապահովմանը, կենդանիների և մարդու համար ընդհանուր վարակիչ

հիվանդություններից բնակչության պաշտպանությունը, ինչպես նաև կայուն միջավետական տնտեսական կապերի հաստատմանը :

ՄԺԾԾ նախատեսվում է՝ 2011 և 2012 թթ. – 141431.7 հազարական դրամ, իսկ 2013թ.- 153498.7 հազ. դրամ:

Պատվաստուկներ և այլ հակահամաճարակային միջոցառումների համար անհրաժեշտ պարագաների ձեռքբերում.

Հանրապետությունում անասնաբուժական հակահամաճարակային կայուն իրավիճակ ապահովելու, ինչպես նաև մարդկանց և կենդանիների վարակիչ հիվանդությունները կանխելու նպատակով իրականացվում են ամենամյա հակահամաճարակային պարտադիր միջոցառումներ :

Միջնաժամկետ ժամանակահատվածում գյուղատնտեսական կենդանիների վարակիչ հիվանդությունների դեմ հակահամաճարակային միջոցառումների մեջ նախատեսվում է ընդգրկել կենդանիների և մարդկանց համար առավել վտանգավոր հետևյալ 14 հիվանդությունները՝

1. Բրոնիցիոզ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ, խոզեր, միասմբակավորներ

2. Տուրերկուլյոզ - խոշոր եղջերավոր անասուններ

3. Սիրիբախտ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ, խոզեր, միասմբակավորներ

4. Դարադ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ

5. Բրադոն - մանր եղջերավոր անասուններ

6. Սալմոնելյոզ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, խոզեր

7. Կարմրախտ - խոզեր

8. Առեսկի - խոզեր

9. Կատաղություն - շներ

10. Դեղնախտ - խոշոր եղջերավոր անասուններ

11. Էմկար - խոշոր եղջերավոր անասուններ

12. Պաստերելյոզ - խոշոր եղջերավոր անասուններ, մանր եղջերավոր անասուններ, խոզեր

13. Ժանտախտ - խոզեր, թռչուններ

14. Լեպտոսափիրոզ - խոշոր եղջերավոր անասուններ :

Ծրագրի իրականացման արդյունքում հակահամաճարակային միջոցառումների մեջ ՄԺԾԾ ժամանակահատվածի յուրաքանչյուր տարում ամբողջությամբ կընդգրկվեն խ.ե.ա., մ.ե.ա. ու խոզերը, ինչպես նաև թռչունները :

Պատվաստուկների և հակահամասնահամաճարակային այլ միջոցառումների համար անհրաժեշտ պարագաների ձեռքբերում ծրագրով նախատեսվում է հատկացնել 2011թ. - 32997.4 հազ.դրամ, 2012թ. - 35847.4 հազ. դրամ, 2013թ. - 38577.4 հազ. դրամ:

Արհեստական սերմնավորում.

Ծրագրի նապատակն է տեղական ցեղի գենետիկական կազմի բարելավմանն ուղղված տոհմասելեկցիոն աշխատանքների կազմակերպումը, որի հիմքում ընկած է գյուղատնտեսական կենդանիների արհեստական սերմնավորման գործընթացը :

Ծրագրով նախատեսվում է իրականացնել բարձր մթերատու խոշոր եղջերավոր անասունների սերմնավորում, 2011թ.- 600 գլուխ, 2012թ.՝ 700 գլուխ, 2013թ.՝ 800 գլուխ : 2013թ. նախատեսվում է նաև 200 գլուխ մանր եղջերավոր անասունների սերմնավորում:

ՄԺԾԾ նախատեսվում է 2011թ.՝ 10812.4 հազ. դրամ, 2012թ.՝ 12078.5 հազ. դրամ, 2013թ. - 16371.1 հազ. դրամ :

Խորհրդատվական և տպագրական ծառայություններ

1. Խորհրդատվական ծառայություններ ծրագրով նախատեսվում է իրականացնել

- հանրապետության գյուղատնտեսական արտադրությամբ զբաղվող սուրբեկտների, այդ թվում գյուղաշիական ու ֆերմերային տնտեսությունների մասնագիտական և մարքեթինգային աջակցության կարիքների բացահայտում:

- ագրարային արտադրության արդյունավետության և շահութաբերության բարձրացման նպատակով ուսուցողական ծրագրերի և նոր տեխնոլոգիաների փորձացուցադրական միջոցառումների մշակում ու անցկացում:

- ոլորտի՝ համապատասխան մասնագետների ներգրավմամբ, խորհրդատվական աշխատանքների կազմակերպում, համակարգում, սեմինարների անցկացում:

2. Տպագրական ծառայություններ ծրագրով նախատեսվում է ԼՂՀ գյուղատնտեսության նախարարության պաշտոնական թերթի իրատարակում :

2011 - 2013 թվականներին ծրագրի իրականացման համար նախատեսվել է 11700.0 հազարական դրամ:

Գյուղատնտեսական տեխնիկայի համարանիշերի և հատուկ փաստարդերի պատվիրում.

Ծրագիրը կիրականացվի ԼՂՀ գյուղատնտեսության նախարարության կողմից, որի նպատակն է գյուղատնտեսական տեխնիկայի ամենամյա տեխսկննման, գրանցման, հաշվառման և պետ. համարանիշերի տրման աշխատանքների իրականացումը:

Ծրագրով նախատեսվում է. այդ աշխատանքների կատարման համար ձեռքբերել անհրաժեշտ հաշվառման քարտեր, տեխսկննման կտրոններ, տեխսանձնագրեր և պետհամարանիշեր:

ՄԺԾՇ յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 2011թ.՝ 679.5 հազ. դրամ, 2012 -2013 թթ.՝ 817.5 հազարական դրամ:

Աջակցություն գյուղի և գյուղատնտեսության աջակցության հիմնադրամին

Ծրագրով նախատեսվում է գյուղի և գյուղատնտեսության աջակցության հիմնադրամի միջոցով գյուղատնտեսությամբ զբաղվող սուրյեկտներին՝

- փոխառությունների տրամադրում,
- առևտրային բանկերի կողմից տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույթների մասնակի սուրյիդավորում,
- արժեքի մասնակի սուրյիդավորում:

Ծրագրի իրականացման նպատակով ՄԺԾՇ նախատեսվում է 2011թ.՝ 820000.0 հազ. դրամ, 2012 - 2013 թթ.՝ 900000.0 հազարական դրամ:

Գյուղատնտեսական միջոցառումների իրականացման ծրագրեր

- **Պարարտանյութերի և սերմերի սուրյիդավորում** ծրագրով նախատեսվում է ՄԺԾՇ-ի յուրաքանչյուր տարում նյութական աջակցություն ցուցաբերել հանրապետության գյուղացիական տնտեսություններին և հողօգուագործողներին՝ պարարտանյութերի և սերմերի ձեռքբերման նպատակով : 2011-2013 թվականներին յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 150000.0 հազարական դրամ :

- **Եզրակացորենի արտադրության սուրյիդավորում** ծրագրով հողօգտագործողներին կտրամադրվի պետական աջակցություն եզրակացորենի սերմի տեսքով՝ 1 հեկտարի դիմաց 15 կգ չափով :

2011-2013 թթ. ՄԺԾՇ յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 100000.0 հազարական դրամ :

- **Ենթաշրջանային ծրագրերի իրականացում** ծրագրով նախատեսվում է հանրապետության սահմանամերձ ենթաշրջանների համայնքների համաշախ զարգացման ապահովումը, որը հնարավորություն կտա արդյունավետ օգտագործել առկա բնա-տնտեսական ներուժը, աստիճանաբար հաղթահարել սահմանամերձ և լեռնային գոտիների յուրացման անհամամասնությունը՝ համեմատած հարթավայրային տարածաշրջանների հետ :

2011-2013 թթ. ՄԺԾՇ նախատեսվում է համապատասխանաբար 200000.0 հազ. դրամ, 250000.0 հազ. դրամ և 300000.0 հազ. դրամ :

- **Սև ցել կատարողներին աջակցություն** ծրագրի նպատակն է ցանքաշրջանառության կիրառումը և գյուղատնտեսության մշակաբույսերի բերքատվության բարձրացումը, որի համար ՄԺԾՇ-ի յուրաքանչյուր տարում նախատեսվում է կատարել սև ցելի աշխատանքներ՝ հողօգտագործողներին տրամադրելով 1 հեկտարի դիմաց 35000 հազ. դրամի ֆինանսական աջակցություն :

ՄԺԾՇ-ի յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 200000.0 հազարական դրամ :

- **Երինջների ձեռքբերում** ծրագրի նպատակն է հանրապետությունում տոհմային կորիզի ստեղծումը, տոհմային գործի վերականգնումը և տեղական նախրի բարելավումը : Նախատեսվում է ձեռքբերել տեղական ծագման երինջներ, որոնց հաշվին կստեղծվի բարելավված հոտ, որից ստացված սերունդը կտրամադրվի ֆերմերային տնտեսություններին :

ՄԺԾՇ յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 30000.0 հազարական դրամ :

- **«Տնիմային կայան» ՓԲԸ-ի համար անասնապահական համալիրի և հողամասի ձեռքբերում** ծրագրով նախատեսվում է ձեռքբերվող տեղական անասունների խնամքի և աճեցման աշխատանքների կազմակերպման համար համապատասխան պայմանների ստեղծում :

Ծրագիրը իրականացնելու համար ՄԺԾՇ-ի 2011 թ. նախատեսվում է 50000.0 հազ. դրամ, 2012 - 2013 թթ.՝ 30000.0 հազարական դրամ :

- «**Տնհմային կայան**» ՓԲԸ-ի համար կապիտալ շինարարական աշխատանքների իրականացում ծրագրի նպատակն է «Տնհմային կայան» ՓԲԸ համար պետական պատվերի շրջանակում իրականացվող բարձր մթերատու անասունների խնամքի, պահպանի կազմակերպումը, պայմանների բարելավումը և անասնաբուժական նորմերին համապատասխանեցումը :

ՄԺԾ յուրաքանչյուր տարվա համար նախատեսվում է 150000.0 հազարական դրամ :

- «**Տնհմային կայան**» ՓԲԸ-ի համար սարքավորումների ձեռքբերում ծրագրի նպատակն է ընկերության նյութատեխնիկական բազայի ամրապնդումը: Լիզինգով ստացված այդ սարքավորումների գումարների վերադարձի համար ՄԺԾ նախատեսվում է 2011 - 2012թ.՝ 50000.0 հազարական դրամ :

- **Քազմամյա խոտարույսների մշակության սուրսիդավորում** ծրագրի նպատակն է հանրապետությունում անասնաբուժության զարգացման համար անհրաժեշտ կերի բազայի ստեղծումը, անասունների մթերատվության և վարելահողերի բերրիության բարձրացումը : ՄԺԾ յուրաքանչյուր տարում նախատեսվում է 15000.0 հազարական դրամ :

- **Սերենա-տրակտորային կայանների վերազինում** ծրագրով նախատեսվում է միջնաժամկետ ժամանակաշրջանում դրանց նյութա-տեխնիկական բազան համալրելու և վերազինելու նպատակով ձեռքբերել նոր գյուղատնտեսական տեխնիկա, սարքավորումներ և ավտոմեքենաներ :

ՄԺԾ նախատեսվում է 2011թ.- 482977.2 հազ. դրամ, 2012թ.- 330318.4 հազ դրամ, 2013թ.- 416335.5 հազ. դրամ :

- **Անասնաբուժական սպասարկման կայաններ, Բույսերի պաշտպանության ծառայություն ՊՈԱԿ-ների շինությունների կառուցում, վերանորոգում** ծրագրի նպատակն է ԼՂՀ գյուղատնտեսության նախարարության համակարգի ՊՈԱԿ-ների գործունեության պայմանների բարելավումը:

Ծրագրով նախատեսվում է համակարգի ՊՈԱԿ- ների համար շինությունների կառուցման և վերանորգման աշխատանքների իրականացում:

ՄԺԾ նախատեսվում է 2011թ.՝ 35000.0 հազ. դրամ, 2012-2013թ.՝ 60000.0 հազարական դրամ:

- **Անասնաբուժական սպասարկման կայաններ, Բույսերի պաշտպանության ծառայություն ՊՈԱԿ - ներին և Տնհմային կայան ՓԲԸ-ին ավտոմեքենաների հատկացում** ծրագրով նախատեսվում է ԼՂՀ գյուղատնախարարության համակարգի հիմնարկների նյութատեխնիկական բազայի ամրապնդման նպատակով ՄԺԾ 2011թ. ձեռքբերել և նրանց հատկացնել վեց մարդատար ավտոմեքենա, որի համար կիառակացվի 25000.0 հազ. դրամ:

- **2008թ. Ավտոբիայից ներկրված բարձր մթերատու երինջների համար նախատեսված գումարների վճարում** ծրագրով նախատեսվում է ՀՀ գյուղնախարարության կողմից 2008 թվականին ձեռքբերված և «Տնհմային կայան» ՓԲԸ-ին հանձնած բարձր մթերատու երինջների դիմաց գումարի վճարում՝ նախատեսվով ՄԺԾ 2011թ.՝ 19905.0 հազ. դրամ, 2012թ.՝ 26540.0 հազ. դրամ:

Նոր ծրագրեր

2011-2013 թվականների ժամանակահատվածում ոլորտում նախատեսվել է իրականացնել նոր հետևյալ ծախսային ծրագրեր.

- Մերմնաբարտադրություն

Ծրագրի իրականացման նպատակն է բարձրացնել մշակաբույսերի բերքատվությունը՝ գյուղացիական տնտեսություններին բարձրորակ սերմերով ապահովելու միջոցով :

Ծրագրի իրագործումը հնարավորություն է ընձեռում կանխել գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքային ցածր որակ ունեցող սերմերի և տնկանյութի օգտագործումը և ապահովել կոնյիցիոն սերմերի արտադրություն :

Ծրագրով նախատեսվում է «Մերմնաբուժության և սելեկցիոն նվաճումների պահպանության կենտրոն» ՓԲԸ -ի բազայի հիման վրա ստեղծել սերմնաբուժական տնտեսություն :

Նախատեսվող միջոցառումներն են

- 500 հա վարելահողերի վարձակալություն և ցելային համակարգով մշակություն,
- հիմնային սերմերի ձեռքբերում

ՄԺԾ նախատեսվում 2011թ.- 155000.0 հազ. դրամ, 2012թ.- 83000.0 հազ. դրամ :

- Հակակարկուային կայանների տեղակայում

Հակակարկուային ծառայության չգործելու հետևանքով հանրապետության տնտեսությունը կրում է նյութական մեծ վնասներ : Բացի դրանից կարկտահարության և նրան հաջորդող հորդառատ անցրեների հետևանքով հողերը ենթարկվում են էրոզիայի, առաջանում են սողանքներ, մեծապես

տուժում են անտառները, արոտավայրերը ինչպես նաև շենքերը, շինությունները, օժանդակ կառույցները և կոմունիկացիաները :

Հակակարկտային կայանքների տեղակայումը հնարավորություն կտա զգալիորեն մեղմել կարկտահարության հետևանքով զյուղացիական տնտեսություններին հասցվող վճասների չափը և կրաքարացնի զյուղատնտեսության ոլորտի համախառն արտադրանքը :

ՄԺԾ յուրաքանչյուր տարում նախատեսվում է 100000.0 հազարական դրամ :

ԳԼՈՒԽ 11. ԶՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

11.1. ԻՐԱՎԻՃԱԿԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրապետության պարենային անվտանգության խնդրից ելնելով՝ 2008-2010թթ. ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին իրականացված կապիտալ ներդրությունների հիմնական շեշտը դրվել է ջրատնտեսական օբյեկտների վերականգնման, կառուցման, ջրերի ամրարման, ջրանցքներից ջրի կորուստների նվազեցման և դրա շնորհիվ հողատարածքների ավելացման վրա: Ոռոգվող հողատարածքների մակերեսը 2010թ. հասել է 10665 հա-ի՝ 2008թ. 4000 հա-ի դիմաց՝ 2010թ. ավարտին հասցնելով մերժե-Հաբերբ-Չափար ու Հարերբ-Ակնաբեր ոռոգման խողովակաշարերի շինարարությունը և Վարանդա ջրամբարի, Վարանդայի աջափնյա և ձախափնյա ջրանցքների վերականգնման աշխատանքները՝ կապահովվի և մոտ 2000 հա:

ԼՂՀ պետական բյուջեի և տարբեր հիմնադրամների միջոցների հաշվին բնակավայրերի խմելու ջրի համակարգերում ներդրությունները ընդհանուր իրավիճակի մեջ էական փոփոխություն են մտցրել: Ավարտված կարելի է համարել Բերդաշենի, Սոսի, Չարահունջի, Խնապատի, Խաչենի, Խնձրիստանի և Ջրակուսի ջրային համակարգերը: Շարունակվում են Ստեփանակերտ քաղաքի և Սեծ Թաղեր, Աղոխ, Դրախտիկ, Հովսեփավան, Նախիջևանիկ, Խնուշինակ գյուղերի ջրային համակարգերի շինարարությունը: Ընթացքում է Շուշի, Ասկերան քաղաքների և Նորագյուղ, Վանտարանոց գյուղերի ջրամատակարարման խնդրի լուծումը: Մեծածավալ աշխատանքներ են ընթանում Ստեփանակերտ քաղաքի ջրամատակարարման համակարգի արդիականացման, շուրջօրյա ջրամատակարարման ուժիմի հասնելու ուղղությամբ:

Ոլորտի հիմնական խնդիրները

Հասուն կարևորվում են.

▪ ջրային համակարգերի շինարարական աշխատանքների որակի հսկողությունը, նախկինում կառուց ված օբյեկտների վերականգնումը, բնագավառում առկա և նոր գործարկվող հզորությունների պատշաճ շահագործման ու պահպանման խնդիրները,

▪ ջրամատակարարման և ջրահեռացման բնագավառում անավարտ համակարգերի ավարտումը և նորերի կառուցումը, գյուղական ենթակառուցվածքների զարգացումը, մատակարարվող ջրի որակի և հաշվառման համակարգի բարելավումը, սակագնային քաղաքականության մշակումը,

▪ ոռոգման համակարգերի բնագավառում ներտնտեսական ցանցերի կառուցումը, խորային հորերի և քահրիզների վերագործարկումը, նոր պոմպակայանների կառուցումը,

- ոռոգման ժամանակաշրջանում Կարկառ, Բաղարա գետերի սակավաջրության խնդրի լուծումը,
- օրենսդրական դաշտի և նորմատիվային բազայի բարելավման շարունակումը,
- ապահովել և վերահսկել համակարգի կազմակերպությունների արդյունավետ գործունեությունը:

Կատարելագործել հաշվառման համակարգերը և գործուն մեխանիզմներ ստեղծել մատուցած ծառայությունների դիմաց վճարումների գանձման համար: Իրականացնել վերահսկողություն ջրամատակարարման և ջրահեռացման ոլորտներում ապօրինությունների կանխարգելման ուղղությամբ: Խրախուսել ջրի և էլեկտրաէներգիայի խնայողությունը,

2011-13թթ. ընթացքում անհրաժեշտ է վարել խմելու և ոռոգման համակարգերը շահագործող ընկերությունների սուբյեկտավորման քաղաքականություն: Միաժամանակ անհրաժեշտ է աստիճանաբար անցում կատարել նշված ընկերությունների գործունեության առևտրային սկզբունքներին՝ սուբյեկտավորման ժամանակ կիրառելով տարբերակված և հասցեական մոտեցում առաջին հերթին սոցիալական խնդիրներ լուծելու նպատակով:

Ընդհանուր առմամբ նախատեսվում է իրականացնել խմելու և ոռոգման ջրի համակարգերի բարեփոխումների երկարաժամկետ ծրագրեր՝ հիմնականում նպատակ դնելով քարձրացնել դրանց շահագործման հուսալիությունը, համակարգի կազմակերպությունների գործունեության արդյունավետությունը, ինչպես նաև կրծատել ջրի կորուստները և բարելավել ջրամատակարարման ու ջրահեռացման ծառայությունների որակը: Միաժամանակ, անհրաժեշտ է շարունակել կարևորագույն հիդրոտեխնիկական կառուցվածքների, այդ թվում ջրամբարների պատվարների ամրապնդման ու նորոգման աշխատանքները, որը կապահովվի դրանց անվտանգ ու անխափան շահագործումը:

11.2 ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄՃԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

11.2.1. Նպատակները

Ջրային տնտեսության ոլորտի հիմնական նպատակներն են՝

- ✓ Պետական սեփականություն հանդիսացող ջրային համակարգերի կառավարման ու անվտանգ օգտագործման պահովումը.

✓ Զրային համակարգի արդյունավետ օգտագործման նկատմամբ վերահսկողության իրականացումը.

✓ Զրամատակարարման և զրահեռացման բնագավառում կառավարման ենթակա զրային համակարգերի կառուցման և վերականգնման միջոցով Ստեփանակերտ քաղաքում շուրջօրյա և շրջանների բնակավայրերում ամենօրյա որակյալ և կայուն զրամատակարարման ապահովումը.

✓ Ոռոգման բնագավառում համակարգերի վերականգնման, վերակառուցման, նորերի կառուցման և ներտնտեսական ցանցերի, քյահրիզների ու պոմպակայանների գործարկման միջոցով ոռոգման ջրի ապահովումը.

✓ Համակարգի կազմակերպությունների կառավարման համակարգի բարելավումը՝ ի հաշիվ շահագործման և պահպանման ծախսերի կրճատման, կորուստների նվազեցման և վարձավճարների հավաքագրման մակարդակի բարձրացման, նրանց գործունեության առևտրային սկզբունքների վրա աստիճանաբար անցումը:

11.2.2. Վերակայությունները

Զրային տնտեսության ոլորտի հիմնախնդիրների լուծումներն ապահովելու համար պահանջված ֆինանսական միջոցները առաջնահերթ կուղղվեն՝

1. ԼՂՀ բնակավայրերում զրամատակարարման համակարգերի կառուցումանը և հաշվիչների տեղադրմանը,

2. ներտնտեսային ոռոգման ցանցերի և պոմպակայանների կառուցումանը, խորքային ջրհորների վերականգնմանը ու քյահրիզների մաքրմանը,

3. համակարգի կազմակերպությունների տեխնիկական պարկի վերազինմանը և կայացմանը,

4. գործող ջրատնտեսական օբյեկտների վերականգնմանը և վերակառուցմանը,

5. նոր ջրատնտեսական օբյեկտների կառուցմանը:

11.3. ԳՈՅՉԻԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԼՂՀ կառավարության կողմից կիրականացվեն ոռոգման համակարգերի զարգացման ծրագրեր, որոնք հնարավորություն կստեղծեն լուծելու ոռոգման ջրի հիմնախնդիրը և ոռոգման ջրի արդյունավետ կառավարում:

Միաժամանակ կարևորվում է ԼՂՀ բնակավայրերի խմելու ջրով ապահովման հիմնախնդիրի լուծումը, քաղաքային և գյուղական համայնքների ու հատկապես Ստեփանակերտ քաղաքի զրամատակարարման համակարգի արդիականացման նպատակով:

Հաշվի առնելով ոլորտի հիմնական գերակայությունները և նպատակները՝ 2011-2013 թվականների ՄԺԾՇ-ով նախատեսվում է 2011թ. 2200.0 մլն. դրամ, 2012թ. 2500.0 մլն. դրամ և 2013թ. 2300.0 մլն. դրամ:

ԳԼՈՒԽ 12. 2011-2013 թթ.ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՊԻՏԱԼ ԾԱԽՍԵՐԻ ԾՐԱԳԻՐ

12.1. 2005- 2010թթ. կիմնական զարգացումները

2005-2010 թթ ԼՂՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորված կապիտալ ծախսերը տատանվել են ՀՆԱ նկատմամբ 7,7-15,4%-ի շրջանակներում: Միևնույն ժամանակ, պետական բյուջեի ընդամենը ծախսերի կառուցվածքում կապիտալ ծախսերի մասնաբաժնը տատանվել է 19,7-26-8 %-ի շրջանակներում:

Աղյուսակ 12.1.1 ԼՂՀ պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը 2005- 2010թթ.

	2005թ.	2006թ.	2007թ.	2008թ.	2009թ.	2010թ.
	փաստացի					բյուջե
Ընդամենը կապիտալ ներդրումներ մլն. դրամ	3979.1	5600.0	7602.4	12790.4	12593.7	16850.0
%՝ պետրյուջեի ընդամենը ծախսերի նկատմամբ	19.5	21.5	24.7	25.5	22.9	26.1
%՝ ՀՆԱ նկատմամբ	7.7	9.0	10.7	14.7	12.3	14.7

Ոլորտների միջև կապիտալ ծախսերի բաշխման և ծրագրերի առաջնահերթությունների վերաբերյալ որոշումների կայացման գործընթացում ԼՂՀ կառավարությունը հնարավորինս ձգտել է առաջնորդվել պետական քաղաքականության գերակայություններով՝ դրանք արտացոլելով պետական ծախսերի, մասնավորապես, կապիտալ ծախսերի ծրագրերում:

12.2. Կապիտալ ծախսերի ծրագրման սկզբունքները

2011-2013 թթ կապիտալ ծախսերը ծրագրելիս ԼՂՀ կառավարությունը, հաշվի առնելով մակրոտնտեսական և հարկարյուջետային շրջանակներից բխող ընդհանուր սահմանափակումները, առաջնորդվել է հետևյալ սկզբունքներով.

- կառավարության քաղաքականության նպատակներին և գերակայություններին համապատասխանություն,
- անվտանգության, ռազմավարական նշանակության և տարածաշրջանային մրցունակությանը նպաստող խնդիրների լուծում,
- մասնավոր հատվածի զարգացմանը (ներդրումների ներգրավմանը) նպաստում և տնտեսական աճի խթանում,
- պետության կողմից ստանձնած որոշակի (ներդրումային բնույթի) պարտավորությունների կատարում,
- կապիտալ ծախսերի առանձին ծրագրերի նպատակների և արդյունքների որոշակիություն, հստակություն և հիմնավորվածություն:

12.3. 2011-2013թթ. պետական կապիտալ ծախսերի շրջանակը

2011-2013թթ պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրով նախատեսվում է կապիտալ ծախսերի գծով իրականացնել 43500.0 մլն դրամ հատկացումներ՝ 2011թ.՝ 13700.0 մլն դրամ, 2012 թ.՝ 15200.0 մլն դրամ և 2013 թ.՝ 16700.0 մլն դրամ (տե՛ս աղյուսակը):

Աղյուսակ 12.3.1. ԼՂՀ 2010-2013թթ. պետական բյուջեի կապիտալ ծախսերը

	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.
	բյուջե	2011-13 ՄԺԾԾ		
Ընդամենը կապիտալ ծախսեր				
մլն. դրամ	16,850.0	13,700.0	15,200.0	16,700.0
%՝ պետրյուջեի ընդամենը ծախսերի նկատմամբ	26.1	21.2	22.6	23.5
%՝ ՀՆԱ նկատմամբ	14.7	10.6	10.5	10.3

ԼՂՀ տնտեսությունն առայժմ գտնվում է կառուցվածքային փոփոխությունների փուլում և ծրագրելով նման մակարդակի կապիտալ ծախսեր կառավարությունը, նախ և առաջ, հաշվի է առել այս հանգանակությունը, որ մի շարք ոլորտներում մասնավոր հատվածի ներգրավումը գրեթե անհավանական է և պետական կապիտալ ծախսերը պետք է հանդիսանան մասնավոր ներդրումներին փոխլրացնող ու խթանող՝ հնարավորինս բացառելով մասնավոր ներդրումների դուրսման հնարավորությունը:

ԳԼՈՒԽ 13. ԱՅԼ ՇՅՈՒՂԵՐ

13.1 ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի զարգացման 2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրն ուղղված է «Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցության մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջների կատարմանը, համաձայն որի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցությունն իրականացվում է տարեկան ծրագրերով, որը մշակվում է նշված օրենքով սահմանված հիմնական ուղղություններին համապատասխան՝ ելնելով զարգացման գերակայություններից:

1. ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԲՆԴԻԿԱՆՈՒՐ ԵԿԱՐԱՎՈՒՄ

Կարևորելով փոքր և միջին ձեռնարկատիրության (ՓՄՁ) ոլորտի դերը երկրի տնտեսության զարգացման, նոր աշխատատեղերի ստեղծման, բնակչության կենսամակարդակի բարձրացման, հասարակության միջին խավի ձևավորման, երկրում սոցիալական և քաղաքական կայունության ապահովման գործում, ԼՂՀ կառավարությունը ՓՄՁ ոլորտը համարում է երկրի տնտեսության զարգացման գերակա ուղղություններից մեկը և շարունակական քայլեր ձեռնարկում ոլորտի պետական աջակցության և զարգացման ուղղությամբ:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ՓՄՁ ոլորտը, ստանալով պետական աջակցություն, զարգանում է՝ տարեցտարի ավելացնելով ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակը, ստեղծելով նոր աշխատատեղեր, դրանով իսկ ավելացնելով նրանց ազդեցությունը տնտեսական զարգացման գործընթացների վրա:

Երկրի տնտեսական զարգացման մակարդակը բնութագրող ամենակարևոր ցուցանիշի՝ ՀՆԱ-ի մեջ, ՓՄՁ ոլորտի մասնակցության 2009 թվականի ցուցանիշը կազմում է 29.2%, 2008 թվականին արձանագրված 29%-ի դիմաց: 2009թ. ընթացքում ստեղծվել են մոտ 138 նոր ՓՄՁ սուբյեկտներ՝ ապահովելով մոտ 565 նոր աշխատատեղեր: ՓՄՁ սուբյեկտներում ներգրավված աշխատողների տեսակարար կշիռը զբաղվածների ընդհանուր թվաքանակում 2008թ. կազմել է 47.9%՝ 2007թ. 45.8%-ի դիմաց: ԼՂՀ տնտեսվարող սուբյեկտների ընդհանուր թվաքանակում ՓՄՁ սուբյեկտների տեսակարար կշիռը կազմել է 97.5%, որոնց բաժինը արտադրության ծավալում կազմել է 52.7%՝ 2007 թվականի 45%-ի դիմաց:

ԼՂՀ-ում տարեցտարի ամրապնդվում է ՓՄՁ պետական աջակցության համակարգը, ընդլայնվում են ՓՄՁ սուբյեկտներին ցուցաբերվող պետական աջակցության ձևերը, ծավալներն ու աշխարհագրությունը, կատարելագործվում են աջակցության տրամադրման մեխանիզմները և ընթացակարգերը:

Ինչպես նախորդ տարիներին, այնպես էլ 2009թ. հետևողական աշխատանք է իրականացվել ԼՂՀ-ում ՓՄՁ զարգացման քաղաքականության ու ռազմավարության, ՓՄՁ զարգացմանն ուղղված ծրագրերի մշակման, ինչպես նաև ՓՄՁ պետական աջակցության ուղղությամբ ձեռնարկված համապատասխան միջոցառումների իրականացման ուղղությամբ:

ՓՄՁ ֆինանսական և ներդրումային աջակցություն

ՓՄՁ սուբյեկտներին ֆինանսական և ներդրումային աջակցության ծրագրի շրջանակում միայն 2009 թվականին թվով 109 ՓՄՁ սուբյեկտներ հնարավորություն են ստացել սկսելու կամ ընդլայնելու իրենց սեփական գործը: Այդ նպատակների իրականացման աջակցությանն ուղղված ֆինանսական միջոցների ընդհանուր գումարը 2009 թվականին կազմել է 4286.7 մլն դրամ, որից 42.7 մլն դրամը տրամադրված է ՓՄՁ սուբյեկտներին ֆինանսական աջակցություն ենթածրագրի շրջանակում, իսկ 4244.0 մլն դրամը՝ հիմնադրամի հետ համագործակցող առևտրային բանկերի միջոցներով, որը հնարավոր էր հիմնադրամի կողմից ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված վարկերի տարեկան տոկոսադրույթների մասնակի սուբյեկտներման ենթածրագրի իրականացման շնորհիվ: 2009 թվականին ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված վարկային միջոցների ընդհանուր գումարը մոտ 1.4 անգամ զերազանցել է 2008 թվականին /3080.9 մլն դրամ/ և 4.9 անգամ 2007 թվականին /871.72 մլն դրամ/ տրամադրված վարկերի ընդհանուր գումարներին: ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված վարկերի տարեկան տոկոսադրույթների մասնակի սուբյեկտներման ծրագրի շրջանակներում 2009 թվականին տրամադրված սուբյեկտի չափը կազմել է 350.9 մլն դրամ:

ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից թողարկվող արտադրանքի /մատուցվող ծառայությունների/ շուկաներում առաջմղմանն աջակցություն

2009թ. ընթացքում այս ծրագրից աջակցություն են ստացել մոտ 80 ՓՄՁ սուբյեկտներ: Մասնավորապես, ապահովվել է նրանց մասնակցությունը ՀՀ և արտերկրյա մի շարք ցուցանիշներին, տոնավաճառներին և համաժողովներին: Աջակցություն է տրամադրվել նաև նրանց համար գովազդային պաստառների, տեղեկատուների պատրաստման միջոցով: «ՍԱՍՏԵՐ» ՄԻԱԿ-ի և Արցախի

ներդրումային հիմնադրամի համատեղ նախաձեռնությամբ ք.Ստեփանակերտում կազմակերպվել է BRIDGE ARTSAKH տնտեսական համաժողովը, որն ընդգրկել է ավելի քան 260 մասնակիցներ, այդ թվում՝ ՀՀ և ԼՂՀ պետական պաշտոնատար անձինք, արտերկրյա, ՀՀ և ԼՂՀ գործարարներ:

ՓՄՁ սուբյեկտների մոտ նորարարությունների և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրմանն աջակցություն

2009թ. սույն ծրագրի շրջանակում ԼՂՀ շրջաններում գործող թվով 2 ՓՄՁ սուբյեկտների ցուցաբերվել է աջակցություն՝ ընդհանուր 362.0 հազար դրամի չափով. անհատույց տրամադրվել է համակարգչային տեխնիկա և հաշվապահական ծրագրի, ապահովվել է ընկերությունների հաշվապահների «ՀԾ-1» ծրագրի ուսուցումը:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտի բնդիմուր խնդիրները.

Զարգացման միտումների հետ մեկտեղ ՓՄՁ ոլորտում առկա են մի շարք հիմնախնդիրներ, որոնց դեռ շարունակում են բախվել ՓՄՁ սուբյեկտները: Այդ հիմնախնդիրները պայմանավորված են ինչպես օրյեկտիվ, այնպես էլ սուբյեկտիվ գործուներով, մասնավորապես, ՓՄՁ սուբյեկտների համար ֆինանսական (վարկային) միջոցների անմատչելիությամբ, գործարար տեղեկատվության, խորհրդատվության ստացման ու կազմերի մասնագիտական ուսուցման հարցերում առկա դժվարություններով, ՓՄՁ սուբյեկտների արտադրանքի (ծառայությունների) շուկաներ առաջնորդությամբ հետ կապված խնդիրներով, ինչպես նաև սկսնակ գործարարների համար ձեռնարկատիրական գործունեություն ծավալելու հետ կապված գործարար հմտությունների պակասով:

ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության նպատակներն են.

ՄԺԾԾ ժամանակահատվածում ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության հիմնական նպատակն է պետական շարունակական աջակցությամբ նպաստել ՓՄՁ ոլորտի դերի աստիճանական բարձրացմանը երկրի սոցիալ-տնտեսական և տարածաշրջանային կայուն զարգացման ասպարեզում:

ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության նպատակներն են.

✓ ՓՄՁ սուբյեկտների աջակցության համապատասխան ենթակառուցվածքների ամրապնդումը և ընդլայնումը,

✓ ՓՄՁ սուբյեկտների ֆինանսական և ներդրումային հնարավորությունների ընդլայնումը,

✓ ՓՄՁ սուբյեկտների նորարարական և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրմանն աջակցությունը,

✓ ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական, խորհրդատվական և ուսուցողական աջակցությունը,

✓ ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից թողարկվող արտադրանքի /մատուցվող ծառայությունների/ շուկաներ առաջնորդությամբ աջակցությունը,

✓ Գործարարությամբ զբաղվելու հնարավորությունների ընդլայնումը, մասնավորապես՝ սկսնակ գործարարների համար:

✓ ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակի ավելացումը՝ դրա հաշվին նոր աշխատատեղերի ստեղծումը:

Վերոհիշյալ նպատակները համահունչ և փոխկապակցված են ԼՂՀ կառավարության 2010թ-ի գործունեության ծրագրային միջոցառումների ցանկում ընդգրկված ՓՄՁ պետական աջակցության 2010թ. ծրագրի նպատակային ուղղությունների հետ, որոնք բխում են ԼՂՀ կառավարության գործունեության ընդհանուր նպատակներից և կրում են շարունակական ու կայուն բնույթ առնվազն միջնաժամկետ հատվածում:

Ընդ որում, վերոհիշյալ նպատակների իրագործումը նպատակառուղիված է ՓՄՁ պետական աջակցության 2010թ-ի ծրագրով նախատեսված միջոցառումների իրականացման շրջանակներում ավելի շատ ՓՄՁ սուբյեկտների ներգրավմանը և նրանց ցուցաբերվող պետական աջակցության շրջանակների ընդլայնմանը:

ՓՄՁ ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործուները

ՓՄՁ ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի (տվյալ դեպքում Փոքր և միջին ձեռնարկատիրությանը պետական աջակցության տարեկան (2011թ., 2012թ. և 2013թ.) ծրագրերի) գծով ծախսերի մակարդակի վրա ազդող գործուները պայմանավորված են ինչպես ՓՄՁ պետական քաղաքանության արդյունավետ իրականացմանը (ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակի ավելացում՝ դրա հաշվին նոր աշխատատեղերի ստեղծում և հասարակության միջին խավի ձևավորում), այնպես էլ ՓՄՁ պետական քաղաքանության իրականացման հետ անմիջական առնչություն չունեցող գործուների առկայությամբ (բնակչության տեղաշարժեր, բնակչության սոցիալական կառուցվածքի փոփոխություն և այլն):

ՓՄՁ ոլորտի հետագա զարգացման, մասնավորապես ՓՄՁ ոլորտում իրականացվելիք ծրագրերի գծով ծախսային գործուների ազդեցության մեջմնան նպատակով տարեցտարի ընդլայնվում են ՓՄՁ ոլորտին ուղղված պետական աջակցության շրջանակները:

Գոյություն ունեցող ծախսային պարտավորությունները

Գոյություն ունեցող ծախսային ծրագրերի իրականացումը մեծապես կնպաստի ՓՄՁ ոլորտի գերակայությունների և ՓՄՁ ոլորտի զարգացման և պետական աջակցության ծրագրային նպատակների իրականացմանը, որի արդյունքում ակնկալվում է.

- ✓ ԼՂՀ-ում գործարար ակտիվության բարձրացում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների ֆինանսական և ներդրումային հնարավորությունների ընդլայնում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտներին առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված վարկերի տոկոսադրույթների սուբյեկտավորում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների արտադրական հզորությունների վերազինման աջակցության տրամադրում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների արտաքին տնտեսական կապերի ընդլայնում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների գործարար տեղեկատվական, խորհրդատվական և ուսուցողական ծառայություններից օգտվելու հնարավորությունների ընձեռում և ընդլայնում.
- ✓ ԼՂՀ շրջաններում գործարար ակտիվության բարձրացում, ՓՄՁ սուբյեկտների թվաքանակի ավելացում և դրանց հաշվին նոր աշխատատեղերի ստեղծում.
- ✓ ՓՄՁ սուբյեկտների մրցունակության բարձրացում և նրանց կողմից բողարկված արտադրանքի և մաստιցվող ծառայությունների քանակական և որակական աճ,
- ✓ նորարարություններ և ժամանակակից տեխնոլոգիաներ կիրառող ՓՄՁ սուբյեկտների հիմնադրմանն աջակցություն՝ վենչուրային, լիզինգային և ֆինանսավորման այլ մեխանիզմների կիրարկմամբ,
- ✓ ԼՂՀ-ում գործարարությամբ գրադարձ հնարավորությունների ընդլայնման նպատակային այլ ծրագրերի իրականացում:

13.2 ՀԻՓՈԹԵՌԱՅԻՆ ՎԱՐԿԱՎՈՐՈՒՄ

Հիփոթեքային վարկավորմամբ բնակարան /բնակելի տուն/ ձեռք բերելու կամ վերանորոգելու պետական աջակցությունն իրականացվում է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության քաղաքացիների բնակարանային պայմանների բարելավմանը նպաստելու և բնակարանային շինարարության զարգացումը խթանելու նպատակով:

Հիփոթեքային վարկավորմամբ բնակարան /բնակելի տուն/ ձեռք բերելու կամ վերանորոգելու ֆինանսական աջակցության ծրագրը ներառում է.

- բանկերի կողմից տրվող հիփոթեքային վարկերի տոկոսադրույթների մասնակի սուբյեկտավորումը,
- բանկերի կողմից տրվող հիփոթեքային վարկերի կանխավճարների նպատակային փոխառության տրամադրումը,
- հիփոթեքային վարկավորմամբ իրացնելու նպատակով բնակարանների /բնակելի տների/ կառուցումը:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ու հիպոթեքային վարկավորման համար ԼՂՀ 2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով պետական բյուջեից նախատեսվում է յուրաքանչյուր տարվա համար համապատասխանաբար 2000.0 մլն.-ական դրամ:

13.3 ՏՆԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՍՍՆ ՈԼՈՐՏ

2011-2013թթ. կիրականացվի մի շարք բարեփոխումների ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրին համահուն:

13.3.1. ԱՏԱՆԴԱՐՏԱՅՑՈՒՄ, ՉԱՓԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՍԵՐՏԻՖԻԿԱՑՈՒՄ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը

Ստանդարտացման, սերտիֆիկացման և չափագիտության ոլորտի 2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսերի ծրագրին ուղղված է «Ստանդարտացման մասին», «Չափումների միասնականության ապահովման մասին», «Համապատասխանության գնահատման մասին» ԼՂՀ օրենքների պահանջների ապահովմանը:

2010թ. ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման ոլորտում հիմնական գործունեությունը իրականացնելու նպատակով նախատեսվել էր 4435.0 հազ. դրամ:

Նպատակները

Ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման ոլորտում 2011-2013թթ. ՄԺԾ-ի նպատակներն են՝

ա/ ստանդարտացման ոլորտում՝

- ԼՂՀ պետական ստանդարտներում արտադրանքի և ծառայությունների որակի նկատմամբ պարտադիր պահանջների կատարելագործումը, որը կապահովի արտադրանքի ու ծառայությունների անվտանգությունը, շրջակա միջավայրի, բնակչության կյանքի, առողջության և գույքի պահպանումը,

ինչպես նաև արտադրանքի տեխնիկական ու տեղեկատվական համատեղելիությունը և համափոխարինելիությունը,

• ԼՂՀ տարածքում միջազգային միջավետական ստանդարտների, համապատասխան տեխնիկական կանոնակարգերի մշակումը և հաստատումը,

• արտադրանքի և ծառայությունների տեխնիկական պայմանների փորձաքննության իրականացումն ու պետական գրանցումը,

բ/չափագիտության ոլորտում՝

- ԼՂՀ տարածքում չափումների միասնականության ապահովումը,
- չափման միջոցների վերահսկողության կազմակերպումը և իրականացումը,
- սահմանված ժամկետներում չափման միջոցների ստուգաչափումը և վկայագրումը,
- չափման միջոցների տեսակի պետական տեսչական փորձարկումների կատարումը.

գ/սերտիֆիկացման ոլորտում՝

• համագործակցելով ՀՀ համապատասխան պետական մարմինների և հաստատությունների հետ՝ հնարավորություն ընձեռել ԼՂՀ տնտեսվարող սուբյեկտներին՝ ստանալ արտադրանքը միջազգային շուկաներ հանելու հնարավորություն տվող սերտիֆիկատներ: Այդ նպատակով նախատեսում է ապահովել «Ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի, որպես փորձարկման լաբորատորիա և սերտիֆիկացման մարմին, հավատարմագրումը ՀՀ հավատարմագրման խորհրդում,

• արտադրանքի և ծառայությունների սերտիֆիկացման, համապատասխանության հավաստման համար գնահատման աշխատանքների կազմակերպումը,

• հավատարմագրված սերտիֆիկացման մարմինների և փորձարկման լաբորատորիաների /կենտրոնների/ տեսչական վերահսկողության իրականացումը:

Ոլորտի զարգացման միտումները

Ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման ոլորտում տարվող աշխատանքները գործող օրենսդրության և շուկայի պահանջներին համապատասխանեցնելու, ԼՂՀ տնտեսվարող սուբյեկտներին իրացման տարրեր շուկաներ դրւու գալու հնարավորությունը ապահովելու նպատակով Նախարարությունը աշխատանքներ է տանում ոլորտի կազմակերպության և լաբորատոր սարքավորումներով վերազինման ուղղությամբ: Ակտիվորեն համագործակցություն է ընթանում տվյալ ոլորտում ՀՀ ազգային մարմնի /ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարության/, «Ստանդարտացման ազգային ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի և «Զափագիտության ազգային ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի հետ: Համագործակցության շրջանակներում «Ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման կենտրոն» ՊՈԱԿ-ին /ԼՂՀ/ հատկացվել են ժամանակակից լաբորատոր սարքավորումներ:

ՄԺԾ Ժամանակավածում իրականացվելիք ծախսային ծրագրերը

2011-2013թ. ՄԺԾ-ով ստանդարտացման, չափագիտության և սերտիֆիկացման ոլորտում նախատեսվում է 2011-2013թ. ուղղել 4435.0-ական հազ. դրամ.

13.3.2. ՀՆԴԵՐՁԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄ

ԼՂՀ ընդերքօգտագործման ոլորտի ուսումնասիրությունները բույլ են տալիս եզրակացնել, որ այն, ի շնորհիվ հարուստ մետաղային և ոչ մետաղային օգտակար հանածոների պաշարների առկայության, կարող է դառնալ տնտեսության ավանդական ճյուղ :

Պետության կողմից ոլորտի կառավարման արդյունավետության բարձրացումը՝ ուղղված պաշարների ռացիոնալ օգտագործմանը, հիմք կդառնա տնտեսությունում նոր և ավելի մեծ ավելացված արժեք ստեղծող ոլորտների ձևակուման համար:

Պետությունը, հանդիսանալով ընդերքի բացառիկ սեփականատերը, դեռևս շունի օգտակար հանածոների հաստատված պաշարներ, ինչը գործնականում դժվարացնում է տվյալ ոլորտում պետության ամրագրված մի շարք կարևոր խնդիրների իրականացումը :

ԼՂՀ տարածքում պետության կողմից պատվիրակված երկրաբանահետախուզական աշխատանքները իրականացնում է Լեռնային Ղարաբաղի երկրաբանական լաբորատորիան, իսկ նմուշների փորձաքննությունները իրականացվում են ՀՀ լաբորատորիաներում՝ ԼՂՀ պետական բյուջեի հաշվին:

13.3.3. ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ՈԼՈՐՏԻ ԽԹԱՆՈՒՄ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը

Վերջին տասնամյակում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների (SS) ոլորտի զարգացումը կարևորագույն խթան է հանդիսացել աշխարհի բոլոր զարգացած երկրների տնտեսության մրցունակության և արտադրողականության բարձրացման, կառավարման, ինովացիոն և գիտակրթական

համակարգերի, ինչպես նաև համապատասխան ենթակառուցվածքների զարգացման համար և ճանաչվել է գերակա ուղղություն՝ որպես գիտելիքահենք տնտեսության կառուցման հիմնաքար:

ԼՂՀ կառավարությունը կարևորելով SS արդյունաբերության զարգացումը ոչ միայն որպես առանձին ոլորտ, այլ նաև որպես Արցախի տնտեսության ընդհանուր առաջընթացի, արտադրողականության բարձրացման և համաշխարհային տնտեսության մեջ մրցունակությունն ապահովելու հիմնական գործոն, հատուկ շեշտադրել է SS ոլորտի արդյունավետության շարունակական աճի ապահովումը, տնտեսության այլ բնագավառներում ոլորտի արտադրանքի և ծառայությունների կիրառումն ու երկրում տեղեկատվական հասարակության ձևավորումը:

Դեռևս 2001թ. նոյեմբերի 28-ին ԼՂՀ կառավարության կողմից հնֆորմացիոն տեխնոլոգիաների արդյունաբերությունը ճանաչվեց ԼՂՀ տնտեսության զարգացման գերակա ճյուղերից մեկը: Այնուհետև, նոյն թվականին ԼՂՀ կառավարության հավանությանն արժանացավ «ԼՂՀ ինֆորմացիոն (տեղեկատվական) տեխնոլոգիաների արդյունաբերության զարգացման հայեցակարգը», իսկ 2009թ.-ին՝ «Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի զարգացման հայեցակարգը»:

Ընդունվել են ոլորտին առնչվող մի շարք իրավական ակտեր, մասնավորապես՝ 2005թ. «Էլեկտրոնային փաստաթղթի և էլեկտրոնային թվային ստորագրության մասին» ՀՕ-204 և 2007թ. «Էլեկտրոնային հանդրակցության մասին» ՀՕ-6 ԼՂՀ օրենքները:

Սակայն ընդունելի է այն փաստը, որ օրինասեղծ գործունեության նման ակտիվությունը չի գուգակցվել որդեգրած բաղաքականության գործնական իրազորմամբ, և ներկայում մենք չենք կարող խոսել ձևավորված SS ոլորտի մասին, ինչը ավելի է ընդգծում անելիքների անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը:

ՄԺԾ ժամանակահատվածում իրականացվելիք ծախսային ծրագրերը

SS ոլորտում Նախարարության առաջնահերթ նպատակներից ու խնդիրներից է SS ընկերությունների հիմնադրմանը, ձևավորմանը և զարգացմանն աջակցությունը: Դրան կուղղվեն սույն ծրագրի շրջանակներում նախատեսված մի շարք միջոցառումներ: ԼՂՀ SS ոլորտի սույնեկանների կարևորագույն հիմնախնդիրներից է կաղրերի պակասությունը: Նշված խնդրի լուծմանն ուղղված կիմնեն իրավանացվելիք՝ SS ոլորտի կաղրերի մասնագիտական ուսուցման և վերապատրաստման ծրագրերը: ԼՂՀ SS ոլորտի ներկայացումը ցուցահանդեսներում, կոնֆերանսների և մրցույթների կազմակերպումը հանդիսանում են կարևոր գործոն ։ SS ոլորտի կարողությունների և ձեռքբերումների ցուցադրման, առանձին ընկերությունների կողմից իրենց ծրագրային փարերների և ծառայությունների ներկայացման և բիզնես կապերի ստեղծման, ինչպես նաև ոլորտի վերջին միջազգային նվաճումներին ծանոթանալու և շուկայական ուսումնասիրությունների կատարելու համար: Դրանք կնպաստեն նաև իրազեկվածության բարձրացմանը և ոլորտի ներքին կապերի ամրապնդմանը՝ ստեղծելով հիմք նորարարությունների, արտադրողականության բարձրացման և SS ոլորտի և առավել լայն հանրության միջև կապերի ամրապնդման համար:

ԼՂՀ SS ոլորտի ներկայացումը և խթանումը Լեռնային Ղարաբաղում և արտերկրում, հասարակության իրազեկումը պատշաճ կերպով կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է համապատասխան տեղեկատվական նյութերի նախապատրաստում: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է իրականացնել ոլորտին վերաբերող հետազոտություններ և վերլուծություններ, որոնք կներկայացնեն SS ոլորտի ներկա իրավիճակը, այդ թվում՝ հիմնական խնդիրները և մարտահրավերները, ռազմավարական զարգացման հեռանկարները և վերջին տարիներին գրանցած նվաճումները: Դրանք կհանդիսանան կարևոր գործիք ոչ միայն բազմաթիվ միջոցառումների, հանդիպումների ընթացքում արցախյան SS ոլորտը ամփոփ և դիտարժան ներկայացնելու, այլև տեղեկատվական աղբյուր կիանդիսանան SS ոլորտի առջև ծառացած հիմնական խնդիրների և դրանց լուծման հնարավոր ուղիների, ոլորտի աճի հեռանկարների, ներդրումների խթանման և հետազա զարգացման ռազմավարության մշակման համար: Ոլորտի հետազա զարգացման առավել արդյունավետ ուղիների որոշման և ռազմավարության մշակման նպատակով նախատեսվում է ներգրավել ՀՀ SS որորտում գործող հեղինակավոր կազմակերպությունների: Այդ նպատակով մրցութային կարգով կրնարկեն առավել օպտիմալ առաջարկությունները՝ հետազայում նոյն կազմակերպությունից խորհրդատվական ծառայություններ ստանալու պայմանով:

ՏՀՏ կիրառման կարևորագույն ոլորտներից է պետական կառավարման համակարգը: Պետական կառավարման համակարգի աշխատանքի արդյունավետության բարձրացման հիմնական եղանակը S2S համակողմանի կիրառումն է, որի արդյունքը էլեկտրոնային կառավարման համակարգի /Էլեկտրոնային կառավարության/ ստեղծումն է: ՀՀ-ում արդեն իսկ գործնական քայլեր են կատարվում՝ էլեկտրոնային կառավարության տեղակայման ուղղությամբ, որի շնորհիվ կիրականացվեն մի շարք հիմնարար էլ. կառավարման ծառայություններ, ընդ որում ոստիկանության, կրթության, առողջապահության և սոցիալական ոլորտի ծառայությունները, որոնք շոշափում են առավել լայն շրջանակների շահերը,

կիրագործվեն առաջանցիկ: Վերանայվելու են կառավարության փաստաթղաշրջանառությունը և նրա կիրառումները: Ապահովվելու է տվյալների ռեգիստրացիա համատեղելիությունը և կիրառվելու են դրանց ստեղծման և օգտագործման ընդհանուր մոտեցումները: Սեկնարկվել է քաղաքացու անձը հաստատող (նոյնականացման) քարտերի իրագործման նախագիծը, ինչպես նաև կենսաշափական տվյալներով անձնագրերի իրագործումը: Կիրագործվեն բոլոր հիմնական G2G (կառավարության տարրեր մարմինների միջև), G2B (կառավարության և մասնավոր ձեռնարկությունների միջև), G2C (կառավարության և քաղաքացիների միջև) վեր ծառայությունները: Նպատակահարմար է ՀՀ-ում էլեկտրոնային կառավարության ստեղծման ծրագրը ներդնել նաև ԼՂՀ-ում՝ մանրամասն ուսումնասիրությունների, քննարկումների դրական արդյունքների պարագայում:

«Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի զարգացման հայեցակարգի» գերճապատակներից մեկը երկրում տեղեկատվական հասարակության ձևավորումն է՝ իր S2S կատարելագործված ենթակառուցվածքներով, համակարգչային բարձր գործությամբ, համակարգչային հագեցվածության և ինտերնետ հասանելիության բարձր աստիճանով, համատարած կիրառվող էլ-ծառայությունների համակարգերով, մեծածավալ տեղական SS շուկայի առկայությամբ և առաջադեմ գիտելիքահենք արդյունաբերությամբ: Դրան է ուղղված համակարգիչների մատչելիության բարձրացման ծրագրի իրագործումը, որի հիմնական նպատակն է բարձրացնել ԼՂՀ քննակշռության կողմից համակարգիչների օգտագործման մակարդակը՝ առաջարկելով ժամանակակից համակարգիչներ և ծրագրային ապահովում մատչելի գներով: Ծրագրը կիրանի նաև ազգաբնակչության կողմից ինտերնետի օգտագործման աճը, որը բարենպատ պայմաններ կատեղի ինտերնետային ծառայությունների զարգացման և էլեկտրոնային գրագիտության բարձրացման համար:

Համանման ծրագրը արդեն իրականացվում է ՀՀ-ում սկսած 2009 թվականից՝ հնարավորություն տալով ազգաբնակչությանը ձեռք բերել ժամանակակից համակարգիչներ շուկայականից ցածր գներով:

Նախատեսում է մշակել ԼՂՀ-ում ծրագրի իրականացման մեխանիզմները, ապահովել հանրության իրազեկումը և ծրագրի գործարկումը:

13.3.4. ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ, ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՆԱԽԱԳԾԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ծրագիրը նպատակ է հետապնդում իրականացնել ԼՂՀ տնտեսության արդյունավետության բարձրացման ծրագրերի շրջանակներում անհրաժեշտ ուսումնասիրություններ, հետազոտություններ, տեխնիկատնտեսական վերլուծություններ և բիզնես գաղափարների գեներացման ու դրանց գործնական կիրառումը հիմնավորող բիզնես նախագծերի մշակման աշխատանքներ:

Տնտեսական քաղաքականության մշակման հիմք հանդիսացող տեղեկատվական բազան կձևավորվի ինչպես ԼՂՀ տնտեսական զարգացման նախարարության, այնպես էլ ներգրավված այլ մարմինների և կազմակերպությունների տեղեկատվական հոսքերի հիման վրա:

Վերլուծական աշխատանքների հիմք կհանդիսանան Նախարարության համապատասխան վարչության կողմից մշակված և Նախարարության խորհրդի հետ համաձայնեցված հայեցակարգերը: Հայեցակարգերից բխող առանձին ծրագրերը մշակման կներկայացվեն համապատասխան ոլորտներում մասնագիտացված կազմակերպություններին, որոնք կընտրվեն մրցութային կարգով: Նման պրակտիկան կիրանի նաև խորհրդատվա-վերլուծական ծառայությունների զարգացումը՝ որպես բիզնեսի ներակառուցվածք, և միաժամանակ կնպաստի բարձր որակավորմամբ աշխատանքների ստեղծմանը:

Տեղեկատվության հավաքագրման, բիզնես ծրագրերի մշակման, մանրամասն հաշվարկների իրականացման առումով նշված աշխատանքներում կրնողրվի նաև Նախարարության կից ստեղծված Խորհրդակցական մարմինը՝ կազմված գիտական և կրթական համակրգի ներկայացուցիչներից /այդ թվում նաև ուսանողներ/, փորձագետներից՝ հիմնականում գրանտների հիման վրա: Խորհրդակցական մարմնի ներգրավումը Նախարարության աշխատանքներում հնարավորություն է ստեղծելու նաև ձևավորել փորձառու կաղըների ռեգերվ:

Նախարարությունը ավելի խորը գիտական մշակումներ և գիտահետազոտական ուսումնասիրություններ պահանջող ծրագրերի մշակումը նախատեսում է իրաանացնել «Արցախի գիտական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի միջոցով:

Նախարարության ծրագրերի նախագծերը՝ մշակված նաև համապատասխան օղակների ներգրավմամբ, կներկայացվեն ԼՂՀ կառավարության քննարկմանը:

13.3.5. ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏ

Ոլորտի ընդհանուր նկարագիրը

Հարունակում է ԼՂՀ քաղաքացիական օրենսգրքով, «Պետական գույքի մասնավորեցման (սեփականաշնորհման) մասին», «Պետական գույքի մասնավորեցման 2010-2012 թվականների ծրագրի մասին» ԼՂՀ օրենքներով և այլ իրավական ակտերով, ինչպես նաև պետական գույքի կառավարման հայեցակարգով պետական գույքի կառավարման ոլորտում որդեգրած քաղաքականության իրականացում՝ ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրին համապատասխան, ոլորտի կառավարման արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված մի շարք բարեփոխումների նախատեսմամբ, որոնք թույլ կտան ոլորտի գործառնություններն իրականացնել շուկայական մեխանիզմների լայնորեն կիրառմամբ:

Ուղմակարական նպատակները

ԼՂՀ-ում պետական գույքի կառավարման և մասնավորեցման գործընթացը ուղղված է հետևյալ նպատակների իրագործմանը.

- զարգացնել պետական գույքի հաշվառման ու գույքագրման համակարգը՝ ապահովելով պետական գույքի նկատմամբ պետության սեփականության իրավունքների գրանցման աշխատանքների ավարտը,
- առևտրային կազմակերպությունների պետական բաժնեմասի կառավարման և մասնավորեցման արդյունքում բարձրացնել ընկերությունների գրավչությունը տեղական և օտարերկրյա ներդրողների համար և դրանց գործունեության արդյունավետությունը,
- պետական գույքի մասնավորեցման միջոցով ապահովել ծրագրային, այդ թվում՝ մասնավորեցվող առևտրային կազմակերպություններում ներդրումների ընդգրկման և սոցիալական երաշխիքների ապահովման առաջնայնությունը,
- ավելացնել տնտեսությունում առևտրային կազմակերպությունների թիվը, ինչպես նաև պետական գույքի կառավարումից ու մասնավորեցումից ստացված միջոցների հաշվին ավելացնել պետական բյուջեի նկամուտները:

Ոլորտում իրականացվելիք ծախսային ծրագրերը (պարտավորությունները)

1. Պետական գույքի պահպանում
2. Պետական գույքի կառավարման միջոցառումներ

Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է կատարել՝ պետական սեփականություն հանդիսացող գույքի գույքագրում, ուսումնասիրման՝ տեղագննման միջոցով, զնահատման, հաշվառման, գրանցամատյանի վարմանն աջակցող աշխատանքների իրականացման աշխատանքներ:

Մասնավորեցման գործընթացի արդյունավետության բարձրացման նպատակով նախատեսվում է նախապես որոշել նպատակը, որը պետք է իրագործվի մասնավորեցվող գույքի օգտագործմամբ, մշակել ծրագիր, անհրաժեշտության դեպքում իրականացնել այլ նախապատրաստական աշխատանքներ, այնուհետև գույքը մասնավորեցնել այն սուբյեկտներին, որոնք ի վիճակի են իրականացնել առաջարկվող նախագիծը : Այդ նպատակով հատուկ ուշադրություն է դարձվելու պետական գույքի մասնավորեցման նախապատրաստական աշխատանքներին՝ կապված գույքն աշխատանքային վիճակի բերելու, բաժանելու, նախագծային, ճարտարագիտական լուծումներ տալու և այլնի հետ:

Նշված աշխատանքները նախատեսվում է իրականացնել մրցութային կարգով ընտրված առևտրային կազմակերպությունների ընդգրկմամբ:

3. Աճուրդների և մրցույթների կազմակերպման և անցկացման աշխատանքներ

Ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել՝ պետական գույքի մասնավորեցման և օտարման (վաճառքի) կազմակերպում և աճուրդների, մրցույթների, ուղղակի վաճառքի ձևով անցկացում՝ այդ նպատակով ներգրավելով անկախ մասնագիտացված կազմակերպություններ:

13.3.6. ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՄԻԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ ԿԱՅԱՑՄԱՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՅԱՌՈՒՄՆԵՐ

Պետություն - մասնավոր հատված համագործակցությունը գործնականում հնարավոր է գործարար միավորումների առկայության պարագայում, որոնք հանդիսանում են ժամանակակից թիզնես միջավայրի հիմնարար տարրերից մեկը, ներկայացնում և պաշտպանում են մասնավոր հատվածի կոլեկտիվ շահերը և միաժամանակ կարող են կատարել կարևոր պետական գործառությներ, և ակտիվ մասնակցել պետական տնտեսական քաղաքականության մշակման և իրականացման գործընթացին: Պետական մարմինների հետ ասոցիացիաների և միությունների երկխոսության միջոցով ապահովում է պետական և մասնավոր շահերի հավասարակշռվածությունը, ընդլայնվում և պաշտպանվում են ձեռնարկատերների իրավունքները, անրապնդվում են պետության և հասարակության նպատակների միասնականությունը և փոխներգործությունը : Նշված միավորումները թույլ են տալիս դրանց

մասնակիցներին ստեղծել ոչ միայն տեղական շուկայում մրցունակ արտադրանք, այլ նաև ինտեգրվել միջազգային տնտեսական գործընթացներում և, որպես հետևանք, ընդլայնել իրացման շուկաները, կատարելագործել սեփական տնտեսական գործունեությունը:

Ի տարբերություն ժամանակակից կայացած շուկայական տնտեսությունների, որտեղ բիզնեսի սուբյեկտները կամավոր հիմունքներով անդամակցում են տարրեր գործարար միավորումների, LCL-ում տարիների ընթացքում գործող Գործարարների միությանը շիազողվեց միավորել տնտեսավարողներին, ինչը բացատրվում է նրա գործունեության պահպությամբ և անարդյունավետությամբ: Գործարարների մեկուսացվածությունը մի կողմից չի բույլատրում նրանց համախմբված ներկայացնել սեփական շահերը և հասնել դրական արդյունքի, մյուս կողմից՝ բանակցության կողմից բացակայության պատճառով կառավարությունը ևս չի կարողանում տեղ հասցնել բիզնեսի հետ համատեղ իրականացվելիք ծրագրերը:

Գործարարների միավորման կայացման հիմնախնդիրը կապված է մեծամասամբ կառավարման համակարգում առկա թերությունների հետ. միավորումը ղեկավարվում է հիմնականում երկրի առավել խոշոր բիզնեսների ներկայացուցիչների կողմից, որոնք ընդգրկված են կառավարման մարմիններում և ընկանարար միության միջոցով առաջ են քաշում սեփական բիզնեսի շահերը, որն անընդունելի և ձեռնտու չէ գործարար հանրության մյուս ներկայացուցիչների համար, որոնք ել իրաժարվում են նման պայմաններով միավորվելու գաղափարից:

Հիմնախնդիրի լուծումը տեսնվում է՝ կառույցի մենեջմենթի համակարգում կորպորատիվ կառավարման սկզբունքի կիրառման մեջ : Միության ղեկավարումը պետք է իրականացնի ոչ քե միության այս կամ այն ամենամը /խոշոր գործարար/, այլ վարձու հիմունքներով ներգրավված պրոֆեսիոնալ կառավարիչը, որը կընտրվի մրցութային կարգով:

13.3.7. «ԶԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆԿՈՒԲԱՏՈՐ» ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՍԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՄ

Համաշխարհային փորձը ցույց է տվել, որ բիզնես-ինկուբատորները հանդիսանում են սկսնակ, հեռանկարային միջին և փոքր ձեռնարկությունների աջակցման առավել արդյունավետ գործիքներից մեկը՝ ստեղծելով դրանց համար բարենպաստ պայմաններ՝ արտոնյալ պայմաններով գրասենյակային և արտադրների, գրասենյակային սպասարկման, ուսուցման, ինչպես նաև խորհրդատվական, հաշվապահական իրավաբանական և այլ ծառայությունների տրամադրման միջոցով:

Բիզնես-ինկուբատորները սկսնակ ձեռնարկատերների համար ստեղծում են բարենպաստ ելակետային նախապայմաններ առաջին ամենադժվար տարիների ընթացքում: Նրանք թույլ են տալիս նշանակալիրեն բարձրացնել սկսնակ ընկերությունների կենսունակությունը:

Սույն ծրագրով LCL տարածքում առաջին աճագամ նախատեսվում է հիմնադրել նման գործունեություն իրականացնելով՝ «Զեռնարկությունների ինկուբատոր» կազմակերպությունը: Ինկուբատորը գործունեություն կծավալի հիմնականում սննդարդյունաբերության ոլորտում՝ տարրեր ուղղություններով: Առաջին հերթին դա «արդյունաբերական համալիրի» ստեղծումն է, որի գործառույթների մեջ մտնելու են՝

- վարձակալությամբ գրասենյակային և արտադրների տրամադրություն,
- «համալիրի» շենքի տեխնիկական շահագործման իրականացում,
- բանակցությունների, գործարար հանդիպումների կազմակերպման նպատակով խորհրդակցությունների դահլիճի տրամադրություն,
- փոքր ձեռնարկությունների կառավարման համակարգի կատարելագործմանն օժանդակումը,
- խորհրդատվությունների տրամադրություն բիզնեսի վարման, հաշվապահական հաշվառման, հարկերի հաշվարկման, իրավաբանության հարցերությունների սեմինարների, բրենինգների, որակավորման դասընթացների իրականացում:

Ստեղծվող կազմակերպությունները «արդյունաբերական համալիրում» կգտնվեն առաջին 2-3 տարիների ընթացքում, որից հետո ձեռք կընեն ինքնուրույն գործելու ունակություն :

Հետագայում ակնկալիվ է, որ «համալիրը» իրենից կներկայացնի առևտրային հետաքրքրություն և կարող է վաճառվել որպես ինքնուրույն բիզնես:

Բացի դրանից, «Զեռնարկությունների ինկուբատոր» կազմակերպությունը կարող է հանդիսանալ նաև որպես այլ կազմակերպությունների հիմնադիր, այդ բվում նաև «համալիրի» տարածքում՝ հետագայում արդեն կայացած և շահութաբեր այդ ձեռնարկությունները վաճառելու նպատակով: Հիմնականում դա ուղղված կլինի վենչուրային բնույթ կրող բիզնեսի զարգացմանը:

Սույն ծրագրի իրականացումը կհամատեղվի նաև «Տեղական արտադրանքի տեղական շուկաներում առաջնորդություն» ծրագրի իրագործման հետ:

13.3.8. ՏԵԽՆՈՊԱՐԿԻ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՄ

Ներկայագործ ծրագրի հիմքում ընկած էն 20.03.2007թ. ընդունված «Ինովացիոն գործունեությանը պետական աջակցության մասին» ԼՂՀ օրենքը, ԼՂՀ կառավարության 15.04.2008թ. «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ինովացիոն գործունեության հայեցակարգը հաստատելու մասին» թիվ 273 որոշումը, ԼՂՀ կառավարության 22.11.2001թ. «Ինֆորմացիոն տեխնոլոգիաների արդյունաբերությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության զարգացման գերակա ճյուղերից մեկը ճանաչելու մասին» թիվ 291 որոշումը, ԼՂՀ կառավարության 28.06.2010թ. թիվ 336-Ա որոշմամբ հաստատված Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության գործունեության ծրագրը, ԼՂՀ կառավարության կողմից 2009թ.-ին ընդունված «Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի զարգացման հայեցակարգը հաստատելու մասին» արձանագրային որոշումը:

Սուվել ևս անհրաժեշտ է շեշտադրել այն հանգամանքը, որ առաջարկվող ծրագիրը համահունչ է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության գործունեության ծրագրի պահանջներին: Ծրագրի շրջանակներում սահմանված են հետևյալ միջոցառումները՝

- ինովացիոն ձեռնարկատիրության զարգացում, որը հնարավորություն կընձեռի ստեղծագործական ներուժի և նախաձեռնությունների առավելագույն դրսուրման համար,
- կառուցվածքային արդյունավետ տեղաշարժերի իրականացման նպատակով բարձր տեխնոլոգիաների կիրառող ռեսուրսախնայող և գիտատար տնտեսությանը միտքած ոլորտների ու ընկերությունների ստեղծմանը նպատառում,
- երկրի մրցակցային առավելությունների բացահայտման և պոտենցիալ ներդրողներին դրանց ներկայացման ուղղությամբ աշխատանքների իրականացում,
- գիտության և նորարարության արդյունքներն արդյունաբերության մեջ ներդնելու ուղղությամբ աշխատանքների իրականացում,
- ռեսուրսատար վարքագծից ձերբագատվելու նպատակով նոր տեխնոլոգիաներ կիրառող արդյունաբերության անցման աշխատանքների իրականացում,
- նոր, բարձր ավելացված արժեք ձևավորող աշխատատեղերի ստեղծում:

Ծրագրի ընդհանուր նկարագիրը.

Տեխնոպարկի ստեղծմամբ պետության կողմից փորձ է արվում հնարավորինս զարգացնել ԼՂՀ գիտական, տեխնոլոգիական և արտադրական ենթակառուցվածքները, ինչը միաժամանակ կրերի հանրապետությունում լրացուցիչ աշխատատեղերի ստեղծմանը և մրցունակ արտադրանքի դուրսերմանը ներքին ու արտադրին շուկաներ, ինչպես նաև կապահովի տնտեսության մյուս հատվածների զարգացումը, բարձրացնելով գործարար ակտիվությունը:

Նշված ծրագրը իրենից ներկայացնում է ինովացիոն գործունեության ոլորտի զարգացման միջոցառումների իրականացում: Ծրագրի հիմնական նպատակն է՝ պահպանել զարգացնել և տնտեսության առաջընթացի համար արդյունավետ օգտագործել ԼՂՀ-ում առկա գիտական, ինովացիոն և տեխնոլոգիական ներուժը, ապահովել տնտեսության գիտատար ճյուղերի զարգացման համար գիտատեխնիկական և տեխնոլոգիական բազան:

Ծրագրի ընդհանուր խնդիրները.

ազգային ինովացիոն համակարգի ձևավորում և համապատասխան սկզբունքների մշակում,

ինովացիոն համակարգի բաղկացուցիչ մասերի, ինչպիսիք են տեխնոպարկեր, տեխնոլոգիական ինկուբատորներ, վերլուծական-տեղեկատվական համակարգերի ձևավորում,

ինովացիոն հիմնադրամների և վեճուրային կապիտալի գործունեության ձևավորում,

տեղական արտադրողների շահերի պաշտպանություն, ապրանքների մրցունակության բարձրացում և միջազգային շուկայում ինտեգրման նախապայմանների ստեղծում,

շրջանային բնակչության մասնագիտական և ձեռնարկատիրական ունակությունների ձևավորում:

Տեխնոպարկի գործունեության իրականացման պետական աջակցության ծրագրի ընդհանուր նպատակները.

Արտադրական և գիտական սուբյեկտների մտավոր, տեղեկատվական, նյութատեխնիկական և ֆինանսական ռեսուրսների ինտեգրացում և ակտիվացում՝ հանրապետության գիտաարտադրական ներուժի զարգացման համար:

Փոքր ու միջին կազմակերպությունների ստեղծման ու զարգացման պայմանների և բարենպատ միջավայրի ձևավորում:

Մասնակցություն՝ շուկայական տնտեսական այնպիսի մեխանիզմների ձևավորմանը, որոնք կիրանեն մրցունակ ապրանքների արտադրությանը: Բարձր տեխնոլոգիական արտադրությունների ստեղծում, որը կապահովվի կարևոր օժանդակող փոքրաքանակ արտադրանքներով:

Առաջադեմ տեխնոլոգիաների ձեռքբերման աջակցման նպատակով ներդրումային միջոցների ներգրավում (այդ թվում՝ օտարերկրյա):

Գիտատար արտադրանք նախաձեռնողներին և արտադրողներին՝ հասցեական արտոնությունների արամադրում:

Գիտատեխնիկական, մտավոր և կադրային ներուժի պահպանման ու զարգացման պայմանների ձևավորում, երիտասարդ կադրերի պատրաստում;

Տեխնոպարկի գործունեության իրականացման գերակայությունները՝

- Տեխնոպարկան հասարակության և գիտելիքահենք տնտեսության կայացում,
- Տեխնոպարկի շրջանում սուբյեկտների թվաքանակի ավելացումը և դրա հաշվին երկրում նոր աշխատատեղերի ստեղծումը, բնակչության արտահոսքի կրճատումն ու ներփակի խթանումը:

13.3.9. ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԸ ՏԵՂԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱՆԵՐՈՒՄ ԱՌԱՋՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Ծրագրի բնդիանուր նկարագիրը.

Սույն ծրագիրը ուղղված է տեղական արտադրանքի մրցունակության բարձրացմանը՝ ներքին շուկայում դրա առաջնորդումների իրականացման միջոցով :

Արտադրության ծավալների ընլայնման հիմնական գործունը հանդիսանում է տեղական արտադրանքի նկատմամբ կայուն վճարունակ պահանջարկի ձևավորումը : ԼՂՀ-ում արտադրվող սպառողական ապրանքների իմմանական մասը կողմնորոշված է մեծամասամբ տեղական սպառողի վրա : Միաժամանակ ներկա իրավիճակում մի շաբթ օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներով ներքին պահանջարկը անբավարար է և հեռու է իր հնարավոր պոտենցիալ ծավալներից :

Տեղական սպառողների տեղական արտադրանքի նկատմամբ պահանջարկի խրախուսման նպատակով պետական մակարդակում անհրաժեշտ է իրականացնել տեղական արտադրանքի ներքին շուկայում առաջնորդումների ծրագիր, որի արդյունավետ իրականացման պայմաններն ակնհայտ են: Ներկայում դրան նպաստող գործոն կարելի համարել նաև այն, որ մեր Հանրապետությունը չունի ձևավորված պարտավորություններ միջազգային կառույցների հանդեպ և հնարավորություն ունի նման պայմաններում կիրառել տեղական արտադրողի պաշտպանության և աջակցման իրեն ձեռնտու գործիքները:

Ծրագրի բնդիանուր նպատակները.

- տեղական արտադրանքի մրցունակության բարձրացում ,
- իրացման ծավալների աճի ապահովում ,
- արտադրական տեխնոլոգիաների զարգացում ,
- կայուն աշխատատեղերի ապահովում ,
- ԼՂՀ տնտեսական անվտանգության ապահովում ,
- պարենային անկախության և անվտանգության ապահովում :

Ոլորտում իրականացվելիք ծախսային ծրագրերը (պարտավորությունները)

Սույն ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել հեռևյալ միջոցառումները.

1. Տեղեկատվության տարածքում բնակչության շրջանում՝ սպառողների գիտակցության մեջ տեղական արտադրության վերաբերյալ բարենպաստ իմիջի և դրական կարծիքի ձևավորման նպատակով, այդ թվում.

- մամուլում պարբերական հոդվածների տպագրություն՝ տեղական արտադրանքի ներկայացման, գովազդի և իմիջի բարձրացման նպատակով,
- հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով տեղական արտադրողի և արտադրանքի վերաբերյալ հաղորդումների հեռարձակում,
- տեղեկատվական բրոշյուրների տպագրություն և տարածում տեղական արտադրությունը և արտադրանքների հատկությունների մանրամասն նկարագրությամբ,
- Տեղական արտադրողների և տեղական արտադրանքի տեղեկատվական բազայի տեղադրում վեր կայքերում, ինչպես նաև առանձին վեբ-կայքի ստեղծում՝ «www.artsakhproduct.am», որը մանրամասն տեղեկատվություն կարունակի տեղական արտադրողների, արտադրանքի տեսականու, գների, իրացման կետերի, առաքման ուղիների և այլնի վերաբերյալ,
- վեր-կայքերում այն առևտրային ցանցերի, խանութների ցանկի տեղադրում, որտեղ առավել մեծ քանակությամբ են իրացնում տեղական արտադրանք :

2. Տեղական արտադրանքի գովազդ.

- գովազդային տեսահոլովակների պատրաստում և հեռարձակում հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով,
- գովազդային պաստառների տեղադրում Ստեփանակերտ քաղաքում, շրջկենտրոններում ու մայրուղիներում,
- տեղական արտադրանքի իրացմանը նպաստող առևտրային ցանցերի, խանութների, հանրային սննդի սպասարկման օբյեկտների գովազդում :

3. Քարոզարշավ.

- մանրածախ վաճառքի և հանրային սննդի սպասարկման կետերի ղեկավարների շրջանում,
- առևտրային ցանցերի, խանութների, հանրային սննդի սպասարկման օբյեկտների աշխատողների շրջանում,
- սպառողների շրջանում :

4. Վարչական գործիքների կիրառում

- տեղական ինքնակառավարման մարմինների ակտիվ մասնակցությունը տեղական արտադրության սպառման և սեփական ֆիրմային խանութների բացմանը՝ տարածքների տրամադրմամբ :

5. Ֆինանսական աջակցություն տեղական արտադրողներին՝

- թողարկվող արտադրանքի համապատասխանության սերտիֆիկատի ստացման ժախսերի մասնակի փոխհատուցում,
- արտադրանքի փաթեթավորման ու դիզայնի իրականացման ժախսերի մասնակի փոխհատուցում,
- միջազգային ցուցահանդեսներում տեղական արտադրողների մասնակցության ժախսերի մասնակի կամ լրիվ փոխհատուցում,
- վարկերի տրամադրում ստենդերի գննան և գովազդային նյութերի պատրաստման համար,
- ԼՂՀ տարածքում տեղական արտադրանքի տոնավաճառների կազմակերպում ու անցկացում՝ տեղական արտադրանքի նկատմամբ հասարակական դրական կարծիքի ձևավորման ու տեղական արտադրանքի դրական իմիջի ձևավորման նպատակով,
- ակցիաների կազմակերպում (ուսանողների ներգրավմամբ),
- զուտ տեղական արտադրանքի իրացման խանութի հիմնադրում,
- աջակցության միջոցների կիրառում այն առևտրային ցանցերի, խանութների ու հանրային սննդի սպասարկման օբյեկտների նկատմամբ, որոնց տեղական արտադրանքի ցուցադրական մակերեսը կազմում է ընդհանուր ցուցադրական մակերեսի 50 տոկոսից ավելին :

Տնտեսական ոլորտի ծրագրերի և նոր նախաձեռնությունների համար ՄԺԾԾի-ի ծամանակահատվածում (առանց կառավարման պարագաների) նախատեսվում է՝ 2011թ.- 80914.0 հազ. դրամ, 2012թ.- 100914.0 հազ. դրամ, 2013թ.- 120914.0 հազ. դրամ :

13.4 ԶԲՈՍԱԾՐՁՈՒԹՅՈՒՆ

2. Զբոսաշրջության ոլորտի նկարագիրը.

2009-2010 թվականներին ԼՂՀ զբոսաշրջության զարգացմանն ուղղված աշխատանքների կատարման համար հիմք են հանդիսացել «Զբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» ԼՂՀ օրենքը՝ ընդունված 2004 թվականի դեկտեմբերի 17-ին և ԼՂՀ զբոսաշրջության զարգացման 2009-2010 թվականների պետական ծրագրերը:

Զբոսաշրջության ոլորտի իրավական դաշտի կատարելագործման նպատակով 2009-2010 թվականներին ԼՂՀ կառավարության կողմից ընդունվել են մի շարք որոշումներ:

Վերջին տարիներին զբոսաշրջությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում արձանագրում է այցելությունների թվի կայուն աճ: Ակաած 2001 թվականից տարեկան այցելուների քանակը դեպի Ղարաբաղ աճում է միջինը 20 տոկոսով և 2009 թվականին կազմել է 6000 զբոսաշրջիկ, իսկ 2013 թվականին զբոսաշրջիկների թիվը նախատեսվում է հասցնել 9000-ի:

2009 թվականին, զբոսաշրջային ներուժի քարոզության նպատակով, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունն առանձին տաղավարով մասնակցել է Բեռլինում, Լոնդոնում և Փարիզում կայացած համաշխարհային ճանաչում ունեցող զբոսաշրջային ցուցահանդեսներին:

Ստեղծվել է www.karabakh.travel Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության զբոսաշրջային պաշտոնական կայքէջը, կատարվել են աշխատանքներ՝ ուղղված դրա ռուսալեզու տարբերակի վերանայմանն ու թարմացմանը, նրա անգլերեն և այլ լեզուներով բարգմանությանը:

Պատրաստվել է հայերեն և անգլերեն լեզուներով «Ղարաբաղ» տեսահոլովակը, որը հեռարձակվում է Հայաստանի Հանրապետության ՀՀ և այլ խոշոր հեռուստաալիքներով:

2009 թվականին տպագրվել են առանձին զբոսաշրջային օբյեկտներին նվիրված բուկլետներ և գրքույկներ՝ «Ստեփանակերտ», «Գանձասար», «Նիկոլ Դումանի տուն-քանդարան», «Արցախի գորգերը»՝ մոտ 10000 ընդհանուր տպաքանակով:

«Ճանաչիր քո երկիրը» զբոսաշրջային փաթեթների շրջանակներում կազմակերպվել են զբոսաշրջային այցեր Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետություն, 2011-2013 թվականներին տվյալ ծրագրով շարունակական բնույթ կերի:

Զբոսաշրջության ոլորտի հիմնական նպատակներն են՝

2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը նպատակ ունի խթանել ԼՂՀ-ում գրուաշրջության զարգացմանը: Ծրագիրն ուղղված կլինի «Զբոսաշրջության և գրուաշրջային գործունեության մասին» ԼՂՀ օրենքի հիմնական սկզբունքների և նպատակների իրականացմանը:

Ծրագրի հիմնական նպատակը ԼՂՀ-ում ժամանակակից բարձրարդյունավետ և մրցունակ գրուաշրջային արդյունքի ստեղծումն ու միջազգային գրուաշրջային շուկա արտահանումն է, որին հասնելու համար 2011-2013թթ. նախատեսվում է իրականացնել հետևյալ միջոցառումները՝

- գրուաշրջության ոլորտի իրավական դաշտի կատարելագործում՝ ուղղված ոլորտում կազմակերպչական և տնտեսական գործունեության համար բարենպաստ միջավայրի ստեղծմանը.
- գրուաշրջային ոլորտի տեղեկատվագովազդային ապահովման համակարգի զարգացում.
- գրուաշրջության ոլորտում մասնակցություն ցուցահանդեսներին և միջազգային համագործակցության կապերի ստեղծում.
- գրուաշրջային երթուղիների սահմանում, և դրանց ընդգրկումը ԼՂՀ տարաբնակեցման և տարածքային զարգացման ծրագրերում.

• գրուաշրջության բնագավառում արդյունավետ մարքեթինգային քաղաքականության իրականացում, հայրենական գրուաշրջային արդյունքի պատշաճ ներկայացում միջազգային գրուաշրջային շուկայում.

- հայրենական գրուաշրջային արդյունքի կայուն որակի և մրցունակության ապահովում:

Ծրագրի շրջանակներում իրականացված միջոցառումների արդյունքում կապահովվի գրուաշրջիկների թվականակի կայուն աճ, կավելանա արտաքինության ներփակում և համապատասխանաբար պետական բյուջե, կիրանվի միջազգային գրուաշրջային շուկաներում ԼՂՀ ինտերնացիոն գործընթացը:

Զբոսաշրջության ոլորտում գոյություն ունեցող ծախսային ծրագրերն են՝

2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրի իրականացման համար նախատեսվում է 115.5 մլն դրամ, որից 2011 թվականին՝ 35.0 մլն դրամ, 2012 թվականին՝ 37.5 մլն դրամ, 2013 թվականին՝ 43.0 մլն դրամ:

հազ.դրամ

N/p/կ	Միջոցառումը	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.
1	Տեղեկատվական ծառայություններ	4000.0	2000.0	2000.0	2000.0
2	Զբոսաշրջագրավշտության օբյեկտները բազմաթիվ տեղեկատվական ցուցանակներով ապահովում	3000.0	3500.0	3000.0	3000.0
3	Քարոզական աշխատանքների իրականացում	21136.0	27000.0	30000.0	35500.0
4	Զբոսաշրջության զարգացմանն ուղղված այլ միջոցառումներ	1864.0	2500.0	2500.0	2500.0
Ընդամենը՝		30000.0	35000.0	37500.0	43000.0

13.5 ԵՆԵՐԳՈՀԱՍՏԱԿԱՐԳԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

Եներգետիկ համակարգը դիտվում է որպես տնտեսության զարգացման համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքի հիմնական մասերից մեկը: Թանկարժեք և անհուսալի էներգամատակարարությունը կարող է զգայի վտանգ հանդիսանալ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության զարգացման և բնակչության կենսամակարդակի բարելավման գործում: Ուստի էներգետիկայի բնագավառում իրականացվող քաղաքականության հիմնահարցերից մեկը հանդիսանում է՝ ժամանակակից էներգետիկ սարքավորումների կիրառմամբ ապահովել ցածր գներով հոսանք էներգամատակարարություն՝ միևնույն ժամանակ խթանելով երկրում էներգախնայողությունը:

Այս համատեքսոսում էներգետիկայի համակարգում իրականացվող Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության քաղաքականությունը ուղղված լինելով երկրի էներգետիկ անկախության ապահովմանն ու անվտանգության բարձրացմանը, հիմնականում մեծ ուշադրություն կցուցաբերի «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ջրային պաշարների յուրացում» և «Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության էլեկտրական ցանցերի վերակառուցում ու տեխնիկական վերազինում» պետական նպատակային ծրագրերի իրազորմանը:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Էներգահամակարգ սեփական օգտագործման համար տարեկան մուտք է գործում մոտավորապես 254 մլն կՎտ/ժամ էլեկտրաէներգիա, որից՝ մոտ 55-60 տոկոսը ներ է կրվում Հայաստանի Հանրապետությունից, իսկ մնացած 40-45 տոկոսը արտադրում է Թարթառ գետի վրա գտնվող «Սարսանգ» հիդրոէլեկտրակայանը՝ տարեկան մոտ 100 մլն կՎտ/ժամ էլեկտրաէներգիա: «Զքային պաշարների յուրացում» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության նպատակային ծրագրի շրջանակներում նախատեսվել է հինգ փոքր (մինչև 10 Մվտ) հիդրոէլեկտրակայանների սանդղաջրվեժի կառուցում Թարթառ գետի (Մատաղիս 1 և Մատաղիս 2) և Թրղեն գետից Թարթառ գետը անցնող ջրատարի (Թրղեն 1, Թրղեն 2 և Թրղեն 3) վրա :

2010 թվականի առաջին կիսամյակում շահագործման է հանձնվել Թրղեն 1 փոքր հիդրոէլեկտրակայանը, և ըստ ծրագրի մինչև տարվա վերջ շահագործման կիանձնվի Թրղեն 2 փոքր հիդրոէլեկտրակայանը: Ըստ մշակված ծրագրի Մատաղիս 1, Մատաղիս 2 և Թրղեն 3 փոքր հիդրոէլեկտրակայանները շահագործման կիանձնվեն մինչև 2011 թվականի վերջը: Արդյունքում 2011-2012 թվականներին էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում կավելանա մինչև 210-225 մլն կՎտ/ժամ՝ ապահովելով Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության էլեկտրաէներգիայի պահանջների 85-90%-ը: Սա թույլ կտա պետությանը տնտեսել մոտ 1.5 մլրդ դրամ, որը կուրդիվի Էներգետիկայի ոլորտի հետագա զարգացմանը, այդ թվում՝ ծրագրի հետագա ֆինանսավորմանը: 2015 թվականին էլեկտրաէներգիայի արտադրությունը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում կավելանա մինչև 350 մլն կՎտ/ժամ՝ ապահովելով Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսության էլեկտրաէներգիայի պահանջները 100%-ով և թույլ կտա արտահանել լրացուցիչ արտադրված էլեկտրաէներգիան: Այսպիսով ծրագրի իրականացման արդյունքում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը Էլեկտրաէներգիա ներմուծողից կդառնա էլեկտրաէներգիա արտահանող երկիր:

Ծրագրի իրականացումը հնարավորություն կտա ներդաշնակորեն զարգացնել տնտեսության այլ ճյուղերը, էապես կավելանա աշխատատեղերի քանակը Մարտակերտի շրջանում, որն իր հերթին թույլ կտա կարգավորել վերաբնակեցման գործընթացը և նշանակալիորեն լուծել շրջանի սոցիալ տնտեսական հիմնախնդիրները:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Էներգահամակարգի բաշխիչ ցանցերի շահագործման հուսալիության բարձրացման նպատակով իրականացվել են Էներգասարքավորումների վերակառուցումներ և փոխարինում՝ ժամանակակից սարքավորումներով: Հիմնականում գործումներությունը կծավալվի ուղղված բարձրավոլտ օդային գծերի և Ենթակայանների վերակառուցմանը, 110/35/10/6/0.4 կՎ էլեկտրական գծերի և Ենթակայանների հուսալիության բարձրացմանը, կորուստների նվազեցմանը, վերանորոգման և անվտանգ աշխատանքների կատարմանը:

Դրանց թվում՝ Էլեկտրաէներգիայի կորուստների իջեցման նպատակով, Ստեփանակերտ քաղաքում և շրջաններում տեղադրվել են 6000-ից ավել էլեկտրոնային երկանագնային հաշվիներ, որոնք հնարավորություն են տվել կոմերցիոն կորուստները հասցնել մինիմումի (գործընթացը շարունակվում է):

Ինտենսիվ աշխատանքներ են տարվել **գազաֆիկազման բնագավառում**: Շահագործման է հանձնվել Մարտակերտ-Չղբրան բարձր ճնշման զարգատարը՝ 24 կմ երկարությամբ: Բարձր ճնշման զարգատարը հասցվել է Հաղորդություն: Հանրապետության պատմության մեջ առաջին անգամ զարգ հասցվել է Հաղորդություն և Մարտակերտ:

2010 թվականին պլանավորվում է գազաֆիկազման աշխատանքներ իրականացնել Մարտակերտ և Հաղորդություն բարձր ճնշման բարձր ճնշման զարգատարը՝ 24 կմ երկարությամբ: Բարձր ճնշման զարգատարի հետո տեղադրված համայքների գազաֆիկազմանը պլանավորում է իրականացնել խտացրած գազի մջոցով:

Այնուամենայնիվ ողջ Էներգահամակարգը պահանջում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրում, ինչը թույլ կտա կտրուկ բարձրացնել ողջ համակարգի կառավարելիության մակարդակը, որն էլ իր հերթին դրական կանոնադասնա համակարգի վստահելիության վրա:

Նպատակները

Ինչպես նշվեց, Էներգետիկայի ոլորտում իրականացվող քաղաքականությունը հիմնականում ուղղված է երկրի Էներգետիկ անկախության ապահովմանն ու անվտանգության բարձրացմանն, որոնք իրենց հերթին հանդիսանում են տնտեսության կայուն զարգացման հիմնական գործոն :

Ուստի՝ 2011-2013թթ միջնաժամկետ հատվածում Էներգետիկայի ոլորտի հիմնական նպատակները կմնան.

- Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կայուն տնտեսական զարգացմանը նպաստելը,
 - Էներգետիկայի բնագավառի անվտանգության ողջամիտ մակարդակի ապահովումն, այդ թվում.
- ներկրվող և տեղական էներգետիկ պաշարների տարատեսականացման և արտադրական հզորությունների առավելագույնս օգտագործման ապահովումը,

➤ տեղական էներգետիկ պաշարների, էներգիայի այլընտրանքային աղբյուրների արդյունավետ օգտագործումը և դրան ուղղված տնտեսական ու իրավական մեխանիզմների կիրառումը:

2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով էներգոհամակարգի զարգացմանը կուղղվեն համապատասխան գումարներ:

13.6. ԿԱՊԻ ԲՆԱԳԱՎԱԾՈՂ

2008-2009 թվականներին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական բյուջեի միջոցներով իրականացված ներդրումների շնորհիվ զգալիորեն բարելավվել են կապի և էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտում հանրապետության տնտեսության և բնակչության պահանջարկը: Մեծ ուշադրություն է դարձվել տեղեկատվայնացման ոլորտին: Հեռուստատեսության և ռադիոյի հեռարձակման ոլորտում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության իրականացվող բարեփոխումներն ուղղված են հեռարձակվող ալիքների ավելացմանը, երկրի բնակչության համար հեռուստաալիքների առավելագույն հասանելիության ապահովմանը, սփոման գործող ցանցի արդիականացմանը: Բարելավվել և ընդլայնվել է ինչպես հայկական, այնպես էլ՝ արտասահմանյան հեռուստաալիքների հեռարձակումը:

Զեռնարկվում են հստակ քայլեր՝ 2008-2015 թվականներին անալոգային հեռարձակումից թվային ձևաչափի անցման ուղղությամբ: 2008 թվականին սկսվել է նոր հեռուստատեսային հաղորդիչ և վերահաղորդիչ կայան, արդիականացվել և հզորացվել են հեռարձակման տեխնիկական միջոցները:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության կառավարության գործունեության ծրագրի դրույթներին համաձայն կապի բնագավառում հեռահաղորդակցության և փոստային կապի ոլորտների զարգացման նպատակով արտադրական ենթակառուցվածքների վարչության կողմից մշակվել է եռամյա ուղղավարություն, որն ուղղված է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ողջ տարածքում Արցախի և Հայաստանի Հանրային հեռուստաարագրերի սփոման ապահովմանը:

Հեռուստահաղորդակցության ոլորտում ներդրումային ծրագրերի շրջանակներում իրականացվել են.

Ասկերանի շրջանում հեռուստահեռարձակիչ կայանի շինարարությունն ու շահագործման հաճանումը՝ հազեցված համապատասխան հեռարձակիչ սարքերով ու սարքավորումներով: Ներդրումների ծավալը կազմել է ավելի քան 22.5 միլիոն դրամ:

Հանրապետությունում հեռուստահաղորդումների հեռարձակումը թվային համակարգով. նախատեսված 41 կայաններից ապահոված է 25-ում, որոնք ընդգրկում են հանրապետության տարածքի 70% կամ բնակավայրերի 60%-ը: Ներդրումների ծավալը տվյալ համակարգում 2010 թվականի հունիսի 1-ի դրությամբ կազմել է ավելի քան 300 միլիոն դրամ:

Հեռուստահաղորդումների հեռարձակումը թվային համակարգով իրականացնելուն զուգահեռ՝ հանրապետության 4 կայաններում տեղադրվել են ռադիոհաղորդակներ՝ ապահովելով ռադիոհաղորդումների սփոմում հատկապես սահմանամերձ տարածքներում:

2010-2012թթ. կշարունակվի ծրագրի իրականացումը մյուս 16 կայաններում անալոգային հեռուստահեռարձակիչ կայանների վերազինումը թվային համակարգի սարքավորումներով, որոնք կապահովեն հանրապետության ողջ տարածքում անալոգայինից թվային համակարգով հեռարձակման անցնելուն: Ընդունված ծրագրի համաձայն ձեռք կբերվեն ևս 5000 հեռուստատեսության թվային կցորդներ (տյուներներ) սոցիալապես անապահով խավի բնակարաններում տեղադրելու համար: Նշված աշխատանքների համար նախատեսված է կատարել 120 միլիոն դրամի ներդրումներ:

Սինչև տարեկերջ կավարտվի Ստեփանակերտ-Գորիս հատվածում թվային ռադիոռոելեային գծերի կառուցումը, որը հնարավորություն կտա Հայաստանի Հանրապետության հեռուստաարագրերը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածք տեղափոխել թվային ձևաչափով: Ներդրումների ծավալը կազմում է 140 մլն. դրամ, որից 80մլն դրամ գումարի չափով հատկացված է սարքավորումների ձեռք բերման համար:

Ռադիոհաղորդումների սփոմում ԼՂՀ ողջ տարածքում ապահովելու համար, մինչև տարեկերջ կտեղադրվեն ևս 3 հաղորդիչ կայաններ՝ իրենց անտեսաֆիլերային համակարգով, որոնց ներդրումների ծավալը կազմում է 6մլն դրամ:

Փոստային կապի ոլորտում միայն 2009թ. իրականացվել է 14.6 մլրդ դրամ գումարի չափով նպաստների, կենսարշակների, միանվագ օգնության և զինվորական քոշակների առարում, որը 40%-ով գերազանցել է 2008թ. ցուցանիշները:

Իրականացվել է նաև ֆիբաված և բջջային հեռախոսավճարների, էլեկտրաէներգիայի և բնական գազի վարձավճարների հավաքագրում: Ծառայությունների մատուցման շնորհիվ ընկերությունում արձանագրվել է ավելի քան 18մլն դրամի հասույց՝ ավելացնելով 14 աշխատատեղ:

Թողարկվել են նոր նամականիշներ և «Հիշատակ» գեղաքերթիկ (500+ 200 դրամ անվանական արժեքով), որի վաճառքից ստացված գումարի մի մասը՝ 200 դրամը, ուղղվելու է զոհվածների ընտանիքներին աջակցելու ծրագրին: Նամականիշների նոր թողարկումների շնորհիվ դրամց իրացումից ընկերության հասույթը 2009թ. կազմել է 17մլն դրամ, ինչը երկու անգամ գերազանցում է 2008թ. և երեք անգամ 2007թ. ցուցանիշները:

Փոստային կապի զարգացման ուղղությամբ կշարունակվեն իրականացնել փոստային կապի օպերատորի գործունեության շրջանակների ընդլայնումը, ինչպիսիք են նամականիշային, ֆինանսական և մանրածախ ծառայությունների մատուցումը, որոնք կնպաստեն եկամուտների բազայի ընդլայնմանը:

Ֆինանսական ծառայությունների դիվերսիֆիկացումը դիտվում է որպես առաջնահերթություն, սակայն դրան գուգահեռ «Արցախսփոստ» ՓԲԸ ձեռնամուխ կինի նաև վերը նշված ծառայությունների այլ տեսակների ընդլայնմանը:

13.7 ԱՆՇԱՐԺ ԳՈՒՅՔԻ ԿԱՂԱՍՏՐԻ ՈԼՈՐՏ

«ԼՂՀ 2009 թվականի պետական բյուջեի մասին» ԼՂՀ օրենքով անշարժ գույքի կադաստրի զարգացման համալիր ծրագրով նախատեսված 249.3 մլն դրամի չափով ֆինանսական միջոցների հաշվին կոմիտեի դեկավարությամբ իրականացվել են 244.6մլն դրամի չափով ծրագրային աշխատանքներ:

ԼՂՀ ԿԱ անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի աշխատակազմի տարածքային ստորաբաժանումների կողմից գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման, գույքի և դրա նկատմամբ իրավունքների ու սահմանափակումների վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրման ծառայությունների դիմաց գանձվել է. 146.4 մլն դրամ:

Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցում կատարելու համար ընթացիկ գործունեության արդյունքում պետական բյուջե է մուտքագրվել 28206.7 հազ. դրամ պետական տուրք:

2010 թվականի պետական բյուջենով նախատեսված միջոցների հաշվին կոմիտեի դեկավարությամբ նախատեսվում է իրականացնել 10 ծրագրային աշխատանքներ, որոնց իրականացման համար նախատեսված է 270.0նշն դրամ:

2011-2013 թվականներին կադաստրի ոլորտի միջնաժամկետ ծախսային ծրագրում անշարժ գույքի շուկայում առկա հիմնախնդիրների լուծման ուղղությամբ նախատեսված ծրագրերի և նոր ծրագրային աշխատանքների հետ մեկտեղ կարևորվել են նաև այնպիսի միջոցառումների իրականացումը, որոնք ուղղված են շուկայական հարաբերությունների պայմաններում անշարժ գույքի շուկայի զարգացման համար բարենպաստ միջավայրի ստեղծմանը և համակարգի գործունեության արդյունավետության բարձրացմանը:

13.7.1. Իրավիճակի նկարագրություն

Հաշվառման ոյորուում կատարվել են հետևյալ աշխատանքները.

Առայսօր իրականացվել են ԼՂՀ 127 համայնքների պետական սեփականություն հանդիսացող հողերն անհատույց սեփականության իրավունքով համայնքներին փոխանցելու համար անվանացաների և հատակագծերի պատրաստման աշխատանքներ, ամփոփվել հաստատվել են կառավարության որոշումներով, և արդյունքում հողերի սկզբնական հաշվառման նյութերը սահմանված կարգով հանձնվել են համայնքների դեկավարներին:

«Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության վարչատարածքային բաժանման մասին» ԼՂՀ օրենքի պահանջներն ապահովելու նպատակով իրականացվել են ԼՂՀ Քաշաթաղի շրջանի 53 և Շահումյանի շրջանի 35 համայնքների վարչական սահմանների ուսումնասիրման, ճշգրտման, նկարագրման համաձայնեցման, վարչական տարածքներում ընդգրկված հողերի գույքագրմանը քարտեզագրական նյութերի բարձացման, հողերի սկզբնական հաշվառման և հողային հաշվետվությունների կազմման աշխատանքներ, արդյունքում համայնքների վարչական սահմանների նկարագրությունները, սահմանների հատակագծերը և հողային հաշվետվությունները (հաշվեկշիռները) հաստատվել են ԼՂՀ կառավարության որոշումներով:

Կադաստրային քարտեզագրման գրաֆիկական նյութերի հիման վրա հանրապետության 163 համայնքներում ավարտվել են հողերի սկզբնական հաշվառման և հողային հաշվետվությունների:

կազմման աշխատանքները, որոնց ընթացքում ճշգրտվել է նշված համայնքների հողային ֆոնդի առկայությունն ըստ նպատակային նշանակության, սեփականության սուբյեկտների ու հողատեսքերի: Լրացվել են այդ համայնքների հաշվառման գրեթեր և հանձնվել համայնքների ղեկավարներին՝ հողերի ընթացիկ հաշվառում իրականացնելու համար:

Կազմվել է ԼՂՀ հողային ֆոնդի տարեկան հաշվետվությունը/ հողային հաշվեկշիռը/ 2010թվականի հունիսի 1-ի դրությամբ և ներկայացվել ԼՂՀ կառավարության հաստատմանը:

Գեղղեցիա և քարտեզագրություն

2000-2009թթ. ընթացքում իրականացվել են կադաստրային քարտեզագրման աշխատանքներ հանրապետության բոլոր շրջանների 169 գյուղական և քաղաքային համայնքներում շուրջ 95000 անշարժ գույքի միավորների և 5295 հա տարածքի նկատմամբ / ներառյալ Քաշարաղ և Քարվաճառ համայնքները/ և դրան զուգահեռ թվայնացվել ու ստեղծվել են այդ համայնքների կադաստրային քարտեզները: Արդյունքում ձեռք են բերվել անշարժ գույքի միավորների նկատմամբ գրաֆիկական և տեքստային տվյալներ: Բոլոր կադաստրային թվային քարտեզները տրամադրվել են համայնքներին և պետական կոմիտեի տարածքային ստորաբաժանումներին առաջին պետական գրանցման աշխատանքները սահմանված կարգով իրականացնելու համար:

2011-2013թթ. համաձայն ԼՂՀ կառավարության 2009 թվականի հունիսի 23-ի «ԼՂՀ տարածքում համայնքների բնակավայրերի 1:2000 մասշտաբի տեղագրական հանութագրման և 2000-2004թթ. կատարված կադաստրային քարտեզագրման աշխատանքներում ի հայտ եկած սխալների ուղղման ծրագիրը հաստատելու մասին» թիվ 406 Ս որոշման պահանջների՝ հանրապետության համայնքներում նախատեսվում է իրականացնել կադաստրային քարտեզագրման, բնակավայրերի 1:2000 մասշտաբի տեղագրական քարտեզների ստեղծման և պետական, հատուկ և խտացման ցանցի կետերի տեղադրման, չափագրման և հավասարակշռման աշխատանքներ 224577.0 հազ. դրամի չափով :

Միաժամանակ, հաշվի առնելով կապիտալ շինարարության և անշարժ գույքի շուկայի ակտիվացման տեմպերը՝ մի շարք համայնքներում առաջ է գալիս կադաստրային քարտեզների քարմագման խնդիր: Դրանք հիմնականում այն համայնքներն են, որտեղ քարտեզագրումն ավարտվելուց հետո համայնքի տարածքում իրականացվել են պետական նշանակության քաղաքաշինական կամ ճանապարհաշնական աշխատանքներ, որտեղ եղել են մեծ թվով նոր հողատկացումներ, աճուրդներ, ինչպես նաև վարձակալությամբ տրամադրված հողամասեր:

2009թվականին իրականացվել են ԼՂՀ Ասկերանի շրջանի 42 համայնքների և Ստեփանակերտ ու Շուշի համայնքների վարչական սահմանների ամրացման աշխատանքները: 2010 թվականին այդ աշխատանքներն իրականացվում են Մարտունու շրջանի 36 և Շուշի շրջանի 6 համայնքներուն:

Անշարժ գույքի կադաստրային գնահատում և շուկայի համակարգված դիտարկումներ

2010 թվականի համար գերակա խնդիր է գույքահարկի բազաների ձևավորումը:

2010թ. սեպտեմբերի 1-ի դրությամբ 2011-2013 թվականների գույքահարկի ձևավորման ծրագրային աշխատանքների շրջանակներում, տարածքային ստորաբաժանումների կողմից գնահատվել են 24752 միավոր շենք շինություններ /այդ թվում Ստեփանակերտում՝ 8950 միավոր/ 59.5մլրդ դրամ կադաստրային արժեքով:

Ձևավորված գույքահարկի բազաները տրամադրվել են տեղական ինքնակառավարման մարմիններին:

Իրականացվել են անշարժ գույքի շուկայի ուսումնահրություններ ու վերլուծություններ, որոնց արդյունքում ամսական, եռամսյակային, կիսամյակային և տարեկան կտրվածքներով պատրաստվել են անշարժ գույքի շուկայի վիճակի և գնային իրավիճակի վերլուծական ժողովածուներ, որոնց համառոտագրերը իրապարակվել են մանուլում և տրամադրվել պետական մարմիններին: ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայությանը տրամադրվել են անշարժ գույքի շուկայի վիճակի և գնային իրավիճակի վերաբերյալ ամփոփ տվյալներ:

Հանրապետությունում անշարժ գույքի շուկայի 2010 թվականի վերլուծությունների հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ անշարժ գույքի շուկան ունի զարգացման և զների աճման միտուներ: Վերջին տարիների կտրվածքով, անշարժ գույքի նկատմամբ իրականացված գործարքներից ծագող իրավունքների պետական գրանցումների քանակական փոփոխման դինամիկան աճման միտուն ունի:

2009թ. գրանցվել է շուրջ 6426.0 հեկտար մակերեսով գյուղնշանակության հողամասերի վարձակալության գործարքներ:

Գրանցում

Սինչ օրս կատարվել է շուրջ 118844 միավոր անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցում, որից 71355 միավոր՝ առաջին պետական գրանցման աշխատանքների շրջանակներում:

Անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների առաջին պետական գրանցման աշխատանքների իրականացվել են հանրապետության 169 համայնքներում և գտնվում են ավարտման փուլում: Արդյունքում անշարժ գույքի սեփականատերերին ու օգտագործողներին անհատություն, պետական բյուջեի միջոցների հաշվին կտրամադրվեն անշարժ գույքի սեփականության /օգտագործման/ իրավունքի գրանցման վկայականներ:

Ի կատարումն ԼՂՀ կառավարության 2009 թվականի նոյեմբերի 10-ի «Կադաստրային քարտեզագրումն ավարտված համայնքներում անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների առաջին պետական գրանցման ընթացքում չգրանցված բնակելի նշանակության անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման համար բույլտվություն տալու մասին» թիվ 736-Ն որոշման պահանջների՝ հանրապետության 30 համայնքներում աշխատանքներ են իրականացվել 226 անշարժ գույքի միավորների նկատմամբ:

«2009 թվականի պետական բյուջեի մասին» ԼՂՀ օրենքով սահմանված անշարժ գույքի կադաստրի գարգամման ծրագրի շրջանակներում որպես պետական և համայնքային սեփականություն գրանցվել է 1093 միավոր անշարժ գույք 15.0մլն դրամ արժեքով:

Անշարժ գույքի կադաստրի տեղեկատվական բանկի ստեղծում և ԼՂՀ անշարժ գույքի կադաստրի վարման ավտոմատացում

Անշարժ գույքի գրանցման ավտոմատացված համակարգի ներդնում, զարգացում և տեղեկատվական բանկի ստեղծում ծրագրով նախատեսված ֆինանսավորման գումարը 2007 թվականին կազմել է 19450.4 հազ. դրամ : 2008 թվականին այն նախատեսվում է 20300.0 հազ. դրամի չափով :

Անշարժ գույքի գրանցման ավտոմատացված համակարգի ներդրման կարևորագույն և աշխատատար փուլերից է էլեկտրոնային արխիվների ստեղծման աշխատանքները :

Անշարժ գույքի կադաստրային գործերի էլեկտրոնային արխիվների ստեղծման աշխատանքներն իրականացվում են 2006թվականից: Կադաստրային գործերի էլեկտրոնային արխիվների ստեղծման ուղղությամբ կատարված աշխատանքները՝ ըստ տարիների բերված են ստորև.

Տարի	Մուտքագրված կ.գ. քանակը	Մուտքագրված կ.գ.էջ	Տեսաներածված կ.գ. էջ	Տեսաներածված կ.գ. քանակը
2006 թ.	4050	88120	170262	14530
2007թ	22399	682288	346808	21400
2008 թ.	28115	756432	321052	22002
2009թ.	24278	671752	318282	20000
առ 01.08. 2010թ.	8279	306733	168640	8279

13.7.2 Հիմնական խնդիրները

ՄԺԾ ժամանակահատվածում համակարգի հիմնական խնդիրներն են հանդիսանում՝

Վերջին տարիներին գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման, ինչպես նաև գույքի և դրա նկատմամբ գրանցված իրավունքների և սահմանափակումների վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրման ծառայությունների նկատմամբ պահանջարկի գգալի աճն առաջացնում է իրավունքների պետական գրանցման և տեղեկատվության տրամադրման գործառույթների իրականացման մեխանիզմների կատարելագործման անհրաժեշտություն: Չնայած անշարժ գույքի կադաստրի վարման ավտոմատացված համակարգի ստեղծման և ներդրման առումով իրականացված աշխատանքների մեծ ծավալին, դեռևս լուծված չեն գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքների և սահմանափակումների վերաբերյալ միասնական էլեկտրոնային համակարգի, տեղեկատվական բանկի ստեղծման, գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման արդյունքում կադաստրային տվյալների փոփոխությամբ պայմանավորված տեղեկատվական հոսքների անընդհատության ապահովման խնդիրները:

Քարտեզագրման ոլորտի համար կարևորագույն խնդիր է հանդիսանում մեկ քարտեզագրական (հանույթային) հիմքը որպես բազային՝ սկզբունքի ներդրումը, աշխարհագրական անվանումների միասնական տեղեկատվական բանկի ստեղծումը, վարումը և գրանցման ավտոմատ համակարգի ներդրումը, բազային քարտեզագրական նյութերի ստացման նպատակով օդա- և տիեզերահանույթների իրականացումը, ֆոտոպլանների և օրբիտոսորուքտեզների ստեղծումը, պետական մասշտաբային շարքի քարտեզները արդի վիճակում պահպանելը, երկատեղեկատվական համակարգի մշակումը և ներդրումը, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության հիմնարար քարտեզագրական ստեղծագործությունների ստեղծումը:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական գեղեցիկական ցանցն արդիական վիճակում պահպանելու համար անհրաժեշտ է պարբերաբար՝ յուրաքանչյուր տարի, ուսումնասիրել և տեղանքում հետազննել ցանցի բոլոր կետերի ֆիզիկական վիճակը և այդ տվյալների հիման վրա կազմել տեխնիկական նախագիծ, որտեղ պետք է ներկայացվեն վնասված կետերի նորոգման, ոչնչացված կետերի վերականգնման, դիտարկման և այդ տվյալների մշակման, հավասարակշռման, կատալոգների կազմման աշխատանքները և դրանց իրականացման ֆինանսական միջոցները:

ԼՂՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի կարևորագույն խնդիրներից է իրականացվող աշխատանքների բափանցիկության և մատչելիության ապահովումը, բաց և հրապարակային աշխատանքը, ինչպես նաև ազգարնակչության և տեղական ինքնակառավարման մարմինների դեկավարների իրազեկումը, տեղեկացվածության մակարդակի բարձրացումը:

Անշարժ գույքի շուկայում գնագոյացմանը համահունչ կադաստրային գնահատման կարգերի սահմանման նպատակով անհրաժեշտություն է առաջացել անշարժ գույքի կադաստրային արժեքի հաշվարկման համար կիրառել շուկայական մերողների վրա հիմնված սկզբունքներ, հողամասը և դրա վրա կառուցված շինությունները դիտարկել և գնահատել որպես անշարժ գույքի մեկ միասնական միավոր: Անշարժ գույքի շուկայական մերողների վրա հիմնված միասնական գնահատման կարգերի մշակման նպատակով իրականացվում են համակարգված դիտարկումներ, որի հիմնական խնդիրն է հանդիսանում անշարժ գույքի շուկայի գնային իրավիճակի վերաբերյալ վերլուծական տեղեկատվության ապահովումը, անշարժ գույքի կադաստրային գնահատման կարգերի կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկությունների մշակումը՝ հողամասերի և շենքերի ու շինությունների միասնական գոտիների սահմանների նկարագրում, տարածագնահատման միասնական գոտիականության գործակիցների և բազային արժեքների դուրս բերում, ինչպես նաև անշարժ գույքի կադաստրային միասնական գնահատման բանաձևերի մշակման և հետագա կատարելագործման առաջարկությունների ներկայացում:

13.7.3. Ոլորտի հիմնական նպատակները, գերակայությունները և ծախսերի վրա ազդող գործոնները

13.7.3.1 Նպատակը

1. Անշարժ գույքի միասնական կադաստրի ավտոմատացված համակարգի և դրա արդյունավետ կառավարման մեխանիզմների ներդրում:

2. Անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների գրանցման ժամանակի էական կրծատում,

3. Անշարժ գույքի ու նրա նկատմամբ գրանցված իրավունքների եւ սահմանափակումների վերաբերյալ տեղեկատվության (ինչպես տարածական, այնպես էլ իրավական) տրամադրման ժամանակի զգայի կրծատում:

4. Հասարակությանն անշարժ գույքի տեղեկատվական բանկի մատչելիության ապահովում (Ինտերնետի միջոցով):

5. Հանրապետության պետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, տնտեսության տարբեր ճյուղերին, ինչպես նաև գիտության, կրթության, պահտպանության և այլ բնագավառներին ժամանակակից պահանջներին համապատասխանող՝ հայերեն լեզվով ստեղծված քարտեզագրական նյութերով ապահովում:

6. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության պետական գեղեցիկական ցանցի արդիական վիճակում պահպանում:

7. Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում անշարժ գույքի կադաստրի վարման վերաբերյալ իրազեկման բարձրացում:

8. Անշարժ գույքի շուկայի իրավիճակի փոփոխությունների բացահայտում և կադաստրային գնահատման կարգերի կատարելագործում:

9. Անշարժ գույքի 2011-2013 թվականների հարկման բազաների ձևավորում, ԼՂՀ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով անշարժ գույքի հարկման բազաների ամփոփում, տրամադրում հարկային և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին:

13.7.3.2 Հիմնական գերակայությունները

• Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տարածքում անշարժ գույքի միասնական կադաստրի վարման համակարգի ներդրում և դրա արդյունավետ կառավարման ապահովում:

• Գեղեցիկայի և քարտեզագրության ոլորտի կառավարման արդյունավետության բարձրացում:

• Հողաշինարարության և հողային ռեսուրսների կառավարման արդյունավետ համակարգի ձևավորում:

• Պետական և համայնքային սեփականություն համարվող հողերի օտարման և օգտագործման տրամադրման հրապարակային սակարկությունների մեխանիզմների կատարելագործում, հողի շուկայի ձևավորման աջակցություն :

ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՈՂՈՐԾՈՒՄ (ԽԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ) ԻՐԱԿԱՆԱԳՎԵԼԻՔ ԺԱԽՍԱՅԻՇ ԺՐԱԳՐԵՐԸ (ԱՊԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ)

Կադաստրի պետական կոմիտեի ՄԺԾԾ հայտում ներառված ծրագրերի իրականացման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է ոչ միայն կոմիտեին վերապահված լիազորությունների լիարժեք իրականացման անհրաժեշտությամբ, այլև ողորտի աշխատանքները կանոնակարգող նորմատիվ իրավական ակտերի և ստանձնած պատավորությունների պահանջներով:

Հաշվի առնելով ողորտի հիմնական գերակայությունները և նպատակները՝ 2011-2013 թվականների ՄԺԾԾ-ով նախատեսվում է 2011թ. 320.0 մլն. դրամ, 2012թ. 310.0 մլն. դրամ և 2013թ 300.0 մլն. դրամ:

13.8. ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

13.8.1. ԻՐԱՎԻՇԱԿԻ ՆԿԱՐԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթների, ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայությունը, որպես հանրային շահին ուղղված գործառույթներ իրականացնող պետական մարմին, պատասխանատու է տնտեսության և հասարակության մեջ տեղի ունեցող երևոյթների, գործընթացների և դրանց արդյունքների վերաբերյալ վիճակագրական տեղեկատվության համակարգի կազմակերպման և պետական ու տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, իրավաբանական անձանց, պետական հիմնարկներին և միջազգային կազմակերպություններին, ինչպես նաև հանրությանը վիճակագրական ամփոփ տեղեկատվությամբ ապահովման համար:

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» ԼՂՀ օրենքի դրույթների՝ ԼՂՀ տարածքում պետական վիճակագրության իրազորման հիմքը պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա և տարեկան ծրագրերն են: Պետական վիճակագրական գործունեության ուղղությունները սահմանելու համար մշակվում է Եռամյա ծրագիր, իսկ այդ ուղղությունների իրագործումն ապահովող միջոցառումների որոշման համար՝ Տարեկան ծրագիր:

Եռամյա ծրագիրը հաստատվում է ԼՂՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ ԼՂՀ Կառավարության ներկայացմամբ, տարեկան ծրագիրը (այսուհետ՝ ծրագիր)՝ ԼՂՀ վիճակագրության պետական խորհրդի կողմից՝ պետական բյուջեի հաստատումից հետո մեկամսյա ժամկետում:

Ծրագիրը սահմանում է ԼՂՀ ԱՎԾ, ինչպես նաև մյուս պետական մարմինների և այլ կազմակերպությունների՝ ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից ընդհանուր համակարգման միջոցով իրականացվող պետական վիճակագրական հաշվառման մեջ ընդգրկված ցուցանիշների (և դրանց հաշվարկման, մշակման, ամփոփման, հրապարակման աշխատանքների) ցանկը, ինչպես նաև դրանց հաշվառման կատարելագործման ուղղված աշխատանքները:

Ծրագիրը մշակվում է վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների պահանջարկի ուսումնասիրության հիմն վրա, քանի որ երկրի ազատական տնտեսակարգին անցման պայմաններում տեղի ունեցող սոցիալ-տնտեսական վերափոխումները, տնտեսությունում տեղի ունեցող արագ տեղաշարժերը սկզբունքային անհրաժեշտություն են առաջացրել վիճակագրական տեղեկատվություն սպառողներին (օգտագործողներին) ապահովելու առավել ճշգրիտ, արժանահավատ և ժամանակի չափանիշներին համապատասխանող վիճակագրական հրապարակումներով:

Վիճակագրության կարևորագույն նպատակներից մեկը սպառողներին (օգտագործողներին), շուկայի պահանջարկին համապատասխանող, վիճակագրական արտադրյանք տրամադրելն է:

Արդի հասարակությունում վիճակագրության առանձնահատկությունը քննության մեջ է այլ ոլորտների նկատմամբ տեղեկատվության ողորտի առաջանցիկ զարգացման պահանջով, հետևաբար և՝ տեղեկատվական գործունեության և համակարգերի առաջանցիկ արժեքավորմանը (քանի ամփոփմանը):

Պետական վիճակագրությունը հիմնականում իրականացվում և համակարգվում է ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից: Այն իրավական տեսանկյունով միասնական համակարգ է, կազմակերպչական և վարչատարածքային բաժանման (կամ տեղեկատվության հավաքագրման) տեսանկյուններով՝ երկաստիճան:

ԼՂՀ ԱՎԾ 2008-2009 թվականների գարգացման միտումներն ըստ «Պետական վիճակագրական աշխատանքների ծրագրի»

«2008 թվականի պետական վիճակագրական աշխատանքների ծրագրում» ներառված 326 ծածկագրերով (պարբերականությունը հաշվի առած՝ 1328) վիճակագրական աշխատանքները հիմնականում կատարվել են սահմանված ժամկետներում և սպառերականությամբ: Ծրագրով նախատեսված էր իրականացնել 10 վիճակագրական հետազոտություններ և փորձագիտական գնահատականներ, ևս մեկը ավելացավ տարվա ընթացքում կատարված լրացման հետևանքով:

Ծրագրով նախատեսված տեղեկատվահրատարակչական գործունեության մասով 2008 թվականին ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից հրապարակվել են 129 անուն՝ ընդհանուր առմամբ, ավելի քան 3342

տպաքանակով և ավելի քան 203.5 հազ. էջ ընդհանուր ծավալով վիճակագրական և վերլուծական նյութեր, այդ թվում՝ 13 վիճակագրական ժողովածուներ և 8 անուն հետազոտության գեկույցներ:

Միաժամանակ, համաձայն ծրագրի, հրապարակվել են նախատեսված 6 անուն վիճակագրական տեղեկագրեր (ամսական, եռամսյակային, տարեկան պարբերականությամբ), 1 անուն տեղեկատվական եռամսյակային գեկույց /պարբերականությամբ՝ 4/, 70 օպերատիվ տեղեկատվություններ, 67 մամլո հաղորդագրություններ:

«2009 թվականի պետական վիճակագրական աշխատանքների ծրագրում» ներառված 307 ծածկագրերով (պարբերականությունը հաշվի առաջ՝ 1184) վիճակագրական աշխատանքները հիմնականում կատարվել են սահմանված ժամկետներում և պարբերականությամբ: Ծրագրով նախատեսված էր իրականացնել 7 վիճակագրական հետազոտություններ և փորձագիտական գնահատականներ, ևս մեկը ավելացավ տարվա ընթացքում կատարված լրացման հետևանքով:

Ծրագրով նախատեսված տեղեկատվահրատարակչական գործունեության մասով 2009 թվականին ԼՂՀ ԱՎԾ կողմից հրապարակվել են 151 անուն՝ ընդհանուր առմամբ, 3353 տպաքանակով և ավելի քան 209.8 հազ. էջ ընդհանուր ծավալով վիճակագրական և վերլուծական նյութեր, այդ թվում՝ 13 վիճակագրական ժողովածուներ և 6 անուն հետազոտության գեկույցներ:

Միաժամանակ, համաձայն ծրագրի, հրապարակվել են նախատեսված 6 անուն վիճակագրական տեղեկագրեր (ամսական, եռամսյակային, տարեկան պարբերականությամբ), 1 անուն տեղեկատվական եռամսյակային գեկույց /պարբերականությամբ՝ 4/, 95 օպերատիվ տեղեկատվություններ, 74 մամլո հաղորդագրություններ: «ԼՂՀ սոցիալ-տնտեսական վիճակը 2008թ. հունվար-դեկտեմբերին» տեղեկատվական եռամսյակային գեկույցը հրապարակվել է նաև ոռուսերեն:

ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայության կողմից կատարվող բոլոր աշխատանքներն իրականացվել են ԼՂՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում պետական վիճակագրության առջև ծառացած խնդիրները

ա) միջազգային, ֆինանսական, տնտեսական, հասարակական և այլ կազմակերպությունների կողմից ընդունված, ինչպես նաև ազգային չափանիշներին համապատասխան վիճակագրության միասնական մեթոդաբանության ապահովումը,

բ) տնտեսական ու հասարակական գործընթացների և դրանց արդյունքների վերաբերյալ վիճակագրական տեղեկատվության համակարգի կազմակերպումը և համակարգումը,

գ) պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, կազմակերպություններին (այդ թվում՝ միջազգային), գիտակրթական հաստատություններին, լրատվամիջոցներին, ինչպես նաև հանրությանը ամփոփ տեղեկատվությամբ ապահովումը,

դ) վիճակագրական տեղեկատվական աղբյուր հանդիսացող փաստաթղթերի ձևերի մշակման համակարգումը,

ե) վիճակագրական տեղեկատվության արժանահավատության, ամբողջականության ապահովումը, ներառյալ այդ նպատակով վիճակագրական սկզբնական (անվանական) տվյալների անանունության (գաղտնիության) պահպանման նկատմամբ վերահսկողության կազմակերպումն ու իրականացումը,

զ) վիճակագրական աշխատանքների կազմակերպման համար անհրաժեշտ վիճակագրական բիզնես (ձեռնարկատիրական) ռեգիստրի վարումը և դրա պարբերական արդիականացումը,

է) տեխնիկատնտեսական և սոցիալական տեղեկատվության դասակարգիչների մշակումը և դրանց ներդաշնակեցումը (այդ թվում՝ շարունակական կատարելագործման միջոցով) միջազգայնորեն ընդունված ու կիրառվող դասակարգումների հետ:

Սույն ենթակետում թվարկված խնդիրների իրագործումը, թե ուղակիորեն և թե անուղղակիորեն, պայմանավորված է նաև ուղամամապարական ծրագրերի մոնիթորինգի իրականացման համար անհրաժեշտ ցուցանիշների կազմի ու բովանդակության, ինչպես նաև դրանց հաշվարկային մեթոդաբանությունների կատարելագործման ու միջազգայնորեն երաշխավորված ու կիրառվող մեթոդաբանությունների հետ ներդաշնակեցման հիմնադրույթով:

Սույն ենթակետում թվարկված խնդիրների իրագործումը, թե ուղակիորեն և թե անուղղակիորեն, պայմանավորված է նաև ուղամամապարական ծրագրերի մոնիթորինգի իրականացման համար անհրաժեշտ ցուցանիշների կազմի ու բովանդակության, ինչպես նաև դրանց հաշվարկային մեթոդաբանությունների կատարելագործման ու միջազգայնորեն երաշխավորված ու կիրառվող մեթոդաբանությունների հետ ներդաշնակեցման հիմնադրույթով:

13.8.2.ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ԾԱԽՍԵՐԻ ՎՐԱ ԱԶԴՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ ՄԺԾՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

13.8.2.1.Նպատակները

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» ԼՂՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի դրույթների՝ ԼՂՀ ազգային վիճակագրական ծառայությունը, պետական վիճակագրության իրագործման բնագավառում իր գործունեությունն իրականացնում է հիմք ընդունելով պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա ծրագրով սահմանված հիմնական ուղղությունները, և այդ ուղղությունների առարկայական իրագործման ենթատեքստով պետական վիճակագրական աշխատանքների տարեկան ծրագրերով սահմանված միջոցառումները:

Ծրագիրը ներառում է երկրի տնտեսական, ժողովրդագրական, սոցիալական և բնապահպանական իրավիճակի դիտարկման համար անհրաժեշտ վիճակագրական տեղեկատվության ցանկը (հավաքագրման աղբյուրները, ներկայացման և աշխատանքի կատարման (ցուցանիշի մշակման) ժամկետները և հրապարակումները, որտեղ պետք է տեղադրվեն վերջիններս)՝ հաշվի առնելով առկա ռեսուրսների սահմանափակումները, վիճակագրական տեղեկություններ տրամադրողների վրա դրվող պարտականությունների ծավալը և ծախսերի արդյունավետությունը:

Ծրագրով նախատեսված գործունեության ուղղություններն ու միջոցառումները պետք է հաշվի առնեն երկրի ցուցանիշների համարելիությունը միջազգային վիճակագրական չափանիշներին, երկարաժամկետ միջակայրում միտուները բացահայտելու տեսանկյունով ապահովեն դրանց հնարավոր կայուն պարբերականությունը և տարեկան կտրվածքով պետական վիճակագրությանը հատկացվող ռեսուրսների հետ համաշափությունը:

13.8.2.2.Գերակայությունները

Պետական վիճակագրության բնագավառում 2011-2013թթ. գերակայությունները նախատեսվում են եռամյա ծրագրով և, ընդհանուր առմամբ, կարելի է ձակերպել հետևյալ կերպ:

ա) վիճակագրության միջազգայնորեն ընդունված սկզբունքների պահպանման համատեքստում շարունակել վիճակագրության ինստիտուցիոնալ վերափոխման գործընթացները, հետամուտ լինելով նաև վիճակագրական հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրական համապատասխան փոփոխությունների իրականացնանը.

բ) վիճակագրական մերողաբանության շարունակական կատարելագործման, միջազգային չափանիշների հետ դրա ներդաշնակեցման ու միասնականացման, ինչպես նաև վիճակագրական ցուցանիշների միջազգային համարելիության ապահովման նպատակել և ընդլայնել Հայաստանի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության հետ համագործակցությունը.

գ) վիճակագրական տվյալների որակի եւ թափանցիկության ապահովման նպատակով շարունակել տեղեկատվության տարածման միջազգայնորեն ընդունված չափանիշների ներդրման ու կիրառման աշխատանքները (մասնավորապես՝ ըստ Արժույթի միջազգային հիմնադրամի կողմից մշակված Տվյալների տարածման հատուկ ստանդարտի), ինչը ենթադրում է նաև Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության պաշտոնական ինտերնետային էջի անխափան շահագործում եւ տեղեկատվության կազմի ու որակի, ինչպես նաև մերողաբանական տվյալների պարբերական արդիականացում.

դ) վիճակագրության մերողաբանության զարգացմանը զուգընթաց շարունակել ներկայումս գործող վիճակագրական դիտարկման փաստաթղթերում արտացոլված ցուցանիշների կազմի ու բովանդակության վերանայման, վիճակագրական դիտարկման փաստաթղթերի միասնականացման աշխատանքները՝ միաժամանակ նպատակ ունենալով նվազագույնի հասցեի տեղեկատվության որակի, ամրողականության և արժանահավատության վրա վերջինիս հնարավոր բացասական ազդեցությունները.

ե) համալրել, արդիականացնել եւ ամրողականացնել (նվազագույնը՝ ամենամյա պարբերականությամբ) բիզնես-ռեզիլիանտի տվյալների բազան (իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի մասով) և որպես դրա հետևանք՝ աստիճանական անցում կատարել տեղեկատվության հավաքագրման ընտրանքային եղանակների ներդրմանն ու կիրառմանը.

գ) շարունակել տեխնիկատնեսական և սոցիալական տեղեկատվության դասակարգման ու կողավորման միասնական համակարգի մասը կազմող ազգային դասակարգիչների մշակման ու ներդրման (այդ բվում՝ վիճակագրության համար տարածքային միավորների ընդհանրական դասակարգչի, անհատական սպառման՝ ըստ նախականների դասակարգչի, վիճակագրական միավորների դասակարգչի և այլն), ինչպես նաև արդեն իսկ պետական վիճակագրությունում ներդրված ու կիրառվող դասակարգիչների կատարելագործման աշխատանքները.

է) անցում կատարել վարչական ռեգիստրացիայի միջոցով տեղեկատվության հավաքագրման մեխանիզմի ամբողջական կիրարկմանը՝ հաշվի առնելով պետական վիճակագրական աշխատանքների տարեկան ծրագրերով սահմանված համապատասխան աշխատանքների իրականացման ապահովումը.

ը) տեղեկան (համայնքային) վարչական ռեգիստրացիայի այդ թվում՝ համայնքների անձնագրերի ներդրմանը եւ վարմանը զուգընթաց կատարելագործել եւ ընդլայնել տարածքային վիճակագրության վարման համար անհրաժեշտ ցուցանիշների կազմն ու բովանդակությունը.

թ) շարունակել գեներացիային կտրվածքով վարվող վիճակագրության ամբողջականացմանն ուղղված աշխատանքները.

ժ) ցուցանիշների նախապատրաստման օպերատիվության ապահովման նպատակով աշխատանքներ իրականացնել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ներդրմամբ և կիրառմամբ տեղեկատվության էլեկտրոնային հավաքագրման ուղղությամբ.

Ժա) վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների (օգտագործողների) պահանջարկի առավել ամբողջական և օպերատիվ բավարարման նպատակով ընդլայնել վիճակագրական հրապարակումների (տեղեկագրեր, ժողովածուներ եւ այլն) կազմը, բովանդակությունն ու թեմատիկ ընդգրկումը՝ ընդլայնելով նաև տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառմամբ տարածման հնարավորությունները.

Ժի) կատարելագործել վիճակագրական տեղեկատվության սպառողների (օգտագործողների) համար Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության ազգային վիճակագրական ծառայության պաշտոնական ինստիտուտային էջից ժամանակի իրական ռեֆինով ամփոփ:

Ծախսերի վրա ազդող գործոնները

ԼԴՀ ազգային վիճակագրական ծառայությանը վերապահված խնդիրների և դրանց իրականացման ֆինանսական ապահովման տեսանկյունից՝ որպես ծախսերի ավելացման հիմնական գործոններ, որոնք կարող են ազդել 2011-2013թթ. ծախսերի վրա, թերևս կարելի է նշել պետական կառավարման մարմնի համակարգին բնորոշ հատուկ գործոններ, որոնք տարանջատվում են.

- Երկրի զարգացման առումով առանցքային նշանակություն ունեցող ռազմավարական բնույթի ծրագրերի իրականացման և մոնիթորինգի փուլերում կատարվելիք լրացուցիչ աշխատանքների ծավալը,

- տնտեսակարող սուբյեկտների քանակի աճը, ինչն անհրաժեշտություն կառաջացնի յուրաքանչյուր տարի համապատասխան փոփոխություններ կատարել նաև պետական վիճակագրական դիտարկման դաշտում ընդգրկված կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի համակցություններում: Ասվածը հիմնավորվում է նրանով, որ համաձայն պետական ռեգիստրում գրանցված իրավաբանական անձանց և անհատ ձեռնարկատերերի քանակների վերաբերյալ տվյալների, 2008-2009թթ. ժամանակահատվածում, վերջիններիս քանակի աճը կազմել է, միջինը, տարեկան 15%,

- նշվածից բացի, գործոնների շարքում, թերևս, առանձնահատուկ տեղ է գրավում նաև միջազգային մերժարանության, ինչպես նաև վարչական վիճակագրություն իրականացնող համապատասխան մարմինների կողմից կիրառվող մերժարանությունների «փոփոխականությունը», ինչը որակական և քանակական փոփոխությունների անհրաժեշտություն կառաջացնի համապատասխան վիճակագրական ցուցանիշների հավաքագրման, մշակման, ամփոփման և իրավաբանական վարույթներում:

Գոյություն ունեցող ծախսային պարտավորությունները

Համաձայն «Պետական վիճակագրության մասին» Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության օրենքի դրույթների՝ պետական վիճակագրական գործունեության ուղղությունները սահմանվում են պետական վիճակագրական աշխատանքների եռամյա ծրագրի հիման վրա, որը ներառում է պետական վիճակագրական գործունեության հիմնական ուղղություններն ըստ երկրի տնտեսական, ժողովրդագրական, սոցիալական և բնապահպանական բնագավառների:

2011-2013թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով պետական վիճակագրության բնագավառի զարգացմանը կուղղվեն համապատասխան գումարներ:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ

ՂԵԿԱՎԱՐ - ՆԱԽԱՐԱՐ

Ս. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ